W. G. BURCHETT

ÉPÜL AZ UJ KÍNA

SZIKRA

SZIKRA

W. G. BURCHETT

ÉPÜL AZ UJ KÍNA

SZIKRA

BUDAPEST 1952

Az angol eredeti címe:

W. G. BURCHETT

CHINA TURN OVER

Fordította

GÁBOR GYÖRGY

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

ELŐSZÓ

Az „Épül az új Kína" beszámol azokról a jelentős változásokról, amelyek az emberiség egynegyedének, egy félmilliárd embernek az életében a Kínai Népköztársaság 1949 október 1-én történt megalakulása óta bekövetkeztek. E változásoknak szükségképpen hatással kell lenniök az egész emberiségre. A gyarmati és félgyarmati világ számára a kínai forradalom ugyanúgy példa, mint az orosz forradalom az imperialista világ számára. Lendülete és ütőereje mérhetetlen. Ámde a külvilág mindezideig csak homályosan ébredt ennek tudatára. E könyvben azon van a hangsúly, ami történt, nempedig azon, ahogyan történt. Munkámat a népi Kína nagy területein tett utazásaimra, valamint száz meg száz munkással, paraszttal, értelmiségivel és vezető kormányfunkcionáriussal folytatott beszélgetésemre építettem fel, azonkívül azokra a tapasztalatokra, melyeket a háború folyamán a Kuomintang-Kínában szereztem két látogatásom során.

Nem mentegetőzöm amiatt, hogy könyvem megírása előtt mindössze hat hónapig tartózkodtam a népi Kínában, jóllehet a könyv fogyatékosságai és hiányai, valamint az a tény, hogy nem foglalkozom a kínai forradalom lefolyásának kérdésével, annak tulajdoníthatók, hogy ilyen rövid idő alatt lehetetlenség kellőképpen kimeríteni a tárgyat. E könyvet azért írtam meg, mert mindezideig nem áll rendelkezésünkre semmiféle ismertetés a jelenkori kínai fejleményekről. Az volt a célom vele, hogy választ adjak a nyugati világ népeinek kérdésére, azoknak a népeknek a kérdésére, amelyeket háborúba akarnak sodorni a népi Kína ellen. Fegyvernek szántam azok számára, akik a békéért harcolnak, és biztatásnak azok számára, akik nem hajlandók beletörődni életszínvonaluk leszállításába, polgárjogaik megsemmisítésébe, volt ellenségeik újrafelfegyverzésébe. Miközben könyvemet írtam, Kína föld-

jére amerikai bombák hulltak, Kína határai felé amerikai tankok dübörögtek, és Kína szomszédja ellen az amerikaiak bakteriumháborút indítottak.

E könyv kísérlet arra, hogy képet adjon a népi Kína rohamosan átalakuló gazdasági és társadalmi helyzetéről, s néhány futó pillantást vessen a multba és az előrelátható jövőbe is. Az a szándékom, hogy az „Épül az új Kína" megjelenése után egy másik könyvet is írjak majd a kínai forradalomnak azokról a kérdéseiről, amelyeket e műben nem érintettem.

Peking, 1951 július 15

WILFRED G. BURCHETT

Azok szerint a rendelkezések szerint, amelyek Ausztráliából való elutazásomkor érvényben voltak, nem lenne szabad megírnom ezt a könyvet. Nem lenne szabad Kínában tartózkodnom, hogy összegyüjtsem a könyvemhez szükséges anyagot. Menzies miniszterelnök Ausztráliájában a XX. század kellős közepén a földkerekség több mint egyharmada tilos területté vált az ausztráliai állampolgárok számára. A világ szocialista egyharmadrésze köré „vasfüggönyt" gördítettek. Minden ausztráliai útlevelet nagy, szégyenletes bélyegzővel éktelenítettek el, amely megtiltja a Szovjetunióba, Kínába, Albániába, Bulgáriába, Magyarországra, Csehszlovákiába és a többi népi demokráciába való utazást. Az ausztráliaiakat a Brit Államkozósség másodrendű állampolgáraivá fokozták le, akiknek csakis oda szabad utazniok, ahová kormányuk engedi. Mi több: másodrendű házigazdává is lefokozták őket, akik országukba csakis azoknak az országoknak az állampolgárait hívhatják meg, amelyeknek politikájával Menzies úr és miniszertársai egyetértenek. Ez a beavatkozás megtiltja, hogy Ausztrália a Szovjetunió, Kína, valamint a népi demokráciák állampolgárait vendégül lássa, hacsak nem fasisztákról és egyéb háborús bűnösökről van szó, akik azért keresnek itt menedéket, hogy kibújjanak az igazságszolgáltatás büntető keze alól. Az utóbbi esetben, még ingyen repülőjegyet is kapnak az illetők.

1950 augusztusában Budapesten jártam, mint a londoni *The Times* tudósítója. 13 évig voltam külföldi tudósító világszerte: Ázsiában, a Csendes-óceán térségében, Németországban és Kelet-Európában. Ha ujságíró az ember, hajlamos arra, hogy elmerüljön annak az országnak az ügyeiben és fejlődési folyamatában, ahol dolgozik, és nem vesz tudomást a többi országban zajló eseményekről, beleértve a saját hazá-

jában történőket is. Amikor táviratot kaptam Ausztráliából, amelyben meghívtak, hogy vegyek részt a Demokratikus Jogok Tanácsa által rendezett kongresszuson, meglepődtem. Soha, még csak hírét sem hallottam ennek a tanácsnak, és voltaképpen azt sem értettem, hogy mi a kongresszus tárgya. Megérdeklődtem a dolgot. Kiderült, hogy Paul Robesont, a világhírű néger énekest is meghívták, de az amerikai kormány megtagadta tőle az útlevelet. Megtudtam, hogy meghívták Gebertet, a Szakszervezeti Világszövetség titkárát is, az ausztráliai kormány azonban megtagadta tőle a beutazási engedélyt. A kongresszus egybehívását számos szakszervezet és egyéb haladószellemű szervezet támogatta, hogy tiltakozzék a kommunista párt feloszlatása és az ausztráliai nép demokratikus jogainak és állampolgári jogainak az eltiprása ellen. A nagyszabású megnyitó gyűlést 1950 szeptember 14-én Melbourne-ben készültek megtartani. Elhatároztam, hogy elmegyek. Eltekintve attól, hogy részt akartam venni a harcban, riporteri ösztönöm is megszimatolta, hogy valami aljas dolog történik ausztráliai szülőföldemen.

Attól a pillanattól fogva, amikor két nappal a megnyitó gyűlés előtt repülőgépen megérkeztem Ausztráliába, világosan bebizonyosodott, hogy szükség volt erre a kongresszusra. Melbourne városi tanácsa engedelmesen követve Menzies utasításait, megtiltotta, hogy a városháza nagytermét a küldöttek és a közönség rendelkezésére bocsássák. Ugyanez történt a város többi nyilvános termével is. Szeptember közepe kora tavasz Melbourne-ben és az időjárás ilyenkor egyáltalában nem alkalmas szabadban való gyűlésezésre. Mi azonban mégis rákényszerültünk arra, hogy a nagy megnyitó gyűlést a Yarra-folyó partján, az ausztráliai haladószelleműek hagyományos szabadtéri találkozóhelyén tartsuk meg. A hideg ellenére is mintegy 6 000 ember jött el, hogy meghallgassa a megnyitóbeszédeket. Több mint 200 szervezet küldöttei vettek részt ezen a gyűlésen félmilliónál is több ember képviseletében. A következő napokon a küldöttek azoknak a szakszervezeteknek, valamint kulturális-, vallási- és diáktestületeknek megfelelően, melyeket képviseltek, csoportokra oszolva jöttek össze és meghallgatták a beszámolókat az elnyomás különféle megnyilvánulásairól a maguk sajátos területén.

Éveken át számoltam be tudósításaimban a világ külön-

böző részeiben kifejtett fasiszta tevékenységekről. A háború előtt a németországi nácizmusról írtam tudósításokat. A háború alatt, mint haditudósító, a német, olasz és japán fasizmus ellen vívott harcot ismertettem. A háború után pedig a nácizmusnak a németországi szovjet övezetben (a mai Német Demokratikus Köztársaságban) való gyökeres kiirtásáról számoltam be. Megmutattam, mint éled fel amerikai és angol védnökség alatt a fasizmus Olaszországban és a nácizmus Nyugat-Németországban. Ezek után nagy megrázkódtatás volt számomra ez a kongresszus, amelyen egyik szónok a másik után állt fel és számolt be arról, hogy hazámban, Ausztráliában, erősödik a fasizmus, abban az országban, amely derekasan kivette részét a fasizmusnak a harctereken való legyőzésében.

A kongresszus és Menzies miniszterelnöknek az az igyekezete, hogy azt szabotálja, egy másik ehhez hasonló kongresszusra emlékeztetett. Arra, amelyet 1934-ben tartottak meg Ausztráliában a háború és a fasizmus elleni tiltakozásképpen. Abban az időben Menzies úr igazságügyminiszter volt. A kongresszusra meghívták Egon Erwin Kisch híres cseh írót, a nagy antifasiszta harcost is, hogy mint küldött vegyen részt a kongresszuson. Menzies úr esküdözött, hogy Kisch nem fog partraszállni, még ha érvényes útlevele és ausztráliai vízuma van is. Kisch azonban partraszállt Melbourne-ben, mégpedig úgy, hogy átugrott a hajó korlátján. Az ugrás következtében lábát torte. Amikor visszahurcolták a hajóra, az ausztráliai munkások és haladószellemű értelmiségiek nagyszabású tiltakozó mozgalmat indítottak, és mire a hajó Sidney-be ért, már meg is alakult egy „Védjétek meg Kischt!" elnevezésű bizottság. Menzies úr erre egy tipikusan fasiszta fogáshoz folyamodott. Megkísérelte, hogy Kischt egy régi, analfabétákat sujtó törvény alapján gátolja meg a partraszállásban. Ezt a törvényt eredetileg a kínai bevándorlókkal szembeni megkülönböztető intézkedésnek szánták. Egy úgynevezett „diktálási próbának" vetették alá Kischt. Menzies jól tudta, hogy a cseh író nagyműveltségű ember és nyolc európai nyelven ír és beszél, a próbaszöveget azonban ó-gael nyelven adták meg, amelyet Skócia egyes hegyvidékein beszélnek. Kisch természetesen nem tudott megbirkózni ezzel a feladattal. A bizottság azonban mégis kiharcolta, hogy Kisch

partraszállhasson és elhelyezte őt egy kórházban. Országszerte pénzösszegeket ajánlottak fel, hogy meg tudják akadályozni Kisch kitoloncolását. Az ezt követő bírósági per során a kormány vereséget szenvedett. Kisch Ausztráliában maradt, országszerte mindenfelé előadásokat tartott, s mielőtt elhagyta az országot, beperelte a kormányt. A pert megnyerte. A bíróság végül is 1 000 font kártérítés megfizetésére és a felmerült költségek megtérítésére ítélte a Menzies—Lyons kormányt.

Ausztráliában a demokratikus jogokért vívott harc éppúgy, mint a harmincas években szorosan összekapcsolódik a békéért vívott harccal. A kongresszuson nyilvánvalóvá vált: minden küldött ráeszmélt arra, hogy az emberi jogok és a szakszervezeti hagyományok ellen elkövetett merénylet arra irányul, hogy elhallgattassa azoknak a hangját, akik igyekeznek megállítani Menzies háborús készülődéseit. Melyek voltak ezek a merényletek az emberi jogok ellen? A kommunista párt feloszlatásáról szóló törvényjavaslat rendelkezéseivel álcázták őket, annak a törvényjavaslatnak a rendelkezéseivel, amelyet akkor már az ausztráliai parlament elé terjesztettek és amelyet a Labour Párt szégyenteljes támogatásával kész volt elfogadni. E törvényjavaslat szerint a kormánynak módjában volna szervezeteket és egyéneket „kommunistának vagy kommunistabarátnak nyilvánítani". Az ilyen „kommunistának vagy kommunistabarátnak nyilvánított" szervezeteknek meg kellene szüntetniök működésüket, minden ingó és ingatlan vagyonukat lefoglalnák, funkcionáriusaiknak és tagjaiknak pedig ötévi börtönbüntetés terhe mellett fel kellene hagyniok tevékenységükkel. A „kommunistának vagy kommunistabarátnak nyilvánított" egyéneket el kellene bocsátani az állami állásokból, ki kellene zárni a szakszervezeti tisztségekből, és be kellene tiltani minden olyan tevékenységet, amely elősegítheti a kommunista eszmék terjesztését. „Kommunista" az, aki Marx és Lenin tanait terjeszti, vagypedig 1948 óta résztvesz kommunista gyűléseken. Valamely személyt titkos bizonyítékok alapján is „kommunistának vagy kommunistabarátnak" lehetne „nyilvánítani", és a „kommunistának nyilvánított" személyt még csak nem is szembesítenék a feljelentővel. Másszóval: minden rendőrkém, minden fizetett besúgó, minden névtelen levélíró, faképnél hagyott szerelmes, vagy aki haragosa valakinek, bárkit feljelenthetne

anélkül, hogy fel kellene fednie nevét és mivoltát. A feljelentett személy minden bírósági eljárás nélkul elveszítené állását, és ki volna téve annak, hogy börtönbe vetik. A rendőrségnek joga volna ahhoz, hogy bírói végzés nélkül bármikor behatoljon az állam polgárainak otthonába, s ott házkutatást tartson és megmotozza az embereket. Ime, ez fenyegette Ausztráliát a XX. század második felében! A kommunista párt, a béketanács, az ifjúsági szövetségek, valamint az írók és színműírók haladószellemű csoportjainak betiltása, politikai ujságok betiltása, a szakszervezetek kényszerítése, hogy elbocsássák legjobb vezetőiket, a munkásmozgalom teljes elsorvasztása, a kormány ellenzékének börtönbe vetése és mindazoknak az elhallgattatása, akik az effajta intézkedések ellen fel merészelik emelni tiltakozó szavukat.

Az elnyomó rendelkezések végrehajtasa nyomban meg is indult, mielőtt még a törvényjavaslat torvénnyé vált volna. A leveleket felbontották, a telefonbeszélgetéseket kihallgatták, a haladószellemű embereket elbocsátották állásukból, a szakszervezeti vezetőket pedig nyiltan megfenyegették azzal, hogy mihelyt a javaslat törvényerőre emelkedik, börtönbe vetik őket. A Labour Párt a törvényjavaslatnak kizárólag azokat a rendelkezéseit kifogásolta, amelyek szerint valamely személyt bírói eljárás nélkül lehet kommunistává „nyilvánítani". Ez ellentétben van a brit „igazságszolgáltatással", hangoztatták a vezetők. Pedig hát a Labour Párt, a maga szenátusbeli többsége révén, meggátolhatta volna a torvényjavaslat megszavazását és leszavazhatta volna a kormányt. Ehelyett azonban még szelíd ellenvetéseit is visszavonta, s a törvényt a parlament mindkét házában elfogadták. Ezzel az árulással, a Labour Párt elvesztette tekintélyének utolsó maradványát is a haladó elemek szemében.

Ausztráliában való négyhónapi tartózkodásom alatt, a Demokratikus Jogok Tanácsa és az Ausztráliai Béketanács megbízásából nagy körutazást csináltam. Ennek az előadókörútnak a során ot államba jutottam el és tobb mint 200 gyűlésen beszéltem. Viktória államban, szülófoldemen, korutazásom későbbi szakaszainak folyamán, csaknem lehetetlenség volt olyan termet találnunk, amelyben megtarthattuk volna a gyűlést. E tekintetben Melbourne városi tanácsának az eljárása mutatott példát azzal, hogy előbb rendelkezésemre

bocsátotta a városházi nagytermet, majd az utolsó pillanatban megtagadta tőlem. A város közéletének vezető személyiségeiből alakult küldöttség, köztük a melbourne-i egyetem több tanára s néhány kiváló író és egyházi ember is, eljött velem, hogy felkeressük Disney tanácsost, a polgármestert, aki egyébként dúsgazdag kerékpárgyáros.

„Ha békegyűlésről van szó — mondotta a polgármester a Melbourne néhány vezető személyiségéből álló ámuldozó csoportnak —, akkor önök nem kaphatják meg a termet. Béke! Hiszen ez az Egyesült Nemzetek Szervezete ellen irányul! Vegyék csak tekintetbe a helyzetemet! Én vagyok a viktóriai toborzóbizottság elnöke! Hogyan adhatom oda önöknek a városháza nagytermét egy békegyűlés számára?" Majd azon siránkozott, hogy mi valójában nem is vagyunk olyan békés embercsoport, amilyennek látszunk, és elkeseredetten támadta az építőmunkások szakszervezetét, mert olyan határozatot hozott, hogy mindaddig bojkottálja a városi közmunkákat, amíg meg nem nyitják a termeket a nép előtt, amely megfizette és felépítette azokat. „Ezt nevezik önök békének? — kérdezte haragosan a polgármester. — Ez inkább a «szemet szemért, fogat fogért» elvnek látszik." S noha e beszélgetés alkalmával félig megígérte, hogy rendelkezésünkre bocsátja a termet, a végén mégis kereken elutasították kérésünket.

Ettőlfogva valamennyi külvárosi és a legtöbb vidéki községtanács egy és ugyanazt az eljárásmódot alkalmazta velem szemben. A városháza nagytermét bérbeadták, a foglalót elfogadták, a szerződést aláírták. A rendezőség egy csomó pénzt költött ujsághirdetésre, plakátokra, röpcédulákra, mindezt a munkások pénzbeli hozzájárulásából, és akkor az utolsó pillanatban, 24, sőt olykor csupán 12 órával a gyűlés időpontja előtt a hatóságok minden teketória nélkül érvénytelenítették a szerződést, és megtagadták a városháza terének átengedését. A megállapodás egyik szakasza eleve lehetetlenné tette szerződésszegés miatt való peres eljárás megindítását. Mindazonáltal, a termek megtagadásával Menzies és hívei nem érték el céljukat. Egyetlen egy gyűlés sem maradt el a tilalom következtében. A városháza lépcsőin, nyilvános tereken és kertekben, parkokban és utcasarkokon, gyárkapuk előtt és folyó- vagy tengerparton tartottuk meg a gyűléseket.

A termek bérbeadásának a megtagadásával Menzies azoknak az embereknek a figyelmét is ráterelte elnyomó politikájára, akik egyébként nem sokat törődtek politikai kérdésekkel.

A Viktória állambeli Yallournban, ahol akkor vonták meg tőlem a városháza kicsiny termét, amikor Melbourne-ből jövet már úton voltam odafelé, nem volt több férőhely a helyiségben, mint legfeljebb 100 ember számára. Az elnöknő meg én egy mikrofont állítottunk fel a városházával szemközt levő téren. Ennek a láttára azután egy csirkefogókból álló banda vonult fel, hogy megakadályozza a gyűlés megtartását. Eleinte csak néhány ember gyűlt a mikrofon köré. Mihelyt azonban a banda elkezdett ordítozni, egy-kettőre nagy tömeg csődült össze, háromszor-négyszer akkora, mint amekkora a terembe befért volna. A közönség a „Hallgassuk meg! Halljuk, mit mond!" közbekiáltásokkal elhallgattatta a banda gazfickóit. El is somfordáltak a bitangok, még jóval mielőtt a gyűlés végetért volna. Melbourne-ben, a st. kildai városházánál 3 000 főnyi tömeg gyűlt össze a teremhez vezető lépcsőfeljárat körül. A terem ugyanis legfeljebb 1 000 ember befogadására volt alkalmas. A feketesisakos rendőrök raja nagyobb propagandát csináltak a gyűlésnek, mint az ujsághirdetések és a plakátok. Az emberek a működésbe lépő fasizmus megnyilvánulásait látták ebben és ez nem tetszett nekik. St. Kildában, miután a gyűlés késő este végetért, a tömeg egyhangúlag elhatározta, hogy a polgármester lakása elé vonul és tiltakozni fog, de utóbb kiderült, hogy a polgármester a városháza épületében rejtőzködött. Ott várta meg, hogy a háborgó tömeg szétszéledjen. Az utcai gyűlések alkalmával a rendőrség gyakran provokátorokat is hozott magával, akik megkísérelték, hogy szétrobbantsák az összejöveteleket, és ürügyet szolgáltassanak a rendőrségnek arra, hogy „rendbontás" címén feloszlassa a gyűléseket. Rendszerint azonban tagbaszakadt, izmos dokkmunkások és bányászok voltak ott készenlétben és meghiúsították a rendőrségi provokátorok kísérleteit. Később civilruhás rendőrnőket is felhasználtak erre a célra, de amikor a haladószellemű szervezetek harcos nőtagjai megértették velük, hogy felismerték őket, azok is megrémültek. Utolsó ausztráliai gyűlésem alkalmával, a Viktória állambeli Dandenongban, a városháza termét, mint mindig, ezúttal is az utolsó pillanatban tagadták meg tőlem. A gyűlés

a lépcsőkön kezdődött meg, de egy kis csoport provokációja alkalmat adott a rendőrségnek arra, hogy közbelépjen. Letereltek minket a lépcsőkről, mi azonban ennek ellenére is folytattuk a gyűlést, mégpedig úgy, hogy körbe-körbe jártuk a városházát és menetközben mondtuk el beszédeinket. A meggyőződéses, harcos hívek csoportját csakhamar megnövelte a kíváncsi nézők serege. A felbérelt rendbontók egykettőre kisebbségbe kerültek és megszégyenülten elkotródtak.

A béke és a demokrácia védelmében tartott gyűléseken mindig nagyobb tömeg gyűlt össze, mint az országszerte rendezett toborzógyűléseken, és ez volt az egyik oka Menzies dühének. A sajtóbárók bojkottálták gyűléseinket és lapjaik többnyire még hirdetéseinket sem közölték, ugyanakkor azonban hosszú hasábokra rúgó ingyenes propagandacikkekkel és fizetett hirdetések egész oldalaival szolgálták a toborzóhadjáratot. Katonai parádékat, rezesbanda-hangversenyeket, sportünnepségeket rendeztek, filmsztárokat szerepeltettek a toborzás sikeres előmozdítása céljából, de az eredmény vajmi sovány volt.

A nagyobbára gyümölcstermesztő Mildura városkában, ahol sok leszerelt katona lakik s amely Ausztrália egyik „leghazafiasabb" központjának a hírében áll, ottani békegyűlésünk idején már javában folyt az egy hónapig tartó toborzóhadjárat. Gyűlésünkön kevesen jelentek meg, mert időben egybeesett egy mezőgazdasági kiállítással és egy toborzógyűléssel. Az egész egyhavi kampány eredménye mindössze egyetlenegy önkéntesen jelentkező újonc volt. Innisfailben, Észak-Queensland cukornádtermesztő vidékének egyik városkájában, első gyűlésem után elkedvetlenedtem. A rendőrség egész nap nyomon követett, arcátlanul hallgatódzott még a telefonfülkéknél is, ahonnan beszéltem, letartóztatta azt az öreg nyugdíjast, aki röpcéduláimat osztogatta és elkobozta minden propagandaanyagunkat. Rendőrök strázsáltak tüntetően az általunk erre az alkalomra kibérelt mozi előtt, hogy értésére adják minden részvevőnek: feljegyzik a nevét, hogy eljárást indítsanak majd ellene, mihelyt a parlament elé terjesztett javaslat törvényerőre emelkedik. Rendőrök ültek odabent a gyűlésteremben is, úgyhogy mindössze 28 ember gyűlt össze. Teljes balsiker, gondoltam magamban. „Sose búsuljon! — vigasztalt egyik hívünk a gyűlés után. — A mult héten

toborzógyűlés volt itt. Öles plakátokkal volt tele a város, minden ujságban felhívás jelent meg. A rendezőség a Hadviselt Katonák Szövetsége helybeli szervezetének a vezetőjét kérte fel arra, hogy vállalja az elnökséget. Az illető azonban kereken nemet mondott. A rendezőségnek máshonnan kellett elnököt hoznia a városba. A gyűlésen pedig mindössze a szónok, az elnök és még két személyből álló hallgatóság jelent meg. Így hát bátran mondhatjuk, hogy Innisfailben legalább tizennégyszer annyi ember akarja a békét, mint amennyi a háborút. Fel a fejjel hát!"

Cairnsben, Queensland legészakibb részén, végighallgattam egy helyi békeértekezletet, amelyet a legféktelenebb rendőri megfélemlítés ellenére tartottak meg. Volt ott a naptól barnára lesült cukornádültetvényi munkás, dokkmunkás, bányász, farmer, vasúti munkás, kiskereskedő, hadviselt katona, halász, köztük sok őslakó. Legtöbbjük sohasem mondott még beszédet világéletében. Egy nyomorúságos bádogviskóban, amely a helyi szakszervezeti tanács központi székhelye volt, mintegy 40 fokos hőségben, úgyhogy csak úgy szakadt mindenkiről a verejték, a küldöttek sorjában felálltak és egyszerű, közvetlen nyelven beszámoltak körzetük helyzetéről, arról, hogy mi mindent csináltak a békéért vívott harc érdekében. Beszámoltak az aláírásgyüjtésről a stockholmi békefelhívásra, majd megbírálták önnön munkájukat és azt fejtegették, hogyan lehetne azt a jövőben megjavítani. A beszédek olyan magas színvonalúak voltak és akkora megértésről tanúskodtak Ausztrália és az egész világ problémái iránt, hogy azt kívántam, bárcsak minden egyes szavukat rádió közvetítené az ausztráliai kozonséghez: hadd hasonlítsa össze a nép igazi hangját azzal a sok képmutató, szószátyár ostobasággal, amelyet politikusaik Canberrából közvetített parlamenti vitái során hallanak. Cairns eléggé közel esett ahhoz a helyhez, ahol a japánok Új-Guineán át 1943-ban előretörtek, másrészt éppen eleget szenvedett az amerikai csapatok jelenléte miatt, ami gyakorlatilag Ausztrália megszállását jelentette, hogy irtózzék egy esetleges újabb háborútól. A város Ausztráliának azon részén fekszik, amelyet a legutóbbi háborúban Menzies úr hajlandó lett volna harc nélkül átengedni a japánoknak.

Cairns népe már hallott egyet-mást rebesgetni arról, hogy

Eszak-Queenslandben és Új-Guineában támaszpontokat engednek át az amerikaiaknak. Nos, a cairnsiek nem kérnek sem az amerikai támaszpontokból, sempedig azokból a megtorlásokból, amelyek szükségképpen ezek ellen a támaszpontok ellen irányulnak majd, amennyiben felhasználják őket egy Kína ellen irányuló támadó háborúra. Márpedig a nép meg van arról győződve, hogy az amerikaiak ezt akarják. A cairnsi békeértekezlet egyhangú helyesléssel erélyes hangú határozatot fogadott el, amely tiltakozik a Menzies-kormány háborús politikája ellen, és Kína elismerését, valamint a koreai háború békés rendezését követeli. Ez a határozat Queensland népének igazi hangját hallatja, annak a népnek a hangját, amelyet ilyen öntudatossá tett Amerikának az a szándéka, hogy ezt az országot is bevonja háborús terveibe.

Queenslandben a Hadviselt Katonák Szövetsége, vagyis a második világháború veteránjainak a szövetsége, latbavetette minden erejét a békemozgalom támogatására. A legtöbb városban és egyéb központokban a békemozgalom főhadiszállása a légió helyiségeiben volt, és maga a légió hivatalosan helyeselte a világbékemozgalom célkitűzéseit. A queenslandi munkások annyi pénzt gyüjtöttek össze, hogy két delegátust tudtak küldeni repülőgépen a Békevilágkongresszusra, amelyet Sheffieldben kellett volna megtartani.

A Menzies-kormány minden egyes újabb támadása új meg új frontot nyitott meg, amelyen a nép nyomban megindította ellentámadásait. A nyilvános termek megtagadása létrehozott egy szervezetet, melyet főként haladószellemű értelmiségiek támogattak. E szervezet harcot indított azért, hogy a nép használhassa a gyűléstermeket. Menziesnek az a politikája, hogy az úgynevezett hontalan személyek európai táboraiból mindenféle fasiszta söpredéket, közte sok egykori hétpróbás nácit és háborús bűnöst bevándorlóként letelepítsen Ausztráliába, megteremtette a „Fasizmus és Antiszemitizmus Ellen Küzdő Zsidó Tanácsot", amely mögött ott álltak a zsidóság jelentős rétegei. Ugyanakkor egy másik — nem zsidó — csoport is alakult avégből, hogy harcoljon a kormány bevándorlási politikája ellen. A bevándorlók fasiszta magatartása következtében minduntalan meg-megismétlődő botrányok kitűnő fegyvert szolgáltattak e mozgalmaknak. A munkások jól tudták: a bevándorlókat azért hozzák be Ausztráliába, hogy

sztrájktörőknek és rohamcsapatoknak használják fel őket, mihelyt Menzies felállítja a koncentrációs táborokat, azok mintájára, amelyeket annyira csodált Hitler Németországában. A bevándoroltak egyik táborában egy szobrot találtak, amely Hitlert ábrázolja, amint éppen náci köszöntésre emeli karját. Ugyanabban a táborban korbácsokra is akadtak, amelyeket tulajdonosaik, az egykori koncentrációs táborok őrei őriztek meg. A Bevándorlási Bizottság vezetője hivatalosan is bejelentette, hogy 200 000 németet szándékoznak hozni Ausztráliába s az ezek között található nácikkal szemben semmiféle megkülönböztető bánásmódot sem fognak alkalmazni.

A fasizmus ellen vívott ötévi háború után, a kormány nemcsak azon mesterkedik, hogy Ausztráliában bevezesse a fasizmust, hanem külföldről importál náci és fasiszta egyéneket. Horthy hadseregének egykori fasiszta tisztjei szervezetet létesítettek: a Volt Magyar Tisztek Szervezetét, amely fogadalmat tett arra, hogy harcolni fog a magyar népi demokrácia megbuktatásáért.

Ilse Koch, a korbácsos „buchenwaldi bestia", aki megnyúzta áldozatait s bőrükből lámpaernyőket csináltatott magának, miután Clay tábornok külön parancsára szabadlábra helyezték, bejelentette, hogy Ausztráliába jön. Von Luckner, Hitler kéme — aki ellen 1939-ben, ausztráliai utazása alkalmával, ugyanakkor, amikor Menzies és hívei ünnepelték, az ausztráliai munkásság erélyesen tüntetett —, már értesítést küldött Nyugat-Németországból, hogy ismét Ausztráliába készülődik. Menzies kormányzata alatt, Ausztrália lassan a fasiszta gengszterek és a háborús bűnösök legelvetemültebb fajtájának luxusmenedékhelyévé vált.

Egy héttel azután, hogy megtagadták tőlem a sidney-i városháza nagytermét, ahol nyilvános előadásomat meg akartam tartani, készségesen kitárták a terem kapuit egy „hangverseny" számára, amelyet az újdonsült ausztráliaiak rendeztek a kormány védnöksége alatt. A megfelelő politikai felfogású újdonsült ausztráliaiaknak szabadjegyeket kuldtek. Ugyanakkor a borítékban egy röplapot mellékeltek hozzá, amely nyomatékosan felszólította őket arra, hogy csatlakozzanak a „nemzetközi kommunizmus" ellen vívott harchoz. A sztrájktörők táborának gyors megerősítésére irányult az ú. n. Menzies-terv. Az e terv keretében Ausztráliába me-

nekült bevándorlók első csoportjáról még a polgári sajtó is megírta, hogy a Kelet-Európából jövő bevándorlók legnagyobb része a náci hadseregekkel együtt hagyta el szülőföldjét. Ennek ellenére, az ausztráliai sajtó készörömest bocsát e bevándoroltak bármelyikének rendelkezésére akár egy félhasábnyi helyet is, ha arról van szó, hogy szakértőként nyilatkozzék a hazájában dúló „vörös terror" legújabb fejleményeiről. Ellenben az én hiteles és korszerű beszámolóimat, amelyeket egy „tiszteletreméltó" angol kapitalista ujság tudósítójaként, 18 hónap alatt szerzett tapasztalataim alapján írtam a népi demokráciákról, az ausztráliai napisajtó tökéletesen elhallgatta.

A kommunista párt feloszlatásáról szóló törvényjavaslat ellen vívott harc kellős közepén (ez a harc folytatódott azután is, hogy a parlament mindkét háza megszavazta a törvényt, mivel a kommunista párt és több szakszervezet a Legfelsőbb Bírósághoz fordult és követelte a törvény érvénytelenítését) olyan esemény történt, amely sok ausztráliait rázott fel önelégült nyugalmából. Frank Hardy, egy fiatal ausztráliai író megírta „Power Without Glory" (Dicstelen hatalom) című könyvét, amelyben lerántja a leplet Ausztrália politikai életének rothadtságáról és korruptságáról. Ez a regény könyörtelenül feltárja mindazon megvesztegetéseknek és botrányoknak szennyes tömegét, amelyek az elmúlt 50 évben megfertőzték Ausztrália közéletét. A könyv központi alakja egy John West nevű egyén, aki mint egy törvénytelen, titkos lóverseny-fogadóiroda tulajdonosa, a rendőrök megvesztegetésével kezdte el pályafutását. Amikor az író befejezi a történetet, addigra John West megvásárolt már egy egész sor politikust, tábornokot, rendőrfőnököt, bírót, ujságtulajdonost, sportvezért és Ausztrália politikai, társadalmi és gazdasági életének különböző rétegeihez tartozó egyéb fontos személyiséget. A regény szereplői közül sokan olyan közéleti alakok, akiket minden ausztráliai jól ismer. A könyv dokumentációja annyira alapos, és a tények oly könnyen bizonyíthatók, hogy a kipellengérezettek egyike sem merte perbe fogni Hardyt rágalmazás vagy becsületsértés miatt. Hardy, ez a fiatal kommunista író, négy éven át gyüjtötte e könyv anyagát, az alvilág bűnözői között élt, rendőrségi akták és régi ujságkötegek millió és millió szaván rágta át magát. Botrányok,

emberölések és orgyilkosságok — a közönség számára mindezideig felderítetlen rejtélyek — tisztázódtak ebben a könyvben. Ezeknek az ügyeknek a szálai mindig John West sötét alakjához vezetnek.

A könyvkereskedők eleinte sietve megrendelték a könyvet, majd amikor „John West" ügynökei működésbe léptek, egyszeriben megtagadták árusítását. A sajtó kezdetben el akarta hallgatni a könyv megjelenését, mindaddig, amíg meg nem tudta, hogy az első kiadás 8 000 példányát a könyvkereskedői bojkott ellenére is néhány hét alatt eladták. 55 nyomdatulajdonos közül, akikhez az író a második kiadás végett fordult, mindössze öten vállalkoztak a munkára. Ezek közül is három utóbb visszakozott, egyikük még hozzá úgy, hogy behajította a kéziratot a kerítésen át Hardy kertjébe. Közvetlenül a második kiadás megjelenése előtt rendőrök keresték fel Hardyt és figyelmeztették: veszély fenyegeti életét, ha megjelenik a második kiadás. Hardy megköszönte jóindulatukat, de kijelentette, hogy a könyv ennek ellenére meg fog jelenni. A következő napon egyik jóakarója, egy munkás, értesítette, hogy annak a nyomdának a tulajdonosa, amelyben dolgozik, éppen most jött rá arra, hogy ezt a könyvet nála nyomják, és megparancsolta: fogják és égessék el a kinyomtatott íveket. Erre Hardy, néhány munkásbarátjával és két tíztonnás teherautóval gyorsan a helyszínen termett és elvitte a kész példányokat. Másnap, valami ősrégi „rágalmazás"-ról szóló törvény alapján emelt vád miatt letartóztatták és börtönbe vetették Hardyt. A bűnvádi feljelentést egy John Wren nevű közismert melbourne-i milliomos tőkepénzes sportembernek, a nyomdavállalat tulajdonosának felesége tette Hardy ellen. John Wren, aki ugyancsak bukmékerként kezdte pályafutását, a regényben szereplő Nellie West alakját állítólag a saját feleségével azonosította. Másnap, 500 font letétbehelyezése ellenében, ami igen nagy összegű óvadék, szabadon eresztették Hardyt. A vád szerint „büntetendő módon rágalmazta" John Wren feleségét; azt írta, hogy egy kőművessel folytatott szerelmi viszonyt és ebből a viszonyból egy törvénytelen gyermek született. Az ausztráliai olvasóközönség azonban nagyon jól tudta, hogy Hardy ellen azért indítottak hajszát, mert darázsfészekbe nyúlt: leleplezte egy politikai gengszterbanda üzelmeit.

A második kiadás könyvpéldányainak a bekötetése végett Melbourne minden könyvkötőjét végigjárták. A nyílt megfélemlítés hatása alatt valamennyien elutasították a megbízást. Ámde „John West" nem vetett számot a munkásokkal és a haladó értelmiségiekkel, akik Frank Hardyban azt az írót látták, aki az ő ügyükért harcol, leleplezte elnyomóikat és kifejezte gondolataikat. Melbourne-i tisztviselők és kikötőmunkások, tengerészek és ujságírók, építőmunkások és lelkészek elkezdték tanulni a nyomtatott könyvívek hajtogatásának és vágásának, fűzésének és enyvezésének a módját, hogy elsajátítsák a könyvkötés mesterségét. A melbourne-i munkások és haladó értelmiségiek sorra bekötötték a második kiadás 16 000 példányát s a könyvek alighogy kikerültek a könyvkötők keze alól, azon nyomban el is fogytak. Élelmes, jól informált „tipp"-közvetítők névjegyzéket állítottak össze, azt állították, hogy az felfedi a regényben szereplő valamennyi alak valódi kilétét. A könyvkereskedők most egyszeribe sürgetően ostromolni kezdték az írót példányokért, mert Hardy letartóztatása és John Wren bűnvádi feljelentése óriási port vert fel a sajtóban. Csakhogy annakidején a könyvkereskedők bojkottálták Hardyt, most pedig Hardy bojkottálta a könyvkereskedőket. A regényt főként a szakszervezeti szervek és haladószellemű könyvesboltok útján árusították. Frank Hardy Védelmi Bizottság alakult és különböző előadók, köztük Hardy is, országszerte mindenütt beszédeket tartottak a munkásgyűléseken. Új front nyílt meg az ausztráliai reakció ellen vívott harcban. A politikusok kiváltságos parlamenti székeik fedezékéből támadták gyalázkodó módon Hardyt. Ausztrália népe azonban buzgón olvasta a könyvet, megdöbbent leleplezésein és lelkesen ünnepelte Hardyt bátorságáért.

Hardyt utóbb ismét bíróság elé állították előzetes kihallgatás végett annak eldöntésére, vajjon vád alá helyezzék-e, vagy sem. John Wren, a 80 éves, de még mindig tevékeny ember, akinek arca minden vonásáról lerítt a mohó hatalomvágy, komoran, tépelődőn üldögélt a bírósági tárgyalóteremben, alig néhány lépésnyi távolságra attól a vékonydongájú íróembertől, aki tolla hegyével beledöfött egy gengszterkolosszus legelevenebb részébe. Az első kihallgatás után, az ausztráliai bírói joggyakorlatban példátlan határozattal, ismét börtönbe vetették Hardyt. A tiltakozások hatására másnap

óvadék ellenében ismét szabadlábra helyezték. Kihallgatásának első napjaiban végesvégig ott ültem a tárgyalóteremben. Az ügy következménye nyilvánvalóan épp az ellenkezője lett annak, amit John Wren el akart érni: évekre elhallgattatni Hardyt. Hardy védőügyvédje kérdéseinek a pergőtüzében Wren tanúinak vagy be kellett bizonyítaniok a regény John Westjének John Wrennel való azonosságát, vagypedig az egész ügyet el kellett ejteni. Az ujságok napról-napra egész oldalakat írtak tele a különböző bírák, politikusok és tábornokok korruptságának a lehető legsúlyosabb elmarasztaló bizonyítékaival. Mindezek ellenére azonban, végül is az ártatlant bűnösnek nyilvánították, a bűnösnek pedig — legalább is időlegesen — sikerült bosszút állnia. Hardyt vád alá helyezték. A könyv terjesztését betiltották.

Akárhogy is, a Hardy-ügy országszerte óriási visszahatást váltott ki a közvéleményből, még abból a rétegből is, amelyet azelőtt semmiféle társadalmi tevékenységbe sem lehetett bevonni. Kiváló írók és más szellemi vezetőemberek csatlakoztak a Frank Hardy Védelmi Bizottsághoz, tiltakozó táviratokkal ostromolták az igazságügyminisztert, és azt követelték tőle, ejtse el a vádat és vessen véget az ügynek. Hardy üldöztetése tengerentúl is figyelmet keltett, úgyhogy a világ minden tájáról özönleni kezdtek a tiltakozások, köztük Howard Fasté, a híres amerikai íróé is, aki jómaga is épp akkor szabadult csak ki a börtönből. A Szakszervezeti Világszövetség ugyancsak magáévá tette az ügyet, a francia szellemi élet kiválóságai tiltakozó táviratokat küldtek és így tovább. Több európai országban azonnal nekiláttak annak, hogy ott is megjelentessék a „Power Without Glory"-t. Ez a könyv, mint regény, mérföldkő az ausztráliai realista irodalomban, és minden bizonnyal arra fog ihletni más írókat is, hogy elemezzék és a nyilvánosság elé tárják a hanyatló kapitalista társadalom rothadtságát.

A Hardy-ügy rengeteg új hívet szerzett annak a harcnak, amelyet Ausztráliában a béke és a demokrácia védelmében vívnak. Még Clive Evatt is, Új Dél-Wales labourpárti belügyminisztere, dr. Evatt volt külügyminiszter fivére, kemény szavakkal ítélte el Hardy üldözőit és gyűléseken is megjelent, hogy tiltakozzék a nyilvános termek bérbeadásának megtagadása ellen.

A polgári szabadságjogok ellen intézett támadásokat és a háborús készülődéseket az árak rohamos emelkedése követte, ami erősen sujtotta a munkások reálbérét. Sidney-ben néhány hónap leforgása alatt a villamos és az autóbusz viteldíja a duplájára szökött fel, az élelmiszer pedig egész Ausztráliában szakadatlanul drágult. Menzies választási ígéretéből, amely a „font régi értékének a visszaállításával" hitegette a közönséget, az lett, hogy a font Menzies hivatalba lépését követő első 12 hónap során értékének a felére csökkent. Mindezeket az irányzatokat a közönség eleinte az élet más-más terén megnyilvánuló, egymással ossze nem függő jelenségeknek látta. A háziasszony csak az emelkedő árakat látta, a zsidó kereskedő az újonnan érkező antiszemita bevándorlókat, az egyszerű szervezett munkás munkabérének mindinkább csökkenő vásárlóértékét, a kisiparos azt, hogy csökkentenie kell termelését, sőt be kell zárnia műhelyét, mert megvonják tőle a nyersanyagot s a monopolista hadiüzemeknek juttatják, az egyetemi tanár csak a nevelés militarizálására irányuló mind erősebb törekvést, a külföldi utazásra készülő ember pedig azt a felháborító eljárást, hogy útlevelét egy bejegyzéssel a fél világra érvénytelenítik. Az Ausztráliai Béketanácsnak és a Demokratikus Jogok Tanácsának kemény munkájába került, amíg sikerült felvilágosítania a kozonséget arról, hogy mindezek a jelenségek és irányzatok egy és ugyanannak a folyamatnak különféle megnyilvánulásai, és valamennyi *háborúra* vezet. Háborúra, amelyet azért akarnak megvívni, hogy Amerika a maga ellenőrzésének vethesse alá Ázsiát, amelyben a japán és a német fasiszták szövetségeseinkké válnak, s amelyben a mult háborúbeli nagy szövetségeseinket ellenségeinkké akarják tenni. Háborúra, amelynek az a célja, hogy ismét egy amerikai Csang Kaj-sek bábkormányt kényszerítsenek Kínára, egy francia Bao Daj-féle bábkormányt Indokínára és egy ugyancsak amerikai Li Szin Man-féle bábkormányt Koreára. Háborúra, amelynek előkészítése során fel akarják fegyverezni Németországot, hogy ismét megrohanja Csehszlovákiát, Magyarországot, Lengyelországot és a Szovjetuniót és fegyvert akarnak nyomni a japán militaristák kezébe, hogy újra megindíthassák hódító hadjáratukat a Csendes-óceán térségében.

A Sheffieldbe összehívott Békevilágkongresszus igen

üdvös kristályosodási folyamatot idézett elő. Rengeteg embert gondolkodóba ejtett az a tény, hogy olyan küldötteknek, akik a tudomány, a művészet és az irodalom világhírű művelői nem adták meg a beutazási engedélyt Nagybritanniába, hogy az ausztráliai kormány egyszerű szervezett munkásoknak, valamint ifjúsági és vallási szervezetek küldötteinek megtiltotta, hogy Varsóba utazzanak. Ezek a küldöttek azonban mégis eljutottak Varsóba, s hazatértükkor beszámoltak mindarról, amit a Nyugat teremtette vasfüggöny mögött tapasztaltak. Elmondták, milyen békés építőmunka folyik a népi demokráciákban, s ez országok népei s kormányaik .milyen komoly erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy békességben éljenek és kereskedjenek a nyugati világgal. A csalódott ausztráliai kormány amiatt való tehetetlen dühében, hogy a békedelegátusok dacolni merészeltek parancsaival, hazatértük után nyomban elkoboztatta útleveleiket, hogy a jövőben ne hagyhassák el többé az országot.

A delegátusok nemcsak Lengyelországban jártak, hanem csoportosan végiglátogatták úgyszólván mindazokat az országokat, amelyek útlevelükben tilos területeknek voltak megjelölve. Voltak a Szovjetunióban és a népi demokráciákban. Módjuk volt arra, hogy saját tapasztalataik alapján leplezzék le a kapitalista sajtó hazugságait. Azzal az eltökélt szándékkal tértek vissza Ausztráliába, hogy végre fogják hajtani a Varsói Békevilágkongresszus határozatait. Hogy harcolni fognak Németország és Japán újrafelfegyverzése ellen. S harcolni fognak békeegyezmény megkötéséért a nagyhatalmak között. Világosan látták, hogy a béke megvédésének az ügyét a kapitalista országokban nem lehet a kormányokra bízni, sempedig azokra a delegátusokra, akik e kormányokat az Egyesült Nemzetek Szervezetében képviselik. Túlságosan sok érdek fűzi őket a háborúhoz, s túlságosan sok a megvásárolt és amerikai dollárokkal megfizetett báb, aki nem a nép nevében beszél, hanem azok nevében, akiknek a háborúhoz fűződik az érdekük.

Noha időrendi tekintetben nem tartozik ide a dolog, helytelen volna, ha befejezném ezt a bevezetést anélkül, hogy megemlékeznék annak a nagy harcnak az eredményeiről, amelyet az ausztráliai nép a maga szabadságjogainak a vé-

delmében vív. Egy sor jól megszervezett sztrájk, amelyet ugyan gazdasági követeléseikért küzdöttek végig, kellőképpen értésére adta a kormánynak, hogy a szakszervezetek semmiképp sem fognak beletörődni abba a törvénybe, amely erőszakkal megfosztja őket harcos vezetőiktől. A helyi szakszervezeti gyűlésekről országszerte és sok esetben az egyes államokbeli szakszervezeti vezetőségektől is csakúgy özönlöttek Canberrába a távíratok, amelyek a törvényjavaslat elejtését követelték. A főbb sztrájkokat azok a szakszervezetek határozták el, amelyeknek kommunista vezetőségük volt: a vasúti munkások, a bányászok és a kikötőmunkások; s noha a kapitalisták a legvadabb sajtóhadjáratot indították a sztrájkolók és vezéreik ellen, az uszítás és fenyegetődzés teljesen hatástalan maradt. A bányászok tovább folytatták heti egynapi sztrájkjukat, a kikötőmunkások továbbra is megtagadták a túlóramunkát, Viktória állam vasúti munkásai állhatatosan végigharcolták Ausztrália történelmének leghosszabb vasúti sztrájkját, a melbourne-i építőmunkások pedig megtagadták a munkát valamennyi városi középítkezésen, mindaddig, amíg nem teszik hozzáférhetővé a gyűléstermeket a nép számára.

A kommunista párt feloszlatásáról szóló törvényjavaslat által kiváltott hatalmas felzúdulás láttára, dr. Evatt, volt külügyminiszter és a Labour Párt helyettes vezetője, elvállalta a Kikötőmunkások Szakszervezetének a képviseletét a törvényjavaslat ellen vívott jogi harcban, jóllehet saját pártja teljes egészében jóváhagyta Menzies törvényjavaslatát. Evattot emiatt szigorúan megrótták a parlamentben, a Viktória állambeli konzervatív Ügyvédi Kamara pedig összeült, hogy megvizsgálja eljárását. Hosszú és heves vita után a kamara úgy döntött, hogy Evatt helyesen járt el, amikor elvállalta az ügy képviseletét, és alaptalanul támadták meg ezért a parlamentben. Menzies komoran ült a helyén és dúlt-fúlt dühében, amikor a képviselőházban végig kellett hallgatnia, hogy saját pártjának egyik tagja és jogász kartársa, Reynolds királyi tanácsos felolvassa az Ügyvédi Kamara határozatát. Ez komoly győzelem volt, s ez részben a Demokratikus Jogok Tanácsának az érdeme, amelynek soraiban több kiváló ügyvéd volt. Ezek az ügyvédek jelentős szerepet játszottak a kamara döntő fontosságú ülésén. Mindez magasabb színvonalra emelte a kommunista párt létéért vívott törvényes harcot.

Dr. Evatt, aki ugyan politikai tőkét akart ebből a maga számára kovácsolni, igen ügyesen irányította a védelmet.

Közvetlenül az ügy megindulása előtt a kormány vaskos baklövést követett el, amely akkora felháborodást keltett, hogy annak hullámai még a Legfelsőbb Bíróságnak ahhoz a hét bírájához is elértek, akikre Sidney-ben az a feladat hárult, hogy döntsenek a kommunista párt fellebbezéséről. A kommunista párt sidney-i lapjának, a *The Tribune*-nak felelős kiadóját lázítás címén 18 havi börtönbüntetésre ítélték egy cikk miatt, amelyet a koreai és a malájföldi harcokról közölt. Berne bíró, aki a kiadó fellebbezését tárgyalta, keményen bírálta az államügyész állásfoglalását. Továbbá azt követelte Menziestől, hogy nyilatkozzék, vajjon hadiállapotban van-e Ausztrália Koreával és Malájfölddel, és ha igen, mikor üzent hadat nekik és hogyan tájékoztatták a közönséget a hadüzenetről. Menzies nagyon kelletlenül válaszolt a kérdésekre és nyilvánvaló volt, hogy válaszai alapján a bíróság fel fogja menteni a kiadót. Az államügyész ekkor példátlan fogáshoz folyamodott: „ellenséges" magatartás miatt elfogultsági kifogást emelt a bíró ellen, és kivonult a tárgyalóteremből. Ezekután kivették az ügyet Berne bíró kezéből, a fellebbezési kérelmet pedig elutasították. Utóbb egy másik bíró, aki nagyobb hajlandóságot mutatott a kormánnyal való „együttműködésre", hat hónapra ítélte a kiadót. Mindez arról tanúskodott, hogy a kormány szorosan Hitler nyomdokaiban halad. „Ha a bíróság nem hajlandó az együttműködésre, fel kell számolni!" Berne bíró esete nagy izgalmat keltett a Brit Államközösség jogászi köreiben.

Március elején a Legfelsőbb Bíróság kihirdette a döntést. A kommunista párt feloszlatásáról szóló törvényt teljes egészében érvénytelennek nyilvánította. Ezenfelül 24 000 font kártérítést ítélt meg a kommunista pártnak. Ez az eredmény megmutatta Menziesnek, mint ahogy megmutatta neki Egon Erwin Kisch esete is, hogy van olyan erő, amely hatalmasabb a néppel szemben alkalmazott minden politikai erőszaknál. Ez az erő: a mozgósított közvélemény, amelyet a szervezett munkásosztály harca irányít. Menziesnek és annak a csoportnak, amelyet képvisel, egyetlenegy fegyvere maradt csak: a nyilt fasizmus, eltiprása mindannak, ami útját állja, kezdve a politikai pártokon és a szakszervezeteken, egészen az írókig és a

bírákig. Multbeli cselekedeteiből az látszik, hogy eléggé hiú, ostoba és önhitt ahhoz, hogy ezt megkísérelje. Hogy megvalósíthassa azokat a háborús terveket, melyeknek végrehajtására Washingtonban „az ausztráliai nép nevében" kötelezettséget vállalt, Menzies képes lesz ilyen eszközhöz is folyamodni.

Mindaz, amit a fentiek során elmondottam, nagy kerülő úton elvezet annak a megmagyarázásához, hogyan kerültem Pekingbe, ahol könyvet írok Mao Ce-tung Kínájáról, arról az országról, amely félmilliárd embernek, vagyis a föld lakossága egynegyedrészének a hazája.

Ausztráliától azt kívánják, adja fel polgári szabadságjogait, életszínvonalát és nemzeti függetlenségét, hogy felkészüljön a háborúra. Indokolásképpen arra hivatkoznak, hogy Ausztráliát veszély fenyegeti általánosságban a nemzetközi kommunizmus, különösképpen pedig a kommunista Kína részéről. Újrafelfegyverkezésünk, valamint politikai jogaink feladásának okául a koreai eseményeket jelölik meg. Kormányunk mégis az ellen szavazott, hogy Észak-Korea ismertethesse ügyét az Egyesült Nemzetek Szervezetében, és ellene szavazott annak is, hogy Kínát felvegyék az Egyesült Nemzetek Szervezetébe. Kormányunk továbbá megtiltja polgárainak, hogy eljöjjenek Kínába, vagy Észak-Koreába menjenek és a helyszínen vizsgálják meg a tényeket. A népi Kínába meghívott ausztráliai állampolgároktól megtagadják az útlevelet. Még csak diplomáciai kapcsolatunk sincs ezzel a nagyhatalommal. A kormány egy maroknyi amerikai bábot ismer el, akik ott lapulnak Tajvan szigetén.

Annak a szerencsés körülménynek a következtében, hogy útlevelem több alkalommal a népi demokráciákban járt le, vagyis azokban az országokban, amelyekkel Ausztrália nem tart fenn diplomáciai kapcsolatot, ahol nincsenek konzuláris megbízottai, arra kényszerültem, hogy brit útlevelet szerezzek magamnak. Őseim több mint 100 esztendővel ezelőtt hagyták el Angliát, hogy a szabadság vágyától hajtva Ausztráliába menjenek. De meg kell mondanom, hogy mindazoktól a szabadságjogoktól, amelyeknek érvényesítéséért őseink harcoltak, most sorra megfosztanak minket. A brit útlevél az ausztráliai politikusok szégyenére viszonylag több kiváltsággal jár, mint az ausztráliai. Így tehát lehetővé vált számomra,

hogy elutazzam a népi Kínába és megnézzem, mi történik Mao Ce-tung országában.

A brit politikai rendőrség fölöttébb hízelgő érdeklődést tanúsított Hongkongban való jelenlétem iránt. Ezt az érdeklődést nem kétséges — Menzies úr Különleges Politikai Irodájának titkos üzenete keltette fel. A brit rendőrség egyik izgatott indiai tisztje Hongkong és a népi Kína határán kikapta kezemből útlevelemet, és miután egy koszos kis viskóba kísért, reszkető hangon felhívta telefonon főnökét, hogy jelentse: „Az említett személy megérkezett!"

Hosszas telefonálgatás, útlevelem adatainak pontos közlése, valamint annak a ténynek a megvizsgálása után, hogy útlevelem nem ausztráliai útlevél, hanem Kínára is kiterjesztett érvényes brit okmány, végre megengedték, hogy átmenjek azon a keskeny hídon, amely elválasztja a gyarmati Hongkongot a népi Kínától és ismét meghiúsítsam Menzies úrnak azt a tervét, hogy áthatolhatatlan vasfüggönyt gördítsen le a világ szocialista egyharmada köré.

I. *AZ IMPERIALIZMUS ELŐŐRSEI*

Az első két kapu, amelyen át a nyugati világ behatolt Kínába és rákényszerítette a maga „szolgálatait", Makaó és Hongkong volt. Ez a két erőd, az egyik portugál, a másik angol, farkasszemet néznek egymással a Gyöngy-folyó 40 mérföld széles torkolatánál. E folyó mélyen belehasít Kína déli partvidékébe és Kanton nagy kereskedelmi kikötőjéhez vezet. A két erőd-város ma a külföldi imperializmus utolsó két előőrse a népi Kínában. Hongkong sziklás, hegyes sziget, nagyszerű természetadta kikötővel, Makaó pedig egy hosszú félsziget csúcsán van. Makaó volt az a hely, ahonnan a Brit Keletindiai Társaság becsempészte Kínába az Indiában termesztett ópiumot. Magában Indiában eltiltották ennek a kábítószernek az árusítását, mert károsan hatott a parasztokra és a munkásokra, akik a társaság virágzó kereskedelmi forgalmának a forrásai voltak. (Az ópiumcsempészésből eredő bevétel az indiai kormány összes jövedelmének 20 százalékára rúgott!) A legfőbb ópiumkereskedő két vállalkozószellemű angol volt, névszerint: Messrs. Jardine & Matheson. Első közvetítőjük és tolmácsuk ebben a sötét kereskedelmi vállalkozásban dr. Karl F. A. Gutzlaff, egy kínaiul is beszélő, makaói luteránus misszionárius volt. A fáma szerint napokig tusakodott lelkiismeretével, mielőtt megszegte orvosi és papi fogadalmát. Azután nyugodtan segített becsempészni egy egészségromboló, erkölcsi züllést okozó kábítószert ahhoz a néphez, amelyhez azért jött, hogy keresztény hitre és életmódra térítse. Azzal a gondolattal vígasztalta magát, hogy az ópiumkereskedés megnyitja majd az utat Nyugat behatolása és a bibliaárusítás előtt — sőt: alighanem maga az ópium fogja meggyöngíteni a nép ellenállását a nyugati vallás még erősebb mákonyával szemben.

Az ópiumkereskedés révén, a Jardine & Matheson cég rendkívül gazdag és hatalmas lett. Hajóinak, a Butterfield &

Swire cég hajóival együtt ma úgyszólván monopóliumuk van a távolkeleti kereskedelem terén. Palotái messze kimagaslanak a többi hongkongi épület közül. Jardine & Mathesonék az ópiumcsempészéssel óriási gazdasági hatalomra tettek szert. A XIX. század harmincas éveiben, Tao Kuang mandzsu császár Pekingben erélyes intézkedéseket tett az ópiumkereskedelem felszámolására. Akkorában Kanton volt az egyetlen kikötő, ahol külföldi kereskedők Kína területére léphettek. A kínai hatóságok szigorú ellenőrzésnek vetették alá a kikötővárost, de Jardine & Mathesonék végigküldték gyorsjáratú vitorláshajóikat a délkínai partvidék mentén, lehorgonyoztatták őket a száz meg száz csöndes obölben és — Gutzlaff misszionárius mint fő közvetítő segítségével — átdobáltatták az ópiumos ládákat az ott várakozó kínai vitorlásbárkákba.

A császárt alkalmasint nem az aggasztotta, hogy e kábítószer káros hatással van alattvalóira, mint inkább jövedelmének az ópiumkereskedelem okozta megcsappanása. Ahelyett, hogy jó, csengő ezüstöket kapott volna, az angolok ópiummal fizettek mindazokért a selymekért és fűszerekért, amelyek színültig megtöltötték a Keletindiai Társaság hajóit. A Kantont kormányzó mandarin parancsot kapott arra, hogy mind szigorúbb és szigorúbb rendszabályokat foganatosítson, végül pedig arra is, hogy zárassa be a brit kereskedelmi ügynökséget. Akkortájt igen nagymennyiségű ópium hevert raktáron a kereskedelmi ügynökségen és a Gyongy-folyó torkolatának kellős közepén lévő Lantao szigetén. Számos incidens robbant ki. Egyikük során egy ostoba brit diplomata, Lord Napier (akit a mandarin „Gonoszságban Buzgó"-nak nevezett), brit fregattokat hívott segítségül, hogy ágyútűzzel törjenek utat maguknak a Gyöngy-folyón, fel egészen Kantonig. A kínaiak kővel megrakott bárkákat süllyesztettek el a fregattok mögött és ügyesen elzárták a visszavonulás útját. Lord Napier ideg- és dührohamot kapott, visszavonult s mire Makaóba ért, magas láz fogta el és hamarosan bele is halt az izgalmakba. Utóda, egynéhány további incidens után hozzájárult ahhoz, hogy megszüntessék az ópiumkereskedelmet és a raktáron lévő egész ópiumkészletet a tengerbe vessék. 20 000 ládát dobtak a vízbe Lantao közelében, 20 000 ládát, amelyben hozzávetőleg 6 millió amerikai dollár értékű ópium volt! Jardine magánkívül rohant Londonba, hogy tiltakozzék a „törvényes" kereskede-

lembe való ilyen önkényes, erőszakos és felháborító beavatkozás ellen. Panasza lord Palmerston kormányánál megértő és jóindulatú meghallgatásra talált, úgyhogy egy-kettőre brit hajóhadat küldtek Kínába, hogy megleckéztessék a császárt és a mandarinokat és megértessék veluk, hogy nem lehet csakúgy egykönnyen lábbal tiporni a brit kereskedők jogait. Hogy megtanítsák arra, hogy a brit kereskedelmet továbbra is fenn kell tartani, akár tetszik nekik, akár nem. Így megindult az ópiumháború, amely azzal végződött, hogy a nyugati imperializmusnak elsőízben sikerült ténylegesen megvetnie a lábát Kínában. A brit hadihajóknak a császár bárkáin aratott győzelme eredményeképpen Anglia megkapta Hongkongot, kizárólagos kereskedelmi jogot kapott Kantonban, azonkívül 6 millió amerikai dollár kártérítést mindannak az ópiummennyiségnek a fejében, amelyet annakidején a tengerbe vetettek és különböző egyéb jogcímeken további 15 millió amerikai dollár hadisarc megfizetésére kötelezte Kínát. A Jardine & Matheson céget, mint a kereskedelem legfőbb lebonyolítóját, megerősítették pozíciójában, s a misszionáriusok nyugodtan árusíthatták bibliáikat. Ezekután a kereskedők mind északabbra és északabbra terjesztették ki törvényellenes ópiumcsempész-tevékenységüket a keleti tengerpart mentén, s a misszionáriusok mind mélyebbre hatoltak bibliáikkal és tanaikkal a szárazföld belsejébe. Közben az imperializmus mind több és több ürügyről gondoskodott, hogy elküldje hadihajóit és ágyúnaszádjait Kína kikötőibe és folyóira. Az ópiumháború nyitotta meg Kínában az idegen imperializmus keserves századát, amely csak nyomort, háborút, embermészárlást és éhínséget hozott magával. Nagybritannia és az őt nyomon követő többi imperialista hatalom sorra különleges egyezményes jogokat szereztek maguknak valamennyi főbb kikötőben, továbbá alattvalóik számára kikényszerítették a területenkívüliség jogát és ellenőrzést biztosítottak maguknak Kína vámjövedéke fölött. Brit, francia, cári orosz, amerikai, német és végül japán imperialisták jó mélyen beleharaptak Kína testének eleven húsába és minden törekvésük az volt, hogy népét rabszolgasorba döntsék. A sanghaji nemzetközi negyedben, ezen a városból kimetszett imperialista engedményes területen, minden park és kert bejáratánál táblák figyelmeztettek, hogy „Kínaiaknak és kutyáknak tilos a bemenet".

Hajdanában Makaó eleinte Japánnal kereskedő portugál hajósok kikötője volt, majd a különböző missziós- és csempésztevékenység központja lett. Ez volt a gócpont, ahonnan a katolicizmus és az ópium távolkeleti exportját irányították. Az európai városrészben, amelynek mindössze 20 000 — nagyrészt gyarmati születésű — portugál lakosa van, se szeri, se száma a székesegyházaknak, templomoknak, kolostoroknak és a számos katolikus misszió központjainak. Ma ez a városrész a hazárdjáték, az ópiumszívás, a prostitúció és a missziós tevékenység fészke. Sűrűn kövezett, kacskaringós szűk utcáival és a tengerpart mentén sorakozó derűs színű barokk épületeivel, fölöttébb festői, ódon hely, kedvelt tanyája a Hongkongból jövő „kirándulóknak".

Autóbusszal el lehet jutni ahhoz az ősi, bolthajtás alatti átjáróhoz, amely Makaó és a népi Kína határát jelzi. Néhány szénfekete marokkói katona ténfereg tunyán a kapu körül és figyeli a boltív alatt mindkét irányban özönlő tömeget. A népi Kína és a portugál Makaó közt közlekedő kínaiakat nem sok formaság akadályozza. Kínából jövet gyalogosan igyekeznek át a kapun és baktatnak tovább vállukra vetett teherhordó-bambuszrúdjukkal, amelynek egyik végén néhány jókora zöldségköteg, a másikon pedig egy tucat kacsa himbálódzik. Biciklis riksák suhannak tova, tele a makaói gyufagyárnak szállított üres skatulyákkal, vagy kartondobozokkal Makaó legfőbb iparága számára — amely tűzijátékkal látja el a világpiacot. Minden félórában piros és sárga autóbuszok robognak ide-oda, amelyeken a népi Kína ötcsillagos vörös zászlaját lobogtatja a szél. Néhány pillanatra megállnak a bolthajtás alatt, amíg a portugál vámtiszt megvizsgálja a soffőrök iratait. A tűző napon, porfelhőben üldögélő katonák és vámhivatalnokok unott, közönyös arccal meredtek maguk elé. Este a „Boldogság utcájában" lévő katonai bordélyházak valamelyikében töltik majd szabadidejüket, vagy a játékbarlangokban próbálnak szerencsét.

A rakpartok csakúgy hemzsegnek a serényen sürgő-forgó emberektől. Nádfonatú kosarakba zárt sivító malacokat raknak ki a négyszögletes vitorlájú dzsunkákból[1], a kisebbfajta szampanok[2] ontják a rizsbálákat és a főzelékhegyeket, komp

[1] Laposfenekű, két-háromárbócos kínai vitorláshajó.
[2] Egyárbócos kínai vitorlásbárka.

közlekedik azon a néhányszáz yard széles víztükrön, amely a makaói félszigetet a népi Kína egyik városától elválasztja. Száz meg száz halászbárka horgonyoz a csendesvízű folyón, szép sorjában egymás mellett, akárcsak katonák a díszszemlén, beolajozott árbócaik úgy csillognak a napfényben, mint a szuronyok. Egy portugál naszád áll szürkén a vízen, ágyúcsövei a halászbárkákra merednek. Megtépázott emlékeztető a portugál tengeri hatalom hajdani dicsőségére. Tonzúrás szerzetesek, barna csuhában, rózsafűzérrel és kereszttel, titokzatos ügyeiket intézve, naphosszat róják az utcák kövezetét. Még megvan a kórház, ahol a „Gonoszságban Buzgó" nagy dühében s magas lázában kilehelte lelkét. Egy brit temető számos előkelő nemesi család ivadékainak a sírját őrzi, azokét, akiket az ópium és a biblia Kínába való erőszakolása során öltek meg. A sírkövek között ott van lord John Spencer Churchillé is, az ötödik earl of Marlborough negyedszülött fiáé, aki a „Druid" nevű fregatt fedélzetén az ópiumcsempészek védelmében lelte halálát.

Makaó iparát és lakosságát a népi Kína táplálja. A tömegek élelmezéséhez szükséges rizsen, főzelékféléken és sertéshúson kívül a csegemeüzletek, amelyek a „Boldogság utcája"-beli mulatóhelyek között találhatók, baglyot, cibetmacskát, kígyót és majmot is árusítanak, csupa olyasmit, amit azok a gazdag kínaiak, akik Kantonból és Kuangtung-tartomány más városaiból menekültek Makaóba, ritka inyencfalatnak tekintenek. Különösen a majomlevest, amelybe egy egész majomcsemetét főznek bele, tartják igen ízletesnek.

Makaó minden egyes utcája, temploma és erődje kivette a maga részét a Kínába való nyugati behatolás aljas történetéből. Ez volt az a kapu, amelyen át a Nyugat ágyuinak kényszerítő erejével utat tört magának Kínába s ma ezen a kapun somfordálnak ki Kínából egy letűnt korszak utolsó képviselői. Hitelüket vesztett misszionáriusok és kuomintangista árulók szökdösnek át ide, hogy egy ideig még ármányokat szövögethessenek, ellenforradalomról álmodozzanak, végül pedig visszaszivárogjanak Európába, vagy Dél-Amerikába meneküljenek.

Hongkong eredetileg Makaóhoz tartozott. Az ópiumháború során létrejött brit-portugál érdekközösség eredményeképpen engedték át az angoloknak 300 esztendővel azután, hogy a

portugálok megszerezték maguknak Makaót. Ma, Makaóhoz hasonlóan, ez a város is afféle múzeumi kiállítási tárgy, a brit imperializmus megkövesedett maradványa. Ámde talán célszerűbb lenne ezt a Kínában létező utolsó brit állomást működésében bemutatni. Az élet ma is pontosan ugyanúgy zajlik ott, mintha a tengerszoros túlsó oldalán egyáltalában nem történtek volna világrengető átalakulások. A kínaiakat továbbra is „elkülönítik", a közigazgatásban a fehér faj felsőbbrendű volta az alapelv, a klubok zsúfolva vannak whiskyt ivó, vörösképű tajpanokkal[3], akik torkukszakadtából szidják Csang Kaj-seket, azért, mert cserbenhagyta őket s szidnak mindenkit, aki nem jár kedvükbe. Szitkaik ma már kiterjednek az amerikaiakra is, akik kátyuba juttatták az üzleti életet.

A gyarmat tele van vámhivatalnokokkal, üzletemberekkel, rendőrtisztekkel és misszionáriusokkal, „menekültekkel", akik sopánkodnak sorsuk miatt és azon keseregnek, hogy megfosztották őket a fehér bőrük jóvoltából őket megillető kiváltságaiktól, amelyeket most Sanghajban, Tiencsinben, Csingtaóban, Nankingban és egy csomó más helyen elveszítettek. Némelyek Csang Kaj-seket okolják ezért, mások a kommunistákat, mások megint saját kormányukat, sokan pedig az amerikaiakat. Akadnak köztük olyanok is, akik hajlandók lettek volna, még különleges kiváltságok nélkül is, a népi Kínában maradni mindaddig, amíg lehet üzleteket kötni, lelkeket menteni és bibliát eladni. Az amerikai tengerzár tönkretette a kereskedelmet, az amerikai arcátlanság tönkretette az üzleti kapcsolatokat, s az amerikai nyomás fokozatosan megsemmisíti a brit lehetőségeket is. Ezeket az érveket lehetett hallani mindenfelé.

1950 a legjobb esztendő volt Hongkong történetében. Az üzleti forgalom félmillió font sterlingre rúgott, másfélszer annyira, mint 1949-ben, háromszor annyira, mint 1947-ben. Amerika Kínával szemben követett helytelen politikájának az angol kereskedelem látta hasznát. Az üzleti forgalom, ha szabadon engedik kibontakozni, akár 1 milliárdra, sőt 2—3 milliárd font sterlingre is növekedhetett volna. Kína gép-, vasút- és szénbányafelszerelés szükséglete évtizedekre foglalkoztathatta volna Nagybritannia iparát és hajózását, Amerika azon-

[3] Tajpanoknak nevezik Kínában a nagy kulföldi vállalatok vezetőit. — *Szerk.*

ban ragaszkodott a blokádhoz, ragaszkodott ahhoz, hogy Anglia gyökeresen korlátozza kereskedelmi tevékenységét. A Hongkongba irányuló nyersanyagszállítást leállították. 1951 elején egyik gyár a másik után zárta be kapuit. Februárra 50 000 munkanélküli volt már, s a kínai műszaki szakemberek kezdtek visszaözönleni a határon át, hogy a népi Kínának bocsássák rendelkezésére szakképzettségüket. A jövedelmező partmenti kereskedelmi forgalom Tiencsinnel és Sanghajjal ugyan tovább folytatódott, méreteiben azonban csökkent. Amerika megátalkodott elhatározása, hogy keresztülvigye az Egyesült Nemzetek Szervezetében azt a határozatot, amely agresszornak bélyegzi Kínát, Hongkong brit kereskedelmi köreit is felháborította.

A Jardine & Matheson cég azonban még mindig virágzott. Mindig is értett ahhoz, hogy lépést tartson az idővel. A hajdani ópiumvitorlásokat óceánjáró gőzösök váltották fel s a cég most Butterfield & Swire-ékkel azért verseng, hogy melyikük bonyolítsa le a Hongkong, Sziám, Indokína, Malájföld, Borneo, Burma és a Fülöp-szigetek közti repülőjáratot. A csempészek is lépést tartottak az idővel. S ha a légiforgalmi társaságok hivatalosan nem is vesznek részt a csempészüzletben, pilótáikat a hatóságok minduntalan letartóztatják az India és Hongkong között folytatott ópium- és aranycsempészésért. Azt mondják, hogy ezek a letartóztatások rendszerint tévedések következményei. Vagy az történt, hogy a csempészek nem az illetékes hivatalnokot vesztegették meg, vagy ha igen: nem fizettek neki eleget. A népi Kína azonban erélyesen lép fel ilyen esetben. Amikor egy Catalina-hidroplán a kínai vizek megközelítésével ópiumot dobott le Makao közelében, leszállásra kényszerítették, letartóztatták ausztráliai személyzetét, és a gépet elkobozták. A kisebbfajta repülőjáratok tulajdonosai vagyont szereztek azzal, hogy fantasztikus összegek fejében dúsgazdag kuomintangistákat szöktettek ki repülőgépen rejtekhelyükről: Sanghajból, Kantonból és Hajnan szigetéről. További pompás üzleteket remélnek attól, hogy a kuomintangistáknak Tajvan szigetéről is menekülniök kell majd.

A hongkongi Kaj Tak repülőtéren annak idején 70 olyan két és négymotoros személyszállító Douglas-repülőgépet őriztek, amely a népi Kína tulajdona volt. Eredetileg a kormány

fennhatósága alatt lévő Kínai Nemzeti Légiforgalmi Társaság repülőgépei voltak, s a Kuomintang-csapatok szárazföldi hadműveleteinek utolsó napjaiban vitték őket Kaj Takba. Ezek a repülőgépek automatikusan a népi kormány tulajdonává váltak. Az illetékes hongkongi brit bíróság el is ismerte ennek a követelésnek jogos voltát. Ámde mialatt a bonyolult törvényes eljárás folyamatban volt, Kuomintang-ügynökök azon mesterkedtek, hogy mennél több alkatrészt szereljenek ki a repülőgépekből és elszállítsák őket a brit rendőrség szeme láttára. A bíróság odaítélte a repülőgépeket a népi Kínának. Kuomintang-szabotőrök erre robbanóanyagot helyeztek el egynéhány repülőgépbe és komoly kárt okoztak azokban. Chenault, az amerikai légihaderő tábornoka, Csang Kaj-sek embere, azt állította, hogy a repülőgépek az ő tulajdonát képezik és megfellebbezte a bíróság ítéletét. Hongkongban létemkor még nem tartották meg a fellebbviteli tárgyalást, időközben azonban kiette a rozsda a népi kormány értékes tulajdonát, a kerékabroncsok pedig tönkrementek — és mindez azért történt, mert az angolok megint csak készségesen engedelmeskedtek az amerikai parancsnak, ezúttal méghozzá egy amerikai magánember parancsának.

Csang Kaj-sek ugynökei csakúgy hemzsegnek Hongkongban, ujságokat adnak ki és — bármennyire nevetségesen hangzik — még a brit tulajdonban lévő lapok is nagyrészt a tajvani kuomintangista hírügynokségtől szerzik be Hongkongra vonatkozó híreiket. Minden áldott nap olvashatunk bennük cikkeket Hongkong iparának megbénítására irányuló kommunista cselszövényekről (holott valójában az amerikaiak bénítják meg), összeesküvésekről, amelyekkel a kommunisták magukhoz akarják ragadni a hatalmat és kommunista „ügynökök" beszivárgásáról. A britek mintegy 100 kínai szervezetet zártak be azon az alapon, hogy rokonszenveznek a népi Kínával. Elhurcoltak egy csomó szakszervezeti vezetőt, mint például Csen Hsziungot, a Hajógyári Munkások Szakszervezetének elnökét, valamint a kikötőmunkások és a tengerészek sok más vezetőjét. A tajvani hírügynokség világgá kürtölte, hogy Kuomintang-partizáncsapatok partraszálltak az anyaországban, hogy Kínában milliók pusztulnak el az éhhaláltól és ezerszámra mészárolják le a parasztokat. Ezeket a fan-

tasztikus történeteket a brit ujságok mind közölték, noha jól tudják, hogy valamennyi szemenszedett hazugság.

Miután Hongkong megnyitotta kapuit a levitézlett kuomintangisták előtt, olyan bűntanyává vált, amely vetekszik Chicago legsötétebb alvilágával. Nem igen telik el egyetlen nap sem géppisztolyharcok és gyilkosságok nélkül. Az üzletnegyed főbb utcáinak minden olyan boltja, amely értékes árucikkeket árusít, valamint a pénzváltó bódék, géppisztollyal felszerelt őröket, rendszerint szakállas sikheket[4] alkalmaznak. Ezek éjjel-nappal a bejárat előtt strázsálnak. Egy ilyen lövöldözés során, közvetlenül az előtt, hogy a városba érkeztem, három brit rendőrt öltek meg, köztük egy rendőrfelügyelőt is. Annak a vendéglőnek egyik asztalánál, ahol valamelyik nap ebédeltem, egy félórával távozásom után agyonlőttek egy embert. Azok a plakátok, amelyek gengszterharcokat, lincseléseket, cowboybravúrokat és érzéki jeleneteket ábrázoló, szenzációhajhászó képekkel hirdetik az amerikai filmeket, bőségesen megihletik a Hongkongba importált csempészeket, akiknek a tevékenysége mindenki előtt ismeretes. Az egyik gengszterbanda például tudomást szerzett egy aranycsempészési ügyről, menetjegyeket váltott arra a repülőgépre, amely az aranyat szállította, lelőtte a pilótát és a másodpilótát, majd nekilátott annak, hogy hatalmába kerítse a gépet. Pisztolyharc kerekedett a gengszterek és az utasok egy része között, a repülőgép lezuhant s az egész társaságból egyetlenegy gengszter maradt csak életbe. A XIX. század ópiumcsempészeinek hagyományait szemléltető módon megőrizték, sőt tökélyre vitték azok a Kuomintang-banditák, akik Kína különböző részeiből Hongkongba rajzottak, azt követően, hogy Mao Ce-tung elnök seregei a tengerbe söpörték a Kuomintang gyülevész zsoldoscsapatait.

A kuomintangisták és a kalandor pilóták azonban nem rendelkeztek kizárólagos monopóliummal banditáskodásra Hongkongban. A brit kormány ugyanis 1951 április 12-én olyan rablást követett el, amilyenre a kalózok virágkora óta nem volt példa. Egészen az ópiumcsempészek és a „Gonoszságban Buzgó" korszakáig kellene visszamennünk, hogy a

[4] Főként a Pandzsábban elterjedt indiai vallásos szekta, amely a hinduizmus és a mohamedánizmus elveinek az összeegyeztetésére törekedett. — *Szerk.*

brit önkény olyan példáira akadjunk, mint a „Jung Hao" nevű kínai olajszállító hajó fegyveres erővel való lefoglalása Hongkong kikötőjében. Ez az imperializmusra annyira jellemző aljas história is azt bizonyította, hogy a brit kormány nem óhajt őszintén baráti kapcsolatokat fenntartani a népi Kínával. Az a tény, hogy ez a gaztett egy nappal azután történt, hogy Morrison brit külügyminiszter az alsóházban tartott beszédében hitet tett Nagybritanniának az új Kína iránt való barátsága mellett, a kalózkodás tényét még galád szószegéssel is tetézte.

A „Jung Hao" korszerű, 15 000 tonnás olajszállító hajó, a Sanghajban székelő állami Kínai Olajszállító Vállalat tulajdona volt. A Hongkong and Whampoa Dock Company Ltd. csiulungi hajógyárában volt javítás végett. A javítási költségekben előre megállapodtak s az annak megfelelő összeget — csaknem félmillió fontot — a kínai megrendelő cég előre kifizette. A Hongkong and Whampoa Dock Company Ltd. brit magánvállalat, de köztudomású, hogy leányvállalatainak főrészvényese az egyik legfőbb Kuomintang-gazember: T. V. Szung, aki annakidején mint Csang Kaj-sek kormányának pénzügyminisztere és külügyminisztere többmillió dollárt harácsolt össze. Amikor a hajó tatarozása csaknem befejeződött, nagymértékben lelassították a munkát. Hongkongi üzletemberek egy csoportja megkörnyékezte az olajszállító hajó kapitányát, valamint a Kínai Olajszállító Vállalat hongkongi megbízottját. Meg akarta vesztegetni őket, hogy adják el a hajót. A hajó körül nyüzsgő Kuomintang-ügynökök pedig a tiszteket és a legénységet igyekeztek pénzzel, majd amikor ez nem sikerült, fenyegetéssel rákényszeríteni arra, hogy elhagyják a „Jung Haó"-t. A tatarozási munka teljesen leállt, és szabotázskísérletek is voltak. A „Jung Hao" legénysége, amely mindegyszálig hű maradt a népi Kínához, önnön soraiból őrséget szervezett, hogy megoltalmazza az olajszállító hajót, és nekilátott annak, hogy maga fejezze be a legfontosabb javítási munkálatokat. Amikor ezek befejeződtek, közös akarattal elhatározták, hogy kínai kikötőbe viszik a hajót és ott végzik el rajta a hátralévő munkát.

Március vége felé, Co Ven-jüan kapitány — ahogy utóbb Pekingben ujságíróknak elmondotta — a kikötőparancsnokságtól engedélyt kért arra, hogy a hajóval Kantonba távoz-

hasson. A hatóságok követelte valamennyi szükséges és szükségtelen iratot megszerezte, ámde J. Jolly úr, a hongkongi brit révkapitányság vezetője, mind újabb és újabb ürügyekkel hozakodott elő annak az indokolására, hogy miért kell minduntalan elhalasztani az indulás napját. Co kapitány erre K. M. A. Barnett gyarmatügyi államtitkárhoz fordult ez ügyben és azt a választ kapta tőle, hogy Jolly nem a kapott utasítások szerint járt el s a hajó április 3-án útnak indulhat. Eljött április 3-a is, de az engedélyt még mindig nem adták meg.

Időközben a Kuomintang propagandagépezete is működésbe lépett. Koholt ujsághírek, történetek és cikkek árasztották el a hongkongi sajtót, és hol a „vörösök összeesküvéseire", hol a magángyarmaton fenyegető felkelésekre, hol pedig a népi Kína részéről várható invázióra célozgattak. A brit hatóságok azzal járultak hozzá az általános pánikhangulat keltéséhez, hogy „megnyugtató" nyilatkozatokat adtak ki, amelyek váltig erősítgették, hogy Hongkong minden külső és belső fenyegetéssel szemben meg fogja védeni magát. Csang Kaj-sek ügynökei a hongkongi brit sajtónál működő készséges cinkosaikkal karoltve oly jól intézték dolgukat, hogy április 6-án végül is szükségrendeleteket bocsátottak ki és minden katonai és rendőrségi szabadságolást leállítottak.

Április 7-én parancsot kézbesítettek Co kapitánynak, amely elrendelte az olajszállító hajó elkobzását. A kapitány természetesen erélyesen tiltakozott ez ellen a példátlan eljárás ellen és azt követelte, hogy a hongkongi hatóságok tárgyalják meg az ügyet a népi Kína kormányával. Öt nappal később a hongkongi kormány olyasmire vetemedett, amit a népi Kína ellen elkövetett háborús cselekménynek lehet csak minősíteni. Több mint 200 brit rendőrt, teljes harci felszerelésben, fejükön acélsisakkal, vállukon-derekukon géppisztollyal, könnyfakasztógáz-pisztollyal és puskával, motorcsónakokra raktak és elvittek a hajóhoz. Ezek körülfogták az olajszállító hajót és a magukkal hozott tűzoltólétrákon felkapaszkodtak az oldalán. A fedélzeten tüzelőállásba helyezkedtek, nekiszegezték puskáikat a fegyvertelen legénységnek és bevonták a népi köztársaság ötcsillagos vörös lobogóját. Újabb elkobzási parancsot adtak át a kapitánynak, ezúttal olyat, amely egyik szakaszában leszögezi, hogy a fegyveres erőszaknak enge-

dett. A hajó legénységét a várakozó motorosokba zsúfolták és kiszállították a partra. Az olajszállító hajót — mint James Griffiths brit gyarmatügyi miniszter utóbb az alsóházban kijelentette — „nemzetbiztonsági okokból, a köz érdekében foglalták le" fegyveres erővel. A hajót Singapore-ba vontatták, és az angol királyi haditengerészet szolgálatába állították.

A „Jung Hao" tisztjeinek és legénységének ismét pénzt kínáltak azért, hogy megtagadják kormányukat és Hongkongban maradjanak. Co kapitány és emberei éppoly felháborodottan utasították vissza ezt a megvesztegetési kísérletet, mint ahogy elhárították azokat a brit ajánlatokat is, hogy a koronagyarmaton való kényszerű tartózkodásuk tartamára megtérítik létfenntartási költségeiket. Valamennyien visszatértek a népi Kínába, szívükben éktelen haraggal a nyers erőszak és az imperialista kalózkodás e kirívó példája láttán. No, de a népi Kína hamarosan visszaadta ezt a kölcsönt, mégpedig kamatostól!

Három héttel a hajó lefoglalása után, a népi Kína külügyminisztériuma bejelentette: „Kína nemzetbiztonsági okokból és a köz érdekében" elhatározta, hogy lefoglalja az angol tulajdonban lévő Kínai Shell Olajvállalatot és a vételár kifizetése ellenében lefoglalja a vállalat minden meglévő petróleumkészletét.

Jellemző, hogy a kínaiak kártérítést ajánlottak fel a brit tulajdon kisajátításáért, míg brit részről a lefoglalt olajszállító hajó fejében semmiféle hasonló ajánlatot nem tettek.

A józanabb gondolkodású brit üzletemberek úgy látták, hogy Kínával kapcsolatban sokkal kedvezőbb üzleti lehetőségek kínálkoznak, mint bármikor azelőtt. A Butterfield & Swire cég szállítmányozási osztályának az igazgatója például nem győzte eléggé dicsérni, hogy a népi Kína hogyan irtja ki gyökeresen a zsarolást és a korrupciót. „A régi világban — mondotta —, amikor valamelyik hajónk befutott Sanghajba vagy Tiencsinbe, kénytelenek voltunk meghívni és vendégül látni vagy 30 kikötői hivatalnokot és valamennyiüket meg kellett vesztegetnünk kezdve a révkapitányon, akitől a kikötőhely kijelölése függött, egészen a munkavezetőig, aki a kirakodást intézte. Magukkal hozták feleségüket vagy szeretőjüket is és elvárták, hogy etessük-itassuk őket. A szállított áru felét ellopták. Ha azt akartuk, hogy hajóink gyorsan

visszatérjenek, óriási biztosítási díjakat kellett felszámítanunk. Ma egyetlenegy hivatalnok jön csak fel a hajóra. Megvesztegetésről vagy traktálásról szó sem lehet. Megnézi az iratokat és a súlyjegyzéket s egy félóra alatt az összes formaságok elintéződnek. Egy-kettőre kirakodnak, berakodnak, majd ismét útjára bocsátják a hajót. Mindez feleannyi időbe sem telik, mint annakidején, a Kuomintang-korszakban. S ami a legfőbb: pontosan tudjuk, hányadán vagyunk a költségekkel. Lopás sincs. A kommunisták kormánya felszámolta a megvesztegetést, a korrupciót és a hozzánemértést."

A hongkongi brit rendőrség főként olyan rendőrökből áll, akik Palesztinában szolgáltak és akik — mint nekem mondták — gyakorlottak a „bennszülöttekkel való elbánásban" Vagyis: át- meg átitatták őket azokkal a fajelméleti tanokkal, hogy a zsidók és a kínaiak alsóbbrendű lények, akikben állandóan tudatosítani kell hovátartozásukat és meg kell tanítani őket arra, hogy kellőképpen tiszteljék a fehérbőrűeket. A rendőrfőnök arról az „ügyességéről" nevezetes, hogy 40 mérföldes sebességgel robogó autójáról menetközben egyetlen ökölcsapással leteríti az útjába akadó kínai biciklistákat a közlekedési rendszabályok valóságos vagy koholt megszegése miatt. Valamelyik alárendeltje erre kiugrik a kocsiból, a kerékpár gumiabroncsaiból kiereszti a levegőt, a pumpát pedig elviszi magával, úgyhogy a kínai csakis olymódon kaphatja vissza, ha személyesen elmegy érte a rendőrparancsnokságra és lerója a kiszabott pénzbírságot. A volt palesztinai rendőrség egykori hősei már azzal is ahogyan az utcán végigmennek, éreztetik, hogy tudatában vannak történelmi hivatásuknak, annak a feladatnak, hogy megtanítsák a kínaiakat, hogy továbbra is tisztelniök kell a fehérbőrűeket.

Van egy ok, amely minden másnál jobban veszélyezteti a békés kapcsolatok kialakulását, melyet úgy hiszem — mind a népi Kína, mind a hongkongi brit kereskedővilág hőn óhajt: azok a megaláztatások, amelyeket a kínai nép a brit hivatalnokoktól és rendőröktől állandóan elszenved. Ha egy kínai a legcsekélyebb vétséget követi el — olyat, melyet a hongkongi bíróságokban megtestesülő brit igazságszolgáltatás minősít annak — irgalmatlanul megkorbácsolják vagy megbotozzák. Ezzel szemben azt az angol üzletembert, aki beismerte, hogy részeg fővel hajtotta kocsiját, amikor elütött és halálra gázolt

egy kínait, mindössze azzal büntették, hogy megvonták tőle a hajtási engedélyt. A kínaiak egy évszázadon át csendesen tűrték a sértéseket és megaláztatásokat. Nem volt olyan kormány Kínában, amely önbecsülést öntött volna beléjük. Az idők azonban megváltoztak, s a hongkongi kínaiak ezt tudják. A népi Kínában élő rokonaik megírják és elmondják ezt nekik, sokan pedig maguk is átsurrannak a határon és átmennek Kantonba, hogy tulajdon szemükkel győződjenek meg a valóságról. Még néhány angol üzletember is, a multban hétpróbás gazember, rájött arra, hogy az idők megváltoztak. A brit bürokrácia azonban a legalacsonyabbrangú rendőrtiszttől egészen fel a brit külügyminisztériumig, úgy cselekszik és úgy beszél, mintha nem is 1951-et írnánk, hanem 1840-et, az ópiumháború évét, vagy 1900-at, a boxerlázadásét, amikor a brit flották kényük-kedvük szerint bombázhatták a kínai kikötőket s brit ágyúnaszádok ugyancsak kényük-kedvük szerint hajózhattak Kína folyóin a szárazföld belseje felé, hogy fegyverrel kényszerítsék az angol külügyminisztérium politikáját egy demoralizált kormányra.

II. *A VASUTAK ÉS A VASÚTI MUNKÁSOK*

Hongkongból a mindenfelől fel-felrobbanó tüzijátékok durranása közepette utaztam el. Az utcákon milliószámra hevertek szanaszéjjel a rakéták piros papírburkai és felhasadt hüvelyei. A levegő sűrű volt a kesernyés füsttől, a szűk utcák csakúgy visszhangzottak az éles, lövésszerű pukkanásoktól. Az emberek elűzték a gonosz szellemeket, hogy szabaddá tegyék az utat egy boldog, jó újesztendő előtt. A lakásommal szomszédos házban egy kövér üzletember időnként kidöcögött a kertbe, kezében rakétát szorongatott, óvatosan meggyujtotta, majd aggodalmas tekintettel leste, hogy mi lesz és csak akkor ragyogott fel arca kimondhatatlan örömében, amikor a rakéta kiadós pukkanással elsült. Az üzletházak erkélyeiről, mint óriási harmonikák, füzérekben lógtak a rakéták egészen le a földig. Ha valaki meggyujtotta a legalsót, egymást követő robbanások remegtették meg az utcát. Az Oroszlán Éve éppen búcsút mondott és átadta helyét a Nyúl Esztendejének, amikor a népi Kína felé induló vonatra szálltam. Miközben a vonat kigördült az állomásról, az egyik hongkongi újságban azt olvastam: a Kuomintang-jövendőmondók bizakodón kijelentették, hogy a jelek szerint a Nyúl Esztendeje meghozza majd a harmadik világháborút.

Az izgatott rendőrtiszt, aki a csiulung-kuangtungi határon „elfogott", nem akart átengedni a népi Kína felé eső sorompóhoz — ott ellenben mosolygó kínai jóbarátok vártak, akik látták a brit oldalon történő incidenst és az első pillanatban azt hitték, hogy végkép ott tartanak.

Hongkongból Kantonba nincs közvetlen vonat. A brit szerelvény megáll a határon. Az utasok kikászálódnak poggyászukkal a vagonokból és gyalogszerrel átmennek Sencsuanba, a kínai állomásra. Aznap, amikor én utaztam, különösen sok volt az utas, mert az újév alkalmából az emberek innen is, onnan is meglátogatták a határ túlsó felén lakó rokonaikat.

Emlékezve arra, hogy a multban micsoda zűrzavar és mocsok volt a kínai vasutakon, nem reméltem, hogy a sencsuan-kantoni utazás ilyen símán fog lezajlani. A népi Kína vonatain valamennyi ülés fenntartott hely. Minden eladott menetjegyre rábélyegezik az ülőhely számát, úgyhogy nincs se tolongás, se álldogálás. A régi világban az emberek az ablakokon át bedobálták útitáskájukat és egyéb poggyászukat a vagonokba, majd maguk is bemásztak utánuk. Az ülőhelyeket a vasutak bérbeadták a kalauzoknak, azok pedig a keresletnek megfelelő árakon — elárusították őket s a szerencsés kivételezetteket azoknak a helyére ültették, akiknek szabályszerű menetjegyük volt, de nem fizették meg a sarcot. A Kuomintang-katonák bárkit felállíthattak ülőhelyéről, még akkor is, ha ez a kalauztól vásárolt hely volt. Ha valakit az a szerencse ért, hogy ülőhelyet biztosíthatott magának, hamarosan csomagok tornyosultak föléje, s végül még valaki a gyermekét is az ölébe nyomta. A vonatok gyéren közlekedtek, érkezésüket és indulásukat csak nagyritkán jelezték előre, úgyhogy az utasoknak olykor napokig kellett várakozniok. A fülkéket vastagon belepte a szénpor, a padló tele volt szórva szeméttel, a WC-k nem működtek s a mosdóban soha nem folyt a víz. Most ellenben a sencsuan-kantoni vonat makulátlanul tiszta volt. A kalauzok, ahelyett, hogy az őket megvesztegető utasokat keresték volna, segítségre szoruló öregemberek és gyermekes anyák után néztek körül. Ha valamelyik utas az amerikai mogyoró héját vagy papirost dobott a padlóra, a kalauz udvariasan figyelmeztette, s egy nagy táblára mutatott, amelyen a felirat arra intette az utasokat, hogy ne köpködjenek s ne szemeteljenek. Az utasok erre rendszerint elszégyelték magukat és sietve eltakarították a szemetet. Valahányszor a vonat állomáshoz közeledett, a hangszórók jóindulatúan figyelmeztették az utasokat: „Előkészítette-e már a menetjegyét, elvtárs? Bizonyos benne, hogy nem hagyott el valamit a vonaton?"

Minden kocsiszakasz falán öles plakátok éltették a világbékemozgalmat és rajzok emlékeztették az utazóközönséget arra, hogy mennyit szenvedett Kína a japán agressziótól.

A vasútvonal mentén elterülő falvakban s magában Kantonban is, éppoly hangosan és tömegesen robbantak a tüzijátékok, mint Hongkongban. A gyermekektől a kerek selyemsapkát viselő, őszszakállú, higgadt öregemberekig mindenki

rakétákat gyujtogatott s vidáman röpítette azokat a levegőbe. (Egy héttel később azt olvastam a nyugati sajtóban, hogy Hongkongban megünnepelték az újévet, de a népi Kínában nem, mert senkinek sem volt pénze tüzijátékra.)

Kantonból Pekingbe a vonatközlekedés olyan jó volt s a vasútépítés jelei annyira bámulatra méltóak, hogy a népi Kínába való megérkezésem után elsőnek a vasutakat kezdtem tanulmányozni. A kanton-pekingi vasútvonal már 13 esztendő óta nem volt üzemben, amikor a népi kormány 1950-ben, újév napján, kerek négy hónappal azután, hogy Csang Kaj-sek csapatai Kantonban letették a fegyvert, ismét üzembehelyezte. A pályatestet száz meg száz mérföldnyi hosszúságban felszaggatták, a vasúti síneket elvitték a japánok, a talpfákat pedig a parasztok tüzelték el. A Kantont Pekinggel összekötő 2 400 kilométer hosszú vasútvonal valamennyi hídja romokban hevert, a jelzőkészülékeket leszerelték és elrejtették a partizánok. A pályatestet magát, amelyen most oly símán robogott a vonat, sokszáz mérföldnyi hosszúságban véges-végig felszántották és bevetették gabonával.

Nehéz volt elképzelni mindezt egy makulátlanul tiszta fülkében, amelyet egy vasúti alkalmazott óránként leporol, s ahol a folyosókat minden két órában felmossák. Ott, ahol teát, kávét, forró tejet vagy kakaót szolgálnak fel a fülkében és pompás ebédeket-vacsorákat az étkezőkocsiban, ahol, mégha óránként 50 mérföldes sebességgel robog is a vonat Peking felé, mégcsak meg sem mozdul a sör az utas poharában. Ámde ki kellett csak nézni az ablakon az újonnan készült töltésekre, az újonnan épült hidakra és a szép új állomásépületekre, hogy az ember rájöjjön arra, hogy ez a zökkenésmentes vasúti közlekedés roppant nagy emberi erőfeszítés eredménye. A Népi Felszabadító Hadsereg a peking-kantoni vasútvonal mentén kergette dél felé Csang Kaj-sek csapatait. Mao Ce-tung elnök pedig kiadta a jelszót: „Ahová a Népi Felszabadító Hadsereg megy, oda vonatnak is kell menniel" A Népi Felszabadító Hadsereg megteremtette a maga vasútépítő alakulatait, amelyek a vasútügyi minisztérium vezetése alatt karöltve dolgoztak a polgári vasútépítő alakulatokkal. A multban, a Japán ellen vívott háború idején, ezeknek a brigádoknak a vasútvonalak megrongálása, a vasúti közlekedés szabotálása, a hidak felrobbantása és a felszerelési tárgyak eltávo-

lítása volt a legfőbb feladatuk. Mihelyt a Népi Felszabadító Hadsereg kisöpörte a Kuomintang-bandákat az országból, a vasúti munkásoknak visszájára kellett fordítaniok ezt a folyamatot. Helyre kellett állítaniok, újra fel kellett építeniök mindazt, amit az előző 13 év során a japánok, a Kuomintang-hordák és jómaguk elpusztítottak.

A kanton-pekingi vasútvonalon való utazásom óta alkalmam volt egy dokumentumfilmet látni, amely részben megmagyarázza e vasútvonal újjáépülésének csodáját. Amint a Népi Felszabadító Hadsereg mindent elsöprő lendülettel előretört dél felé, nyomban megnyerte a parasztok támogatását. Legelső intézkedése az volt, hogy csökkentette a földbért és az adókat. A katonák udvariasan bántak a parasztokkal, megfizették az élelmiszer árát, megtérítették a kárt, amelyet bármiféle kölcsönvett holmiban okoztak és megmagyarázták nekik Mao Ce-tung elnök pártjának a politikáját. Megnyerték a parasztok bizalmát, akik amióta eszüket bírják, de még az ősi legendás történetekben sem hallottak soha effajta katonákról.

A japán és a Kuomintang-hadurak zsoldoskatonáihoz voltak szokva, akik elrabolták eleségüket, meggyalázták asszonyaikat és leányaikat, erőszakkal elhurcolták férjeiket és fiaikat katonának és menten agyonlőtték azt, aki ellenkezett. A parasztok lelkesen együttműködtek ezzel az új népi hadsereggel, elvezették a vasúti munkásokat azokhoz a dombokhoz és völgyekhez, ahol a partizánok annakidején elrejtették a síneket és a jelzőkészülékeket, segítettek nekik kiegyengetni a pályatestet, fákat dönteni, talpfát fűrészelni, követ és fát szállítani bokáig érő sárban 30—40 kilométer távolságból. Ahogy a Népi Felszabadító Hadsereg rohamosan dél felé nyomult, a parasztok — férfiak és nők egyaránt — mindenütt segítségére siettek. Nappal a Kuomintang-repülőgépek géppfegyvertüzében, éjszaka pedig fáklyák fényénél, amelyeket mérföldnyi hosszú sorokban katonák tartottak kezükben, jöttek-mentek és cipelték a földdel vagy kővel megrakott vesszőkosarakat. Ketten-ketten talpfát cipeltek, mások pedig — csoportokba összeállva — barlangokból és erdők mélyéből előkerült síneket, amelyeket éveken át rejtegettek ott a japánok és a kuomintangisták elől. A kínai parasztoknak a Népi Felszabadító Hadsereggel való együttműködése és önfeláldozó

hősiessége, a vasútépítő alakulatok szívós kitartása, a régi vasutasok harcossága, akiknek Kínában sokévtizedes forradalmi hagyományaik vannak — ez mind-mind olyasmi, amit Csang Kaj-sek soha nem vett számításba. Mérnökei és amerikai szakértői több mint négy évig foglalkoztak a Hsziang-folyó Hengjang közelében lévő nagy hídja újjáépítésének a gondolatával. A Népi Felszabadító Hadsereg, szovjet szakemberek segítségével, 35 nap alatt vert hidat a folyón — s ez a híd most is áll. Ezen megy át az a vonat, amelyen Peking felé utaztam. Mao Ce-tung elnök emberei oly gyorsan fektették le a vágányokat és állították helyre a vasútvonalakat, hogy a Népi Felszabadító Hadsereg folytonosan megelőzte Csang Kaj-sek visszavonuló seregeit, bekerítette és apránként felőrölte, megsemmisítette őket. Két hónap leforgása alatt több mint 1 000 kilométer vasútvonalat, pályatestet, talpfát, sínt állítottak helyre Kínában. A peking-kantoni szakaszon több mint 14,5 kilométer vágányt raktak le naponta. Két hónappal azután, hogy a Szovjetunió és a népi Kína kereskedelmi egyezményt kötött egymással, száz meg száz kilométerre való szovjet síneket szállítottak Kínába. Ezek a sínek most olyan pályatesteken futnak végig, ahol Csang Kaj-sek korszakában nem volt vasút. 1950-ben újév napján lehetett elsőízben a Kína legdélibb szögletében lévő Kantonból a kanton-peking-mancsouli és a transzszibériai vasútvonalon át — vonaton közvetlenül Londonba utazni (feltéve, hogy Dunkerque és Dover között vasúti komphajóval kelt át az ember a La Manche-csatornán).

A háborús évek óriási pusztításai ellenére Kína vasúti közlekedése, alig hat hónappal azután, hogy Csang Kaj-seket a tengerbe kergették, nagyobb teljesítőképességgel működött, mint valaha. A pusztulás méreteire vonatkozóan a számadatok nem teljesek, de Északkelet-Kínában — Mandzsuriában — például, a mozdonyok 80 százaléka, a személyszállító kocsik 40 százaléka, a tehervagonok 25 százaléka és a talpfák negyven százaléka semmisült meg. Ennek ellenére, 1950-ben, az északkeleti vasútak már 64 százalékkal több teherárut szállítottak, mint valaha. Ekkor esett meg Kínában először, hogy a vasutak kiegyensúlyozták költségvetésük mérlegét és jövedelmük 13 százalékát új építkezésekre fordíthatták. Az utazóközönség számára azonban nem a számadatok érzékeltetik a fejlődés mértékét. Az utasok számára a fejlődés abban nyil-

vánul meg, hogy amikor menetjegyet váltanak, biztosan tudják egyrészt azt, hogy valóban utazhatnak majd és nem löki le őket a vonatról valamelyik jegy nélkül utazó Kuomintang-hivatalnok, másrészt azt, hogy ülőhelyre jogosultak, még hozzá olyan vonaton, amely pontosan és menetrendszerűen érkezik meg rendeltetési helyére. A parasztok számára, akik ily jelentős mértékben vették ki részüket a vasútvonalak helyreállításának a munkájából, a fejlődés azt jelenti, hogy amikor 1950-ben komoly árvíz és élelmiszerhiány dúlt Kelet-Kínában, Kína történetében először vált lehetségessé, hogy a legrövidebb idő alatt tíz- meg tízezer tonna gabonát juttassanak el vonaton a veszélyeztetett területekre. A pekingi háziasszony számára azt jelenti, hogy az utcai gyümölcsárusító bódékban vasúton szállított kuangtungi banánt vásárolhat, a kantoni háziasszony viszont északsantungi almát. Az ipar számára pedig azt jelenti a fejlődés, hogy Kína — a vasúthálózat helyreállítása és kiépítése révén — szerves egész, amelyben a különböző vidékekről szén és vasérc özönlik vasúton egymás felé, hogy acéllá forrjon össze, ahol az északi búza és köles dél felé, a délvidéki rizs pedig észak felé árad, s a műtrágya százmeg százezer tonnái jutnak el mindenüvé a tavaszi vetés alá.

Kantonból Kína ősi fővárosába való utazásom négy éjszakája s három napja csupán általános benyomásokat kelthetett minderről. Számos új hídon robogtunk át, köztük a Hsziang- és a Sárga-folyón vert óriáshidakon keresztül. Egyre-másra zakatoltak el mellettünk a tehervonatok ezer meg ezer tonna szénnel a helyreállított és újonnan üzembehelyezett acélgyárak számára, a folyópartok kikövezésére szánt kőkockával, műtrágyával a szántóföldek számára, amelyekről akkoriban épp csak, hogy olvadozni kezdett a hó. Vonatok haladtak el mellettünk, tele vidáman daloló, vattakabátba öltözött parasztokkal. Ezek a parasztok, valamelyik nagyszabású árvízvédelmi építkezés munkálataihoz utaztak. Az állomásokon elevenen lüktetett az élet: új raktárházak épültek, a munkások oxigénhegesztőlámpájukkal és szögecselőkészülékükkel serényen dolgoztak mozdonyok és tehervagonok roncsain, amelyek annakidején japán vagy Kuomintang-bombatámadásnak estek áldozatul. Félmérföld hosszú tehervonatok ontották zsák- és bálarakományukat az ott várakozó tengernyi sok ökrösszekérbe. A vágányok mentén húzódó rakodókon élénkszínűre

festett szovjet mezőgazdasági gépek álltak — mindenfelé sürgés-forgás, amelynek láttára azon tűnődik az ember, vajjon hogyan is folyhatott az élet a kanton-pekingi vasút 13 évig tartó bénultsága idején.

Hankouban, ahol a Jangce-folyó egy mérföldnél is jóval szélesebb, át kell szállni és komphajón kell átkelni a folyó túlsó oldalára. Kínai és szovjet mérnökök máris megkezdték itt az előkészítő munkálatokat annak a hídnak a megépítésére, amely körülbelül 3,5 kilométer hosszú lesz és valamennyi vasgerendája Kínában készül. A multban óriási összegekért, külföldről — többnyire Amerikából és Kanadából — hozták be a hídépítéshez szükséges felszerelést, és amerikai mérnökök ellenőrizték az építési munkálatokat. A népi Kína mérnökei a legnagyobb elismeréssel nyilatkoznak a szovjet mérnökökről, akik a hídépítés tökéletesen újszerű technikai módszereit hozták magukkal. Ezeket a módszereket a szovjet katonák azoknak a tapasztalatoknak alapján dolgozták ki, melyeket akkor szereztek, mikor Berlinig kergették a Wehrmachtot, s útjukban a nagyobb folyók egész során kellett átkelniök. Azokat a roncsokat és anyagokat, amelyeket amerikai mérnökök sutbadobtak volna, a legparányibb alkatrészig és szegecsig mind felhasználták. Így anyagban és munkában többmillió dollár értéket takarítottak meg. Az egyik nagy híd roncsait, amely részben leszakadt a Huaj-folyóba, felhasználták egy új híd építésénél. Egy másik esetben pedig, amikor robbanás következtében valamelyik híd pillérei kimozdultak függőleges helyzetükből s a szakértők azt mondták, hogy a hidat teljesen újjá kell építeni, a szovjet mérnökök, búvárok segítségével, álltukban egyenesítették ki és szilárdították meg a híd pilléreit.

Csang Kaj-sek amerikai tanácsadói 1946-ban úgy vélték, hogy Kína vasútjainak helyreállítása három esztendőbe és 30 millió dollárba kerülne. Ez a becslés nem számolt a további négyéves polgárháborúval, s a velejáró további roppant nagy pusztulással és rombolással. De ugyancsak nem számolt a kínai nép forradalmi lelkesedésével sem. Nos: a népi Kína az amerikai bombavetők és vadászrepülőgépek, valamint a Kuomintang-szabotőrök erőfeszítései ellenére is, kevesebb mint egy esztendő alatt állította helyre vasútjait anélkül, hogy egyetlenegy amerikai dollárjába került volna.

Ezenkívül még új vasútépítkezésekbe is fogtak. 1951 elején már átadták a forgalomnak a csungking-csengtui vasútvonal első 120 kilométeres szakaszát. Az 530 kilométer hosszú vasútvonal a tervek szerint 1952-re készül majd el teljes egészében. Csang Kaj-sek évekig foglalkozott azzal a gondolattal, hogy megépítteti ezt a vasutat, amely fővárosát összekötötte volna a gazdag nyugattal, terve azonban tömérdek amerikai tanácsadója és amerikai dollárja ellenére végül is hiú ábránd maradt. A vasutak most Kína egyetemes újjáépítésének jelképévé váltak. Minden vasúti munkás büszkén viseli jelvényét, akárcsak egy volt partizán — és joggal. A kínai vasúti munkások sok évtizedes forradalmi hagyományai jó gyümölcsöt termettek mind a harcban, mind az új Kína építésében. A japán megszállás éveiben mint ellenállók nagyszerűen megállták a helyüket, mostpedig, saját népi kormányuk alatt, mi sem természetesebb, minthogy a munka hőseivé váltak.

Az én kocsiszakaszomban Hankoutól Pekingig jellemző keresztmetszetét láthattam annak a közönségnek, amely ma Kínában vonaton utazik. Volt köztük egy katonaleány, vattával bélelt zöldszínű egyenruhában. A leány fekete haja rövidre volt levágva. A rövid haj ma Kínában éppúgy a nők felszabadulásának a jelképe, mint ahogy Nyugaton volt az első világháború után. A katonaleány barátságos és vidám volt, minduntalan naranccsal kínálgatott, meg marokszámra valami diószerű, apró barna gyümölccsel, amelyből ha az ember feltörte — mazsolához hasonló mag került elő. Volt köztük néhány „kormánymegbízott" is, kék szövetből készült téli egyenruhában, amelynek nyakig begombolt szabása nem hagy helyet se gallérnak, se nyakkendőnek. A megbízottak a közigazgatás éltető lelke. Más országokban kormányhivatalnokoknak neveznék őket, ez azonban Kínára vonatkoztatva nem alkalmas megjelölés. A békeidők partizánjai ők, a forradalom élharcosai. Hivatalosan a kormány képviselői, képzett politikai és technikai szakemberek. Túlnyomó részük jelenleg nem kap fizetést, csupán élelmezést, ruházatot és lakást. Elvárják tőlük, hogy keményebben dolgozzanak — és keményebben dolgoznak is — bárki másnál. Ők vállalják a legveszedelmesebb és legnehezebb feladatokat, ők vállalják a felelősséget, ők képviselik a kormány politikáját és valósítják meg célkitű-

zéseit. Csak egy részük kommunista, de valamennyien lelkes hívei a forradalomnak. Ők a kormány derűs és fáradhatatlanul dolgozó követei a gyárakban és a falvakban, akik megmagyarázzák a népnek a politikai irányvonalat és segítséget nyujtanak a nehéz kérdések megoldásánál.

A vonaton velem utazó megbízottak egyike a gyapottröszt tagja volt, s egy értekezletre utazott Pekingbe, hogy résztvegyen az 1951. évi vetési terv megtárgyalásán. Azelőtt kereskedő volt Sanghajban, kitűnően beszélt angolul, s ő tolmácsolta nekem a beszélgetéseket a vonaton. Volt ott továbbá négy szovjet műszaki szakember, akik a Huaj-folyó árvízvédelmi tervezetének előkészítő munkálatairól utaztak Pekingbe. Csöndesszavú, szerény emberek, akik buzgón fáradoztak feladatuk teljesítésén és most, dolguk végeztével, haza utaztak. Volt a fülkében egy bajszos, vastag szemüveges japán is, aki úgy festett, mintha Hirohito császár karikatúrája volna. Textilmérnök volt és Pekingen át Tiencsinbe igyekezett. A szovjet szakemberek egy-egy tolmács és néhány megbízott kíséretében utaztak. A kínaiak eleinte engem is „idősebb testvérüknek" néztek. Így nevezik a szovjet embereket. De azért éppoly barátságosan bántak velem akkor is, amikor kiderült, hogy *Au Ta Liá*-ból jövök. Csakhamar egy egész csoport csődült szakaszomba és értelmes, fürkésző kérdéseket intéztek hozzám. Meglepetten láttam, hogy mennyire tudományos módon szemlélik a dolgokat. Tudni akarták az ország társadalmi összetételét: hogy mennyi a munkás, menynyi a paraszt s mennyi a szakszervezeti tag közöttük. Ha oly sok a munkás és a szakszervezeti tag, hogyan lehet ott reakciós kormány? Hogyha az ausztráliaiak valóban szeretik a kínaiakat, vajjon miért ellenezte Mr. Menzies még azt is, hogy Nagybritannia elismerje Kínát? Csupa okos, fogas kérdés, amely jól megfontolt választ kívánt. Mindenki mondani akart nekem valamit arról a nagy átalakulásról, amely Kínában végbement, mindenki megkérdezte tőlem, mi a véleményem a vasutakról. A gyapottröszt embere szívósan rábeszélt arra, hogy okvetlenül látogassam meg a gyapotvidéket és nézzem meg, mennyire megváltozott a parasztok élete. A szovjet szakemberek kíséretében lévő megbízottak azt hajtogatták, hogy a világért se mulasszam el megtekinteni a Huaj-folyó árvízvédelmi munkálatait. A fiúsan rövidre vágott hajú katona-

leány pedig azt mondta, hogy meg kell néznem a Népi Felszabadító Hadsereg néhány kultúrcsoportját.

Nagyon érdekes beszélgetés folyt a katonaleány és a japán között. Az utóbbi, noha tíz év óta élt már Kínában, nem beszélt kínaiul, de mindegyikük megértette a másik leírt szavait. Töltőtoll és papiros került elő, a leány kérdéseket írt fel, a japán pedig válaszolt rájuk. A gyapottröszt megbízottja tolmácsolta számomra szavaikat. „Tudja-e, mit műveltek a japánok Kínában?" „Tudom, és az a véleményem, hogy helytelenül cselekedtek. Sajnálom, ami történt. Az ilyesmi helytelen dolog." „Vajjon tud-e a japán nép minderről?" „Aligha. Legalább is azt hiszem, hogy nem. Dehát én már tíz év óta távol élek hazámtól!" „Miért jött Kínába?" „Hogy egy japán tulajdonban lévő textilgyárban dolgozzak." „És miért maradt itt?" (Ennél a kérdésnél a tömeg, amely kettejük köré sereglett, hogy figyelje ezt a különös párviadalt, valami valóban érdekeset remélt: talán azt válaszolja majd a japán, hogy ő szereti a kínai népet és azért maradt itt, hogy segítsen jóvátenni az okozott kár egy részét.) „Szép házam van. Azonkívül nagyobb a fizetésem, mint a kínai mérnököknek, mert képzettebb szakember vagyok náluk. Miért ne maradnék hát?" (Ez a meglehetősen pökhendi válasz csupán meglepetést keltett, haragot nem. Némelyek fejüket csóválták, de azután a többiek ismét levélborítékok hátlapjából és csomagolópapirosból tépett cédulákat nyomtak kettejük kezébe és a kérdezés tovább folyt.) „Hogyan gondolkodnak a japán munkások és parasztok Kínáról?" „Nem tudom. Én nem vagyok munkás. Mérnök vagyok. Alighanem egyáltalában nem gondolkodnak róla." „Mi a véleménye a kínai munkásokról?" „Nagyon jól dolgoznak." És ez így folytatódott tovább még jóideig.

Amikor a padló tele volt már szórva papírdarabkákkal, a leány felhagyott a reménytelen próbálkozással. Egyetlenegy csak félig-meddig is emberi választ sem lehetett kicsiholni ebből az emberből. Feleleteiben nyoma sem volt olyasminek, amiből arra lehetett volna következtetni, hogy egyébbel is törődik, mint házával, az evés-ivással és avval, hogy nagyobb a fizetése, mint a kínaiaké: csupa olyasmivel, ami — meggyőződése szerint — joggal megilleti, mert jó textilmérnök. A meglepő mindebben az volt, hogy az összeverődött csoportban ellenséges indulatnak legcsekélyebb jele sem mutatkozott

és hogy a japán ezt a világ legtermészetesebb dolgának tekintette. Mindamellett megkönnyebbülten lélekzett fel, amikor a faggatás végetért és egy mérnöki szakkönyvbe temethette arcát. A gyapottröszt megbízottja vállatvont, amikor kifejeztem meglepődésemet a leány magatartásán és azon, hogy a többi utas mekkora türelmet tanúsított. „Kormányunk nagy fontosságot tulajdonít a népek közötti barátságnak — mondotta. — Még a háború folyamán is a csapataink számára kiadott sarkalatos utasítások között az egyik az volt, hogy nem szabad bántalmazni a hadifoglyokat. Szépszóval és tisztességes bánásmóddal igyekeztünk megnyerni őket a magunk igazának. Ez a japán nehéz esetnek látszik, de alkalmasint jó mérnök, márpedig nekünk szükségünk van mérnökökre." A japán uralkodó osztályokból származó értelmiségiek az egyszerű emberi érzelmek tekintetében sok esetben nem ütik meg a mértéket, munkásaik és parasztjaik azonban éppúgy gondolkodnak és beszélnek, mint a mieink."

A japán kivételével a kocsi valamennyi utasa úgy viselkedett, mint egy nagy család, amely piknikre gyűlt össze. Át-átlátogattunk egymás fülkéibe, megkóstoltuk egymás elemózsiáját és italát, rengeteg dalt énekeltünk és hosszú, bonyolult vitákba bocsátkoztunk a nemzetközi kérdésekről. Azok, akik nem tartoztak társaságunk magvához, körénk csoportosultak, hogy hallgassák beszélgetésünket. Aki csak bírt, befurakodott fülkénkbe, a többi pedig egymás hegyén-hátán szorongott a folyosón. Soha, sehol a világon nem volt még ilyen vidám és érdekes utazásban részem, és szinte elszomorodtam, amikor a hangszóró valamelyik nap kora reggel bejelentette, hogy Pekinghez közeledünk és megismételte a szokásos figyelmeztetést: ne hagyjuk el poggyászunkat, vegyük elő menetjegyünket és útlevelünket, és ne szálljunk le a vonatról, míg meg nem áll. Majd hozzátette: reméli, hogy kellemesen utaztunk, és felkérte azokat, akiknek netán valamiféle javaslatuk vagy panaszuk van, hogy foglalják írásba és dobják be abba a külön e célból felszerelt szekrénykébe, amely minden kocsi végén megtalálható. Miután lelkes szavakkal magasztaltam a vonatot, vadonatúj felszerelését és pontosságát, a katonaleány így szólt hozzám: „Ne írjon semmit a mi vasútjainkról mindaddig, amíg nem látta a női vonatot, amely Peking és Tiencsin között közlekedik." Ezt azon nyomban meg is ígértem és ígéretemhez híven, nemsokára

ezután egy utazást tettem a peking-tiencsini expresszen, azon a vonaton, amelyen — a mozdonyszemélyzet kivételével — kizárólag női alkalmazottak látják el a szolgálatot.

A „női vonat" forgalmi személyzete ezen a vasútvonalon — és immár Kína más vasútvonalain is — jelképévé vált annak a ténynek, hogy a kínai nők felszabadultak a feudális szolgaság alól és minden munkahelyen éppúgy megállják helyüket, mint a férfiak, sőt egyes területeken még jobban. Az első női vonat személyzete a Dalnyij—Port Artur-vonalon először 1950 nőnapján látta el a forgalmi szolgálatot. Ebben a női brigádban voltak mozdonyvezetők, fűtők és vonatkísérők, akiket szovjet szakemberek képeztek ki. A vonat óriási szenzációt keltett. Az a két leány — Tien Kuej-jing és Vang Po-hung —, aki mint szakképzett mozdonyvezető a 38-as számú mozdonyt vezette, országszerte híres lett, a mozdony pedig az esemény tiszteletére a „Nemzetközi Nőnap" nevet kapta. A felszabadulás előtti Kínában a női eszménykép alázatosan engedelmes teremtés volt, aki sohasem mozdult ki a szülői házból, amíg el nem jött a házasságközvetítő és nyélbe nem ütötte a leány esküvőjét. Attól a naptól fogva pedig férje és anyósa rabszolgájaként élt tovább, akit mind a ketten kényük-kedvük szerint ütöttek-vertek S amellett még ez volt a lehető legjobb sors Azok, akik a városok szegény családjaiból származtak, napi 12 órát robotolhattak valamelyik textilgyárban, vagypedig, ha elég csinosak voltak hozzá, mint prostituáltak vagy ágyastársak helyezkedhettek el. Egyszerűbb irodai munkára ugyan alkalmazták őket és telefonkezelők is lehettek, de ez volt aztán a lehetőségek netovábbja.

A Dalnyij—Port Artur között közlekedő női vonat brigádja országszerte lángralobbantotta a leányok képzeletét. Vasúti tisztviselőnők, telefonkezelőnők és vasútállomáson dolgozó pincérnők kérték, hogy vegyék fel őket a Vasúti Munkások Szakszervezetének irányítása alatt működő szakiskolákba, hogy alapos kiképzésben részesüljenek erre a pályára. Sokukat előbb írásra-olvasásra kellett megtanítani. Ugyanis Kína lakosságának — átlagban véve — több mint 80 százaléka analfabéta volt a felszabaduláskor, s a nők között az írástudatlanság arányszáma még nagyobb, mint a férfiak között. Meg kellett értetni velük az új kormány politikáját, a nép szerepét az ország ügyeinek intézésében. Meg kellett érteniök, mit is jelent

voltaképpen ez a szó, „népi", Kína neve mellett. Ha az ember a peking-tiencsini expresszen utazik, megtanulja kellőképpen méltányolni ezeket a valóraváltott új célkitűzéseket. A vasutasleányok lesik, hol lehetnek az utasok segítségére: felsegítik az öregeket és a gyermekeket a vonat lépcsőin, megmutatják nekik, hol a helyük, felrakják poggyászukat és mindent elkövetnek, hogy kényelmesen utazzanak. A legparányibb porszemet is eltüntetik, úgyszólván mielőtt még ideje volna leszállni. Mihelyt elindul a vonat, nyomban felmossák a folyosókat. A leányok bevezette újítások közé tartozik az is, hogy menetközben a közkeletű képes folyóiratok legfrisebb számait árusítják, köztük néhány angolt és oroszt is. Útközben a hangszórók állandóan műsorral szórakoztatják az utazóközönséget: dalokkal, amelyeket a vasutasleányok valamelyike énekel, az aktuális politikai eseményekről szóló jelenetekkel, hírekkel és rövid előadásokkal, amelyek a kormány legújabb rendeleteit ismertetik. Mivel Kínában még sok az írástudatlan, ezeknek az előadásoknak felbecsülhetetlen az értékük: pontosan megmagyarázzák, hogy miféle jogokat jelent a parasztok számára a földreform és az adócsökkentési törvény, a nők számára a házassági törvény reformja, a munkások számára pedig az új társadalombiztosítási törvény. Olykor-olykor a kalauznők élénk színekkel festett óriási politikai karikatúrákat hoznak be magukkal, felállítják őket a kocsi végébe, és röpgyűlés keretében foglalnak állást az amerikaiak koreai agressziója vagy a Japán újrafelfegyverzésére irányuló amerikai tervek ellen.

Hófehér keményített köpenybe öltözött leányok frissítővel kínálgatják az utasokat és különleges ételeket és italokat hoznak a kisgyermekek számára. (A távolsági vonatokon külön szakaszok vannak gyermekes anyák számára, ahol képzett gondozónők teljesítenek szolgálatot és bőséges hely van arra, hogy le lehessen fektetni a gyermekeket.) A csinos kalauznők közeledtére mindenki, aki amerikai mogyorót eszeget, sietve zsebébe csúsztatja a héjakat. Időnként pisztollyal felszerelt rendőrleányok járják végig a kocsikat, mert az amerikaiak pénzelte Kuomintang-ügynökök alkalomadtán még mindig megkísérlik szabotázscselekmények elkövetését. Egy alkalommal, miközben a vonat épp egy hídon haladt át, egyikük bombát hajított ki az egyik vonatablakból. A bomba szerencsére

nem okozott kárt, de azóta, amikor hídon megy át a vonat, be kell csukni az ablakokat.

A női vonatok személyzete, épp azért, mert oly szembeszökően a közönség színe előtt zajlik le tevékenységük, a legmeggyőzőbben hirdetik a nők újonnan kibontakozó képességeit. Vidám és energikus viselkedésük arra ösztönzi az utazóközönség soraiban lévo nőket, hogy használják ki jómaguk is az új társadalmi helyzetükből fakadó lehetőségeket. A leányok, miközben sorra végigjárják a közlekedési szolgálat különféle szakaszait, tanfolyamokon is résztvesznek, hogy megtanulják a vasútigazgatás elméleti részét. Kitanulják, mégpedig alapjától kezdve, az egész vasutas szakmát. Megtanulják a menetjegykezelést, a felszolgálást az étkezőkocsiban, a fékek és a váltók kezelését, a pályafelügyelő feladatait, a takarítást és a kalauzmesterséget, a mikrofonba való bemondást és a vasúti rendőrség munkáját. Fokról-fokra állomásfőnökök válnak belőlük, vagy más vezető állásba kerülnek a vasútigazgatóságnál vagy a közlekedésügyi minisztériumban.

Szen Ji-csi egyik példája annak a leánytípusnak, aki kijárta a vasútközlekedési tanfolyamot. Zömök, kurtára nyírott hajú, 21 éves, erőt sugárzó, széparcú teremtés, fogai ragyogó fehérek. Láthatóan tele van kiapadhatatlan energiával, vidámsággal. Beszélgettem vele a vonaton is meg a vasútigazgatóság irodájában. Apja tanító volt Tiencsinben. Mire a kisleány felcseperedett, a család majd éhenhalt a nyomorúságtól. 14 éves korában munkába állt: pincérnek szegődött a vasútállomás büfféjébe. Ahogy idősebb lett, látta, hogy valamenynyi 16—17 éves barátnője vagy prostitúcióra adta magát, vagypedig gazdag öregemberek ágyastársa lett. Mint pincér, egyikük sem keresett eleget ahhoz, hogy kellőképpen táplálkozzék, nem beszélve arról, hogy családját is támogassa, vagy pénzt takarítson meg hozományra, ami nélkül egyetlen leány sem remélhette, hogy férjhez mehet. Szen Ji-csi ellenállt az ágyasság kísértéseinek, otthagyta a pincérséget és pénztáros lett a vasútállomáson. Aztán jött a felszabadulás. Szen Ji-csit azonnal elküldték egy szakszervezeti szakiskolára, mégpedig költségmentesen és lakásáról, ellátásáról is gondoskodtak. Amikor a portarturi vonat női brigádjának híre hozzá is eljutott, önként jelentkezett hasonló munkára és rövid szaktanfolyam elvégzése után munkába is állt. Féligmeddig írástudat-

lan leányból, akinek sejtelme sem volt arról, hogy mi fán terem a politika, képzett kalauznővé, valamint kitűnő szervezővé és szónokká fejlődött. A Vasúti Munkások Szakszervezetének pekingi szervezetében vezető funkcióba választották és a szakszervezet küldötteként résztvett a pekingi városi tanácsot megválasztó értekezleten. Immár végigjárta a vasúti szolgálat különféle fokozatait, és kétségtelen, hogy előbbutóbb fontos feladatkört fog betölteni.

Megkérdeztem tőle, hogyan vélekednek szülei az ő új életéről. Szélesen elmosolyodott és azt mondta: „Anyám haladószellemű. Amikor megmondtam neki, hogy vonaton fogok dolgozni, kicsit sírt, de azután így szólt hozzám: «Te leszel Kínában az első nők egyike, aki effajta munkát végez, így hát ki kell tenned magadért. Nagyon kell vigyáznod a vonatra, az utasok életére és az állam tulajdonára.» Apám meglehetősen maradi, de szeret az új eszmékről vitatkozni. Anyám hallgatni szokta a rádiót, amelyet munkabéremből vásároltam, s rendszerint felírja, amit nem ért meg. Minden vasárnap, amikor hazamegyek, megvitatjuk mindazt, amit feljegyzett magának. Amikor a Korea megsegítésére vállalkozó önkéntesek mozgalma megkezdődött, én is nyomban jelentkeztem, de a következő vasárnap hazafelé menet arra gondoltam, hogy ez a hír nagyon felzaklatja majd szüleimet és ezért elhatároztam, hogy nem beszélek róla. Apám közvetlenül utánam érkezett haza és így szólt: «Képzeljétek! Önkénteseket toboroznak Korea megsegítésére és én voltam iskolánkban az első, aki jelentkezett!» Édesanyám erre azt válaszolta: «Ha magamkorú asszonyokat is bevesznek, én is elmegyek!» Kis hugom pedig, aki mindössze kilenc éves, azt mondta: «Én meg sebesült katonákat kötözök majd és rizst hordok a konyhára!»"

Szen Ji-csi oly komolyan beszélt erről, s oly büszke volt családja politikai fejlődésére, hogy tolmácsomnak könnybelábadt a szeme a meghatottságtól. De végül is, sem neki, sem apjának, sempedig bátyjának, akiről ugyancsak kiderült, hogy önként jelentkezett, nem engedték meg, hogy Koreába menjenek. Valamelyik vasárnap ebédidőtájban toppantam be a családhoz. Az anya élettel teli asszony volt, akárcsak Szen Ji-csi. Ő is rövidre nyiratta haját és iskolai tanítással kezdett foglalkozni. Ott volt az idősebbik fiú, aki szintén a vasútnál dol-

gozott, a lány kisöccse, az úttörők vörös kendőjével nyaka körül és a kisleányka, aki rizst akart hordani Koreában. Valamennyien körben kuporogtak a „kang"-on, a tűzhellyel egybeépített széles kőágyon, amely a kínai lakások túlnyomó részében a hely felét elfoglalja. Az ágy fölött Sztálin és Mao Ce-tung óriási arcképe függött a falon. Amikor beléptem a szobába, a család épp metélt tésztából és főzelékből álló egyszerű ebédjét fogyasztotta el jóízűen. Miközben a többiek falatoztak, az apa felolvasott nekik az ujságból. Az ajtóhoz gyűlt szomszédok jelenlétében Szen Ji-csi, akinek a karján még mindig ott volt a vasúti kalauzok jelvénye, izgalomtól kipirultan és zavartan bemutatott családiának. Alig néhány percnyi beszélgetés kellett csak ahhoz, hogy lássam, milyen gyorsan megtalálta ez a család a maga helyét a népi Kínában. A felnőttek mindegyikének érdekes foglalkozása volt és az előbbrejutás korlátlan lehetőségei álltak előtte. A gyermekek olyan nevelésben részesültek, amilyen sem szüleiknek, sem idősebb testvéreiknek nem jutott osztályrészül. Az apa arra készülődött hogy hamarosan megkezdi újabb tanítók kiképzését. Tanítókban ugyanis nagy a hiány. Az anya boldogan élvezte a maga külön munkáját és keresetét és nagyon büszke volt Szen Ji-csire. Mindannyiukat a boldog jövő biztos tudata tölti el. Szen Ji-csi kezdeményező szelleme, amelynél fogva két kézzel ragadta meg azokat a lehetőségeket, amelyeket a népi Kína a nemek egyenlőségének megvalósításával neki nyujtott, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a család oly gyorsan magáévá tette az új életformát.

„A régi világban — mondotta Szen Ji-csi anyja félénken, miután gratuláltam neki leányához — a nőknek csak elnyomás volt a sorsuk. Nem volt lehetőségük arra, hogy hivatásszerű foglalkozást űzzenek. Ma nemcsak hogy egyenlő bánásmódban részesülünk a férfiakkal, hanem még különleges kiváltságaink is vannak. Vegye például Szen Ji-csit. Díjtalanul képezték ki. Mostpedig 21 éves korában, még Kína közigazgatásának az intézésében is résztvesz. A pekingi értekezleten fiatal leány és egyszerű vasúti munkás létére államügyeket vitatott meg, mint egyenrangú fél, férfiakkal, sőt forradalmunk néhány nagyjával is. Ilyesmiről még akár két évvel ezelőtt is, álmodni sem lehetett." Magához ölelte Szen Ji-csit és erőt sugárzó, becsületes arcából hátrasimította fénylő fekete haját.

Igaza volt. Az olyan életről, mint amilyet Szen Ji-csi él, és arról a jövendőről, amely most előtte és Kína 450 000 többi vasúti munkása, férfiak és nők előtt egyaránt megnyílt, a felszabadulásig valóban még csak álmodni sem lehetett.

A régi világban napi 12 órát robotoltak éhbérért. Nem volt szervezkedési joguk, nem részesültek szociális juttatásokban, nem volt lehetőségük az előléptetésre, hacsak meg nem vásárolták maguknak. Nem kaptak segélyt ha megbetegedtek, sem kártérítést, ha baleset érte őket. Nem volt módjuk arra, hogy iskoláztassák gyermekeiket, sem arra, hogy továbbképezzék önmagukat.

Ma a vasúti munkások nyolcórás műszakban dolgoznak, méghozzá többszörösen akkora bérért, mint amekkorát a japánok vagy a Kuomintang idejében kaptak. Hatalmas szakszervezetük oltalmazójuk, barátjuk és nevelőiük, klubjaik pedig otthonuk távolban lévő otthonuk helyett. Csupán Észak-Keleten (Mandzsuriában) a Vasúti Munkások Szakszervezetének 1 871 klubja, 180 jól felszerelt könyvtára, 36 színjátszó csoportja, száz meg száz énekkara és kisebbfajta kultúrcsoportja van, továbbá: 103 iskolája a vasúti munkások gyermekei számára, 55 esti iskolája a munkások számára, a műszaki szakiskolákon kívül. 26 üdülője. 2 szanatóriuma és sokszáz sportpályája. Szen Ji-csi egy nagy szervezet tagja. Ez a szervezet költségmentesen gondoskodik tagjairól, sőt tagjainak családtagjairól is, ha megbetegednek, neveli, tanítja őket és gyermekeiket. A nyugalomba vonulás korhatárától kezdve (amely nem és a munka jellege szerint 45 és 60 év között változik) nyugdíjat biztosít a dolgozóknak, és állandóan törődik azzal, hogy fejlessze és továbbképezze azokat, akik különleges tehetséget árulnak el.

Krónikám azonban túlságosan elkalandozott. Akkor kellett volna abbahagynom, amikor 1951 február közepén a kanton-pekingi expressz végigkanyargott annak a nagy szürke falnak a mentén, amely körülveszi az ősi fővárost, átrobogott egy hatalmas, tömör bolthajtás alatt és befutott a pekingi állomásra. Ott elváltam barátságos és érdekes útitársaimtól és nekiláttam munkámnak, ami abban állt, hogy megtudjam, mi minden történt az elmúlt kilenc év alatt, azóta, amióta Kínában jártam és főleg, hogy lássam, mi történik most Mao Ce-tung Kínájában.

III. *KÍNA ÚJ ARCA*

A felszabadító háború végső szakaszáig a nagyobb városok javarészt az ellenség kezében voltak, a Népi Felszabadító Hadsereg a falusi körzetekben hajtotta végre hadműveleteit. Kína félmilliárdnyi lakosságának több mint 80 százaléka paraszt, és a parasztok támogatása döntő fontossággal bírt a partizánok és a Népi Felszabadító Hadsereg győzelmeinek kivívásában. A parasztok jelentették az ellenség minden mozdulatát, a harcok idején sebesülteket szállítottak, gondoskodtak az ellátásról, elrejtették a sebesült katonákat, ha kiürítésre került a sor A parasztok voltak az a hatalmas, végtelen tenger, amelyen a forradalmi csapatok úsztak: hol alámerültek benne, hol felbukkantak belőle, aszerint, ahogy a körülmények megkövetelték. Pekingbe érkezésem után, egyik legelső kirándulásom a fővárostól 11 kilométernyire nyugatra lévő Jamenko falucskába vezetett. Tulajdon szememmel akartam látni, miként változtatta meg a győzelem a parasztok életét.

Jamenko jellegzetes északkínai falu, málladozó, sárgás vályogfalakkal, amelyeket kékesszürke zsindelytető fed. Keletkezésének időpontja tekintetében a falubeliek bizonytalanok, a tanító azonban azt mondja, hogy akadnak a faluban olyan műemlékek, amelyek az Öt Dinasztia 907—959 korszakából valók, úgyhogy Jamenko eszerint legalább 1 000 éves.

A faluban nem vezet autóút, csupán egy keskeny szekérút, amely a falut összeköti a mintegy másfél mérföldnyire levő egyik főútvonallal. Szénnel megrakott tevék baktattak az ősi utakon, amikor mi egy jeepen letértünk a köves szekérútra, végigzötyögtünk rajta és az omladozó községfalak egyik kapunyílásán át bekanyarodtunk a faluba. Jeepünk egyike volt azoknak a tízezreknek, amelyekkel az amerikaiak látták el akaratlanul a népi Kínát. A Népi Felszabadító Hadsereg Csang Kaj-sek csapataitól zsákmányolta ezeket. A falu körül elterülő csupasz, sárga talajon itt-ott, szórványos foltokban, még min-

dig megült a hó meg a jég, de tudtuk, hogy néhány hét mulva a szántóföldeken zöldel már a búza, a köles és a rizs.

Csecsemőjüket szoptató anyák és vattázott ruhába öltözött pufók gyermekek jöttek elő a kapubejáratokból, hogy megtekintsék a Jamenko főutcáján tevéket kerülgető jeepet.

Kísérőm elvezetett engem Vang Si-jinek, a falu tanítónőjének a házához, amely — a földbirtokosokét kivéve — a legjobb karban lévő épülete a községnek. Még üvegablakai is vannak. A parasztok általában rizspapírt használtak abból a célból, hogy világosság szűrődjék be lakásukba. Mint a házak legtöbbje, ez is egy négyszög három oldala köré épült, mégpedig úgy, hogy valamennyi helyiség az udvarra nyílik. Vang Si-ji — a megnyerő külsejű tanítónő — nyakig begombolt, hosszú, gyapjúval bélelt kartonruhát viselt. Miközben megkínált forró teával és felszította a tüzet a kang alatt, kísérőm elment, hogy előkerítse mindazokat az embereket, akikkel meg akartam ismerkedni. Elsőnek Vang Ping-hszie jött el, a falu bírája, szigorú arcú, kemény férfiú, akinek fehér kendő volt a feje köré kötve. Csakhamar nyomon követték többen is a falu lakói közül. Bejöttek a szobába, letelepedtek a kangra, amennyien csak bírtak, a többiek ott szorongtak az ajtóban és az ablak körül. Vang Ping-hszie mindkét kezét mélyen belebujtatta ruhája ujjába: lázas volt, a hideg rázta. De nem ment volna haza mindaddig, amíg el nem mondja nekem a falu életének minden részletét.

Ősrégi parasztcsalád sarja volt, nagyapja azonban eladósodott s a helyi földesúr, akinek tartozott, követelése fejében eltulajdonította földjét és házát. Vang apjának ingyen kellett dolgoznia a földesúr szolgálatában, és így nem volt módja a hátralévő adósság törlesztésére. Tíz éves korától fogva Vang maga is ezen a földbirtokon dolgozott napi néhány marok korpáért. Amikor felnőtt, gazdájától bért követelt. Erre a földesúr egy fához kötöztette és félholtra verte. Vang megszökött, és Tiencsinben beállt dokkmunkásnak. Ha eleget tudott lopni azokból a szállítmányokból, amelyeket kirakott, jól élt, máskülönben éhezett. Jobb időszakainak egyikében hazalátogatott Jamenkóba és megnősült. Egy falubeli leányt vett feleségül. Valahányszor csak tehette, hazalátogatott szülőfalujába és élelmet meg pénzt vitt feleségének. Egyszer, miután egy minden eddiginél keservesebb időszakot élt át a

kikötőben, ismét hazatért. Megtudta, hogy felesége és pólyás fiacskája éhenhalt. A kikötőbe visszatérve, Vang Ping-hszien néhány munkástársával együtt beállt az úgynevezett bandarendszer ellen vívott harcba (amelyről a továbbiak során szó esik majd). Belépett a kommunista pártba, 1946-ban pedig visszatért Jamenkóba, hogy illegális pártmunkásként megmagyarázza a falu népének a kommunista párt politikai célkitűzéseit, és előkészítse a parasztokat a Népi Felszabadító Hadsereg megérkezésére. A felszabadulás után őt is földhöz juttatták s egy népgyűlésen a falu lakói községi bíróvá választották. (A régi világban a japánok vagy a Kuomintang-hatóságok a földesurakkal egyetértésben nevezték ki a községi bírókat. Ma népgyűlés választja meg őket.) Vang Ping-hszien sohasem járt iskolába, amióta azonban belépett a kommunista pártba, megtanult írni-olvasni. Elővett egy jókora csomó statisztikai kimutatást és nekikészülődött, hogy válaszoljon kérdéseimre.

700 család lakott a faluban, összesen mintegy 3 000 ember. A községhez tartozó földterület 10 770 mu (1 mu = 0,117 kat. hold.), s ennek pontosan a fele 45 földbirtokos tulajdonában volt. 314 családnak egyáltalában nem volt földje. A földreform 551 parasztot juttatott földhöz. Mindazokat a házakat, állatokat és szerszámokat, valamint azt a gabonát is, amit a földbirtokosok az évek során eloroztak, visszaadták a parasztoknak. Ugyancsak visszaadták az apáknak lányaikat, a férjeknek feleségeiket, mindazokat, akiket a földbirtokosok követelésük kiegyenlítése fejében vettek el a parasztoktól. A kormány különféle kategóriákra osztotta a parasztokat: kulákokra, középparasztokra, szegényparasztokra és földnélküliekre. Amikor Jamenkóban végrehajtották a földreformot, a kulákok földjének egy részét is felosztották, utóbb azonban megváltoztatták ezt a rendszert és csakis a földbirtokosok földjét kobozták el. Az adót — Jamenkóban éppúgy, mint egyebütt — azonnal felére-harmadára csökkentették. A szegényparasztokat teljesen felmentették az adófizetés alól.

Egészen a felszabadulásig, Jamenkó az ősi, középkori értelemben vett feudalizmus állapotában élt, kivéve azt, hogy a földesuraknak, ha háborúra került a sor, nem kellett a csapatok élére állniok, sempedig azok katonai felszerelésének költségeit viselniök. Amikor azonban a Kuomintangnak csapa-

tokra volt szüksége, minden egyes falura kvótát vetett ki s a földbirtokosokra bízta, hogy az általuk kinevezett községi bíró révén előteremtsék a megkövetelt létszámot. Természetesen ezek a kötéllel fogott katonák a szegény és a nincstelen parasztok soraiból kerültek ki. A kulákok és középparasztok sok gabonával fizettek, sőt lányukat is odaadták azért, hogy felmentsék fiaikat a katonai behívás alól. Vang a földreform végrehajtása után népgyűlést hívott össze, amelyen a parasztok sorra felszólaltak a földesurak ellen és fejükre olvasták zsarnokoskodásaikat és bűneiket.

Ezután Csangné, aki szerénységből nem akarta elárulni teljes nevét, mesélte el élete történetét. Nagyon szép asszony volt, ragyogó fekete szeme, síma homloka, derűs nyugalmat és tisztaságot sugárzott. Eleinte félénken húzódozott és csak akkor szólalt meg nagynehezen, amikor a tanítónő vállánál fogva magához ölelte és biztatta, hogy beszéljen. Csangné férjét néhány esztendővel azelőtt halálra gázolta egy autó az országúton. A régi Kínában nagyobb csapás nem érhetett asszonyt. Nem mehetett férjhez újból, nem térhetett vissza szüleihez sem és nem is dolgozhatott. Holta napjáig minden fizetés nélkül szolgaként kellett raboskodnia anyósánál, ha ugyan volt neki és áhítatosan tisztelnie férjének az emlékét, akit másvalaki választott ki számára.

Csangné apránként eladogatta mindenét, amije csak volt, hogy eleinte néhány tál rizst, majd kukoricát, utóbb pedig már csak korpát vásároljon rajta. Amikor ez is elfogyott, a szó szoros értelmében éhhalál fenyegette. Végül aztán eljött a megváltás egy „gazdag" kereskedő képében (három tevéje volt!), aki ismételten felajánlotta neki, hogy ágyasává fogadja. De csak titkos megállapodásról lehetett szó, mert özvegyasszonynak még ahhoz sem volt joga, hogy valakinek ágyastársa legyen.

Nyomorúságában Csangné végül is elfogadta az ajánlatot. Találkozásaik csak lopva, a legnagyobb titokban történtek, mert hiszen ez a viszony mindkettejük részéről nagy bűn volt. Idővel Csangné teherbe esett. Szörnyű rémület fogta el. Hamarosan elérkezett az az idő, amikor már nem titkolhatta tovább állapotát a falubeliek előtt. Elhatározta, hogy öngyilkosságot követ el. „Szégyenéről" már faluszerte keringtek a pletykák és eljutottak a kormánymegbízott fülébe is. Mindez néhány hó-

nappal a felszabadulás után történt. A megbízott meglátogatta Csangnét és megmagyarázta neki az új házassági törvényt, amely megengedi, hogy az özvegyek ismét házasságot kössenek s az asszonyok normális életet éljenek. Nem szégyen özvegynek lenni s nem szégyen, ha özvegy létére gyermeket szül az asszony. A nők még el is válhatnak férjüktől, akiknek annakidején eladták őket. Csangné eleinte hitetlenkedőn hallgatta a kormánymegbízott szavait. Sőt, még meg is rémült attól, hogy megsemmisítik az ősi hagyományokat. Lassanként azonban megértette, mit is jelent voltaképpen mindez. Megszülte gyermekét és ismét férjhez ment. Ő is, férje is földet kapott és most mind a ketten írni-olvasni tanulnak a falu esti iskoláján. S mielőtt félénken kisurrant a tanítónő lakásából, ezt mondta: „Mindezt Mao elnöknek köszönhetem. Ő tette lehetővé számomra, hogy új életet kezdjek."

Kao Cö-heng nem jött el a tanítónő lakására, de mégis úgy rémlett, mintha ott lett volna. Neve ugyanis újra meg újra felmerült. Földesúr volt, Jamenko egyik leggazdagabb embere. Egyik kezével a parasztok pénzét vette el, a másikkal leányaik után nyúlt. Jaj volt annak a leánynak, aki nem volt hajlandó elmenni hozzá, jaj annak a parasztnak, aki vonakodott ezt megengedni. A leányra verés várt, az apára földjének elvesztése. Egyszer, amikor egy 15 éves leány különösen makacsul ellenszegült neki, elküldte hozzá a házasságközvetítőt, hogy megkérje kezét 13 éves fia számára. Egyetlen paraszt sem utasíthatott vissza ilyen ajánlatot. A házasságot nyélbe is ütötték, csakhogy a mennyasszonyt Kao Cö-heng fektette ágyába, nempedig a fia.

Csang Pao-han ma a falu termelőszövetkezetének az elnöke. Ebben a szövetkezetben Jamenko minden családja egy taggal van képviselve. Csang Pao-han elmondotta, hogy nyolc évig dolgozott Kao Cö-hengnek, de munkájáért fizetség fejében soha egyetlenegy font gabonát sem kapott. Valahányszor kérni merészelte bérét Kao vagy pribékjei bunkósbottal agybafőbe verték. Olyan emberek, mint Csang-Pao-han, valamint azok a parasztok, akiknek a leányán az öreg Kao erőszakot követett el, sorra felszólaltak a gyűlésen, úgyhogy ennek eredményeképpen Kao birtokát 120 múról nyolc múra csökkentették, ami körülbelül a fele annak az átlagos földterületnek, amelyet a földesuraknak meghagytak. Kao még a föld-

birtokreform után sem törődött bele vereségébe. Egyik este, amikor Vang Ping-hszien bíró hazafelé igyekezett, Kao és néhány embere bottal lesett rá. Rávetették magukat és ütniverni kezdték, szerencsére azonban éppen arra járt a polgárőrség. Kaót börtönbe zárták. (A régi világban a községi csendőrök a Kuomintang emberei vagy a japánok bérencei voltak. Ezek a földesurakat védték. Ma a falu parasztjai a maguk soraiból jelölik ki fegyveres erőiket, és maguk védik magukat a földesurakkal szemben).

Kao Cö-hengnek 120 mája volt. A régi Kína osztályszerkezetében Kao ennek a 120 mának a révén, a legádázabb elnyomójává és kizsákmányolójává válhatott azoknak a parasztoknak, akiknek három-négy mújuk volt csak. Átlag ekkora volt ugyanis a szegényparaszt birtoka — ha ugyan egyáltalában volt földje. A 120 mu lehetővé tette Kao számára, hogy fokozatosan kiszipolyozza és tönkretegye a kisembereket s ez a folyamat rohamosan gyorsult a Kuomintang-uralom idejében, amikor az adóbehajtást és az erőszakos katonaszedést, a kiszipolyozásnak ezt a két módját a földesurakra bízták. Az emberi munkaerő hiánya és a megnyomorító adók, amelyek az utolsó szem vetőmagot is elvitték a parasztoktól, arra kényszerítette őket, hogy kölcsönt kérjenek a földesúrtól, hogy vetőmagot vásárolhassanak a tavaszi vetéshez. 70—80, sőt 100 százalék kamatot kellett fizetniök érte. Ha jó volt a termés és a paraszt meg akarta fizetni adósságát, gyakran megesett, hogy a földesúr nem volt hajlandó elfogadni a gabonát. Megvárta a tél végét, amikor a paraszt mindenét felette már, vagy mindene ráment az adóra, akkor váratlanul lecsapott rá és követelte tőle a tőkét is, meg a kamatot is, orra előtt lobogtatva az írást, amelyet az írástudatlan paraszt annakidején ujjlenyomatával pecsételt meg, anélkül, hogy a leghalványabb sejtelme lett volna arról, mit is tartalmaz voltaképpen. A vége az lett, hogy fizetés fejében a földesúr lefoglalta a paraszt földjét, házát és ingóságait. Így 1949-ben már 314 földnélküli paraszt volt Jamenkóban.

Ebédkor Vang Si-ji, miközben kínai ételekkel, tojáslepénnyel gazdagon megrakott tálakkal kínálgatott minket, elmondotta nekünk, hogyan irtották ki a babonát a faluban. Azelőtt, a 3 000 főnyi lakosságból 1 700-an tagjai voltak a Ji Kuang Tao-társulatnak. Ez a vallási szekta, Kínában ugyanazt a sze-

repet játszotta, mint amilyet a klerikális reakció játszik Európában. Szegény emberek eladták utolsó szem rizsüket, utolsó holmijukat és odaadták a pénzt a Ji Kuang Tao-papoknak, hogy meggyógyítsák beteg gyermeküket vagy hogy fiúk szülessen leánygyermek helyett. Minden ügyükkel-bajukkal a Ji Kuang Taot keresték fel, tőle kértek tanácsot még arra vonatkozóan is, hogy mikor, melyik napon vessenek vagy kezdjék meg az aratást. A papok mindig azokkal a hazugságokkal traktálták őket, amelyeket a Kuomintang vagy a japánok el akartak hitetni a parasztokkal. A Ji Kuang Tao hatalmas erővel harcolt a népi kormány által bevezetett valamennyi reform ellen. A szellemek üzenetét rendszerint egy leány-médium révén közvetítették a népnek. A leány „transzba" esett és behúnyt szemmel állt egy homokbucka szélén. Kezében botot szorongatott, mellyel kusza ákombákomokat rajzolt a homokba. Ezeket az írásjeleket a papok misztikus úton érkezett tanácsként tolmácsolták. A szegény, szerencsétlen parasztok pedig hosszas hálálkodás után abban a biztos tudatban tértek vissza nyomorúságos kunyhóikba, hogy az istenek szóltak hozzájuk.

Néhány hónappal ottlétem előtt népgyűlés volt Jamenkóban, amelyen a helybeli papok és a médium szerepét betöltő leány felfedték az egész falu színe előtt: hogyan, milyen módszerekkel dolgozott ez a vallási szekta. A leány elmondotta, hogy már kisgyermek korában eladták a papoknak, hogy a papok éveken át ütötték, verték, étlen-szomjan pincébe zárták, míg végül nagy kínnal megtanulta a papok követelte bonyolult betűket rajzolni a homokba. Szemét sohasem húnyta le teljesen, s a papok mindig jelezték, hogy milyen betűt írjon. A falusiak éktelen haragra lobbantak és azzal vádolták a papokat, hogy kicsalták tőlük utolsó szem gabonájukat és holmijukat. A kormánymegbízott megmagyarázta a népnek, hogy a papok a kémkedés és árulás bűnét is elkövették. Megmagyarázta, hogy a Ji Kuang Tao-papok együttműködtek a japánokkal, a Kuomintanggal és a földesurakkal. Ezzel az egy gyűléssel végkép befellegzett a jiknangtaoizmusnak Jamenkóban. A parasztok ma már a párt és a kormánymegbízottakhoz, a műszaki szakemberekhez, az egészségügyi gondozónőkhoz és a tanítókhoz fordulnak tanácsért és segítségért. Az országszerte rendezett kiállítások, valamint volt Ji Kuang Tao-papok és médiumok élőszóval tartott bemutató előadásai leplezték

le azokat a csalásokat, amelyekkel a Ji Kuang Tao oly sokáig bolondította az írástudatlan, babonás parasztságot. Magam is résztvettem egy ilyen előadáson, a volt pekingi császári palotában, amelyen a médium, aki gyermekkorától fogva templomi rabszolga volt, mondta el élete történetét.

Egész nap egymásután jöttek az emberek Vang Si-ji szobájába, hogy kiki elmesélje a maga históriáját. Köteteket lehetne írni arról, hogy a felszabadulás hogyan változtatta meg akárcsak ezt az egy kis falut is. Volt köztük egy kisleány, úgy hívták, hogy Hu Ju-csie. Haját vastag varkocsokba fonta, termete — 18 éves korához képest — meglehetősen csenevész volt. Tízéves volt, mikor meghalt az apja s ekkor Hu Ju-csiét elküldték „férje" családjához. A férj mindössze 12 éves volt s a fiatalokat már évekkel azelőtt összeeskették. Ősi szokás szerint, Hu Ju-csie ettől kezdve férje családjának a rabszolgája lett és mindenki irgalmatlanul utötte-verte. Alig néhány hónapja csak, hogy elment a Nők Szövetségébe s itt felvilágosították új jogairól: arról, hogy tilos a verés és hogy otthagyhatja férjét, ha férje vagy anyósa továbbra is bántalmazza. A rendkívül nagymértékű írástudatlanság következtében sok ember csak nagynehezen szerzett tudomást új jogairól, kivált az asszonyok, akiknek nem volt szabad kilépniök a ház kapuján és el kellett tűnniök, mihelyt látogató érkezett. Hu Ju-csie sem tudta, hogyan követelheti új jogait, így hát azon az első napon küldöttség kísérte haza és megmagyarázta a helyzetet férjének és férje családjának. Erre aztán végeszakadt az ütlegelésnek. Hu Ju-csie kibontotta szorosan összefogott kontyát, megnyírta és rövid vaskos varkocsokba fonta. Ma ő az írni-olvasnitudás esti tanfolyamán a legkiválóbb tanuló és élénk tevékenységet fejt ki a falu színházában. Kapott egy darab földet a maga nevére, éppúgy, mint minden férfi, asszony és gyermek a faluban. De mit sem tudott erről mindaddig, amíg nagyfélénken fel nem kereste a Nők Szövetségét. Bármikor, amikor kívánja, gazdaságilag függetlenné válhat, és pirospozsgás arcának határozott, elszánt kifejezéséből azt olvastam ki, hogy hamarosan követelni fogja gyermekkori házassága alól való feloldását és azt a jogot, hogy a maga módján éljen és kedvére való férjet keressen magának.

Egy Csao Tö-taj nevű parasztnak, akinek olyan ráncos a képe, mint egy kiszáradt dió, azelőtt egy talpalatnyi földje

sem volt. Most 15 mu boldog tulajdonosa. Amikor megkérdeztem tőle, hogy a földön kívül, amelyet kapott, mit jelent számára a felszabadulás, elmosolyodott és azt mondta: „Mindig azt gondoltam, micsoda balszerencse, hogy két leányom van és egy fiam se. Szuntelenül nyomott a gond, vajjon honnan kerítek majd elegendő pénzt arra, hogy férjhez adjam őket. Most látom, hogy éppen olyan jogaik vannak, mint a férfiaknak. Dolgozhatnak s nem kell aggódnom hozományuk miatt. Ha férjhez akarnak menni, minden teketória nélkül összeházasodnak szívük választottjával. A régi világban a magamfajta ember sohasem evett húst odahaza. Egyszer egy esztendőben sem, de még kettőben sem. Az idén, újévkor, disznóölés volt nálunk: saját disznót vágtunk! Még hetenként kétszer is eszünk húst. S most, hogy húst is eszünk, erősebb vagyok, keményebben tudok dolgozni. És szamaram is van már."

A községi bíró kozbeszólt: „Csak látta volna, hogy nekikeseredett, mert tavaly nem ő volt az első, aki kifizette az adóját. Hajnali öt órakor kelt fel, hogy elhozza gabonáját, de már hatan megelőzték. Négy óra alatt az egész falu hiánytalanul lerótta adóját." Csao Tö-taj ráncos képe a széles vigyortól még ráncosabbra húzódott. „Azelőtt — mondotta — azok a parasztok, akiknek földjük volt, termésük felét a földesúrnak adták, a maradéknak a felét pedig adóba. Rossz termés idején gabonát kellett vásárolniok, hogy beszolgáltathassák adótartozásukat. Most ellenben semmit sem fizetünk a földesúrnak s a kormánynak is mindössze 15—20 százalékot. S ami a legfőbb: tudjuk, hogy miért fizetjük az adót. A kormány a nyilvánosság elé terjeszt egy listát, úgyhogy mindenki láthatja, mire kell a gabona, mire kell a pénz. Új utak építésére, iskolára, a megbízottak költségeire, hadseregünk fenntartására és így tovább. Akkor hát miért ne mutassuk ki örömünket és hálánkat Mao elnöknek azzal, hogy minél hamarább megfizetjük adónkat!" (Azóta hallottam olyan esetekről, hogy még adófizetés alól mentesített parasztok is elhozták gabonájuk egy részét és felajánlották az államnak. Amikor közölték velük, hogy nem fogadják el, azt mondták a hivatalnokoknak, jó lesz arra az esetre, ha valaki netán nem bírna eleget beszolgáltatni, mert öreg és beteg, vagy nincs öszvére, amellyel behozhatná gabonáját az adóbegyüjtő központokba. Az ilyesmi elképzelhetetlen volt a Kuomintang idejében, amikor a parasztok min-

den tőlük telhetőt elkövettek, hogy ne kelljen megfizetniök a jogtalanul kivetett adókat.)

Jamenko lakosainak túlnyomó része soha sem látott még vonatot. Akad ott öregember, nem is egy, aki a felszabadulásig még nagyvárost sem látott, noha a falu 12 kilométernyire van csak Pekingtől. A régi világban Peking városfalain vagy Jamenko község falain kívül napszállta után mindig banditák leselkedtek az utak mentén, hogy lecsapjanak az arra járókra. Magában a városban pedig ott voltak a kegyetlen mandzsu hadurak, a japánok vagy a Kuomintang csendőrei és könnyen megeshetett, hogy elkapták és összeverték, vagypedig katonai szolgálatra hurcolták a szegény parasztembert. A falu legtöbb lakója csak azért mozdult ki a község sárga agyagfalai közül, hogy foldjét, mely a falu körül terult el, megművelje. Onnan is sietve hazatért este, a falak biztos menedékébe.

1949 október elsején csoda történt. Teherautók dübörögtek végig a szekérjárta uton, megálltak a község falain kívül, s vezetőik felsegítették rájuk a falu véneit: őszszakállú öregembereket és őszhajú öregasszonyokat, akik még bicegni is alig birtak elnyomorított lábukon. A fiatalabbaknak pedig meghagyták, hogy keljenek útra azonnal és igyekezzenek a lehető leggyorsabban a Mennyei Békesség Kapujához, a Peking kellős közepén lévő Tien An Men-térre. Azért mentek, hogy lássák és hallják Mao Ce-tung elnökot, amint kihirdeti a Kínai Népköztársaság megalakulását. Amikor megkérdeztem tőlük, mi hatott a legerősebben rájuk, nem a csodálatos palotákról, a tündérmesékbe illő parkokról és tavakról vagy a villamosokról, vonatokról és káprázatos boltkirakatokról beszéltek, amelyeket legtöbbjük akkor látott életében először. „Mao elnök üdvözölt minket... minket parasztokat! — mondta egy reszkető hangú öregember. — Mao elnök a parasztok érdekében beszélt! Megtisztelt bennünket!" Ez volt számukra a legfontosabb esemény életük legfontosabb napján. Ez volt a legfontosabb esemény Jamenko ezeregynéhányesztendős történetében.

Alkonyat után elmentünk a falu iskolájába, ahol házigazdánk, Vang Si-ji már javában tanított. Két, körülbelül 50—50 fényi osztályban vének és fiatalok, szakállas öreg parasztemberek és ráncosképű öregasszonyok éppúgy, mint

serdülőkorú fiúk és leányok buzgón görnyedtek az asztalukra állított parányi gyertya fölé és vesződve, üggyel-bajjal másolgatták azokat az írásjeleket, amelyeket Vang Si-ji rajzolt a táblára. Két petróleumlámpa erősítette a gyertyák reszkető fényét. Mindegyik tanterem közepén egy-egy alacsony, négyszögletes kőkályha terpeszkedett, amely színültig tele volt ízzó szénnel. Vakolt tetejét íróasztalnak használták azok a szerencsések, akiknek elsőnek sikerült bejutniok a helyiségbe. A bejárat körül néhány báránybőrkabátot viselő vendég álldogált félénken — Vang Si-ji megmagyarázta nekem, hogy ezek azért jöttek el, hogy egy darabig megnézzék maguknak a dolgot, mielőtt végkép rászánják magukat arra, hogy csatlakozzanak a többiekhez. Meg akartak bizonyosodni afelől, hogy senki sem űz gúnyt abból, hogy a felnőttek együtt tanulnak a fiatalokkal.

„A faluban csaknem mindenki tanul — magyarázta tovább Vang Si-ji. — Én a haladókat tanítom, azok, akik már 300 írásjelet tudnak, tanítják azokat, akik csak 100 írásjelet tudnak. Azok, akik százat tudnak, tanítják azokat, akik még csak 30-at ismernek. Éjjel-nappal asszonycsoportok gyűlnek össze, hol az egyik, hol a másik házában és tanulnak. A nagyanyák ügyelnek az unokákra, hogy az anyák résztvehessenek az esti tanfolyamunkon. Gyakran azonban napközben maguk a nagyanyák is összeülnek, hogy elsajátítsák mindazt, amit leányaik tanultak. Az iskolásgyermekek az oktatási órák végeztével az elmaradottabbakat tanítják csoportokban, sőt felnőtteket is. A tanulásért való lelkesedés óriási."

A tanulók kijöttek a tantermekből, s az odakint az iskola előtt a hóban ácsorgó parasztgyerekek hadával megerősödve, harsány búcsúszóval jó utat kívántak nekünk vissza Pekingbe. Néhány forradalmi dalt énekeltek, s ujjongó lelkesedéssel éltették a nemzetközi barátságot és Mao elnököt.

Jamenko osztálytagozódása nagyjából jellemző volt mindazokra a falvakra is, amelyeket azóta meglátogattam. A lakosság öt százaléka állt földesúri családokból, további öt százaléka kulák volt, a többi közép-, szegény- vagy földnélküli paraszt és néhány iparos meg boltos. A lakosság négyötödrészének óriási haszna származott a földreformból. Ami pedig a nőket illeti, mindnyájan rengeteget köszönhetnek annak a törvénynek, amely megvalósította a nemek egyenjogúságát.

Az egyetlen réteg, amely pórul járt, a 45 földesúr volt — elenyésző töredéke a falu 3 000 lakosának. Jamenkóban a nép 90 százaléka lelkes és öntudatos híve a népi Kínának. A történelem során idáig még sohasem volt lehetőségük a boldogulásra, de még csak nem is álmodhattak róla. Nem csoda tehát, hogy rengetegen jelentkeztek közülük önként arra, hogy Korea harcterein megvédjék Jamenko ragyogó jövőjét.

Mivel a Jamenkóban végbement átalakulás országszerte megvalósult már, vagy megvalósulóban van, s a földkérdés egyike a legalapvetőbb problémáknak, amely Ázsiában és Európában egyaránt a parasztok százmillióit érinti, érdemes behatóan tanulmányozni a Népköztársaság 1950 június 30-án elfogadott földreformtörvényét. Ez okmány minden sora Kína vezetőinek politikai bölcseségét tükrözi. Mind magából a törvényből, mindpedig a végrehajtási utasítás sarkalatos rendelkezéseiből kiviláglik a rendkívüli gondosság. A törvény alapvető célkitűzése az általános elvek első szakaszában van leszögezve, amely kimondja, hogy „véget kell vetni a földesúri osztály által történő feudális kizsákmányoláson alapuló földbirtokrendszernek és helyébe a paraszti földtulajdon rendszerét kell bevezetni". A földesurak minden birtokát el kell kobozni, kivéve lakóházukat és ingóságaikat. Ennek megtörténte után azonban, az általános földosztás során éppúgy és ugyanazon az alapon kaphatnak földet, mint a parasztok. A templomok, imaházak, ősi szentélyek, kolostorok és egyéb vallási intézmények tulajdonában levő földeket elkobozzák, az ereklyéket, szentélyeket és minden történelmi értékű épületet azonban gondosan meg kell őrizni. Papok, szerzetesek és apácák, ha nincs más jövedelemforrásuk, ugyanolyan alapon kapnak földet, mint a község többi tagja. Általánosságban, az állam minden földet kisajátít, amelyet tulajdonosa tőkének használ, bérbead vagy nem maga művel meg. Ha azonban olyan földről van szó, amelyet gazdája két keze munkájával szerzett pénzen vásárolt, vagy amely magukra maradt öregeké, tehetetlen özvegyasszonyoké vagy özvegyembereké, akik létük fenntartásához rá vannak utalva erre a bérbeadásból származó jövedelemre, akkor a tulajdonos megtarthatja birtokát.

A törvény a lehető legrészletesebb utasításokat tartal-

mazza arra vonatkozóan, hogyan kell elemezni és megállapítani valamely körzet osztálytagozódását. Félreérthetetlenül világosan meghatározza, hogy ki földesúr, ki kulák, ki jómódú középparaszt, ki középparaszt, szegényparaszt vagy földmunkás és pontosan előírja: minden egyes esetben mi a helyes eljárás. Például a középparasztokkal foglalkozó fejezet kimondja: „A középparasztok teljes egészében vagy legalább is túlnyomórészt a maguk munkájával keresik kenyerüket. Általában nem zsákmányolnak ki másokat. Sokan közülük a földbér és a kölcsönkamat révén, némileg maguk is kizsákmányoltak .. Némelyikük kis mértékben kizsákmányol másokat... ez a kizsákmányolás azonban nem állandó jellegű s nem az ebből eredő jövedelem alkotja megélhetésük alapját." Az alaptörvény hetedik szakasza pedig leszögezi: „A középparasztok földjét és egyéb ingatlanát (beleértve a jómódú középparasztokét is) meg kell oltalmazni a jogtalan túlkapások ellen."

Szegényparaszt — a törvény meghatározása szerint — az, „aki arra kényszerül, hogy földet béreljen megművelés végett és akit mások — földbér, kölcsönkamat vagy korlátolt mértékben bérmunka formájában — kizsákmányolnak". Földmunkás pedig az, „akinek se földje, se gazdasági felszerelése... s akinek a megélhetése teljes egészében vagy túlnyomórészt, munkaerejének áruba bocsátásától függ".

Amikor felosztják a földet (s a földosztást nem úgy hajtották végre, hogy egyszerűen kibocsátották a rendeleteket, hanem a földreformtörvény elfogadását két-három évig tartó gondos előkészítő munka követte) minden férfi, nő és gyermek, a maga földrészére vonatkozóan, tulajdonjogát igazoló hivatalos pecséttel ellátott okmányt kap. Elvben, akár már másnap is eladhatják földjüket, mert az övék, s így joguk van ahhoz, hogy azt csináljanak vele, amit jónak látnak, a gyakorlatban azonban jóformán egyáltalában nem fordult elő földeladás. A kormánynak az a célja, hogy kiküszöbölje azokat az okokat, amelyek a multban arra kényszerítették a parasztokat, hogy eladják vagy elzálogosítsák földjüket. Minden falu megválasztja a maga községi bizottságát, amelyben — a rendelkezések szerint — a tagoknak legalább egyharmadrésze a középparasztok közül való kell hogy legyen. A parasztok népgyűlésen választják meg küldötteiket a hsziang (több

községet felölelő közigazgatási szerv) parasztszervezetébe, amely felülvizsgálja a földosztást. A tagsági díj a parasztszervezetben évi egy font rizs. Minden vitás eset a csu, vagyis a megyei közigazgatás vezetősége elé kerül eldöntés végett. Azt a földet, amelyet a parasztok a földosztás idejében művelnek, amennyire csak lehetséges, alapul veszik új birtokuk megállapításához. Mindazok a szerződések, amelyeket a földreformtörvény kihirdetése előtt kötöttek, érvényüket veszítik.

Azoktól a kormánymegbízottaktól, akik a földreform végrehajtása előtt előcsapatokként mentek a falvakba, megkövetelték, hogy a lehető legalaposabban ismerjék a törvény minden oldalát és vonatkozását. Heteket, sőt hónapokat töltenek egy-egy körzetben, tóvéről-hegyére megmagyarázzák a falunak a törvényt, bizalmat öntenek a parasztokba, míg végül eljutnak odáig, hogy a parasztok felkészültek arra a feladatra, hogy megválasszák szervezeteiket és végrehajtsák a földreformot. Minden változásnak alulról kell kiindulnia. Falvakban semmit sem tesznek úgy, hogy csak egyszerűen kibocsátják a rendeleteket. A parasztoknak maguknak kell meggyőződniök arról, hogy valamely dolog helyes és maguknak kell azt megvalósítaniok. A kormánymegbízottak azért vannak ott, hogy türelmesen kifejtsék a népnek a kormány politikáját, és azt, hogy miképpen kell azt a helyi viszonyokra alkalmazni. A többit a parasztokra bízzák. A végső aktus rendszerint a népgyűlés, amelyen felsorakoztatják a rabló földesurakat és fejükre olvassák mindazokat a bűnöket, amelyeket a multban elkövettek. Egyéni erőszakoskodás vagy testi fenyítés szigorúan tilos. Akiknek súlyos a bűnük, azokat népbíróság elé állítják.

A Jamenkóban már végrehajtott földreformot rövidesen egy akkora térségben fogják maradéktalanul és végkép megvalósítani, amely csaknem 400 millió embert ölel fel, vagyis a világ lakosságának mintegy ötödrészét. Az élelmiszertermelés növekedése egyenes arányban van azzal, hogy milyen mértékben hajtották végre a földreformot és szervezték meg az új életet. A már régebben felszabadított területeken például 1950-ben jókora fölösleg mutatkozott. Azok az újonnan felszabadított területek, amelyeken végrehajtották már a földreformot, önellátók voltak és csakis azokon az újonnan felsza-

badított területeken mutatkozott hiány, ahol még nem hajtották végre a földreformot. A fejlettebb technika, nagyobb lelkesedés és az úgynevezett kölcsönös segítség brigádjai, amelyekről a továbbiak során több szó esik még majd: ezek mind hozzájárulnak ahhoz, hogy mihelyt a földreform megvalósul valahol, a termelés fokozódjék.

A kínaiak megtalálták annak a problémának a megoldását, amely nyomasztóan nehezedik a világ lakosságának nagy részére, főként arra, amely Indiában, a Középkeleten és Délkelet-Ázsiában él.

Megoldották, anélkül, hogy bármiféle fennakadást idéztek volna elő a termelésben. A népi Kína földreformtörvénye méltán példaképül szolgálhatna nemcsak az ázsiai országoknak, hanem olyan államok számára is, mint Olaszország, ahol a parasztság, következésképpen az egész ország keservesen nyögi a földesúri erőszakos elnyomást és rablógazdálkodást. Az egyéni parasztgazdálkodás — kétségtelenül nem végső megoldása a kínai agrárkérdésnek, de a kölcsönös segítség brigádjai már meg is mutatják a helyes irányt és utat a kínai mezőgazdaság és a kínai falu legközelebbi fejlődési szakasza felé.

IV. *BÁNYÁSZOK, DOKKMUNKÁSOK ÉS A BANDA-RENDSZER*

A jamenkói parasztok életében bekövetkezett változás ép eléggé meglepő és szembeszökő volt, de még ennél is lenyűgözőbb Kína ipari munkásainak megváltozott helyzete. Az ipari munkásság az ország lakosságának elenyésző hányada csak, a szakszervezeti tagok száma azonban máris közel 5,5 millió, és továbbra is rohamosan gyarapodik, mert az újonnan létesített ipari üzemek felveszik a falvak munkaerőfeleslegét. Az ország lakosságának minden rétege között a munkásságra nehezedett legjobban a japán és a Kuomintang-elnyomás súlya. 1927 óta, amikor Csang Kaj-sek elárulta a forradalmat és a kommunisták és munkások ezreit mészároltatta le Sanghajban, Kína munkásainak a zömét a végleges felszabadulásig felváltva a Kuomintang-bandák és a japánok sanyargatták. A nagyvárosok és a megyei központok a japánok vagy a Kuomintang kezében voltak, a kommunista hadseregek és a partizáncsapatok pedig a falusi körzetekben a parasztokkal együttműködve harcoltak.

Egykor gazdag irodalmi termés sarjad majd ki annak a hősi harcnak a talajából, amelyet a kínai ipari munkások a világ történelmében csaknem páratlan elnyomás ellen vívtak. Az effajta könyvben lehetetlenség többre vállalkoznom, mint arra, hogy néhány jellegzetes példával vázoljam: mi folyt itt a — nem is oly távoli — „régi" időkben, és hogyan változott meg az élet azóta. Az egyik ilyen példa: a Feng Feng-szénbányák, amelyek a Tajhan-hegység végső nyúlványai közt, Hupej, Honan, Sanhszi, Santung tartományok határvidéke mentén húzódnak. Ezek a hegyek egyik legjobb hadműveleti bázisul szolgáltak a Nyolcadik Hadsereg partizánjainak. Az előhegység tetejéről kitűnő kilátás nyílik a bányák aknanyílása fölött meredező aknatornyokra, az erőműtelep füstölgő kéményeire, a tárnák dúcolásához szükséges bányatámfák

rakásaira, valamint — az újonnan, 1951-ben — épült téglaházak egymás mellett húzódó soraira. Ezek a lakóházak jóval az aknatorkok szintje fölött épültek, ott, ahol a levegő füstés szénpormentes. Ha közelebbről szemügyre vesszük őket, csupa takaros kis házat látunk, amelyekben a bányászok, családjukkal, bérmentesen laknak, sőt még a fűtésre-főzésre való szenet és a villanyáramot is ingyen kapják. Abban az időben, amikor ott jártam és meglátogattam a bányákat, ép az utolsó simításokat végezték egy szép, új kórházépületen.

A munkásházaktól lefelé, az aknalejáratokhoz menet, óvatosan kell lépkedni, hogy elkerülje az ember a talajban lévő számtalan gödröt. Száz meg száz ilyen üreg szaggatja fel a hegyoldal minden egyes kis emelkedését. A japán megszállás idejében itt laktak a bányászok. Télen fagyoskodtak, nyáron kimosta őket az esővíz árja — így éltek ezekben az odvakban, amelyeket valamely megművelésre alkalmatlan földdarabban vájtak ki.

Az aknatorok körül egy csomó elhagyott akna van, amelyekben a multban egy-egy egyénileg dolgozó bányász fejtett ki szenet. Ha lepillantunk egy ilyen aknába, azt látjuk, hogy félig tele van megfehéredett csontokkal és koponyákkal. Rengeteg ilyen akna van, amelybe a japán megszállás idején minden nap 15—20 hullát dobtak. Azoknak a bányászoknak a holttestei voltak ezek, akik munkába menet, vagy szénfejtés közben összeestek és éhenhaltak. Azokat, akik otthonukban haltak meg, gyékénybe burkolták és úgy hantolták el. Egyetlen bányászcsalád sem engedhette meg magának, hogy koporsót vásároljon. Márpedig ha koporsó nélkül temetnek el valakit, azt Kínában nagyobb szerencsétlenségnek tekintik, mint magát a halált.

Az egyes számú bányában 100 méter mélyen a föld színe alatt fejtik a szenet. Nincs felvonó, így hát azon a meredek lejárón mentem le, amelyen a bányászok járnak, majd még ennél is meredekebb, sziklafalba vágott lépcsőkön, majd ismét egy lejtős folyosón, ahol nedvesség csöpög a nyirkos palakőmennyezetről és patakocskák keresztezik itt-ott a lejáratot. Egy-két kilométernyi lejtő — illetőleg lépcsőút után az omladozó szén dübörgése hirtelenül félelmetesen közel kerül: közeledünk a fejtési munkálatok színhelyéhez. Szénporos arcú emberek gerendákat cipelnek, mások gyorsan

lapátolják a szenet a végtelen szállítószalagra, az egyik vájár pedig, akinek az arca olyan fekete és fénylő, mint maga a szén, légfúrójával ostromolja a kőzetet. A szén, rovátkásan töredezett szögletes göröngyökben, recsegve-ropogva zúdul le a sziklafalról, s a bányaácsok fürgén felállítják a gyámfákat és aládúcolják a tárnát, nehogy beomoljon a boltozat, amint a fúróval dolgozó ember vájása nyomán mindinkább fogy alóla a szén. A vájár nem ér rá arra, hogy egy ujságíróval beszélgessen: azzal van elfoglalva — szavait idézem — „hogy szögeket verjen az amerikai imperialista agresszió koporsójába".

Visszafelé jövet, amint felmásztunk a lépcsőkön és a meredek lejtőkön, megálltunk az egyik biztonsági állomásnál egy kis pihenőre és egy csésze zöld kínai teára. „Ez itt Lao Csing-je temploma volt azelőtt — magyarázta a vezető. — Ő volt a bánya istene. Ha a bányászok nem termelnek eleget, haragra gerjed, s robbanás alakjában hallatja büntető szavát, amelynek esetleg jónéhányan esnek áldozatul! Legalább is ezt mondták a japánok, s az írástudatlan bányászok legtöbbje el is hitte nekik. Mielőtt műszakra mentek, a japánok felsorakoztatták a bányászokat s buddhista imákat mondattak velük, amelyek állítólag megoltalmazzák azokat, akik derekasan dolgoznak. Azt a gázokkal telített vizet itták, amely a tárnákon keresztülfolyik, mert az Lao Csing-je műve. Ha Lao Csing-je mennydörgő szava megszólalt és lángok törtek elő szájából, földre kellett borulniok. Ezek voltak az egyedüli egészségügyi és biztonsági intézkedések, amelyeket a japánok bevezettek."

A felszabadulás után Lao Csing-jét a tárnak valamelyik kisebb fülkéjében helyezték el. Elsőízben vezettek be biztonsági rendszabályokat. A bányászok 66 biztonsági őrt választottak a maguk soraiból, s ezek különleges kiképzésben részesültek Az aknák és tárnák villanyvilágítása, biztonsági lámpák minden egyes ember számára, a szellőztetés és a mesterséges levegőszabályozás, a mindennapi gázvizsgálatok, mielőtt megengedik a munkásoknak, hogy leszálljanak az aknákba, a szakmai szemléltető előadások fokozatosan meggyőzték a bányászokat arról, hogy Lao Csing-je nem egyéb, mint becsapásukra kitalált figura. Végül is kidobták a bányából.

Lo Jung-csin odafönt, a föld színén, miután megfürdött

azoknak a fürdőházaknak egyikében, amelyeket Feng Feng mind a négy aknájánál építettek, végre időt tudott szakítani magának arra, hogy beszélgessen velem. Egy héttel azelőtt túlszárnyalt minden addigi kínai csúcsteljesítményt azzal, hogy egy hét óra húsz perces műszak folyamán 253,4 tonna szenet fejtett. Jól megtermett ember, a vastag, vattázott fekete egyenruha, amelyet a bányászok viselnek, csak még jobban kiemelte hatalmas termetét. Mi sarkallja arra, hogy túlszárnyalja a csúcsteljesítményeket? Ez hamarosan kiderült.

Lo Jung-csin bányászcsaládból származik. Nagyapja 13 éves korában kezdett már dolgozni a Feng Feng-tárnákban. Apja meg a két bátyja is ott dolgozott. Jómaga 12 éves volt, amikor munkába állt, mint csillés. Sem ő, sem a bátyjai nem részesültek semmiféle iskolai oktatásban. Mire 18 éves lett, alighogy — mint vájár — dolgozni kezdett, bejöttek a japánok. Félholtra verték, mert tiltakozott az ellen, hogy ismét csillét tologattassanak vele, ahelyett, hogy továbbra is hagynák szenet fejteni. Élelmezésül naponta néhány maroknyi műtrágyának való szójababpogácsát kapott, bért pedig éppen csak annyit, hogy minden második héten másfél font rizst vásárolhatott magának érte. Minden fellebbvalója örökösen ütötte-verte: a japánok, a bábként beültetett munkavezető és az állatiasan durva bandafőnökök is, akik a japánok ügynökeiként toborozták a munkásokat és még azt a nyomorúságos bért is, amelyet Lo kapott, alaposan megdézsmálták. A bányászok elkezdtek marokszámra szénport enni, hogy megpróbálják csillapítani az éhség gyötrő fájdalmait. Majd amikor egyik a másik után halt meg, a bandafőnökök bedobták holttestüket az elhagyott aknákba. „Valamelyik nap — mondta Lo — egyik bányásztársam összeesett a gyöngeségtől. Nagynehezen talpravergődött, de azután ismét visszahanyatlott a földre. A bandafőnök felkapta és elevenen bedobta egy aknába, azoknak a tetemére, akik meghaltak már." Lo édesapja is az éhezés következtében halt meg a bányában. Mindössze 50 éves volt csak, de a sok-sok éves rabszolgaság és koplalás agyoncsigázta.

Lo Jung-csin azelőtt nem törődött a politikával. A kommunistákról is vajmi keveset tudott, kivéve azt, hogy a Tajhan-hegység ormai közül olykor lejöttek és váratlanul megjelentek a bányákban és elhurcolták vagy alaposan megfélemlítették a legkegyetlenebb bandafőnököket és munkavezető-

ket. „Csak annyit tudtam róluk, hogy ellenzik a munkások bántalmazását" — mondta. Időnként eltűnt egy-egy bányász és csatlakozott a partizánokhoz. Egyszer néhány bányász behajtott a bányatelepre egy csoport partizánt, akiknek hátra volt kötve a kezük. Azt mondták a kapunál strázsáló japán őrnek, hogy foglyul ejtették őket. Percek mulva a partizánok szabadok voltak és pisztollyal a kezükben körülfogták az üzemet őrző nyolc japán pribéket. A partizánok, japán foglyaik és azok a bányászok, akik kitervelték a rajtaütést, valamennyien egy-kettőre eltűntek a hegyek között.

A nyolcéves japán megszállás nyomorúsága után a Népi Felszabadító Hadsereg vette át Feng Fenget. A tisztek jól értettek ahhoz, hogyan kell harcolni a japánok ellen és együttműködni a parasztokkal, a bányák vagy gyárak vezetésének módszereit azonban korábban nem ismerték. A munkásoktól a legnagyobb alapossággal megtanulták a mesterséget, emberséges munkaidőt vezettek be és gondoskodtak tisztességes élelmezésről. Nemsokára azonban a Kuomintang támadást intézett e térség ellen. A munkások az utolsó kis csavarig összecsomagolták a szétszedhető gépek minden alkatrészét és — ki hátán, ki targoncán — elvitték a hegyek közé. Az aknákat elárasztották vízzel, úgyhogy a Kuomintang egyetlenegy tonna szenet sem tudott kitermelni a bányákból. Amikor a bányát felszabadították, a bányászok visszatértek.

Mao elnöknek az ipar fejlesztésére vonatkozó három elvét valóraváltották. Ezek az elvek a következők: 1. demokratikus szakszervezetek létesítése, és a lehető legszorosabb egység megteremtése a Kínai Kommunista Párt, a szakszervezetek és az ifjúsági tömegszervezet között; 2. káderek kiemelése a munkások soraiból a lehető legnagyobb számban; 3. a termelés fokozása s ennek eredményeképpen a munkások életszínvonalának az emelése. A gyárak és bányák vezetésének ezt a három általános alapelvét Feng Fengben pontról-pontra megvalósították.

A banda-rendszert pozdorjává zúzták, a bandafőnököket pedig vádgyűlések elé állították és bűneik súlyos volta szerint bántak el velük. Megejtették a szakszervezeti választásokat és a bányászok nemcsak a maguk szakszervezeti funkcionáriusait választhatták meg, hanem a japánbérencek helyébe új munkavezetőket is. Üzemi bizottságokat állítottak fel, amelyek-

ben maguknak a munkásoknak döntő szavuk van minden olyan kérdésben, amely a munkafeltételekre és a termelési módszerekre vonatkozik. A bánya vezetőit a munkások közül jelölték ki és a szakszervezetek által szervezett tanfolyamokon átképezték őket új feladataikra. A tanfolyamra küldött vájárok és csillések néhány hónap leforgása után mint a bánya igazgatói és igazgatóhelyettesei tértek vissza bányájukba. Lo Jung-csin egyik bátyját munkavezetővé választották, egyik társa pedig, aki annakidején mint csillés dolgozott mellette, igazgatóhelyettese lett annak a bányának, amelyben Lo dolgozott. Szovjet szakemberek jöttek látogatóba és bemutatták szénfejtési módszereiket. Megindult a munkaversenymozgalom. A termelés kezdett emelkedni. S a termelés emelkedésével megkezdődött a munkaviszonyok nagymértékű javulása is. A legelemibb javításokat természetesen közvetlenül a felszabadulás után hajtották végre, a tisztességes élelmezés biztosítása, a munkaidő csökkentése és a munkások téli ruhaneművel való ellátása voltak a legelső intézkedések.

A termelés emelkedésével egyidejűleg, a kormány a lakáskérdésre fordította figyelmét. 1950-ben Feng Feng 7 500 bányásza közül 4 000-nek építettek új otthont. Fürdőházakat, szövetkezeti boltokat, klubokat és iskolákat építettek. A bányászoknak több mint fele megkezdte az analfabétizmus leküzdésére szervezett tanfolyamok látogatását.

A munkabéreket úgy állapították meg, hogy — a díjtalan lakáson, fűtésen és világításon felül — minden munkás eleget keressen ahhoz, hogy önmagát és még két családtagját eltarthassa. Az aknák kantinjaiban háromszor napjában ingyenes étkezésről gondoskodtak. A vájárok most már húst is ettek, sokan közülük életükben először. Lo Jung-csin azelőtt csak nagyritkán evett húst — legfeljebb egyszer egy esztendőben, az újévi ünnepségen. Most minden áldott nap félkiló disznóhúst kap.

„Amikor láttam, hogy mi mindent tesz a kormány értünk, amikor megtudtam, hogy az amerikaiak legyilkolják koreai testvéreinket, támadást terveznek Kína ellen és ismét ránk akarják szabadítani a japánokat, akkor megfogadtam, hogy minden csúcsteljesítményt túlszárnyalok — mondta Lo Jung-csin nagyon komolyan. Majd így folytatta: Nyakunkon ültek a japánok, nyakunkon ült a Kuomintang, mostpedig az ame-

rikaiak szeretnének a nyakunkra ülni. Én erre megfogadtam hogy megdöntök minden rekordot. Először 47 tonna volt a rekord, azután 70, majd 102, később 200 és végül az a társam, aki mellettem szokott dolgozni, mint csillés, 243 tonnát termelt. Megmutatta nekem munkamódszerét s erre én néhány nap mulva 253,4 tonnás eredménnyel túltettem rajta. Most én is megmutatom és megmagyarázom társaimnak, hogyan használom a fúrógépet, hogyan fejtem a szenet, és hogyan szervezem meg a tárnásokkal, csillésekkel és bányaácsokkal csoportunk munkáját. Mások felülmúlják majd csúcsteljesítményemet, én pedig ismét legyőzöm majd őket. Megfogadtuk, hogy minden erőnkkel segítjük a koreai népet és az amerikaiak megtanulják majd, hogy mi telik ki a mi erőnkből."

Röviden ez az, amit a Feng Feng-bányákról el kell mondani. Felszabadultak a rabszolgaság alól, munkások irányítják az üzemet, 300 munkást kiemeltek és vezető állásokba helyeztek, 60 munkást egyetemre küldtek mérnöki kiképzés végett, 4 000 új munkáslakást építettek és még továbbiakat fognak építeni. A bányászok ingyen lakást kapnak és ingyen étkezésben részesülnek, a lehető legnagyobb biztonságban dolgoznak. A bányászok számára díjtalan orvosi kezelést és betegségi segélyt biztosítottak. Mindennek az eredménye pedig nagyfokú politikai öntudat, határtalan lelkesedés és igyekvés: termelni minél többet, hogy ezzel is álljt parancsoljanak az esetleges támadóknak, akik — ha rajtuk állna — visszahoznák nyakukra a Kuomintangot, vagy akár még a japánokat is.

A Feng Feng-bányák és a többi vállalat vezetésének egyik jellegzetes szerve: a munkások és az üzemvezetőség közös bizottsága, amelybe a munkások választják a tagok felét, a másik felét pedig az igazgató jelöli ki a vezető pozícióban lévők közül — akik többnyire maguk is munkások voltak azelőtt. Feng Feng-ben ez a bizottság hetenként ül össze és dönt a munkásfelvétel és elbocsátás, a termelési tervek és módszerek, a jutalmak, bérek és az élelmezés minden kérdésében. Valójában ez a bizottság az igazi vezetője a bányának. Döntéseit az igazgatónak jóvá kell hagynia, s mihelyt jóváhagyta őket, kizárólag az igazgató felelős végrehajtásukért. Egy állandó bizottság, amelynek tagjai az igazgató, a szakszervezeti bizottság elnöke és a munkásság még egy megbízottja (rendszerint — de nem szükségképpen — a kommunista párt

uzemi szervezetének titkára) naponta tanácskoznak. A bányák egész vezetése állandóan az ő ellenőrzésük alatt van. Ha netán vita keletkeznék az igazgatóval, ami ritkán esik meg, a közös bizottság fellebbezhet az illetékes minisztériumhoz, a döntés kézbesítéséig azonban az igazgató vezetése alatt kell továbbműködniök. Valamennyi uzemben és gyárban, amelyet meglátogattam, a vállalatvezető azt mondta, hogy — a termelés igazi, rohamos emelkedése attól az időtől fogva észlelhető, amikor felállították a közös bizottságokat és a munkások valóban érezték, hogy az ő kezükben van az ellenőrzés.

A régi Kína úgynevezett banda-rendszere alávaló intézmény volt, amely még a felszabadulás után is jó egynéhány hónapig tovább működött. A bandafőnök a kapitalista urak, a Kuomintang vagy a japánok cinkostársa volt — maga az intézmény a feudális világ közvetlen hajtása. Ahogy faluhelyen a bandagazda dolga volt, hogy elegendő embert teremtsen elő a földesúr számára, úgy az ipar terén a bandafőnökre hárult az a feladat, hogy munkásokat hajtson fel a japán vagy kuomintangista vezetés alatt működő vállalatok számára. Ő kötötte a szerződéseket, ő szedte be a fizetéseket minden hónap végén, és annyit adott belőlük a munkásoknak, amennyit jónak látott. Feng Fengben például a legtöbb munkásnak sejtelme sem volt arról, hogy mennyi is jár neki voltaképpen. Egyes vidékeken a bandafőnökök — a szó szoros értelmében — erőszakkal fogdosták a munkásokat a bányák számára, s úgy hajtották el őket, mint a barmokat. A városokban a munkanélküliek örökösen attól rettegtek, hogy a bandafőnökök elkapják, összeterelik és elhurcolják őket. A kábítószerrel kevert alkohol és a bordélyházakba csábítás voltak azok az eszközök, melyekkel a munkásokat levették lábukról. Így fogtak munkást és így látták el a gyárakat és főként a bányákat a szükséges munkaerővel. A bányákban ugyanis az emberek hamarabb pusztultak el, mint ahogy pótolni lehetett őket. A bandafőnökök minden felhajtott és a vállalatnak átadott munkás után prémiumot kaptak.

A szállítmányozás terén különösen vészes volt a bandarendszer. Tiencsin dokkmunkásaiban még mindig elevenen él annak az átkos helyzetnek az emléke, amely valósággal hihetetlennek látszik mindaddig, amíg az ember nem beszélt azokkal, akik nyögtek alatta és azokkal, akik végetvetettek neki.

Tiencsin kikötőjének a rakodópartjai (s ez Kína valamennyi kikötővárosára egyaránt áll) röviddel a felszabadulás utánig, különböző nagyságú bérelt területekre voltak felosztva. Mindegyik ilyen bérelt terület egy-egy feudálkapitalista nagyúr birodalma volt, aki egy bandafőnököt szegődtetett szolgálatába. Az illető bérelt területen kizárólag ennek az egy bizonyos főnöknek a bandái végezhették a hajók ki- vagy berakodását. Ha történetesen valamely más banda hatolt be erre a területre, éppoly ádáz és véres tusákra került a sor, mint hajdan, amikor a jobbágyokat kényszerítették arra, hogy harcoljanak egymás ellen, valahányszor ez vagy az a feudális földesúr bitorolni merészelte vetélytársa földjét. Ha az egyik bandához tartozó munkásoknak áru átadása végett keresztül kellett menniök a másiknak a területén, „tranzit díjat" kellett fizetniök. Azokat a munkásokat, akik lázadoztak e rendszer ellen, egy-kettőre elintézték. Agyba-főbe verték őket azokkal a bunkósbotokkal, amelyeket a bandafőnökök mindig maguknál hordoztak vagypedig megkéselték és bedobták őket a vízbe.

Cang Vej-hszie, akinek nagy része volt abban, hogy egész Kínában mindenütt szétzúzták ezt a rendszert, szemléletesen elmondta nekem, hogyan működött ez az intézmény és miképpen vetettek neki véget. Ma a dokkmunkások képviselője a tiencsini kikötőigazgatóságban. Az újonnan épült, fényűzően berendezett Nemzetközi Tengerészklubban fogadott engem, amely épp egy hónappal látogatásom előtt nyilt meg a tiencsini kikötő rakpartján. (Azok a dokkmunkások, akik a hajók és a rakodópart között az áruforgalmat bonyolítják le, most a Tengerészek Szakszervezetének a tagjai.)

Cang Vej-hszie megnyerő kulsejű, határozott tekintetű férfi. Arcának a bőre barnára cserzett, mint mindazoké, akik egész életükben a szabad ég alatt dolgoztak. Tagbaszakadt, vállas, erőteljes férfi, tekintetéből értelem és becsületesség sugárzik. 12 éves volt, mikor apja éhenhalt. Cang cigarettaárusítással próbálta eltartani fiatalabb testvéreit. Végül is beajánlották az egyik kikotői bandafőnöknek és ő inkább elvállalta ezt a munkát, semminthogy elkapják az utcán és elhurcolják valamelyik japánok vezette bányába. Azt mondták neki, hogy 75 kilogramm kukoricaliszt árának megfelelő fizetést kap majd havonta, ennek 95 százalékát azonban vissza kell adnia a bandafőnöknek. Ez volt a szokásos ráta Kína kikötőiben.

Az az összeg, amely Cangnak havonta megmaradt, nem volt több, mint egy csomag cigaretta ára. De értésére adták, hogy — lopással kiegészítheti fizetését, és hogy senki sem törődik vele, ki mennyit lop, feltéve, hogy a bandafőnök és a rendőrség minden jó fogásból megkapja a maga részét. Eleinte nem sokra vitte a lopással. Új ember volt s a régebbiek nem bíztak benne mindjárt. Azonkívül sehogysem volt ínyére, hogy tolvaj legyen belőle.

Dehát családját el kellett tartania. Egyik huga munkához jutott ugyan valamelyik textilgyárban, de — tanonc lévén — nem kapott fizetést és élelmezésül is mindössze két nyomorúságos zsemlyét. Cang hamarosan megtanult lopni. Kisebb dolgokat, mint például egy-egy darab szappant, megtarthatott magának. Az értékesebb holmit azonban át kellett adni a bandafőnöknek, aki — megvesztegetésképpen — egy részét átadta a rendőrségnek, nagyobbik felét megtartotta magának, Cang Vej-hsziének pedig a maradékot adta. Egy alkalommal Csen Csao-hsziang, a bandafőnök parancsára — Cang bandája 3 600 zsák rizst lopott. Kiürítették a zsákokat, majd újra megtöltötték régi, romlott rizzsel meg homokkal. Idővel Cang, minthogy azok közé a ritka kivételek közé tartozott, akik írni-olvasni tudtak, afféle listát kipipáló ellenőri állást kapott, a legmagasabb fizetéssel — havi 20 kilogramm búzaliszt —, amelyet teljes egészében megtarthatott magának, de a lopás lehetősége nélkül. Akárhogy is, erre a keresetére megházasodott.

Cang Vej-hszie tíz évig dolgozott a kikötőben. Amikor végre legyőzték a japánokat, ő is, meg a többi dokkmunkás is abban reménykedett, hogy új élet virrad rájuk. A japánok megtiltották a szakszervezetek működését, így hát a legelső dolog, amit a munkások a Kuomintangtól követeltek, az volt, hogy joguk legyen megalakítani szakszervezeteiket. A Kuomintang hozzájárult ehhez. Megalakították a szakszervezeteket — csakhogy a Kuomintang valamennyi vezető funkcióba a volt bandafőnököket ültette. A régi rendszer változatlanul tovább virult. Cang helyzete rosszabb lett. Abban a gyárban, ahol a huga dolgozott, a Kuomintang-hivatalnokok eladták a gépek jórészét, és az üzem leállt. Öccse is elvesztette állását, úgyhogy megint csak Cangra hárult a feladat, hogy eltartsa az egész családot. A Kuomintang-időszakban a korrupció

nagyobb volt, mint a japánok alatt. Az emelkedő árak úgyszólván semmivé zsugorították Cang amúgy is elenyésző jövedelmét. Felesége meghalt tüdővészben, melyet az állandó éhezés váltott ki.

A kényelmes klubteremben, ahol sört hörpintgetve üldögéltünk és elnéztük az ablak előtt elsikló hajókat, amelyek azután horgonyt vetettek a szemközt lévő rakpart mentén, nehéz volt elhinni mindezt. Cang halálos komolysága, valamint az asztal köré sereglett emberek zord fejbólintásai és rövid, de velős közbeszólásai azonban ékesen tanúskodtak a történet igaz voltáról.

Azután jöttek az amerikaiak és a dokkmunkások egy hónapig azt hitték, hogy jobbra fordul majd a sorsuk. Az amerikaiak konzerveket osztogattak borravalónak és nagy garral azt hirdették, hogy „új életformát" teremtenek. Ámde a bandafőnökök korrupciója és kegyetlenkedése tovább folytatódott, Cang csakhamar alaposan kiábrándult az amerikaiakból, amikor egyik éjjel árut szállított valamelyik vendéglőbe és a tulajdon szemével látta, amint az amerikai katonák sorba állítják a mulató kis táncosnőit, arra kényszerítik őket, hogy pőrére vetkőzzenek és egy-két percnyi mustrálgatás után nekigyűrkőznek, hogy erőszakot kövessenek el rajtuk. Attól eltekintve, hogy az amerikai hajók kirakodásánál jobb minőségű élelmiszert lehetett lopni, a helyzet napról-napra romlott. A bandafőnökök rablóvezéri és szakszervezeti vezetői kettős minőségükben még pimaszabbak voltak, mint annakelőtte. A munkásoktól lopott pénzt a japánoktól elhagyott javakba fektették. Mint annakidején a japánoknak, most a Kuomintangnak voltak titkos ügynökei és feljelentettek minden harcos munkást.

Azután jöttek a kommunisták. A kikötőmunkások nem ringatóztak ábrándokban, nem számítottak jobb bánásmódra. Tiencsin túlságosan távol volt attól a vidéktől, ahol a partizánok tevékenykedtek. Vajmi kevés munkás tudta, hogy kik a kommunisták, és mit is akarnak voltaképpen. Akinek pedig volt némi tapasztalata e téren, az a bandafőnököktől való félelmében befogta a száját. Néhány hétig semmiféle változás sem történt. Idővel azonban a bandafőnökök idegeskedni kezdtek. Önszántukból felajánlották, hogy a jövőben a kikötőmunkások keresetüknek a felét tarthatják meg maguknak. Az emberek

elfogadták az ajánlatot, mert észszerűnek látszott. Elvégre egy fél cipó mégis csak több mint egy nyomorúságos falatka belőle. Végül aztán megjelent a színen egy kormánymegbízott, Cen Sao-lun, aki ma az Északkínai Tengerész Szakszervezet elnöke. Nekilátott, hogy Tiencsinben is megalakítsa a tengerészek szakszervezetét. A dokkmunkások sorjában beléptek a szakszervezetbe, a bandafőnökök pedig ismét megkísérelték, hogy a vezető állásokba furakodjanak. Cen azonban, e higgadt szavú, régi, tapasztalt kommunista pártszervező, hallani sem akart róluk. Cang Vej-hsziét megválasztották a kikötőmunkások egyik képviselőjének az új szakszervezetbe. Erre azután egyik nap Csen Csao-hsziang bandafőnök odasomfordált hozzá és a következőket mondta neki: „Idehallgass! Minket bandafőnököket nem fogadtak be a szakszervezetbe. És ez, ha meggondolom, helyes. Olvastam az új kormány programját és az azt mondja, hogy támogatni szándékozik a tőkéseket. Nos: mi, bandafőnökök vagyunk a tőkések, ti pedig a munkások. Végtére, ki gondoskodik majd rólatok, ha mi nem vagyunk ott, hogy szerződést kössünk a hajószállító cégekkel? Mi abba is belemegyünk, hogy a kikötőmunkások keresetüknek több mint a felét tartsák meg. Nos, mi a véleményed erről?"

Cang úgy vélte, hogy ez helytálló érv, de azért elment Cen Sao-lunhoz és megbeszélte vele a dolgot. Cen alaposan megmagyarázta neki, hogy a bandafőnökök nem tőkések, mert nem fektettek pénzt termelő vállalkozásokba. Cang belátta, hogy Cennek igaza van és óva intette a kikötőmunkásokat, hogy ne üljenek fel a bandafőnökök okoskodásának. Csen Csao-hsziang meghívta Cangot a lakására és 20 millió kínai dollárt (mintegy 1000 amerikai dollárt) kínált fel, s élete fogytáig anyagi támogatást ígért neki arra az esetre, ha úgy intézi a dolgokat, hogy a banda-rendszer továbbra is fennmaradhasson. Cang színleg ráállt erre az alkura, majd elment Cen Sao-lunhoz és mindent elmondott neki. Ekkor Cang Vej-hszie néhány héten át tartó politikai nevelésben részesült. Még mindig bizalmatlan volt az új kormány iránt. A multban sohasem törődött senki a munkásokkal. A bandafőnökök kapcsolatot tartottak fenn a Kuomintang titkos ügynökeivel és széltében-hosszában azt híresztelték, hogy a Kuomintang hamarosan vissza fog térni. Akkor aztán azok a kikötőmunkások, akik belépiek a szakszervezetbe, soha többé nem kapnak majd mun-

kát a rakpartokon. Akik pedig a régi rendszer felforgatásában vezető szerepet játszottak, azokat ki fogják végezni. Cang nem volt hajlandó arra, hogy olyasmibe rántsa bele a munkásokat, amit utóbb esetleg keservesen megbánnának, így hát tökéletesen bizonyosnak kellett lennie abban, hogy a népi kormány valóban törődik a munkásokkal és uralma tartós lesz. Jellemző a kínai kommunisták érett és megfontolt módszereire, hogy nem siettették a dolgokat. Nagyon is egyszerű lett volna egy rendeletet kibocsátani, amely egyetlen tollvonással megszünteti a banda-rendszert, ez azonban gyanakvást, fennakadást és munkaveszteséget idézett volna elő a kikötőkben, azonkívül pedig elszalasztottak volna egy ragyogó alkalmat a munkások politikai nevelésére. A népi Kína életének minden szakaszában sarkalatos elv az, hogy a változásnak mindenkor alulról kell kiindulnia, akkor, amikor a tömegek megértek rá és maguk követelik.

Cang Vej-hszie és Cen Sao-lun között hosszú, komoly tárgyalások és viták folytak. Elküldték Cangot Pekingbe, hogy beszéljen az ottani szakszervezeti és politikai vezetőkkel, azokkal a tapasztalt szervezőkkel, akik végigküzdötték a forradalom legutóbbi 20 esztendejét. Látta, hogy ezek az emberek, pártmunkásoktól egészen fel a legfelső vezetőkig, mennyire egyszerűen élnek, s milyen önfeláldozóan végzik munkájukat. Senki sem sürgette, hogy határozzon és minden lehetőséget megadtak neki arra, hogy annyit lásson és halljon, amennyit csak akar. Mire hazatért Tiencsinbe, tökéletesen meggyőződött arról, hogy Kínának most olyan kormánya van, amely valóban a dolgozó népé és valóban a dolgozó nép érdekeit képviseli. Kiment a rakpartokra és megmagyarázta a dolgot a kikötőmunkásoknak. Jó néhány hétig kellett még vitáznia — egyénenként és csoportgyűléseken — mindazokkal az emberekkel, akik ugyanazon a bérelt területen dolgoztak, mint azelőtt ő, míg eloszlatta gyanakvásukat. Cen Sao-lun is kijött a rakpartra és segített megértetni a munkásokkal, hogy az idő megérett a banda-rendszer szétzúzására. Végül is sikerült meggyőzni őket s most már ők maguk segédkeztek Cangnak Csen Csao-hsziang bűnlajstromának összeállításában. Felsorolták minden erőszakoskodását és kegyetlenkedését, többek között egy csomó dokkmunkás feleségének a megbecstelenítését, azokét, akik ennivalóért jöttek ki a rakpartra, felsorolták a késelése-

ket és az ütlegeléseket, az évtizedes kizsákmányolást és rablást. Kiszámították, hogy a felszabadulás óta eltelt néhány hónap alatt 262 millió kínai dollár (14 000 amerikai dollár) tiszta hasznot zsebelt be, ráadásul egy házat és két üzletet is szerzett még magának. A bűnlajstromot átadták az illetékes közbiztonsági hatóságnak és néhány nap mulva — valamennyi kikötőmunkás nagy megkönnyebbülésére és sokak meglepetésére — Csen Csao-hsziangot letartóztatták. A régi világban a bandafőnökök, akármiféle csávába kerültek is, kellő lepénzeléssel mindig ki tudtak mászni belőle.

Kevéssel utóbb, odakinn a rakparton, nagy vádgyűlést tartottak, amelyen Csen fegyveres órök kíséretében jelent meg. Ennek a híre futótűzként terjedt el a kikötőben. A többi bérelt terület dokkmunkásai abbahagyták a rakodást és eljöttek, hogy ők is résztvegyenek a gyűlésen. A munkások eleinte még tétovázón, majd mind szenvedélyesebb hévvel szólaltak fel, egyik a másik után, hogy vádolják volt sanyargatójukat. Csen kénytelen volt beismerni, hogy a fejére olvasott bűnök javarészt megfelelnek a valóságnak. Bíróság elé állították, ítélkezzék az felette. Néhány nap leforgása alatt Kína valamennyi kikötőjében ugyanilyen gyűléseket szerveztek. A munkások, mihelyt meggyőződtek arról, hogy a kormány mögöttük áll és meg fogja oltalmazni őket azoktól a kegyetlen megtorlásoktól, amelyek a multban oly villámgyorsan követték a sorsuk megjavítására irányuló minden megmozdulásukat, maguk söpörték el a banda-rendszert. A bandafőnökök legtöbbje „önként" lemondott, azokat, akik ellen súlyos vádak merültek fel, letartóztatták. Jó egynéhányukat halálra ítélték többszörös gyilkosság miatt.

A rakpartokon rendet teremtettek és tisztességes munkabéreket állapítottak meg, a legalacsonyabb bér megfelelt havi 800 font köleslisztnek. (Az új Kínában, a Kuomintang-világ inflációjának és vadul hullámzó árainak örökségeképpen, vagy ennyi meg ennyi font lisztben állapítják meg a munkabéreket, vagypedig egy pontrendszer szerint, amely öt különféle, alapvető fontosságú közszükségleti cikk — köleslisztet, ruhanemű, szén, só és növényi főzőolaj — árát veszi mértékül. Az árakat a bérfizetés napján fennálló, tényleges piaci árak alapján kalkulálják, úgyhogy ha ingadoznak az árak, a munkásokat nem éri károsodás. Most, hogy Kínának szilárd pénze

van, s az infláció teljesen megszűnt, néhány vállalat ismét visszatér a munkabérek szokásos, készpénzben való fizetésére, általánosságban azonban mind a munkások, mind a parasztok jobban szeretnek mindent — keresetüket is, adójukat is — közszükségleti árukban számítani. Gyakran még maga a kormány is ennyi meg ennyi millió font kölesliszben vagy rizsben adja meg költségvetési vagy beruházási tételeit.)

A kikötőmunkásoknak afelől való kétségei, vajjon meg tudják-e majd kellőképpen szervezni a maguk munkáját a bandafőnökök nélkül is, hamarosan eloszlottak, mihelyt — Csen letartóztatása után — befutott az első hajó. Kereken feleannyi idő alatt végezték el a ki-berakodását, mint egyébkor, mégpedig napi nyolc órát dolgozva csak az addigi 12 vagy 14 helyett. A tisztességes munkaviszonyok megvalósításával pedig, úgyszólván máról holnapra megszűnt a lopás.

Amikor Cang Vej-hszie története végére ért, még hozzátette: „Most aztán a magam családi gondjai is megszűntek. Hugom élmunkás az egyik textilgyárban. Öcsém is jó állást kapott valamelyik üzemben, de önkéntesnek jelentkezett Koreába, s el is fogadták jelentkezését. Első feleségemtől való gyermekeim iskolába járnak. Újra megházasodtam, s amikor feleségemnek néhány héttel ezelőtt kisbabája született, még az is módomban volt, hogy dajkát szegődtessek hozzá." Az egyik tagbaszakadt legény, azoknak a kikötőmunkásoknak és tengerészeknek a csoportjából, akik asztalunk köré verődtek, megszólalt: „Ha Cang meg Cen Sao-lun nincs, még ma is azoknak a banditáknak a rabszolgái volnánk." „Nem minket illet ezért a köszönet és a hála — vágott vissza Cang —, hanem Mao elnököt és a kommunista pártot."

Cang és Cen körülvezettek a gyönyörű klubépületben és sorra megmutatták nekem a hatalmas színház- és mozitermet, az ízléses bárt és tánchelyiséget, amelyen ottlétemkor épp az utolsó simításokat végezték már, a szórakozótermet, olvasótermet, könyvtárt, éttermet és a kantint, ahol tengerészek és kikötőmunkások — cigarettától vasúti menetjegyig és színházjegyig — mindent a világon vásárolhatnak. Valóban illő befejezése volt Cang történetének, amikor búcsúzóul azt mondta: „Ennek az épületnek és berendezésének a költségeit részben abból a pénzből fedeztük, amelyet Csen Csao-hsziang és hasonszőrű társai lopkodtak ki zsebünkből az évek során."

A banda-rendszer felszámolásának egyik utóhangja a „6-os számú kapu" című színdarab volt, amely országszerte népszerű lett. A bandafőnökök ellen vívott harc végső szakaszaiban két fiatal tiencsini író dolgozott a kikötő rakodópartjain. A győzelem után a dokkmunkásokkal karöltve írtak egy színdarabot, amely hű és szemléltető képet fest a bandarendszerről, és arról, hogy azt hogyan semmisítették meg. A párbeszédeket javarészt maguk a munkások írták, s azon az előadáson, amelyet a pekingi Népművészeti Színházban láttam, a főszerepeket alakító egy-két hivatásos színészen kívül csaknem kizárólag dokkmunkások játszottak. Rendkívül megkapó és realisztikus előadás volt s az a körülmény, hogy alig néhány héttel Cang Vej-hsziével való beszélgetésem után láttam, Cang minden egyes szavát életre keltette bennem. A színházat aznap estére építőmunkások számára tartották fenn, akik közül sokan akkor láttak először életukben színielőadást. Előre hajolva, görcsösen szorították az előttük lévő szék támláját, mohón habzsoltak minden szót és mozdulatot, arcuk híven tükrözte mindazokat az érzelmeket és indulatokat, amelyeket a színpadon kifejeztek. Saját életük játszódott le szemük előtt.

A színdarab utolsó felvonásában a bandafőnökök összeesküvést szőnek a munkásokat szervező kormánymegbízott meggyilkolására. Az utolsó pillanatban felfedezik a cselszövényt, a bandafőnököket letartóztatják és vádgyűlés elé állítják. Mélyen megrendítő jelenet következik, amelynek során a kikötőmunkások mind szenvedélyesebben elevenítik fel nyomorúságos életuk tragédiáit és súlyos vádakkal illetik a rémületükben meglapuló bandafőnököket. A munkásokat annyira elragadja a hév, hogy nekirontanak a bandafőnököknek és agyon akarják őket verni. A népőrség azonban közbelép, hogy megoltalmazza őket. Erre pokoli lárma tört ki a nézőtéren. A munkások talpra ugrottak és dühösen kiabálni kezdtek azt kívánva, hogy a népőrség menjen az útból. Azt akarták, hogy az igazság büntető keze ott, a színpadon, tüstént lesujtson a bűnösökre. A színészek szerencséjére a függöny legördült annál a jelenetnél, amikor a népőrség elvonszolja a bandafőnököket.

V. ÚJ VILÁG A MUNKÁSOK SZÁMÁRA

A tiencsini 2-es számú textilgyár kapujában, látogatásom napján érdekes faliujság volt kifüggesztve. Jellemző volt úgyszólván mindazokra, amelyeket azóta különféle más gyárakban is láttam: a kínai munkások tiltakozásukat fejezték ki a Japán újrafelfegyverzésére irányuló tervek ellen. A faliujságot néhány plakátszerű színes kép tarkította, amelyek megdöbbentő elevenséggel ecsetelték e gyár munkásainak szenvedéseit a japán uralom alatt. Az egyiken japán őrök félmeztelenre vetkőztetett munkásokat korbácsolnak, a másikon kiéheztetett rendőrkutyák vetik magukat fához kötözött kínaiakra, a japánok pedig kéjesen vigyorogva nézegetik, hogyan tépik le a húst a kínaiakról. Mindez nem szadista művészek beteges képzelődése, hanem valóban megtörtént események ábrázolása. Sokan azok közül, akiket így megkínoztak, ma is ott dolgoznak a textilgyárban.

Amikor a legelső munkástól, akivel megismerkedtem megkérdeztem, hogy a munkaviszonyok tekintetében mi volt a legfőbb különbség a japán és a Kuomintang-igazgatás között, azt válaszolta: „A kínzási módszerek különböző volta, semmi más. A japánok vérebeket és korbácsokat alkalmaztak, a Kuomintang-pribékek pedig a gumibunkó és a villanyárammal való kínzás amerikai módszerét. Az élet- és a munkaviszonyok egy és ugyanazok voltak."

A japán uralom alatt betiltották a szakszervezeteket. A Kuomintang idejében álszakszervezeteket létesítettek, amelyekben a munkásoknak egyetlen joguk volt csak: az, hogy tagdíjat fizessenek. Sohasem tartottak választásokat, s a funkcionáriusokat a Kuomintang nevezte ki. Az a munkás, aki belépett a „szakszervezetbe" és valamiféle kívánsággal merészkedett előállni, csaknem bizonyos lehetett abban, hogy előbb-utóbb letartóztatják. Valamennyi szakszervezeti tisztviselő a Kuomintang titkosrendőrségének az ügynöke volt,

legfőbb kötelességük pedig az, hogy kémkedjenek a harcos munkások és a „kommunista-gyanús elemek" után.

Egész Kína ipari munkásságának egyhatoda textilgyárakban dolgozik, s az állami tulajdonban lévő tiencsini 2-es számú gyárban elért fejlődés jellemző Kína valamennyi textilgyárára is. A Kuomintang idejében ez az üzem 60 000 orsóhoz és 2 100 szövőszékhez 4 800 munkást foglalkoztatott. A munkaidő eleinte 12 óra volt, utóbb napi tíz órára csokkentették. A nyers gyapotot drága pénzen Amerikából hozták be. A munkabér a Kuomintang idejében névlegesen átlag havi 100 kilogram kölesliszt árának felelt meg. Csakhogy a fékevesztett infláció következtében, s mivel a gyárigazgatóság rendszerint két-háromheti késedelemmel fizette csak ki a béreket, hogy időközben spekulálhasson a munkások pénzével, az emberek valójában mindössze 20—25 kilogrammot kaptak. Aki akárcsak egyetlenegy napot is hiányzott munkahelyéről, annak irgalmatlanul levonták egész havi fizetését. Sztrájkokra és tiltakozásokra gyakran került sor, ezek azonban mindenkor a vezetők letartóztatásával és megkínzásával végződtek, sőt megesett nem egyszer az is, hogy egyiket-másikat eltették láb alól. De minden esetben elbocsátották és valamennyi más textilgyárban is feketelistára helyezték őket. Ütöttek-verték, gumibotokkal hajszolták a munkásokat, hogy fokozzák a termelést. A munkásnők számtalanszor elájultak szövőszékeik mellett. Azoknak az embertelen viszonyoknak az ismertetése, amelyek között ebben a gyárban s a többiben is főként a gyermekeket és a nőket kizsákmányolták, könyvem más fejezetére tartozik. Általánosságban az angliai ipari forradalom korai időszakának munkaviszonyaihoz hasonlítottak, azzal a különbséggel, hogy az elnyomás módszereit amerikai minta szerint tökéletesítették.

Három hónappal a felszabadulás előtt, a termelés átlaga óránként és szövőszékenként 3,5 méter anyag volt. Amikor a Kuomintang érezni kezdte végnapjainak közeledtét, az amerikai gyapotszállítmányok mindinkább elapadtak, végül pedig egészen leállították az üzemet. A munkások azonban továbbra is a gyár lakótelepén maradtak. A régi rendszer legutolsó hat hete alatt a Kuomintang-ügynökök szabotázscselekményeket kezdtek elkövetni a gyárban és lopkodni kezdték a gépfelszerelést. Erre 600 főnyi munkásőrség alakult,

köztük 40 nő is volt. Ahogy a Népi Felszabadító Hadsereg Tiencsin közelébe ért, a Kuomintang-csapatok megszállták a gyárat és tüzérségi állásokat építettek benne. A munkásőrség követeket küldött a felszabadítókhoz. Ezek az emberek éjnek idején kúsztak át a csatatéren, hogy elvezessék a Népi Felszabadító Hadsereg csapatait a gyár lakótelepére és megadásra kényszerítsék Csang Kaj-sek zsoldosait. A munkások még a fegyverletétel éjszakáján megindították az áramfejlesztőgépet, másnap reggel pedig az üzem folytatta a termelést.

Amikor meglátogattam a gyárat, épp két éve volt annak, hogy felszabadult. Ez alatt a két esztendő alatt annyira kibővítették, hogy — immár 2 700 szövőszéken és 100 000 orsóval — 7 200 munkás dolgozik benne, köztük 3 500 nő. Egy-egy szövőszék átlagos termelése óránként 4,5 méter. A munkanap három nyolc-nyolcórás műszakra oszlik, húsz-huszperces ebéd- illetve vacsoraszünettel. A gyárban feldolgozásra kerülő gyapotmennyiséget teljes egészében Kínában termesztik — az amerikai kormány nagy bosszúságára, amely azt remélte, hogy Kína blokád alá vételével és behozatali lehetőségeinek az elvágásával megbéníthatja az ország textiliparát.

A számadatok és puszta tények azonban rideg eszközök azoknak a forradalmi változásoknak az ecsetelésére, amelyek a 2-es számú textilgyárban és a többi textilgyárban is egész Kínában végbementek. Az a határtalan lelkesedés, amellyel régi, viharedzett munkások — akik közül sokan korra még fiatalok — az életükben bekövetkezett változásról beszélnek, szavakkal alig-alig érzékeltethető. Eleinte, éppúgy, mint a kikötőmunkások, a többi munkások zöme is hitetlenkedett. Nem igen bíztak abban, hogy a népi Kína valóban kiáll a dolgozók mellett. Az első hetekben a legtöbb régi munkavezető helyén maradt. Mindenfelé azt híresztelték, hogy a Kuomintang hamarosan visszatér majd, s akkor, akárcsak a multban, irgalmatlanul megbüntetik a harcos munkásokat. A munkások azonban fokozatosan meggyőződtek arról, hogy a régi világ egyszersmindenkorra elmúlt. Most már megválaszthatták a maguk szakszervezeti vezetőit. Hamarosan megrendezték első tömeggyűléseiket és vádgyűléseiket, amelyeken ráolvasták a munkavezetőkre bűneiket. Egyikuk nem kevesebb, mint 16 munkásnőn követett el erőszakot. E munkásnők közül többen szemeréből hallgattak a gyűlésen. Egy másiknak az volt a

kenyere, hogy besúgta a kommunista-gyanúsakat a Kuomintangnak vagy a japánoknak. Mások a gumibunkó alkalmazásában tűntek ki, vagypedig megdézsmálták a munkások bérét. Mire minden üzemrészben megtartották a vádgyűlést, a régi munkavezetők közül csak kevesen maradtak meg a helyükön. Néhányukat letartóztatták, másokat átnevelő iskolákra küldtek. Új munkavezetőket választottak, nemcsak férfiakat, hanem nőket is. A nők ugyanolyan jogokat és munkabéreket kaptak, mint a férfiak és mind a műszaki, mind az adminisztrációs osztályok valamennyi munkaterülete megnyílt előttük. Közös bizottságokat létesítettek, ugyanúgy, ahogy a Feng Feng-bányákkal kapcsolatban azt megírtam. Ezek felelősek a munkások felvételéért és elbocsátásáért, az előléptetésekért és a lefokozásokért, a dícséretekért és a bírálatokért, a munkaidő megállapításáért és a munkaviszonyokért. A munkabéreket hivatalosan négyszeresükre emelték, valójában azonban a bérek megtízszereződtek.

A munkások 90 százaléka analfabéta volt. Most több mint 3 000-en tanfolyamokra járnak, amelyeken az írás-olvasás tudományán kívul, a politikai elmélet és a népi kormány politikája terén is kellő oktatásban részesülnek. Ha az ember végigmegy a gyáron és találomra szóba elegyedik néhány munkással, önkéntelenül is az az érzése támad, hogy olyan emberekkel beszél, akik mindmáig láncraverten raboskodtak földalatti tömlöcökben és most hirtelen a napfényre szabadultak. Így ismerkedtem meg Liu Liu-sivel is, ezzel a bájos, szerény teremtéssel, aki letette válláról az orsókat a földre, hogy beszélgessen velem néhány percig. Társnőinek biztatniok kellett őt, hogy beszéljen. Ahogy felidézte kisbabájának a születését a gyár latrinájában és elmondta, hogyan robotolt a szövőszék mellett egészen a vajúdás pillanatáig, ugyanaznap délután pedig ismét munkába kellett állnia, szép, szelid arcán és nagy szemében még mindig mélységes fájdalom tükröződött. Szegény parasztszülők leánya volt, 15 éves korában férjhez adták, s anyósa a gyárba küldte, hogy férjének ne kelljen dolgoznia. Az elbocsátástól való félelmében el kellett titkolnia terhességét, utóbb pedig, a szülés után, csecsemőjét is rejtegetnie kellett. Parányi ládikóban őrizte maga mellett a szövőszéknél, s valahányszor a munkavezető arra jött, sietve betömte vattával a csöppség száját, hogy elfojtsa sírását. Ha

a munkavezető túlságosan sokáig időzött közelében, majd megőrült a rémülettől, hogy gyermeke megfullad. Meg kellett próbálnia időt szakítani arra, hogy titokban megszoptassa. A nyomorúságos ételnek egy részét, amelyet ebédre kellett volna megennie, haza kellett vinnie mihaszna, naplopó férjének. Ma gyermeke boldogan játszadozik a gyár napköziotthonában, és nemsokára iskolába jár majd.

Amikor Pej Huj-csanhoz értunk, épp az egyik szövőszék leszerelésén buzgólkodott. Elefántcsontszínű, eleven arca és mindkét keze össze volt mázolva kenőolajjal. Ahogy ott állt hosszú kék nadrágban, amely alul szorosan bokája köré volt kötözve és kurta, fehér zubbonyban, vidáman csillogó szeméből csakúgy sugárzott az akaraterő és az értelem. Nem igen lepődtem meg, amikor kiderült róla, hogy régi harcos munkás, aki a japán és Kuomintang-uralom idején börtönben ült, akit utöttek-vertek, kínoztak. Egyike volt azoknak, akik megvédték az üzem gépfelszerelését és hozzásegítették a Népi Felszabadító Hadsereget ahhoz, hogy megadásra kényszerítse a tiencsini Kuomintang-csapatokat. A felszabadulás után egyik legelső dolga az volt, hogy elváljon semmirekellő férjétől, akihez annakidején akarata ellenére kényszerítették és beiratkozzék egy műszaki szakemberek kiképzésére létesült szakszervezeti iskolába. Még miközben az iskolába járt, belépett a kommunista pártba. Most a gyár egyik élmunkása és rovidesen befejezi mérnöki gyakorlóévét. Ő is, akárcsak a többi nők, akikkel elbeszélgettem, kilencéves korában került a gyárba, s annakidején napi 12 órát dolgozott, fizetés nélkül.

Beszélgettem Vang Tö-szennel is, aki veretlenül tartja az ország textiltermelési csúcsteljesítményét. Tíz év óta dolgozik a gyárban. „A japánok és a Kuomintang idejében — mondta — nem vettek minket emberszámba. Nem voltunk se férfiak, se nők. Állatok voltunk. Valahányszor egy japán a közelünkbe ért, mélyen meg kellett hajolnunk előtte. Ha hátulról közeledett felénk, és mi nem vettuk őt észre, a fejünkre ütött. Felsorakoztattak minket és arra kényszerítettek, hogy egymást üssük-verjük, aki pedig nem ütött elég erősen, azt a japánok ütlegelték. Ma egyenrangúak vagyunk. Mi magunk vezetjük a gyárat. Mindaz, amit termelünk, a népé — a mi népünké. A multban börtönbe vetettek, ha panaszkodni mertünk, utöttek-vertek, ha javaslatokkal álltunk elő. Most meg-

hallgatják panaszainkat és felhasználják javaslatainkat." Vangot, mint a Munka Nemzeti Hősét, Pekingbe küldték és ott Mao elnök, a munka más hőseivel együtt, vendégül látta vacsorára. „Hogyan is álmodhattam volna valaha is arról — mondotta Vang —, hogy leülhetek vacsorázni Peking legszebb szállodájában, Mao elnökkel meg Liu Sao-csi és Csu Te elvtársakkal együtt? Most valóban embereknek érezzük magunkat."

A 2-es számú textilgyárban tett látogatásom végén beültem a munkások 3 000 nézőt befogadó színházába és végignéztem egy remek színdarabot, amely Lao Sönek, Kína egyik legjobb írójának a műve. A régi világ színészeinek életéről szólt és arról, hogyan változott meg életük a felszabadulás óta. A legérdekesebb dolog az volt, hogy kitűnő szereposztásban, csupa elsőrangú hivatásos színész és színésznő adta elő, Pekingből jöttek Tiencsinbe, hogy két-három hónapig a textilmunkások között éljenek és dolgozzanak, s behatóan tanulmányozzák életüket, hogy színészi alakításaik során jobban és hívebben tudják majd ábrázolni a munkások életét. Naponta négy órát töltenek a gyárban, idejük hátralévő részében pedig megbeszéléseket és próbákat tartanak a munkásszínház előadásaihoz. „Az értelmiségieknek tanulniok kell a munkásoktól" — mondotta Mao Ce-tung, s ezt az útmutatást mind az értelmiségiek, mind a munkások fölöttébb komolyan veszik.

A textilgyárnak, mint minden más nagyvállalatnak, megvan a maga klubja, színháza és szórakozóhelye. A tervek szerint, minden olyan vállalatnak, amely több mint 300 munkást foglalkoztat, saját klubja kell hogy legyen. Ezenfelül pedig ott van Tiencsin kellős közepén a Dolgozók Kultúrpalotája, egy óriási épület, amely 14 000 munkás befogadására alkalmas. A belépéshez nem kell egyéb, mint a szakszervezeti tagsági igazolvány felmutatása. Valamelyik szombat este látogattam el oda, és az volt az érzésem, hogy legalább 14 000 ember volt jelen. A mozi és a színház (az utóbbiban 5 000 embernek, egy régi klasszikus operát adtak elő) zsúfolásig megtelt. A tágas szórakozóteremben a fiatalok ping-pongoztak és egy különös fajta biliárdjátékot játszottak. Számos asztalnál sakkoztak és körülöttük az érdeklődők szorongtak. A könyvtár-, az olvasó- és a tanulótermek mind tele voltak csöndesen olvasó-tanuló emberekkel. Ez az óriási épület a régi világban dúsgazdag

kereskedők mulatóhelye és játékbarlangja volt. Ma valóban a munkások kultúrpalotája. Több tucat tanterem van benne, ahol szakemberek vezetése mellett a táncoktól a mérnöki tudományig, az égvilágon mindent lehet tanulni. Estéről-estére írni és olvasni tanítják az írástudatlanokat. A harmadik emeleten párok táncoltak az óriási terem tükörsíma parkettjén: textilmunkások, katonák, kikötőmunkások, tengerészek — a város dolgozó népének általános és jellemző keresztmetszete. A régi világban az efféle szórakozások tökéletesen ismeretlenek voltak előttük. A mocskos lebujok és bordélyházak voltak a férfiak „szórakozóhelyei". Az asszonyoknak pedig az volt a „szórakozásuk", hogy örökké robotoljanak, a házból ki ne mozduljanak és tűrjék férjük és anyósuk ütlegelését és gorombaságait.

Hogy mit jelentett a felszabadulás az ország ipari munkásai és termelése számára már a népi Kína első két esztendejében is, arra egy másik példát a Pekingtől tíz mérföldnyire lévő Sárkányszem vas- és acélgyárban tapasztaltam. A Sárkányszem évek óta szunnyadozott már, amikor Mao elnök emberei 1949 végén ismét életre keltették. A kohóiból vastag sugárban kiömlő megolvadt, aranyvörös vas és sárga, kénes füstöt okádó kokszkemencéi láttára az az érzése az embernek, hogy a Sárkánytorok elnevezés jobban illenék rá, mint a Sárkányszem, amelyet annakidején egy nagyravágyó hadúr adott neki, amikor 1919-ben megkezdte a gyártelep építését. Attól fogva története jellemző Kína egész ipari fejlődésére.

A polgárháború és a korrupt Kuomintang-uralom éveiben még a gyáralapító által megkezdett első 250 tonnás olvasztókemence sem készült el. Az Angliából behozott értékes felszerelés nyitott fészerekben rozsdásodott. A környékbeli bányákból kitermelt tömérdek vasat és szenet sokszáz mérföldnyire délre, a hankou-i üzemekbe szállították. Amikor a japánok 1937-ben betörtek az országba, sietve nekiláttak, hogy befejezzék az üzem építését. Az első olvasztókemence 1938 decemberében készült el, amikor pedig a japánok meggyorsították a csendesóceáni háborúra való előkészületeiket, egy második, 200 tonnás kohót építettek hozzá és még 11 kis 20 tonnásat is. Be-betörtek a kommunisták által felszabadított területekre és elhurcolták onnan a munkabíró férfiakat, hogy rabszolgamunkára fogják őket a kohóknál.

A japánok évi hét-nyolcezer tonnás csúcsteljesítményre

fejlesztették a termelést. A munkások épp csak annyi ennivalót kaptak, hogy éhen ne haljanak, ruhaneműt pedig még annyit sem, hogy megóvja őket a hidegtől. Napi 12 órát robotoltak, mindaddig, amíg végül is a halálozási arányszám túl nem haladta az utánpótlását, akkor aztán tíz órára csökkentették a munkanapot. Télvíz idején éjjelente az olvasztókemencék köré kuporodtak, hogy melegben aludjanak. Minden éjszaka átlagosan hárman haltak meg szénmonoxid-mérgezésben a kokszkemencékből kiáramló gázoktól, de ezt a kockázatot vállalniok kellett, mert fűtetlen viskóikban amúgy is csonttá fagytak volna. Egyszer, amikor néhány munkásnak erős hasmenése volt, a japánok ráfogták, hogy kolera és elevenen bedobták őket az olvasztókemencékbe. Időnként japán őrök éjnek idején végigportyázták az olvasztóműhelyeket, kiszemeltek néhányat a kemencék mellett alvók közül és a többiek megleckéztetésére őket is elevenen bedobták a kemencébe. A legjelentéktelenebb „vétkeket" is a szokásos szadista büntetésekkel torolták meg: arra kényszerítették a munkásokat, hogy egymást verjék, korbácsolják és közben rájuk uszították vérebeiket.

1945 után a Kuomintang ismét átvette az uralmat Pekingben. A Sárkányszem két évig be volt zárva. Csang Kaj-sek túlságosan el volt foglalva a polgárháború előkészítésével, amikor pedig sikerült kirobbantania, amerikai fegyverekkel vívta. Ámde a Kuomintang-hadigépezetnek végül acélra volt szüksége, úgyhogy 1948-ban újra meggyujtották a tüzet az 1-es számú olvasztókemencében. Ez a kohó mintegy négy hónapig folytatta még működését és teljesítőképességének hozzávetőleg 70 százalékát termelte. A 2-es számút végkép feladták, mint hasznavehetetlent. A japánok ugyanis ki hagyták aludni a tüzet, anélkül, hogy előzőleg lecsapolták volna az izzó, folyékony fémet. Így hát kihűlt benne és egy 200 tonnás szilárd tömbbé állt össze. 1948 december 17-én a Népi Felszabadító Hadsereg felszabadította a gyárat. Az új Kína vezetői elhatározták, hogy amilyen gyorsan csak lehet, ismét életre kell kelteni a Sárkányszemet. Az üzem szörnyű állapotban volt. Kuomintang-hivatalnokok készpénz ellenében minden megmozgatható felszerelési tárgyat eladtak. Néhány szakértő kijelentette, hogy lehetetlenség bármihez is fogni az üzemmel, de csakhamar szovjet mérnökök érkeztek oda és

tüzetes vizsgálat után megállapították, hogy gondos javítási munkálatokkal meg lehet menteni a gyárat.

1949 június 24-én az 1-es számú olvasztókemence ismét üzemben volt. A munkások megkezdték a 2-es számú olvasztókemence lebontását, a benne levő szilárd vastömb ellen pedig fúrókkal, dinamittal és darukra szerelt óriási pörölyökkel indítottak rohamot. A termelés eleinte alacsony szinten mozgott. A Kuomintang-rendszer idején kinevezett igazgatókat és munkavezetőket, szakemberek híján, nagyrészt továbbra is megtartották. Ugyanakkor azonban létrehozták a szakszervezeteket és demokratikus választásokat tartottak. Néhány munkást kiszemeltek arra, hogy Pekingbe menjenek és a Népi Egyetemen rövid tanfolyamokon vegyenek részt. 1950 elején változtatásokat hajtottak végre a gyárvezetőségben, a javíthatatlan kuomintangista igazgatókat elbocsátották állásukból. Új vállalatvezetőt neveztek ki, a munkások pedig megválasztották munkavezetőiket és a közös bizottságot. Ettől az időtől fogva a termelés fokozatosan emelkedett.

1949 végéig az 1-es számú kohó teljesítőképességének 60 százalékát használták ki. 1950 május elsején, egy rendkívüli erőfeszítés eredményeképpen, amikor a gyár dolgozói a munkásosztály nemzetközi szolidaritásának napját készültek megünnepelni, ugyanez a kohó 376 tonnát termelt, vagyis 51 százalékkal felülmulta korábbi teljesítőképességét. A Sárkányszem nemsokára egyetlen kohóval 26 százalékkal több vasat termelt, mint a japánok idejében 13-mal. 20 hónap alatt — 1949 júniusától 1951 februárjáig — a Sárkányszem 56 százalékkal több vasat öntött, mint a japán megszállás napjaiban pontosan kétszer annyi idő alatt. A szovjet szakemberek a kohók építésének és szárításának új módszereit vezették be. Azelőtt hat hónap kellett ahhoz, hogy újjáépítsenek egy olvasztókemencét A közös bizottság most azt tervezte, hogy felére csökkenti ezt az időt. A szovjet szakemberek tanácsait követve, 35 nap alatt végezték el a munkát, mégpedig úgy, hogy egyszerre tobb szintről kezdték rakni a téglákat. Korábban 10—15 napig tartott az olvasztókemencék szárítása, amikor is a barnaszén égetéséből származó gázok befujtatásával végezték ezt a műveletet. Ezt az időt azzal, hogy kőszenet égettek a kemence belsejében, három napra, ha pedig gázt égettek benne, egyetlenegy napra csökkentették.

1951 elejére elvégezték a 200 tonnás vastömb széttördelését és a 2-es számú kohó működni kezdett. Fokozatosan valamennyi többi olvasztókemencét is megjavítják, úgyhogy a Sárkányszem hamarosan teljes gőzzel fog dolgozni, napi három műszakban az év minden napján. A tisztességes élelmezés és ruházás, az újonnan épült korszerű lakótelepek, a munkásbiztosítás — mindenekfölött pedig a munkások részvétele a gyár igazgatásában, akkora munkalendületet teremtett, hogy a Kuomintang-uralom korrupciójának és tehetetlenségének, majd a japán megszállás nyomorúságának és reménytelenségének az évei után a ven Sárkányszem alighanem meglepődve piszlog. A gyár 5 000 munkása közül 2 000 különböző tanfolyamokon írni-olvasni tanul. Pompás klubjuk van, saját kórházuk, szakmai továbbképző intézetük és szövetkezeti boltjuk, valamint iskolájuk gyermekeik számára.

A gyárban semmi sem történhetik a munkások aktív részvétele nélkül, kezdve a munkaerők felvételének és elbocsátásának a kérdésén, egészen az évi termelési tervig. Az üzemvezetés az egyszerű munkások elképzeléseinek és kívánságainak a kifejezése összhangban az állam szükségleteivel. És ez az, amit Mao elnök akart. Ennek köszönhető, hogy a Sárkányszem a népi Kína 20 hónapja alatt több vasat termelt, mint fennállásának előző 30 esztendejében együttvéve.

A Feng Feng-bányak, a tiencsini textilgyárak és a Sárkányszem valamennyien állami vállalatok. Ezekben könnyebb megfelelő állapotokat és munkaviszonyokat biztosítani, mint a tőkés magánvállalkozásokban. Az utóbbiaknak fontos szerepük van — és lesz is még egyideig — Kína ipari termelésében, de ha egy pillantást vetünk a szakszervezeti törvénybe, amely 1950 június 29-én lépett életbe, nyilvánvaló, hogy ha a munkások valóban élnek ebben a törvényben biztosított jogaikkal, a kapitalista vállalatoknál éppoly kedvező munkaviszonyokat teremthetnek maguknak, mint az államiakban. A Kuomintang áliszakszervezeteiben a munkásoknak semmiféle joguk sem volt. A népi Kína (1951 májusi adatok szerint) 5 490 000 szakszervezeti tagjának azonban, megvannak a maga pontosan meghatározott jogai, amelyek írásban vannak lefektetve, de nem afféle holt betűk, hanem a törvény erejével is érvényre juttathatók.

A szakszervezeti törvény 1. szakaszának a meghatározása

szerint a szakszervezetek „a munkások önkéntességen alapuló tömegszervezetei". Minden testi és szellemi munkásnak, akinek a létfenntartáshoz szükséges anyagi eszközei kizárólag, vagy túlnyomórészt munkabéréből származnak, joga van belépni a szakszervezetbe. A kötelező szakszervezeti tagság, vagy az úgynevezett „closed shop"[1] elve szöges ellentétben van a kormánynak azzal a politikájával, amely az alulról jövő kezdeményezés hatására történő fejlődést bátorítja és támogatja. A kormány minden munkást arra serkent, hogy lépjen be a szakszervezetbe, de erre nem kényszeríti. A népi Kínában a munkásoknak egészen más a helyzetük, mint a kapitalista országokban, amelyeknek régi szakszervezeti hagyományaik vannak, s ahol a munkásember joggal fél attól, hogy „főnöke" szervezetlen munkások alkalmazásával akarja csökkenteni a bérét és lenyomni az életszínvonalát. Kínában a tőkések sohasem válhatnak többé uralkodó politikai hatalommá. A politikai hatalom szilárdan a munkások és a parasztok kezében van, akik a lakosság túlnyomó többségét alkotják. A szakszervezeteken kívülálló dolgozók nem veszélyeztetik többé a munkásság életszínvonalát. Mindent neveléssel érnek el és azzal, hogy engedik, hogy a munkások akkor lépjenek be a szakszervezetbe, amikor maguk is meggyőződtek előnyös voltáról. Ma már a munkások 85 százaléka szervezett — hatszor annyi, mint 1946-ban.

A törvény 2. szakasza fontos rendelkezést tartalmaz, amelyet fölöttébb üdvös volna egynéhány nyugati ország szakszervezeteiben is alkalmazni. Ez a rendelkezés kimondja: „A tagoknak ... joguk van ahhoz ..., hogy bármikor elmozdítsanak tisztségéből és mással helyettesítsenek bármely maguk választotta megbízottat, vagy bizottsági tagot. A szakszervezetek vezetőségének, az alapszervektől egészen fel a központig, rendszeresen be kell számolnia tevékenységéről a tagságnak ..." Itt nincs mód arra, ami nyugaton oly gyakran megtörténik, hogy szakszervezeti bürokraták életük fogytáig kényelmesen befészkeljék magukat állásaikba.

A 6. szakasz arról intézkedik, hogy a tőkés vállalatokban,

[1] Olyan üzem, amelyben kizárólag szervezett munkások dolgozhatnak. — *Szerk.*

akárcsak az állami vállalatokban, fel kell állítani a közös bizottságnak megfelelő szervet. Ennek a szervnek „munkástőkés tanácskozó bizottság" a neve.

A 7. szakasz leszögezi: „A szakszervezeteknek az a feladatuk, hogy megvédjék a munkások és alkalmazottak érdekeit; gondoskodjanak arról, hogy mind az állami vállalatok vezetőségei, mind a kapitalista munkáltatók valóban végrehajtsák a munkásvédelemre, munkásbiztosításra, munkabérekre, üzemi egészségügyi berendezésekre, valamint a biztonsági óvintézkedésekre vonatkozó rendelkezéseket... és mindent elkövessenek a szakszervezeti tagok, s általában a munkások anyagi és kulturális életének a javítására." Ezt a szakaszt nagyon komolyan veszik, s a szakszervezeti funkcionáriusok mindazokban a gyárakban, amelyeket meglátogattam, a legszigorúbban ellenőrizték a biztonsági óvintézkedéseket és az egészségügyi berendezéseket. A 2-es számú textilgyárban csaknem befejezték már a korszerű légszabályozást. A műhelyek vízzel való permetezését is bevezették, hogy a por lecsapódjék a földre, a szövőszékeken dolgozó munkások pedig valamennyien védőálarcot kaptak. A Feng Feng-bányákban az aknalejáratoknál lévő fürdők, a foldalatti szellőztetés és megfelelő világítás, a különleges testvédő ruházat, a biztonsági állomások létesítése és a biztonsági őrség kiképzése — mind a szakszervezeti funkcionáriusok műve. A funkcionáriusok éppoly energikusan szereztek érvényt a biztonsági és egészségügyi előírásoknak a tőkés magánvállalkozásoknál, mint amilyen buzgón látták el teendőiket az állami vállalatoknál is.

A 8. szakasz kimondja, hogy a szakszervezet tagjainak joguk van minden állami és szövetkezeti vállalat vezetőségétől azt követelni, hogy: „Terjesszen jelentést munkájáról az illető szakszervezeti bizottság, taggyűlés vagy a szakszervezeti kiküldöttek értekezlete elé." Ez kitűnő módja a bürokrácia megakadályozásának és hatásos eszköze annak, hogy a munkások előadhassák panaszaikat, s elejét vehessék a korrupciónak és a rossz vezetésnek. Képzeljük csak el, hogy a nyugati kapitalista államokban mi lenne a következménye annak, ha a vállalatok igazgatóinak mindent nyiltan fel kellene tárniok a munkások előtt, s a munkások megbízottainak a követelésére meg kellene mutatniok üzleti könyveiket!

A 15., 16. és 17. szakasz a szakszervezeti függetlenített funkcionáriusok kérdésével foglalkozik, és megszabja számukat az alapszervek nagysága szerint. Így például, ahol 200 alkalmazott van, egyetlenegy szakszervezeti funkcionárius lehet csak, ahol 2 500 és 4 000 között váltakozik a foglalkoztatottak száma, ott öten lehetnek. Fontos rendelkezés — többek között — az is, hogy amikor a szakszervezeti funkcionárius megbizatása lejár, „az állami vállalat vezetőségének, illetve a magánvállalat tulajdonosának kötelessége gondoskodni arról, hogy visszatérhessen eredeti munkahelyére, vagypedig más megfelelő munkát kell neki adnia, ugyanakkora fizetéssel, mint azelőtt."

A 20. szakasz arról intézkedik, hogy a 100 vagy 100-nál több munkást foglalkoztató vállalatok vezetőségének, illetve tulajdonosának kotelessége, hogy díjtalanul rendelkezésre bocsássa az alapszervi szakszervezeti bizottságnak az iroda céljára szükséges épületet, valamint közszolgáltatásokat és berendezési tárgyakat (vízvezeték, villanyáram, bútorzat stb.). Azokban az üzemekben, amelyekben a munkások száma nem éri el a 100-at, a vállalatvezetőnek, illetve a tulajdonosnak legalább is egy íróasztalról kell gondoskodnia, olyan helyiségben, amely értekezletek megtartására alkalmas.

A 21. és 22. szakasz a munkások felvételének és elbocsátásának a kérdésével foglalkozik és leszögezi, hogy sem az egyik, sem a másik nem történhetik a szakszervezeti bizottság megkérdezése nélkül.

A 24. szakasz a pénzügyekkel foglalkozik és előírja, hogy a gyárak, bányák, kereskedelmi vállalatok stb. vezetőségei vagy tulajdonosai „valamennyi foglalkoztatott munkás és tisztviselő (készpénzben, természetben és élelmezés alakjában kapott) munkabére együttes összegének két százalékát minden hónapban utalják ki az illető vállalat szakszervezeti pénzalapjának. Ebből a két százalékból másfelet, vagyis az összeg háromnegyed részét ... a munkások és a tisztviselők kulturális tevékenységének és tanulási lehetőségeinek az előmozditására kell fordítani."

A törvény többi szakasza is mind igen fontos kérdéseket taglal. Például: a demokratikus szakszervezeti választások végrehajtásának a módját, a szakszervezeti funkcionáriusoknak azt a jogát, hogy bármikor megvizsgálják az alapszervük-

höz tartozó dolgozók műhelyeit és hálótermeit, az államnak azt a kötelességét, hogy megfelelő épületeket bocsásson az Összkínai Szakszervezeti Szövetség rendelkezésére, a szakszervezeteknek azt a jogát, hogy az állami vállalatok vezetőségeivel és a magánvállalatok tulajdonosaival kollektív szerződéseket kössenek a munkaidőre, a munkabérekre és a termelési módszerekre vonatkozóan.

A szakszervezeti törvény óriási lépés Kína társadalmi haladása terén és bámulatos teljesítmény, hogy oly rövid idő alatt rendet és rendszert tudtak teremteni abban a zavaros állapotban, amelyben a Kuomintang örökségeként korrupció és erkölcstelenség dúlt.

Azok a jóltáplált, jólöltözött lelkes emberek, akiket a klubokban és a kultúrpalotákban láttam, ékesszóló bizonyítékai annak az eredménynek, amelyet a kínai munkásság e nagyszerű alkotmánylevelének az alkalmazása révén ebben az országban elértek. A szakszervezeti törvényt utóbb kiegészítették egy széleskörű munkásbiztosítási rendszerrel, erről azonban könyvemnek egy másik fejezetében lesz majd szó.

VI. *NÉPI KULTÚRA*

Azok között a változások között, amelyeket a kapitalista világból a népi demokráciákba jövet első pillantásra észlel az ember, különösen szembeszökik a filmhirdetések terén mutatkozó különbség. Ez már annakidején is, amikor Budapestről, a népi Magyarország fővárosából, Bécsbe utaztam, feltűnt nekem. De különösen feltűnt akkor, amikor Nyugatról a népi Kínába érkeztem. Honkongban lehetetlen volt fel nem figyelni azokra az óriási hirdetménytáblákra, amelyeken füstölgő revolvert vagy vértől csöpögő tört szorongató gengszterek, lincselő, kötelekkel felszerelt csuklyás emberek, duzzadó keblű félmeztelen nők díszelegnek, akiket kikent-kifent piperkőcök ölelgetnek és más effajta épületes képek merednek mindenfelől a járókelőkre. Ezek vetélkednek a legjobb, legfeltűnőbb és legelőkelőbb helyekért az óriási coca-cola plakátokkal és neonfény-hirdetésekkel. Az erőszak, gyilkosság és banditizmus szokásos amerikai kulturális repertoárja végkép kiszorította a piacról az egykor oly virágzó hongkongi filmipart, ugyanúgy, ahogy a nyugati világban mindenütt tönkretette a helyi filmipart.

A népi Kínában azonban kemény csapás érte a kultúra marshallizálását. Film- és színházhirdetések természetesen itt is vannak, köztük nagy számban hatalmas, szép, kézzel festett hirdetménytáblák a főbb utcák legforgalmasabb pontjain. Csakhogy ezek közönséges halandókat és mindennapi eseményeket ábrázolnak: a népi hadsereg katonáit, munkásokat és parasztokat mindennapi ruhájukban. Valóságot ígérnek, nem holmi hátborzongató fantazmagóriákat, lélekemelő élményt, nem aljas indulatokat, tisztességes emberi érzelmeket, nem pedig kihívó erotikát. A népi Kína egy fölöttébb hatásos módszert talált arra, hogy feltartóztassa az amerikai kulturális agressziót, amely rákényszeríti filmjeit, „comic strip"-jeit[1] és

[1] Ujságban folytatólagosan megjelenő rémregény témájú rajzsorozatok. — *Szerk.*

pilulákba sűrített kultúráját Európa és Ázsia népeire. A népi Kína ugyanis különb filmeket készít, különb színházat és különb irodalmat alkot és mindezt hozzáférhetővé teszi a nép számára. A felszabadulás óta a kínai kultúra óriási mértékben fellendült, s eredményeinek kétségtelenül hatása lesz majd a nyugati világ kultúrájára, mihelyt a kínai írók, képzőművészek és zenészek mai alkotásai utat törnek maguknak az amerikai vasfüggönyön át.

A filmplakátok között megnyilvánuló különbség a két világ különböző szemléletét tükrözi. Az egyik nem mer szembenézni a valósággal és azzal igyekszik kitérni előle, hogy a dekadens uralkodó osztály, a bűnözők és „felsőbbrendű emberek" hóbortjait propagálja, a legalantasabb ösztönökre igyekszik hatni, vagypedig a legjobb esetben kábítószert kínál a valóság elől menekülőknek. A másik egyszerű emberek életét ábrázolja, mégpedig olyan színekkel és olyan nyelvezeten, amelyet a nép megért, kipellengérezi ami rossz, és értékeli ami jó a társadalomban, azzal a céllal, hogy javítson. Az effajta plakátok, s azok a szellemi táplálékok, amelyeknek reklámot csinálnak, csakis olyan társadalomban jöhetnek létre, mint amilyent Kínában építenek, ahol a kormány, a regény- és drámaírók maguk is egyek a néppel, és együtt küzdenek vele azért, hogy jobbá, szebbé tegyék az életet.

1919 május 4-e jelezte Kína kulturális újjászületésének a kezdetét. A mozgalom során, amely azóta Május Negyedikemozgalom néven vált ismeretessé, a kínai értelmiségiek és diákok megálljt kiáltottak a feudalizmus befolyásának és az imperializmus elől való évszázados meghátrálásnak. Ennek az ideológiai lázadásnak közvetlen oka a párizsi békekonferencián megnyilvánuló cselszövés volt, amikor Anglia és Amerika titokban összefogtak, hogy Japánra ruházzák át azokat a jogokat és koncessziókat, amelyeket annakelőtte a németek élveztek Kína Santung tartományában. A lázadást nagy diáktüntetések robbantották ki Pekingben, s ezek csakhamar egész Kínára kiterjedtek. Az értelmiségiek és a haladószellemű emberek megcsömörlöttek mind saját dekadens kormányuk tehetetlenségétől, mindpedig a nyugati hatalmak álnokságától. A tömegek nyomására a kínai kormány végül is cselekvésre kényszerült, és megtagadta a szerződés aláírását. A japánokat kirekesztették Santungból és e lázadás eredményeképpen meg-

születtek a haladó kultúra legelső megnyilvánulásai. Az Októberi Forradalom és a többi forradalmi fellángolás Európa országaiban alapjában megmozgatta Kína szellemi életének munkásait. A diákok követelni kezdték az európai gondolkodók műveinek a lefordítását, John Stuart Milltől Marxig és Leninig. Fellázadtak az ellen az ósdi feudális felfogás ellen, hogy a kínai klasszikus bölcselők — Konfucius és Mencius — a világ filozófiai tudományának és kultúrájának egyetlen igaz letéteményesei és mindabból, amit a haláluk óta eltelt kétezeregynéhány esztendő alatt mások írtak, semmit sem érdemes elolvasni. Abban az időben a kínai uralkodó osztály mindenfajta szépirodalmi műfajt közönségesnek tartott, a regényt a legalacsonyabbrendű irodalmi műfajnak tekintették. Irtóztak minden olyan kolteménytől, amely lényegesebb dologról szólt, mint arról, hogy az őszi falevelek a tél közeledtére szállingózva lehullanak a földre. Az irodalmi nyelv éppoly kevéssé hasonlított a nép élő nyelvéhez, mint Chaucer nyelvezete a mai angolhoz, vagy a klasszikus görög és latin ahhoz a nyelvhez, amelyen ma Görögországban és Olaszországban beszélnek. Azt az egy-két régebbi regényt, amely a multban köznyelven íródott, mint például „A Vörös szoba tragédiája" és „A három Hu hősei", az uralkodó osztályok indexre tették. A mandzsu császárok, uralkodásuk 300 esztendeje alatt, irgalmatlan cenzúrának vetettek alá minden írásművet, s betiltottak könyveket, ha akárcsak egyetlenegy mondatuk is szemetszúrt a cenzornak.

A május 4-i forradalmi irodalmi mozgalom idején új írók tűntek fel, s a nép nyelvén kezdtek írni. Új olvasóközönséghez akartak szólni és bizonyos mértékig új stílust teremtettek. Műveik népszerűek lettek a tömegek között, már amennyire ez egyáltalán lehetséges volt olyan országban, ahol a lakosság több mint 80 százaléka írástudatlan volt. De a tömegek, most elsőízben, legalább megérthették azt, amit az új írók új nyelvén felolvastak nekik. Marx, Engels és Lenin, valamint az új szovjet írók műveinek a fordítása fokozatosan eljutott a haladószellemű értelmiséghez. Sokan azok közül a regény- és drámaírók közül, akiket magával ragadott az új mozgalom, csatlakoztak a Szun Jat-szen által vezetett forradalomhoz, amikor pedig Csang Kaj-sek 1927-ben elárulta a forradalmat, sokan közülük a Nyolcadik Hadsereg főhadiszállására. Jenanba

menekültek. Komoly erőfeszítéssel kiszakították magukat a kínai intellektuelek hagyományos elefántcsonttornyából, tanulmányozni kezdték a nép életét és cselekvően kivették részüket a harcvonalak térségeiben folyó propagandamunkából. Sanghaj és a többi kikötőváros padlásszobáiból és műtermeiből, Jenanon át, fokozatosan megtalálták az utat a partizánok hegyi rejtekhelyeire. Ahogy Din Lin[2], Kína egyik leghíresebb mai írója mondotta: „A legeslegszorosabb kapcsolatban kellett lennünk a munkásokkal és a parasztokkal, máskülönben, nemhogy művészetünket, de még puszta életünket sem tudtuk volna megmenteni."

A kínai irodalom és művészet igazi szerepét abban az új társadalomban, amelynek a megvalósítását tervezték, egy történelmi jelentőségű értekezleten fektették le Jenanban, 1942 májusában, pontosan 23 esztendővel a Május Negyedike-mozgalom megindítása után. Három héten át, miközben a partizánok és a Nyolcadik Hadsereg alakulatai válságos harcokat vívtak a japánok hadállásai mögött, akkor, amikor a japán csapatok felőrölték a Burmában lévő brit csapatok utolsó maradványait is és India küszöbén álltak, s amikor a náci hadsereg Moszkva kapuinál harcolt, Kína legkiválóbb forradalmi írói és művészei Mao Ce-tung elnökletével összeültek, hogy megvitassák műveiket s a közönséggel való kapcsolatukat a Japán ellen vívott háborúban és abban az új társadalomban, amelyről még a háborúnak azokban a legzordabb napjaiban is biztosan tudták, hogy fel fogják építeni. Semmi sem példázza ennél jobban azt a higgadtságot és nyugalmat, a végső győzelembe vetett rendíthetetlen hitüket, amellyel a kínai kommunisták dolgoztak s azt, hogy a helyes ideológiai vonal kidolgozásának milyen nagy fontosságot tulajdonítottak.

Mao elnök megnyitóbeszéde és a konferencia munkáját összefoglaló ragyogó zárszava, amely azóta „Az irodalomról és a művészetről" címmel könyvalakban megjelent, ma a népi Kína minden alkotó írója és művésze számára alapvető és iránymutató. Jelentős dokumentum ez, amely híven tükrözi a kínai forradalom mély humanizmusát. Értékes gazdagodása az irodalmi és művészeti kritika elméletének és kétségtelenül hatása lesz a nyugati világ íróira és művészeire is, mihelyt

[2] Az 1951-es Sztalin-díj kitüntetettje. — *Szerk.*

fordítása kapható lesz náluk. A két beszéd mondanivalójának legfőbb tétele az, hogy minden műalkotás és minden irodalmi mű megihletője és nyersanyaga a nép, hogy a nép a közönség és a legfelső ítélőszék, hogy az íróknak és művészeknek a nép közé kell menniök, tanulniok kell tőle s olyan műveket kell alkotniok, amelyek a népért vannak és a tömegek számára is érthető képekben és nyelvezeten szólalnak meg. De vajjon ki a nép? Mao elnök pontosan meghatározza.

„Ez az a közösség, amely magában foglalja a lakosság 90 százalékát: munkások, parasztok, katonák és kispolgárok. Így irodalmunkat és művészetünket elsősorban a munkásoknak szánjuk — annak az osztálynak, amely a forradalom vezetője; másodsorban a parasztoknak — ők a forradalom legnagyobb és legeltökéltebb szövetséges hadserege; harmadsorban a felfegyverzett munkásoknak és parasztoknak, azaz a Nyolcadik Hadseregnek, az Új Negyedik Hadseregnek és a többi népi hadseregnek — harcunk fő erőinek; negyedszer a kispolgároknak, mert ők is szövetségeseink és együtt tudnak működni velünk"[3].

A kínai művészetnek és irodalomnak a multban nem ez a 90 százalék, hanem a tíz százaléknyi uralkodó osztály volt a közönsége. Maguk az írók és művészek is ebből a felső tíz százalékból kerültek ki. A munkások és parasztok gyermekeinek nem volt lehetőségük arra, hogy tanuljanak.

A „l'art pour l'art" — az öncélú művészet — számára nem volt hely Jenanban. Az értekezleten teljes mértékben tisztázták ezt a kérdést. Az elefántcsonttoronyba zárkózó írók és művészek közül még a legközömbösebbek is világosan megértették Jenanban, hogy akkor, amikor a nép puszta létéért küzd, az íróknak és a művészeknek is a harc szolgálatába kell állítaniok tehetségüket. Az értekezlet kezdetétől fogva nyilvánvaló volt, hogy feladata: utat-módot találni arra, miképpen lehet szervesen bevonni a képzőművészetet, a színházat, a zenét és az irodalmat a forradalmi mozgalomba. Mihelyt a közönség kérdését eldöntötték, mégpedig a népi tömegek javára, felvetették a néppel való kapcsolatok problémáját is. Mao elnök kemény szavakkal ítélte el azokat az értelmiségieket, akik szeretetet színlelnek a munkások és parasztok iránt,

[3] Irodalom és művészet az új Kínában. Szikra 1950. 9 old.

valójában azonban „nem szeretik érzelmeiket és megnyilvánulásaikat, nem szeretik irodalmukat és primitív művészetüket (így a népi jellegű faliujságokat, falfestményeket, énekeket, meséket, a népnyelvet stb.). Néha szeretik ezeket is, de egyszerű kíváncsiságból, hogy feldíszítsék velük műveiket, vagy egyszerűen az elmaradott dolgok gyűjtésének élvezetéből"[4].

Az effajta embereket Mao elnök arra serkenti, hogy menjenek a nép közé, éljenek a falvakban, dolgozzanak a gyárakban, harcoljanak a hadsereggel, osztozzanak a nép örömében és bánatában, sajátítsák el beszédét és művészi megnyilatkozásainak formáit, mindenekfölött pedig: tanuljanak a néptől. Óva inti az írókat és művészeket az intellektuelek leereszkedő magatartásától, akik tanítóknak vélik magukat, s a legjobb esetben is csak arra törekszenek, hogy a nép kulturális színvonalát a maguk színvonalára emeljék. „A mi feladatunk nem az, hogy a munkásokat, parasztokat és katonákat a feudális urak, polgárok vagy a kispolgárok kultúrnívójára emeljük. Mi arra a magaslatra akarjuk őket emelni, amelyhez a hozzá vezető úton a felemelkedést már megkezdték"[5].

„A nép élete az a bánya, amely a művészeti és irodalmi alkotásokhoz szükséges erőforrásokat szolgáltatja. Olyan, akár a természet: nyers, de mégis ez az alap, mert élő és gazdag. Szépsége mindig magasabbrendű, mint bármilyen mesterséges alkotás, és minden művészi módon stilizált mű kiapadhatatlan forrása"[6].

Terjedelmesen idézek Mao Ce-tungnak ebből a művéből, mégpedig nemcsak az ebben kifejtett szempontok érdekessége, hanem egyetemes jelentősége miatt is! Lehetetlenség felfogni azt a fejlődést, amely a népi Kínában a legutóbbi egy-két esztendő során a művészetek minden terén tapasztalható, anélkül, hogy megértenők annak a kulturális programnak a hátterét, amelyet akkora előrelátással és oly gondosan terveztek meg már évekkel a japánokon és az ellenforradalmon aratott győzelem előtt. Magából az anyaföldből, mégpedig elsősorban azokból az életerős gyökerekből, amelyeket évszázadokon át elhanyagoltak, tökéletesen új művészet és irodalom sarjadt

[4] Ugyanott, 11. old
[5] Ugyanott, 51. old.
[6] Ugyanott, 16. old.

ki a felszabadult Kínában. Mao elnök jól tudta, hogy az írók és művészek máról holnapra nem változhatnak meg és nem alakíthatnak ki újfajta szemléletmódot és stílust. Azt akarta, hogy az új kultúra virágzása a forradalom győzelme után az új társadalom építésével párhuzamosan bontakozzék ki és szervesen összeforrjon vele.

„Ahhoz, hogy ezt a kérdést mindenki javára határozottan és ténylegesen eldöntsük, hosszú, mondjuk nyolc-tíz évig tartó gyakorlatra lenne szükség. De bármilyen hosszú legyen is ez az időszak, a kérdést egyértelműen kell megoldanunk. Minden művészeti és irodalmi dolgozónknak be kell töltenie hivatását, bátran meg kell változtatnia álláspontját, el kell vegyülnie a munkások, a parasztok és a katonák közé, el kell érnie a valóságos harc jelenlegi szakaszát ... Íme, ez az egyetlen út, amely igazi, a nép számára alkotott irodalom és művészet megteremtéséhez vezet"[7].

Pontosan kilenc esztendővel Mao elnök e beszédének az elhangzása után a színházakban és mozikban országszerte mindenütt, a nép már élvezhette az új, nagy és virágzó kultúra első gyümölcseit.

A nép kulturális szükségleteinek kérdését fejtegetve, Mao Ce-tung nyomatékosan hangsúlyozta, hogy a kulturális alkotásoknak konkrét helyzetekre kell vonatkozniok.

„A mi fő feladatunk azonban nem abból áll, hogy selyemre virágokat hímezzünk, hanem hogy szenet vigyünk az embereknek, akiket fogva tart a hóvihar"[8]. A munkások, parasztok és katonák számára a legégetőbb kérdés, amellyel szembe kell nézniök: az ellenség ellen vívott ádáz élet-halálharcuk. A feudális és más kizsákmányoló osztályok évezredes uralma következtében az egyszerű emberek nem tudnak írni-olvasni, kulturális elmaradottságban élnek. Legsürgősebb szükségletük: egy kulturális mozgalom, amely azt a tudást nyujtja nekik, amelyet a leggyorsabban tudnak elsajátítani, s azt az irodalmat és művészetet, amely fokozza harci lelkesedésüket és a győzelembe vetett hitüket. A művészek és az írók meg is fogadták Mao elnök tanácsát, és elmentek a nép közé. Híres festők gúnyképeket és karikatúrákat rajzoltak az ellenségről,

[7] Ugyanott, 12. old.
[8] Ugyanott, 52—53. old.

s e képeket kiragasztották a falvak falaira, vagy illusztrálták velük a hadsereg faliujságait. Zenészek és táncosok megszervezték a híres jangko-tánccsoportokat, amelyek népi zenéből és falusi aratótáncokból merítettek ihletet. Ezek, amikor a Népi Felszabadító Hadsereget kísérve, döngő dobokkal és csörgő tamburinokkal végigtáncoltak a falvakon és városokon, mindenütt elbűvölték a parasztokat és a munkásokat. Az írók kimentek a frontra, színdarabokat és szenvedélyes, gyujtó verseket írtak a katonák nyelvén, hogy még nagyobb erőfeszítésekre buzdítsák őket az ellenség ellen. Sokan még életüket is feláldozták, hogy a népet szolgálják. Így járultak hozzá a győzelem kivívásához, amely lehetővé tette a nép számára, hogy emberhez méltó, tisztességes életet éljen, írótársaiknak pedig azt, hogy életben maradjanak és tovább alkossanak.

Mao elnök ismételten hangsúlyozta, hogy: „Csak ha a nép képviselőjeként lépünk fel, nevelhetjük a népet és csak ha a nép tanítványai vagyunk, lehetünk a tanítói"[9]. Ugyanakkor azonban nyomatékosan rámutatott arra, hogy minden műalkotásnak magas művészi szívonalúnak kell lennie.

„Mi megköveteljük a politika és a művészet, a forradalmi politikai tartalom és a legemelkedettebb művészi forma egységét. Olyan művészi alkotásnak, amely nem jó művészi alkotás, nincs kifejező ereje, annak ellenére sem, ha a művész gondolkodásában és tevékenységében kifejezésre jut a haladó politika. Ezért nem fogadjuk el az ártalmas tartalmú művészeti alkotásokat, sempedig a «jelszó vagy plakát» irányzatot; a művészeti és irodalmi front terén ki kell tartanunk e két szempont mellett"[10].

A jenani értekezlet leszögezte, hogy az íróknak és a művészeknek a nép közé kell menniök, tanulniok kell a néptől, a nép számára kell alkotniok, és össze kell egyeztetniök erőfeszítéseiket a mindenkori pillanatnyi helyzet legfőbb politikai feladataival. A felszabadulás után a jenani „veteránok" csoportja megerősödött a Sanghajból, Kantonból és más nagyvárosokból jövő írókkal és művészekkel, valamint azokkal az emigránsokkal, akik Hongkongból, Franciaországból és Amerikából tértek haza. Túlnyomó többségük magáévá tette a

[9] Ugyanott, 68. old.
[10] Ugyanott, 26. old.

Jenanban lefektetett irányelveket és ma ebben a szellemben dolgozik. Ezidőszerint az alkotó művészetek terén háromirányú fejlődés észlelhető. A régi, ismert írók és művészek, akik csaknem kizárólag az uralkodó osztályokból valók, a néphez mennek, a parasztok közt élnek, gyárakban dolgoznak, a hadseregben teljesítenek szolgálatot. A népi származású írókat, akik a forradalom folyamán fejlődtek ki, de mindeddig nem volt lehetőségük a tanulásra, most felhozzák a falvakból, a gyárakból és a hadseregből és iskolákba, egyetemekre küldik őket, hogy képezhessék magukat. Ugyanakkor a kormány új tehetségek után kutat a parasztok és a munkások sorai közt és új írókat, művészeket nevel. Új népi értelmiség van keletkezőben. És most, hogy ezek az új művészek és írók alkotni kezdenek, a „népi kultúrát a népnek" jelmondathoz hozzátehetjük azt is, hogy „a nép által".

Vu Csang-jingnek, az 1950-ben alapított pekingi Központi Irodalmi Intézet 22 éves növendékének a története jellegzetes példa arra az új emberanyagra, amely most van kialakulóban és nagyszerűen illusztrálja azt a tényt, hogy a népi Kínában mindaz, ami értékes, valóban magából az anyaföldből sarjad. Vu Csang-jing csinos, kedves leány, aki fiúsan kurtára nyírott hajával sokkal fiatalabbnak látszik koránál. Jóízűeket nevet, s harsány, ragadós kacagása még a hatodik tanterembe is elhallatszik, amint ezt tanulótársai bírálólag megjegyezték. Vu Csang-jing azonban azt tartja, hogy az új élet bőségesen okot szolgáltat neki arra, hogy jókedve legyen. Paraszti családból származik s mire kilenc esztendős lett, gyermekmenyasszonyként eladták egy gazdag parasztnak. Amikor nem bírta elviselni tovább anyósa kegyetlen ütlegeléseit, megszökött és kóborló koldusleány lett. A legkülönbözőbb viszontagságok után, amelyeket könyvem más fejezetében mondok majd el, 17 éves korában eljutott az Új Negyedik Hadsereghez. Munkába állt: egy katonai felszerelést gyártó üzemben dolgozott, Anhuj tartományban. Ott talált életében először valódi emberi lényekre, jóbarátokra, akik nem verték, ha valami hibát követett el, hanem segítették, elvtársakra, akik az új életről beszéltek neki, amely valóra válik majd, amikor a Népi Felszabadító Hadsereg diadalmaskodik ellenségein.

„Annyira megindított azoknak az embereknek a magatartása, akikkel megismerkedtem, hősiességük és önfeláldozásuk

a munka terén — mondotta Vu Csang-jing, amikor a Központi Irodalmi Intézetben elbeszélgettem vele —, hogy valamiképpen ki akartam fejezni érzelmeimet. De túlságosan félénk voltam ahhoz, hogy megmondjam a munkásoknak, mit érzek irántuk. Naplót szerettem volna írni, hogy megörökítsem tetteiket, hadd tudjon mindenki róluk. Csakhogy nem tudtam írni. Sohasem jártam iskolába. Eltökéltem, hogy tanulni fogok. Hosszú volt a munkanap, sokáig dolgoztunk a gyárban, hogy legyőzhessük a japánokat, de mégis nekifogtam a tanulásnak. Megfogadtam magamban, hogy minden áldott nap megtanulok két írásjelet és meg is tanultam, mégpedig eleinte olymódon, hogy napközben minden szabad percemben nézegettem őket. Nagyon nehéz körülmények között éltünk. Mindössze annyi petróleumunk volt a lámpáink számára, hogy éppen csak levetkőzhettünk és bebújhattunk az ágyba, mielőtt kialudtak. Az éjszaka sötétjében ujjammal a takaróra rajzolgattam azokat az írásjeleket, amelyeket napközben nézegettem. Addig nem aludtam el, amíg pontosan le nem tudtam írni őket. Amikor elvtársainknak módjukban volt, hogy némi bért fizessenek nekünk, az enyémet tollra és jegyzetfüzetre költöttem, majdpedig külön petróleumot is vásároltam rajta. Hónapok mulva, amikor már tudtam néhány tucat írásjelet, egy-két tankönyvet szereztem be magamnak. Mire a japánok megadták magukat, többszáz írásjelet ismertem már.

Akkor azután megtámadtak minket a Kuomintang-csapatok. Ismét fel kellett pakkolnunk hátunkra az üzemet és vándorolni, egyik helyről a másikra. Napokon át meneteltünk, azután valahol felállítottuk gépeinket, termeltünk egy ideig, majd ismét csomagoltunk és meneteltünk, harcoltunk tovább. Jegyzetfüzeteim és tankönyveim ott voltak a hátizsákomban és miközben elvtársaim között meneteltem, halkan ismételgettem magamban mindazt, amit előzőleg megtanultam. Valahányszor megpihentünk, elővettem jegyzetfüzetemet és gyakoroltam az írást. Egyszer egy faluban állítottuk fel gépeinket. Nyolcan laktunk egy szobában. Nyár volt és rettenetes hőség. Esténként tanulni szerettem volna, de nem akartam háborgatni alvó társaimat. Odakint éjszaka rendszerint esett az eső, így hát fogtam egy széket meg a lámpámat, elmentem a tehénistállóba és ott tanultam. A tehenek aludtak, a szúnyogok azonban borzalmasan kínoztak s lámpám fénye vonzotta őket.

Egyik kezemmel legyezgettem magamat, hogy elhessegessem a szúnyogokat, a másikkal írtam. Csurgott rólam a verejték, lábam tele volt szúnyogcsípéssel. Rendszerint éjfélig tanultam. Megfogadtam magamban, hogy minden éjszaka megbirkózom tankönyvem egy-egy leckéjével.

Egy évi tanulás után végre annyira jutottam, hogy minden nap le tudtam írni naplómba néhány sort hőseink tetteiről. Nagyon boldog voltam, jóllehet éreztem, hogy nyelvezetem rettenetesen szegényes. Egyszer egy gyűlésen az üzem igazgatója megdícsért szorgalmas tanulásomért s ez arra serkentett, hogy keményebben dolgozzak. Azután egyik nap felfedezte naplómat és elolvasta. Kiválasztott belőle néhány részletet és segített kijavítani a hibákat. Azt mondta, küldjem be őket valamelyik ujságnak. Meg is fogadtam a tanácsát. Az illető ujság szerkesztője még aznap, amikor megkapta levelemet, válaszolt. Bátorított és arra kért, hogy rendszeresen küldjek nekik riportokat. Ettőlfogva állandóan írtam cikkeket és elbeszéléseket. Olykor bizony nem voltak valami jók. Ilyenkor a szerkesztő visszaküldött egy-egy cikket, és türelmesen megmagyarázta nekem, hogyan javítsam ki, mit domborítsak ki leginkább s miképpen fejleszthetem képességemet. Egyszer azután elküldött nekem egy novellát a felszabadított területről s arra kért, hogy tanuljak a stílusából és írjak magam is valami effélét. Ez felbátorított engem, úgyhogy még keményebben vetettem magamat a tanulásra és foglalkozni kezdtem az igazi irodalommal.

Elolvastam Osztrovszkij «Az acélt megedzik» című regényének a fordítását. Valóságos kinyilatkoztatás volt ez számomra. Egy tökéletesen új világ. A felszabadulás után Santungba helyeztek át, egy másik gyárba s ott úgy láttam, hogy az igazgató igen korrupt ember. Egyszer egy gyűlésen bírálatot gyakoroltam felette. De ő tovább folytatta a maga üzelmeit, mintha mi sem történt volna, úgyhogy végül cikket írtam róla. A cikk meg is jelent, és fölöttébb áldásos következményei voltak. A korrupt igazgatót elbocsátották s megbízottainknak ez a tény bátorítást adott. Ezzel írásaim új értelmet kaptak: most már valóban fegyvernek tekintettem tollamat. Ugyanakkor tudatában voltam annak, hogy híjával vagyok a mesterségbeli készségnek és megfelelő kultúrának. Mind alaposabban akartam tanulmányozni az irodalmat.

Akkor azután 1950 október 4-én, mialatt javában dolgoztam a gyárban, levelet kaptam Pekingből, amelyben meghívtak a Központi Irodalmi Intézetbe, hogy ott folytassam tanulmányaimat. Az első pillanatban nem hittem a szememnek. A levelet olvasva sírtam örömömben, majdpedig arra gondoltam, hogy mindez bizonyára csak álom. Elvtársaimhoz, akik kérdezték, hogy miért sírok, nem bírtam egy árva szót sem szólni. De maga is láthatja: nem volt álom. Itt vagyok. Tanulok, előadásokat hallgatok, és résztveszek csoportos vitákon más, tapasztalt írókkal együtt. Úgy érzem, hogy a lelkem kivirágzik itt. Vannak, akik csodálkoznak azon, hogy miért nevetek oly sokat és oly jóízűen. Azért, mert a nevetés szívem mélyéből fakad!"

Micsoda történet egy ilyen fiatal lány szájából! Éjjelente két-két írásjelet rajzolgat a takaróra, egy-két év alatt eljutott odáig, hogy a keservesen megtanult jeleket szép sorjában egymás alá rajzolva riportokat, majd cikkeket és végül elbeszéléseket ír, aminek hallatára az ember elszégyeli magát, hogy oly könnyen szerezte tudását, műveltségét s oly kevés hasznos dolgot csinált vele. Vu Csang-jing most megírta élete történetét, s miközben tanulmányait végzi a Központi Irodalmi Intézetben, javítgatja-csiszolgatja, hogy kiadásra érett formába öntse. Novellái már sorra megjelennek a napisajtóban. Mindaz a gyötrelem és szenvedés, amelyben része volt, az a sok-sok keserű tapasztalat, amelyet ifjú élete néhány éve során szerzett és az a vasakarat és rendíthetetlen eltökéltség, amelyről tanúbizonyságot tett, nyilván tükröződni fognak írásműveiben. Semmi kétség, hogy Vu Csang-jing, akiben ilyen szívós erővel él az írniakarás, sikeres irodalmi pályát fog befutni, és az sem kétséges, hogy megvan a képessége ahhoz, hogy a népről a népnek írjon. Ő nem a magasságokból nézi a dolgozókat, kegyesen lepillantva rájuk, hanem úgy, ahogyan az lát, aki közöttük él. Csakis hősiességük megismertetésének lelkes vágya ösztönözte őt arra a hősiességre, amellyel tanulmányait folytatja.

Azt az intézetet, amelyben Vu Csang-jing tanul, a kínai forradalom kipróbált, harcos írónője, Din Lin vezeti. Ő írta a jenani korszak egyik jelentős regényét. A könyv címe „Felkelt a nap a Szangan-folyó felett", számos európai nyelven is megjelent és több mint egy millió példányban kelt el.

Kína leghíresebb írói: Kuo Mo-zso, Mao Tun, Lao Hszien és mások, rendszeresen előadásokat tartanak ebben az intézetben. 51 hallgatója közül a legtöbb munkás- vagy parasztszármazású és kilenc kivételével valamennyien a japánok ellen vívott háború idején csatlakoztak a forradalomhoz. Hatan, köztük Vu Csang-jing is, egyenest a gyárból és a faluból kerültek oda a helyi közigazgatás megbízottainak a javaslatára. Kiváló iskola ez, ahol gyakorlott, tapasztalt írók és nagytudású irodalom tanárok vezetik helyes irányba a kezdőket, akiknek kibontakozó tehetsége még tapogatózva keresi a maga útját. Ezek a fiatalok hetes-nyolcas csoportokban tanulnak és mindazokat a problémákat, amelyek írásaikban felmerülnek egymásközt megvitatják. Ha nem találják meg a helyes megoldást, a csoportok tanulói és az iskola tanárai együttes ülésen tárgyalják meg a vitás kérdést. Ha egy-egy problémát még így sem sikerül kellőképpen tisztázniok, a meghívott vendégelőadók elé terjesztik, hogy külön előadást tartsanak róla. Idejük javát azonban írással és önálló tanulással töltik az intézet gazdag tudományos könyvtárában. A csoportok vitáiban felmerült ötleteket újságcikkek vagy novellák formájában dolgozzák fel. A közvetlenül faluról vagy gyárból odakerült hallgatók számára a rendes előadássorozatokon kívül, amelyek az új Kína történetével, a mai világirodalommal és a marxizmus-leninizmus elméletével foglalkoznak, külön tanfolyamot rendeznek, melynek anyaga Mao Ce-tung „Az irodalomról és a művészetről" című könyvén alapszik. A teljes kiképzést két évre tervezték. A tanítás, a lakás és az élelmezés díjtalan.

A hallgatók között vannak olyan tapasztalt írók is, akik például azért iratkoztak be az intézetbe, mert érezték elméleti tudásuk hiányos voltát. Ilyenek például Ma Fung, egy figyelemreméltó regény szerzője, amelyből „A Lu Liang-hegyek hőse" című sikeres filmet készítették és Li Ha, akinek a novelláit rendkívül dícsérik. Jól ismerik saját népük életének apró részleteit és azért jönnek az intézetbe, hogy tanulmányozzák a valóság ábrázolását a világirodalomban és tökéletesítsék mesterségbeli készségüket.

Így folyik az új Kínában az írók képzése. Azok az írók, akik elég szerencsések voltak ahhoz, hogy a multban alapos iskolázásban részesüljenek, elmennek a falvakba és a gyá-

rakba, hogy megismerjék a nép életét. Azokat a munkásokat és parasztokat pedig, akikben tehetség rejlik, kiemelik munkahelyükről és a legmagasabb fokú irodalmi oktatásban részesítik.

Miközben ily gondosan törődnek az írók képzésével — vajjon mi történik a közönség érdekében? Az ember azt kérdezhetné, hogy miért fordítanak ekkora fáradságot az írók képzésére, amikor a nép túlnyomó többsége még csak olvasni sem tud. A válasz erre túlságosan messzire vezetne és önmagában is egy egész könyvet érdemel meg, nempedig néhány oldalt, amelyet e kérdésnek e fejezeten belül szentelhetek.

1950—1951 telén nem kevesebb, mint 20 millió paraszt járt úgynevezett „téli iskolába", hogy írni-olvasni tanuljon. Az ezt megelőző évben feleannyian voltak csak, jövőre alighanem kétszerannyian lesznek. A kormány tömegmozgalmat indított az analfabetizmus ellen s azóta Jünnan és Szecsuan távoli hegyei közt kőből épült kis iskolákban és a mongóliai síkságok nemezjurtáiban, petróleumlámpák és gyertyák halovány fényénél kínai parasztok apraja-nagyja, nők és férfiak egyaránt, buzgón tanulják a bonyolult kínai írásjeleket. Az iskola tanterme a falu kulturális központjává vált. Miközben a parasztok megtanulják felismerni és lerajzolni az írásjeleket, megismerkednek a helyi kormányzat ügyeivel, majd fokozatosan a világ dolgaival is. Fáradságos munkájuk gyümölcseként fokról-fokra kitárul előttük a tudás aranykapuja. Ők az az olvasóközönség, amelynek számára Vu Csang-jing meg a többiek írni tanulnak.

Sok-sok előítéletet kellett legyőzni ahhoz, hogy rávegyék az embereket az iskolák látogatására. A férjek és kivált az anyósok meg a nagymamák mindent elkövettek, hogy elriasszák a parasztasszonyokat a tanulástól. Ki hallott már olyat, hogy nő másvalamit akarjon csinálni, mint varrni, fonni és takarítani? Mire való egy nőnek a tanulás? De rendszerint, miután a kormánymegbízottak vagy a falubizottság tagjai meglátogatták a családot, és megmagyarázták, miről van szó, végül sikerült legyűrni az előítéleteket. Annakidején magam is láttam Jamenko faluban, hogy az anyósok gyakran gondozásukba veszik a csecsemőket, amíg menyük az iskolában tanul, sőt sokszor rábízzák az apróságokat a legöregebbekre és maguk is elmennek az iskolába.

Kínában évezredes, nagy kultúrájának büszke hagyományai ellenére, amelyeknek akkora fontosságot tulajdonítottak, hogy a köztisztviselői állásokat annakidején a kínai klasszikusok ismeretéhez kötötték, és ahol a tanulás és a tudás köztiszteletben állott, a felszabadulás előtt csakis a gazdag kereskedők, magasrangú hivatalnokok és földesurak gyermekei jártak iskolába. A paraszt vagy a munkás legfeljebb két évig iskoláztathatta fiát, rendszerint azonban egyáltalában nem. A nép — azonfelül, hogy a kultúra kapuja zárva volt előtte — a mindennapi életben is keservesen nyögte írástudatlanságának hátrányait. Minden falu számtalan olyan esetről tud mesélni, amikor megszorult parasztok ujjlenyomatukkal „írtak alá" okmányokat, amelyeknek a tartalmát nem ismerték. Ennek aztán az volt a következménye, hogy a földesurak 100 százalékos kamatra adott uzsorakölcsönöket tábláztak be egy-egy paraszt földjére. Előfordult, hogy egyesek aláírásukkal házukról, földjükről mondtak le, hogy anyák — abban a hiszemben, hogy munka- vagy házassági szerződést pecsételnek meg ujjlenyomatukkal, bordélyházaknak adták el leányaikat. A parasztok írástudatlanságát is irgalmatlanul kihasználták kizsákmányolására. Az analfabéták könnyű prédák voltak a lelkiismeretlen hivatásos levélírók számára is, akiknek a bódéja megszokott látvány volt minden város és falu postahivatala mellett és főbb utcáiban. Oly magas áron értékesítették tudásukat, amekkorát csak ki tudtak csikarni áldozataikból, s tetejébe még gyakran személyes céljaikra használták fel azokat az értesüléseket, amelyeket az elolvasás végett hozott levelekből és az írástudatlanok által tollba mondott okmányokból szereztek.

A régi világban, ha valaki bement akármelyik város vagy falu postahivatalába, itt is, ott is tanácstalanul körültekintő, nagy zavarban lévő írástudatlanokat látott, akik levelet szorongattak kezükben és egy jólelkű, tanult embert kerestek, hogy elolvassa nekik a levél tartalmát. Ma a legtöbb nagy postahivatalban az írástudatlanok díjtalanul olvastathatnak fel és irathatnak levelet.

A téli iskoláknak az a céljuk, hogy megtanítsák a parasztokat mintegy 1 000 alapvető írásjelre, amelyeknek az ismerete révén el tudják olvasni a különleges nyomtatású ujságokat és egyszerű mondatokkal írásban is ki tudják fejezni magu-

kat. Érthető, hogy amikor az állam máról-holnapra tíz meg tízmillió felnőtt tanítását kezdi meg és csaknem 500 millió ember gyermekeinek az iskoláztatásáról gondoskodik, nagy a tanárhiány. Rendszerint a község iskolájának a tanítója vezeti az esti tanfolyamot és ebben a munkájában a falu más írástudói és a legjobb tanítványok segítik. A népi Kínában, bárhová megyünk, mindenütt tanuló embereket látunk. A falusi házak kapujában a gyapjút fonó parasztasszonyok, munkaközben felmondják egymásnak a leckét. Sok hivatalban és vállalatnál egyes csoportok egy órával hamarabb érkeznek munkahelyükre és együttesen tanulnak. Estefelé papiroslappal a kezükben párokban álldogálnak, halkan kikérdezik egymást, vagypedig egyik a másik kezét vezeti, s így tanulják az írásjelek rajzolását.

A nép lelkesen ragadja meg mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az új Kína kínál nekik, mint ahogy az írók lelkesedéssel írnak a nép számára. Néhány esztendő mulva, mindenki tud majd írni-olvasni Kínában, s akkor még sürgetőbben követelik majd az íróktól, hogy elégítsék ki a nép egyre fokozódó irodalmi szükségleteit. Addigra az új írónemzedék már javában ontja majd műveit.

VII. *A NÉPI KULTÚRA ELSŐ GYÜMÖLCSEI*

Széles fronton folyik a harc Kínában az új népi kultúra megteremtéséért.

Mao elnök az irodalomról és a művészetről szóló értekezésében hangsúlyozta: „... mi természetesen nem tartózkodunk a feudális osztály és a tőkés osztály régi (kulturális) formáinak felhasználásától, de ezeket a régi formákat a nép és a forradalom szolgálatára hivatott új elemek alkalmazásával változtatjuk át"[1]. Ennek a régiből újat teremtő politikának gyakorlati alkalmazását kell látnunk abban, ahogyan a klasszikus színházat megreformálták.

A kínai színházkedvelő nép. Az elmúlt évszázadokon át a régi színház különböző formái rendkívül népszerűek voltak. A multban azonban a színház a feudális uralkodó osztály érdekeit szolgálta. Noha a dráma és az opera formája és technikája népi eredetű, a tartalmat az urak szabták meg, mégpedig gyakran a cenzoron keresztül. Jellemző a feudális rendszerre, hogy jóllehet a színház — mind a földesurak és mandarinok, mindpedig a nép körében — ennyire népszerű volt, azok, akik művészetükkel szórakoztatták őket, a társadalmi ranglétra legalján álltak. A színészek, táncosok és zenészek még a szolgáknál is alsóbbrendűeknek számítottak, s a cipészekkel, borbélyokkal és prostituáltakkal együtt Kína páriáit alkották, akiknek kiközösítettségükben még ahhoz sem volt joguk, hogy a császári közszolgálat felvételi vizsgáira jelentkezhessenek.

A kínai opera káprázatos kosztümjeivel és maszkjaival, bonyolult szimbolizmusával, a türelem, a zsarnokoknak való behódolás, a gyermeki kegyelet és a feltétlen asszonyi alázat erényeit magasztalta — vagyis mindazokat a tulajdonságokat, amelyek arra jók csak, hogy a nép megadással viselje a feu-

[1] Irodalom és művészet az új Kínában. 9. old.

dális elnyomás jármát. Minthogy a leányok és az asszonyok a kínai társadalomban nem mutatkozhattak házon kívül, a multban valamennyi női szerepet férfiak játszották és énekelték.

A kínai színházban a díszletek és a színpadi kellékek hiánya kirívó ellentétben van a gazdag, káprázatos kosztümökkel. Azt a kevés díszletet, amit használnak, a nézőközönség szemeláttára cserélgetik, miközben javában folyik a jelenet. A zene gyakran csak rögtönzés. Az avatatlan néző nem tudja kihámozni a darab szimbolikáját, a kínai közönség azonban tökéletesen megérti. Például, egy szolga hosszú, fekete hajcsomót visz a színpadon. A közönség tüstént tudja, hogy lófarokról van szó és ez azt jelenti, hogy a hős lóháton útrakelt valahová.

A még mindig közkedvelt operák repertoárja több mint 200 daljátékot ölel fel és ezeknek a tartalmát a legtöbb színházrajongó jól ismeri. Hozzávetőleges becslés szerint, naponta átlagosan 3 millió színházlátogató néz meg különböző színielőadást vagy operát. Ekkora közönség ellátása óriási feladat. A klasszikus színházak egymagukban több mint negyedmillió színészt foglalkoztatnak.

Ma, a színházak terén kétféle reformot hajtanak végre. A klasszikus drámát átalakitják, ugyanakkor pedig egy újfajta drámairodalmat fejlesztenek ki. A hagyományos formákat megőrzik, de új, haladószellemű tartalommal töltik meg. A legtöbb régi operát átdolgozzák, kihagyják azokat a jeleneteket, amelyek a szolgalelkűség, az alázatos engedelmesség és a végtelen béketűrés erényeit dicsőitik, de megtartják és méginkább kidomborítják azokat, amelyek a bátorság, hazafiasság jellemvonását és az elnyomó kényurak ellen vívott harcot ábrázolják. E kényes feladattal egy rendkívül gyakorlott író- és dramaturg-gárdát bíztak meg.

A klasszikus opera formáját felhasználják új történelmi drámák bemutatására. Az átalakított régi kedvelt darabokon kívül új operákat is írnak Kína történelmének hősi eseményeiről, mégpedig abban a formában, amelyet a kínai nép még ma is kedvel.

A gazdag témáknak az ábrázolására azonban, amelyek a jelenkori történelemmel, a japánok ellen vívott háborúval

és a felszabadító harcokkal, valamint a kínai élet napi problémáival és törekvéseivel foglalkoznak, a klasszikus színház nem alkalmas. A jenani határozat útmutatásait követő, szocialista-realista szellemű modern színház van fejlődőben és már eddig is nagy sikereket aratott. Ezek az új darabok a szocializmust építő társadalom érdekeit szolgálják. Az írók, rendezők és színészek elmennek a falvakba és a gyárakba s ott élnek és dolgoznak három-négy hónapig, hogy szoros kapcsolatba kerüljenek a néppel. A kormány gondoskodik irányításukról és anyagi támogatásukról, a művészi alkotómunkát azonban magukra a színházi dolgozókra bízza. Mind a régi, mind az újfajta színház drámairói és színészei a „Színházi Dolgozók Összkínai Szövetségének" tagjai. 1951 derekáig 40 000 régi színész vett részt azokon a rövid tanfolyamokon, amelyeket a szövetség rendezett számukra. A szövetség így akarta elősegíteni, hogy a színészek megfeleljenek a szocialista művészet követelményeinek. A színházak dolgozói a felszabadulás után a társadalom megbecsült tagjai lettek, a nők is kezdtek felléptni, s a feudális maradványokat egytől-egyig kisöpörték. Írók és színészek a kormányba is bekerültek. Így Kuo Mo-zso, a híres író, miniszterelnökhelyettes lett, egy másik, ugyancsak közismert írót — Mao Tunt — pedig népművelési miniszterré neveztek ki.

A színházi dolgozók, akik a népi kormány részéről anyagi támogatásban részesülnek, lelkesen, legjobb tudásukkal szolgálják a népet. A változó társadalom megváltoztatta még azokat is, akiknek a felszabadulásig semmiféle kapcsolatuk nem volt a forradalmi kormánnyal.

Lao Hszien és „A sárkányszakáll-árok" című darabjának az esete jó példa arra, hogy a népi Kínában mennyire megbecsülik a drámaírókat. Lao Hszient, mint a rendkívül nagysikerű „Riksakuli" című regény íróját, jól ismerik külföldön. Angliában tanult és élt évekig. Kínában azt tudták róla, hogy jó író, humanista szemlélet híve, de nem forradalmi gondolkodású. A negyvenes évek elején — az amerikai Külügyminisztérium meghívására és költségére — Kínából az Egyesült Államokba utazott és itt élt a felszabadulás után is egyideig. Hollywood a „Riksakuli" megfilmesítésére készült és Lao Hszient mesés fizetéssel meghívták tanácsadónak. Amikor meglátta azokat a közönséges torzításokat, amelyeket egy

ügyeskedő szcenáriumíró hamisított bele regényének a mesé-jébe, iszonyodva hagyta ott az egészet. A felszabadulás után egy írócsoport, közte Kuo Mo-zso és Mao Tun is, levelet írt Lao Hsziennek és közölte vele, hogy a népi Kínában megtisztelő állás vár reá. Peking felszabadulása után Lao Hszien valóban haza is jött, de — mint most elmondja — kétségei voltak. Nagy volt az anyagi kísértés, amely arra csábította, hogy ott maradjon Amerikában, ahol nyilván a kínai „exotikumok", amolyan Lin Ju-tang-féle reklámügynökévé vált volna. Közvetlenül megérkezése után a Nevelési és Kulturális Ügyek Bizottságának tagja lett és éppúgy, mint a többi író, ő is házat és szép fizetést kapott a kormánytól, rendszeresen résztvett a bizottsági üléseken, néhány előadást tartott, többnyire azonban otthon ült és írt.

A pekingi Népművészeti Színház darabot akart iratni arról a nyitott szennyvízcsatornáról, amely Peking egy szegény külvárosában évszázadok óta megkeseritette a környék lakóinak az életét. Tavasszal kiáradt és elöntötte a lakóházakat, a falak szétmállottak s amikor a víz visszahúzódott medrébe, az épületek és az ágyak csakúgy hemzsegtek a férgektől. Időnként tífusziárvány ütött ki, nyáron milliószámra tenyésztek a szúnyogok és maláriával fertőzték meg az embereket — az év minden szakában bajt zúdított és veszedelmet hozott a lakosságra. Időnként előfordult, hogy egy totyogó kisgyermek belefulladt a kanálisba. A multban egyik kormány a másik után ígérgette, hogy tesz majd valamit ellene. Külön adókat szedtek az „árokmentiektől", azon a címen, hogy megcsinálják a csatornát, de soha semmi nem történt. Az a magatartás, amelyet ez vagy az a kormány a csatorna ügye iránt tanúsított, úgyszólván mértékvesszője lett annak, hogy mekkora bizalmat érdemel. A felszabadulás után a környék lakói kíváncsian, de többnyire kétkedéssel latolgatták, vajjon tesz-e majd valamit a város új népi vezetősége a csatorna ügyében. De mennyire tett! Alig telt bele néhány hónap, egyik reggel többezer munkás jelent meg a helyszínen, csöveket rakott le, betemette a gyűlölt árkot és végig fákat ültetett. Az „árokmentiek" lelkes hívei lettek az új rendszernek. Végrevalahára olyan kormányuk volt, amely valóban a dolgozók érdekében cselekedett.

Lao Hszien el volt ragadtatva a történettől. A város veze-

tősége rendelkezésére bocsátotta a levéltár erre vonatkozó iratait. Lao Hszien heteket töltött a csatorna környékén, beszélgetett az emberekkel, a darab vázlata és a párbeszéd lassanlassan alakot öltött. Már jó előre kiszemelték azokat a színészeket, akiknek a darabban szerepet szántak. Ezek kiköltöztek a külvárosba és egy ideig ott éltek az „árokmentiek" között, hogy elsajátítsák a hanglejtésüket és beleéljék magukat a helyi légkörbe. Maga Lao Hszien elismerten legnagyobb mestere a pekingi népnyelvnek, s ezt a tudását az „árokmentiek" hiteles környezetfestő nyelvanyaggal gazdagították.

A darab, amely mindebből kialakult, óriási sikert aratott és sikert aratna a világ minden más színpadán is. Amikor a függöny felgördül, szinte úgy érezzük, mintha áttörték volna a színpad hátsó falát, hogy ablakot vágjanak benne a pekingi életre. A külföldi, még ha nem is ért kínaiul, akkor is élvezni tudja ezt a ragyogó realista színdarabot, amelynek a megírását és előadását kizárólag a népi kormány új kultúrpolitikája tette lehetővé.

Egy másik, művészileg ugyancsak nagyon értékes színpadi alkotás: „Paj Mao Nü" (A fehérhajú leány) című opera, az első olyan új színmű, amelyet külföldön is játszani fognak[2]. A darab cselekménye azoknak a történeteknek egyikén alapul, amelyek csakis Kínában eshetnek meg. A hősnő ma Kína valamelyik falujában él a Népi Felszabadító Hadsereg egyik katonájával, akihez a felszabadulás után ment férjhez. Így színpadon idegen ember szemében a történet fantasztikusnak és hihetetlennek tűnik. A kínaiak azonban egy nagyon is mindennapos történet egyik változatára ismernek benne. A leány apja szegényparaszt volt, aki adósa lett a helybeli földesúrnak. Az aratás befejeztével elmegy a földesúrhoz és elviszi neki minden ezüstpénzét. Annyit, amennyit csak össze tud kaparni — bőségesen elegendőt ahhoz, hogy megfizesse tartozása kamatját. A földesúr, aki annakelőtte megkísérelte, hogy elcsábítsa a leányt, de sikertelenül, a tartozás teljes összegének azonnali kifizetését követeli, vagypedig elviszi a leányt rabszolgának. A leány egy falubeli legénynek a menyasszonya. Házasságuk előestéjén a földesúr arra kényszeríti

[2] A Kínai Ifjúsági Művészegyüttes Magyarországon is előadta. — *Szerk.*

az öreg parasztot, hogy pecsételje meg újjlenyomatával azt a szerződést, amelynek értelmében eladja neki a leányát.

Az apa megtört szívvel tér haza. Nem képes megmondani se feleségének, se leányának, hogy mi történt. Miközben a leány a maga esküvői előkészületeivel foglalatoskodik, az apa mérget vesz be és meghal. Az anya, a leány és a szomszédok még javában siratják az öreg parasztot, amikor betoppan a földesúr néhány fegyveres ember kíséretében, meglobogtatja az adásvételi okiratot és elhurcolja a leányt. Paj Mao Nü eleinte a földesúr anyjának a rabszolgájává lesz, s a legeslegcsekélyebb vétségért is kegyetlenül megkorbácsolják és elverik. Kedvese megkísérli, hogy betörjön a házba és kiszabadítsa, de rajtakapják s így el kell menekülnie arról a vidékről. Átkel a Sárga-folyón és beáll a Nyolcadik Hadseregbe. A földesúr egyik éjszaka erőszakot követett el Paj Mao Nün. A szerencsétlen teremtés idővel ráébred arra, hogy állapotos. Egy rabszolgaleány, aki már régebben él a házban, történetesen kihallgatja a földesúr egyik beszélgetését s abból megtudja, hogy mivel a földesúrnak nem sikerült készséges ágyasává tenni Paj Mao Nüt, el akarja adni valamelyik bordélyháznak. A leány elárulja a cselszövést társnőjének, s Paj Mao Nü erre éjszaka megszökik és a folyó felé menekül. A földesúr és emberei puskával és kopókkal üldözőbe veszik, amikor azonban a folyó partján megtalálják cipőjét, arra következtetnek, hogy a vízbe ölte magát.

Valójában Paj Mao Nü egy közeli kis nádasban rejtőzött. A veszély elmultával továbbvándorol és végül is eljut egy elhagyott hegyi barlanghoz. Kisgyermeke holtan születik meg. Csaknem két esztendeig vadállat módjára él. Megtanul madarat fogni és apróbb állatokat kővel agyonütni. Hosszú, fésületlen haja hófehérré őszül. Nyomorúságában ellopkodja az egyik buddhista hegyi szentélyből az istennek felajánlott kegyes adományokat. A parasztok időnként egy félelmetes kísértetet látnak, amint ki-belebben a szentély ajtaján és azt a mesét költik, hogy az a hegy szelleme. A szentély népszerűvé válik s az emberek mind több és több eledelt visznek oda.

Közeledik a Néphadsereg ehhez a térséghez és — szokása szerint — előreküld egy megbízottat, aki ismeri a helybeli népet. Paj Mao Nü kedvese az. A parasztok kitörő örömmel üdvözlik. A Néphadsereg megérkezik, majd továbbvonul, de

otthagyja a fiatalembert a faluban, hogy résztvegyen a földbércsökkentés és a többi reform végrehajtásában. A földesúrnak a fülébe jut, hogy a faluban gyűlés készül, amelyen a bércsökkentésről és más effélérőt tárgyalnak. Olyasmiről, ami őt tönkre fogja tenni. A gyűlés előtt való éjszaka felgyujtja annak a parasztnak a házát, akinek a lakásában meg akarták tartani a gyűlést s egy feliratot helyez el, úgy, mintha az a szentély szellemétől jönne. A felirat arra inti a lakosságot, hogy ne tartsanak effajta gyűléseket. A szellemtől megrémült, babonás parasztok nem merik megtartani a gyűlést. Elmondják a megbízottnak a fehérhajú leány történetét. A fiatal katona egyik bajtársával együtt egy álló éjszakán át lesben áll a szentélyben, meglátja a kísértetet, utánamegy és követi egészen fel a hegyi búvóhelyéig. Ott felismerik egymást. Másnap megtartják a gyűlést s az csakhamar vádgyűléssé alakul át. Drámai jelenet következik: Paj Mao Nüt, aki ősz haját egy sapka alá rejtette, szembesítik az elképedt földesúrral. Az opera a vádat kifejező nagyszerű kórusszámmal végződik. A kórus ráolvassa a földesúrra bűneit, s halálát követeli.

Paj Mao Nü históriája akkor vált ismeretessé, amikor kormánymegbízottakat hívtak a faluba, hogy derítsék fel a hegyi szentély „szellemének" a rejtélyét. A megbízottak azután továbbmesélték a történetet felettes hatóságaiknak. Végül írók is felfigyeltek rá és elmentek a helyszínre, hogy összegyüjtsék az anyagot. Hónapokig éltek abban a faluban, megismerkedtek a környezet légkörével, a helyi nyelvjárással és népzenével. Így született meg ez a rendkívül megrendítő opera, amelynek minden sora és minden hangja mélységes visszhangot kelt a kínai közönség szívében. Immár az egész országban játszották, s a színház és mozirajongók egész Kínában mindenütt éneklik szépséges dallamait, ugyanis filmet is csináltak belőle.

Kína bővelkedik az effajta történetekben és emberekben. Az írók, drámaírók és költők előtt, most, hogy megtanították őket arra, hogy meglássák a szépséget és a drámai mozzanatokat az egyszerű nép életében, mérhetetlenül gazdag és kiaknázatlan világ tárul fel. Annak, aki nem élt Kínában, nehéz megérteni, mekkora erőfeszítés kellett ahhoz, hogy az értelmiségiek kilépjenek az elefántcsonttorony elszigeteltségéből és felismerjék a rendelkezésükre álló témák gazdagságát. A kínai értelmiségiek évszázadok óta elhanyagolták a művészi ihlet

legdúsabb kincsesbányáját. Ma már leásnak a mélybe, s a Paj Mao Nühöz hasonló drágaköveket lelnek, amelyeket az ország egész lakossága lelkesedve fogad.

Egészen bizonyos, hogy a „Paj Mao Nü", mihelyt elkészülnek a szöveg fordításai, világsikert fog aratni. Prágában elő is adták már, igen nagy sikerrel, s ez még csak előfutárja annak a gazdag repertoárnak, amely elsőízben vív majd ki nagyrabecsült helyet a világszínpadon a kínai opera számára.

A „Sárkányszakáll-árok", a „Paj Mao Nü" és más hasonló műveken kívül, sok olyan darabot is előadnak, amelyeknek — mind a színészek, mind a közönség számára — időleges nevelőértékük van csak. Például: ebbe a kategóriába tartozik a „6-os számú kapu" — a tiencsini kikötőmunkásoknak és a banda-rendszer szétzúzásának a története. Abban a formában, ahogy legelőször előadták, inkább nevelő, mint művészi értéke volt. Mivel pontosan meg kellett mutatni a közönségnek, hogyan is működött ez a rendszer s hogyan éltek a dokkmunkások, túlságosan belement a részletekbe. Előadásához két este kellett, s maguk a dokkmunkások játszották a szerepeket. Végül is, minthogy jó drámai magva volt, gyökeresen átdolgozták, megrövidítették és alkalmassá tették arra, hogy állandó műsordarabja legyen a színházaknak.

Általában, valahányszor egy-egy bűnszövetkezetet felszámolnak, arra biztatják az áldozatokat — a prostituáltakat és a zsebtolvajokat is a régi rendszer áldozatainak tekintik —, hogy mondjanak el mindent, amit tudnak, és legyenek segítségére ezzel az íróknak abban, hogy egy színpadra alkalmas, hiteles történetet tudjanak írni. Arra biztatják őket, hogy maguk is vegyenek részt az előadásban és mondják el a közönségnek, hogyan csapták be őket, s valamennyiüket. Az előző fejezetek egyikében említett előadások, amelyek lerántották a leplet a Ji Kuang Taóról, erről a parasztok babonás voltát kihasználó szektáról, ugyancsak ennek a nevelő-szórakoztató célú aktuális színpadi műfajnak a kategóriájába tartozik.

A felszabadulás után kiirtották azt a kegyetlen rendszert is, amelyben a leendő színészeknek dolgozniok kellett. A leendő színészeket és énekeseket valamelyik „hétpróbás" színészhez adták tanoncnak, aki évekig ingyen dolgoztatta őket.

Az volt a szokás, hogy fegyelmezésképpen, minden előadás után elverték a növendéket. Ha jól játszott, csak csínján ütlegelték, ha rosszul, irgalmatlan verést kapott. Miután kész színésszé avatták, még továbbra is évekig fizetés nélkül kellett dolgoznia, hogy lerójja növendékidejének a „tandíját". Amikor pedig már fizetés járt neki fellépéseiért, ennek nagy részét le kellett adnia az ügynöknek, aki szerződéseit közvetítette. Ma a színművészeti iskolákban díjtalanul képezik ki a fiatal színinövendékeket.

A kultúra terén a legszembetűnőbb eredmény: a fiatal, erőteljes filmipar fejlődése. Az állami filmgyárak, bár még kezdők voltak ezen a téren és felszerelésük is hiányos volt, 1950-ben 26 egész estét betöltő filmet, 18 dokumentumfilmet és 62 híradót készítettek, továbbá 48 szovjet filmet szinkronizáltak kínai nyelvre. Ezt a gazdag műsort az 1951 márciusában rendezett filmhónap alkalmával mutatták be a közönségnek, úgyhogy Kína 20 legnagyobb városában egy álló hónapon át, minden este más új filmet játszottak.

Ezek a technikailag is, művészileg is kiváló filmek, amelyek a nézőközönség életéből kiragadott való eseményeket ábrázolnak, egy-kettőre kiszorították az amerikai filmeket a piacról. Az 1945-től 1949-ig tartó négyévi időszak alatt a Kuomintang-Kína nem kevesebb, mint 1960 amerikai filmet importált az országba. 1951-ben már csak itt-ott játszottak amerikai filmeket néhány nagyobb kikötővárosban. 1950 elején a hollywoodi filmek még korlátlan urai voltak a mozinak, ugyanannak az esztendőnek a végére azonban az új kínai filmalkotások megszületése és a koreai háború kitörése óta egyre jobban fokozódó amerikaellenes közhangulat legtöbbjüket a szemétdombra juttatta. A szocialista realizmus nyílt küzdelemben legyőzte a dekadens formalizmust. Az új filmek művészi módon és drámai erővel tárták fel a nép életében a felszabadulás óta bekövetkezett változásokat, valamint a honvédő és a forradalmi háborúk hőstetteit. Nem elégedtek meg azzal, hogy a valóság tükrében ábrázolják a multat és a jelent, hanem megmutatták a fejlődés útját is. Egyik-másik új reform elfogadtatásának az előkészítésében is nagy részük volt. Az „Újfajta házasság" című film például megmutatta a gyermekeljegyzések és a közvetített házasságok feudális intézményét, az özvegyek nyomorúságát, akiknek nem volt szabad másodszor férj-

hez menniök, az asszonyok rabszolgaságát férjük igájában, aki maga is rabszolgája a földesúrnak. Megmutatta, milyen az igazi házasság, amikor mindkét fél szabadon választja meg hitvestársát, amely kölcsönös szerelmen és egyenlő jogokon alapul. E filmnek az volt a célja, hogy előkészítse a közvéleményt az 1950 áprilisában érvénybeléptetett új házassági törvény elfogadására.

A filmipar, éppúgy mint minden más nagyobb vállalkozás, gondosan előkészített termelési terv szerint dolgozik, a Kínai Filmiroda keretében működik, amely a Népművelési Minisztérium fennhatósága alá tartozik. Az igazgatók és a filmgyártásvezetők közül sokan Jenanban élnek (ott azonban kizárólag dokumentumfilmeket és filmhiradókat készítenek). A felszabadulás után Sanghajban, Pekingben és Mukdenben három állami filmgyárat létesítettek. Ezenfelül még öt magánkézben lévő filmgyár van Sanghajban, van köztuk egy, amelyet az amerikaiak szorítottak ki Honkongból a háború után. A kormány eltökélt szándéka, hogy a filmeket éppúgy, mint a kultúra minden más területét, korszerű, forradalmi feladatok szolgálatába állítja. Ha egy pillantást vetünk az 1950. évi termelési jegyzékre, láthatjuk, hogyan valósította meg a kormány ezt az elvet. Hat film a japán hódítás ellen vívott katonai küzdelemről szólt, négy a parasztok hőstetteiről, azokról, amelyeket egyrészt a japán agresszió ellen vívott háborúban, másrészt a felszabadító harcok során vittek véghez, nyolc a termelési front csatáiról, öt különféle történelmi témákról, erőteljesen kidomborítva a forradalmi hátteret, három pedig a nők felszabadításáról és a nemzeti kisebbségekről. A koreai háború kitörése és az amerikai imperializmus fenyegető veszedelme megváltoztatta az 1951. évi programot. Öt filmet a nyugati imperializmus leleplezésének szentelnek, ugyanakkor kettő a nemzetközi szolidaritás elmélyítését szolgálja. A többi film a forradalom hőstörténeteivel, társadalmi és termelési kérdésekkel foglalkozott.

Mindezekben a művekben világosan megnyilvánul a jenani értekezlet áldásos hatása. Érezni, hogy csakis olyan színészek és rendezők voltak képesek az e filmekben megnyilvánuló szocialista realizmus eszméjét megvalósítani, akik valóban a parasztok és a munkások közt éltek. S ez így is van: a film készítésében részvevő dolgozók a nép közé men-

nek. A forgatókönyv írója és asszisztensei mindenekelőtt elmennek abba a gyárba vagy faluba, amelyről film készül és összegyüjtik a szükséges hiteles anyagot. Mielőtt megkezdődik a film forgatása, a rendezők, a színészek és a film tobbi munkása két-három hónapig ugyancsak ott élnek és dolgoznak az illető gyárban vagy faluban. A „Fogjatok össze a holnapért" című film előkészítésekor például, amelynek a témája a sanghaji 9-es számú textilgyárról szól, a színészek egy része a gyárba ment, a többi pedig azokba a falvakba, amelyekből a gyár legtöbb munkásnője kikerült. Két hónapig maradtak ott. A gyárban dolgozó megbízottakat és munkásokat kértek fel arra, hogy olvassák el és bírálják meg a forgatókönyvet. A legfontosabb jelenetek közül néhányat megfilmesítésük előtt bemutattak a gyár színházában s a munkások sorra megmondták véleményüket. A gyári bemutatók eredményeképpen a rendezők sokmindent megváltoztattak és kijavítottak a filmben. Változhatatlan alapelv az, hogy ha jelenkori eseményekről van szó, bármiről szól is a film meséje, a rendezőnek, az operatőröknek és a színészeknek el kell menniök oda, ahol a történet játszódik, s a helyszínen, a gyakorlatban kell tapasztalatokat gyüjteniök.

Ilyen körülmények között elkerülik azt, hogy kiagyalt ötletek és formalista hatások érvényesüljenek a filmalkotásokban. A magánfilmgyárak hamarosan követték az állami vállalatokat és ők is elküldték dolgozóikat a gyárakba és falvakba, hogy tanuljanak a néptől. Azok közül a filmek közül, amelyeket 1950-ben magánvállalatok gyártottak, a „Kuan kapitány" című aratta a legnagyobb sikert. A film forgatása előtt az írók és színészek heteket töltöttek abban a faluban, ahonnan Kuan származott, majdpedig további heteket a Harmadik Hadseregben, amelyben Kuan szolgált. Az eredmény: a film híven ábrázolta a falusi és a katonai életet. Mind a parasztok, mind a katonák a valóságra ismertek benne.

A kínai filmipar — felszabadulva a kapitalizmus béklyóiból s a Kuomintang reakciós ellenőrzése alól, amely szigorú cenzúrát gyakorolt felette, és még egy olyan szervezet alapításától sem riadt vissza, mint a filmiparban dolgozó kommunisták kiirtására alakult egyesület, s felszabadulva Hollywood hazug csillogása, dekadenciája és szemfényvesztése alól — máris rohamosan fejlődött, s nemcsak a kínai forradalom

megvalósítását segíti elő, hanem a világkultúrát is gazdagítja. A kínai forradalom nagy humanizmusa bontakozik ki az új életnek ebben a realisztikus ábrázolásában.

Hogy ezeket az új alkotásokat eljuttassák a közönséghez — tekintve, hogy Kínában mindössze 700 filmszínház van, több mint 600 gördülő mozit állítottak üzembe. Ezek sorra végigjárják a falvakat, a gyárakat és a hadsereg csapategységeit. Mivel most még csak kevés faluban van villanyvilágítás, ezek a gördülő mozik többnyire elemmel működő vetítőgéppel vannak felszerelve. Szovjet szakemberek segítenek kifejleszteni a színes film gyártásának műszaki módszereit, Csehszlovákia pedig mozigépeket és szakembereket küldött, akik azokat felszerelik és a kínai operatőröket kiképzik.

A filmek és az új operák életrekeltették és közkedveltté tették a népi kultúrának egy olyan területét, amely sokáig pangásra volt kárhoztatva. A felszabadulás óta kutatócsoportok járnak faluról-falura és összegyüjtik a népzene rejtett kincseit, amelyet — éppúgy, mint a művészet minden más formáját is — nemzeti értéknek tekintenek ma Kínában. A népi dallamok, amelyek hosszú évekig el voltak temetve, a Népzenekutató Társaság jóvoltából most sorra feltámadnak. Mindaddig, amíg ez a kutatótársaság meg nem kezdte munkásságát, jóformán egész Kínában nem volt írott zene. Akárcsak a kultúra sok más területén, az alapoknál kellett elkezdeni a munkát. A multban a népdalokat, de még a klasszikus kínai opera áriáit is, emlékezetből adták tovább nemzedékről nemzedékre. A kutatócsoportok olykor a falvak helybeli színészei és muzsikusaitól, még gyakrabban azonban maguknak a parasztoknak az ajkáról lesik el az ősi dallamokat. Ezeket a dallamokat azután hangjegyekbe rögzítik és gondosan megőrzik, mint értékes fémek ritka példányait. Egyedül Észak-Sanhszi tartományból több mint 2 000 dallamot gyüjtöttek össze és raktározták el a zenetörténeti könyvtárakban. Amikor valamelyik író új operán vagy filmen dolgozik, bemehet ezekbe a zenetörténeti könyvtárakba és eljátszathatja vagy elénekeltetheti magának a dallamokat, mindaddig, amíg rá nem talál azokra, amelyeket a megfelelő hangulat aláfestésére leginkább fel tud használni. Azokat, amiket kiválogat, a zeneszerzők szólószámokra, énekkarra vagy zenekarra dolgozzák fel. „A régiből újat teremtünk" — mondotta Mao elnök s ez éppúgy

vonatkozik a zenére is, mint a színházra és az irodalomra. A „Paj Mao Nü" szépséges dallamait, amelyekről már fentebb szóltam, mind a népzenekutató társaság csoportjai gyüjtötték azokban a falvakban, amelyekben a fehérhajú leány élt.

A népzenét a multban sohasem karolták fel, sohasem terjesztették, kivéve azokon a területeken, amelyek a Nyolcadik Hadsereg ellenőrzése alá tartoztak. Mivel az énekeseket és a zenészeket a társadalom aljának tekintették, a népzene és a néptánc csakis a törzsek területein fejlődhetett ki tömegművészetté, ahol a nemzeti kisebbségek különben is kiközösítettségben éltek. Ezek a nemzeti kisebbségek ma a dal és a tánc gazdag és kimeríthetetlen kincsestára s a népi kormány minden lehető módon ösztönzi és támogatja tehetségük kibontakozását.

A Nyolcadik Hadsereg volt az első kínai hadsereg, amely tánc- és zenecsoportokat létesített alakulatainál. Észak-Kína falvaiban hagyományos dolog volt az a zene és tánc, amely jangko néven ismeretes. Jangko azt jelenti, hogy: zsenge hajtás, s ezt akkor énekelték és táncolták, amikor kora tavasszal a gabona első zöld hajtásai kibújtak a hóborította földből. Gyakran olyankor is bemutatták, amikor betakarították a termést. A Nyolcadik Hadsereg a híres jangko-csoportok megteremtésével kifejlesztette ezt a népi műfajt. Ezek a csoportok nyomon követték a hadsereget az újonnan felszabadított falvakba és városokba s forradalmi szövegekre alkalmazott helybeli népi dalokat énekelve vidám előadásokkal lelkesítették a lakosságot. Ahogy faluról-falura, városról-városra haladtak, mind több új jangko-dallammal gazdagították műsorukat. A szántás-vetéstől és az aratástól a halászhálók kihúzásáig s az aknarakástól a japán támadók megsemmisítéséig a legkülönbözőbb tevékenységeket ábrázolták.

Az utóbbi időben a zeneszerzők és a zenetudósok tüzetesen áttanulmányozták az egész kínai zenét, beleértve a klasszikus operát is. A legfőbb nehézségek egyike azonban ismét csak a hangjegyekbe való rögzítés teljes hiánya volt. A kínai operában a drámai cselekmény és a zene nem alkotnak szerves egységet. Egy és ugyanazt a darabot többféleképpen is elő lehet adni, a színészek ötleteinek és tehetségének megfelelően minden alkalommal más-más áriákkal. A különféle érzelmeket kifejező, népszerű operaáriákat összegyüj-

tötték. Vannak hősi énekek, ének a gyermeki kegyeletről, a hitvesi alázatról, a kegyetlen zsarnokról s a jó császárról, s van olyan, amely az elhúnyt barát halála felett érzett bánatot fejezi ki. Csupa olyan szám, amelyet a kínai operalátogató jól ismer. A művész tetszése szerint válogathat ebben a repertoárban ahhoz az operához, amelyben fellép, csupán az a fontos, hogy az illető dal a kellő érzelmeket fejezze ki. És nemcsak válogathat a hagyományos melódiák között, hanem bármikor szabadon variálhatja is az eredeti dallamot. Ilyenkor a kísérőnek a gondja, hogy hangszerével lépést tartson vele. A híres énekművészeknek saját zenészeik vannak — rendszerint hegedűsök és dobosok —, akiknek nagy gyakorlatuk van abban, hogy a legbonyolultabb röglönzött variációkat is kísérni tudják. Mindent hallás után játszanak. A főzenész az énekest követi, a többiek vezetőjüket. A strófák között a zenészek gongot vernek változó erővel és ütemben aszerint, ahogy azt a különböző szenvedélyek, amelyeket éppen kifejeznek, megkívánják.

Amikor még férfiak játszották a női szerepeket, színészek nagy hírnévre tettek szert azzal a képességükkel, hogy élethűen utánozták a női hangot és a női mozdulatokat. A színészek olyan maszkot és kosztümöt viselnek, amelyekről a közönség tüstént felismeri, hogy hős-e vagy gazember, jó király-e vagy kegyetlen zsarnok, alázatos hitves vagy kötelességtudó gyermek, úgyhogy a színészi játék úgyszólván kizárólag a hang és a taglejtés kifejezőképességének alkalmazásában áll. Szakállas öregembernek vékony reszkető hangon kell énekelnie, alázatos hitvesnek magas szopránhangon, a hősnek lendületes baritonon és így tovább. Ez a zenei komédiázás nagymértékben elrontotta a kínai énektechnikát, mert nemcsak férfiszínészek, hanem a zene- és operarajongók is természetellenes, siránkozó fejhangon próbálták dalolni kedvenc áriáikat. A felszabadulás előtti Kína feudális társadalmában az uralkodó osztály kihasználta a nép nyomorúságát és az alázatos, siránkozó dalokat népszerűsítették, ezek ellen persze a cenzoroknak nem volt kifogásuk. A színészeket pedig ez a kegyetlen bánásmód, melyben tanulmányaik folyamán részesültek, és nyomorúságos életük, amelyről fentebb már szó esett, tette alkalmassá arra, hogy kifejezzék siránkozásaikat a színpadon.

A klasszikus opera terén végrehajtott reformok máris sokmindent megváltoztattak. A női szerepeket most rendszerint nők játsszák, úgyhogy a férfiszínészek a nagy hanganyagot igénylő áriák éneklésére koncentrálhatják képességeiket. A hangsúly a pozitív szellemű hazafias drámákon van, a régi siránkozó, reakciós tartalmú szemetet kisöpörték. Újabb hangszerekkel gazdagították a zenekart, s élénk, vidám táncokat és kórusokat iktattak bele a darabokba. Általánosságban azonban, eltekintve attól, hogy az operákat sokkal derűsebb hangulatúvá tették, a klasszikus opera zenéje és formája változatlan maradt. A kínai zene fejlődésének az újfajta operában és az új filmekben teremtenek nagy lehetőséget. Ezekben a művekben a dráma cselekménye és a zene szerves egységet alkot. Minden egyes drámához vagy forgatókönyvhöz, amelyeknek tárgyát a nép életéből merítik, külön zenét komponálnak. A régi operában az ének kizárólag egyszólamú s csak a zenekari kíséretben van ellenpontozás. Az újfajta operák és filmek gazdagon hangszerelt muzsikája csupa élénk szín és harmónia. Az egyszerű falusi dallam, amelyet annakelőtte néhány mérföldnyi körzeten túl senki sem ismert, zenekari kísérettel aláfestett szép áriává válik. Egy-egy jangko-dalt, amelyet a multban néhány paraszt ismert csak az ország valamelyik távoli zugában, ma egy 40—50 tagú vegyeskar lelkesítő előadásában halljuk. A különböző helyi jangko-táncok, zenekari szvitek alaptémáivá válnak. A zeneszerzők ezeket a dallamokat idővel vonósnégyesek és szimfóniák formájában fogják feldolgozni. A falusi dalok, amelyeket a kutatócsoportok ernyedetlen buzgalommal gyüjtenek össze, a film és a rádió útján országszerte népszerűvé válnak. Íme a válasz a kultúra marshallizálására, a szabványosított amerikai dzsesszre, amely az elmúlt évtized folyamán az egész nyugati világ nemzeti zenéjét megfojtotta!

Az Intézet következetesen végrehajtotta azt a feladatát, hogy összegyüjtse a kínai zene kincseit és országszerte népszerűsítse őket. Ez a zene az ősi Kína szellemét fejezi ki, de olyan formában dolgozzák fel, amely összhangban áll az új Kina reménységeivel és fejlődésével. A zenészek és zeneszerzők, akárcsak a színészek és az írók, ma megbecsült tagjai az új társadalomnak. Feltéve, hogy hajlandók tanulni a néptől, s a nép számára alkotni és előadni, az állam támogatja őket

és minden lehetőséget megad nekik arra, hogy kedvük szerint éljenek művészetüknek.

Az állam anyagi támogatásban és segítségben részesít minden drámairót, regényírót, zeneszerzőt vagy költőt, aki olyan színdarabot, könyvet, zeneművet vagy költeményt ír vagy komponál, mely hozzájárul a kínai nép és az egész emberiség felemelkedéséhez. Ez az a mérték, amelyhez a népi Kínában minden alkotó tevékenységet mérnek.

A festőművészekre ugyanezek az irányelvek vonatkoznak. A multban még távolabb voltak a néptől mint a legtöbb értelmiségi. A kínai festő a műtermébe zárkózva dolgozott, tökéletesen megfeledkezve a való világról. Általában virágokat, madarakat, lovakat, bambuszfákat és különféle kínai embertípusokat festettek: szakállas filozófusokat, akik talárjuk ujjába bujtatják kezüket, vagy selyemköntösbe öltözött finom, törékeny nőket — mindezt rendszerint képzeletből. Mindegyiknek megvolt a maga tárgyköre, a maga stílusa és semmi mást nem festett, csak madarat, vagy bambuszt, vagy lovat és így tovább. A jenani korszakban azonban a festők is magukévá tették Mao elnöknek azt az elvét, hogy minden művészi ihletet magából az életből kell meríteni: az életből, amilyen a valóságban, nempedig amilyennek az elefántcsonttoronyból látszik.

Felszabadulás után sok régi festőt azzal bíztak meg, hogy másolják le a világ legnagyobb természetalkotta képtárának a tunhuangi barlangoknak, a kínai buddhista kultúra ősi központjának ősrégi falfestményeit. Ott, Kanszu tartományban, száz meg száz ilyen barlang van, amelyeknek a falait végesvégig csodálatos épségben megőrzött, a IV. és a X. század közötti időből származó festmények borítják. Ha egymás mellé sorakoztatnók őket, 25 mérföldnyi lenne belőlük! S ezeket a képeket most mind lemásoltatják és az egész országban mindenütt kiállítják. Kína leghíresebb régi festőjét, Cse Paj-hsziét, jóllehet 80 éves, kinevezték a Központi Képzőművészeti Akadémia tanárává. A hagyományos festéstechnikát tanítja növendékeinek, akik azt a való életből kiragadott témák kifejezésére használják fel.

A fiatalabb festők, azok köré csoportosulva, akik annakidején Jenanban tanultak és dolgoztak, nagy lendülettel kapcsolódtak be a művészet új irányába. Tevékenységüknek tág

tere nyílik. Sokan a Pekingben lévő Központi Képzőművészeti Akadémián, a volt Pekingi Akadémián tanítanak. Kuomintang-korszakbeli vezetője, Sin Pej-hang, a híres állatfestő, továbbra is a helyén maradt. Ma lelkes híve a művészet és a művészek szerepéről vallott új elméleteknek. A legtöbb pekingi festő három intézmény egyikében dolgozik: a Népi Szépművészeti Kiadványok Intézetében, a Szépművészeti Műveket Alkotó Egyesület vagy a Szépművészeti Alkotásokat Terjesztő Társaságban. Ennek a három testületnek a keretében az ujság- és könyvillusztrálástól egy-egy békegyűlésre készült jelvény megtervezéséig vagy Mao Ce-tung elnök arcképének a megfestéséig, mindent csinálhatnak. Elmennek a gyárakba és a falvakba, valóban a nép között élnek és dolgoznak. Így azután megfesthetik a parasztokat és a munkásokat munkájuk közben. A propagandaosztályon társadalmi és politikai tartalmú rajz- és karrikatúrasorozatokat rajzolnak. A kormány ezeket azért pártfogolja, mert általuk gyorsan el lehet juttatni egy-egy fontos mondanivalót a nagyrészt még írástudatlan közönséghez. Ku Jüan, Kína egyik leghíresebb fametszőművésze, akit külföldön is jól ismernek, ugyancsak a Szépművészeti Kiadványok Intézeténél működik.

A Népi Kínában a művészek, ha nem a nép életét ecsetelik, előbb-utóbb azon veszik észre magukat, hogy teljesen elszigetelődtek, akárcsak azok a költők és írók, akik még mindig hulló őszi falevelekről írnak sirámokat. Absztrakt, szürrealista vagy misztikus művészet számára nincs hely egy olyan társadalomban, amelyben a nép a legfelső ítélőbíró — s egyben a vásárlóközönség is. Ott nincsenek gazdag özvegyasszonyok vagy idegbeteg különcök, akik vagyonokat ölnek értelmetlen macskakaparásokba és mázolmányokba. Ha a festő továbbra is absztrakciókat fest, ha a költő továbbra is érthetetlen zagyvaságokat ír — joggal kesereghet azon, hogy a népi Kínában nem „értik meg" és „alkotásaira" senki sem tart igényt. A szocialista-realista művészek azzal, hogy kitartanak amellett az elv mellett, hogy a művészet a népben gyökerezik s a nép szükségleteit kell kielégítenie, halálos csapást mértek a Nyugat pesszimista formalizmusára.

VIII. *A BÉKÉÉRT ÉS A FÜGGETLENSÉGÉRT VÍVOTT HARC ÖNKÉNTESEI*

A Kuomintang-Kínában mindennapos, megszokott látvány volt, hogy fegyveres őrök nyomorúságos külsejű fiatalembereket tereltek az országúton. Kezüket kötéllel vagy dróttal összekötözték és kötélre fűzték őket, oly szorosan egymás mögé, hogy éppen csak lépni tudtak. Olyanok voltak, mint a rabszolgák, akiket vásárra hajtanak, vagy foglyok, akiket a vesztőhelyre kísérnek. Akárhányszor megesett, hogy összekötött kézzel holtan vagy haldokolva találta őket az ember az országút szélén. Nem voltak ezek sem rabszolgák, sem foglyok, hanem Csang Kaj-sek hadseregének paraszt-újoncai, akiket a legközelebbi támaszpont felé tereltek — olykor egyheti járásra szülőfalujuktól. A hatóságok utasították a községi bírókat, hogy egy meghatározott napra ennyi meg ennyi újoncot kell állítaniok. A bíró a földesurakkal összejátszva kizárólag a földnélküli, meg a szegény- és középparasztok közül szedte össze őket. A hadseregnek az volt a polit kája: éppen csak annyit adni nekik enni, hogy a menetelés alatt életben maradjanak, de ne legyen erejük ahhoz, hogy megszökjenek. Az őröknek pedig, akik rendeltetési helyükre kísérték őket, az volt a politikájuk, hogy egyáltalában nem adtak nekik enni, s lehetőleg veszni hagyták őket, hogy összegyüjthessék és eladhassák élelmiszeradagjukat. Amikor ellenséges repülőgépek jöttek és gépfegyvertűzzel árasztották el őket, az őrök fedezékbe bújtak, a kötélen vergődő újoncokat pedig otthagyták az országút kellős közepén. Ha egyikük-másikuk meghalt, a többieknek hátukon kellett cipelniök holttestüket. Az őrök ilyenkor a teljes létszám után járó élelmezési adagokat felvételezték és a támaszpontra azt jelentették, hogy az illetőket a menetelés legutolsó napján ölték meg. Az újoncok olykor megszöktek őreiktől, de mint katonaszökevények nem térhettek többé vissza szülőfalujukba. Azok közül, akiket behívtak katonának, többen pusztultak el betegségben, mint puskagolyótól.

1937—1938-ban a japánok elleni egységes front megteremtésének első évében, a nép lelkesedéssel csatlakozott az idegen hódítók kiűzésére indított harchoz. Tízezerszámra jelentkeztek a parasztok önként katonának. Amikor azonban Csang Kaj-sek tábornokai leültek alkudozni a japánokkal és elfojtottak minden japánellenes propagandát, s amikor a Kuomintang főerejét a kommunisták ellen összpontosította, azok ellen, akik mindvégig következetesen harcoltak az országra rontó idegen hódítók ellen, akkor az önkéntesek áradata elapadt, a lelkesedés lelohadt. A parasztok nem látták többé értelmét a harcnak; egyformán komiszul bántak velük a japánok, Vang Csing-vej bábjai és a Kuomintang, és semmi érdekük sem fűződött a háborúhoz. A behívás a nagy többség számára azt jelentette, hogy soha többé nem látja viszont családját, vagy szülőfaluját. Azt jelentette, hogy előbb-utóbb elpusztul valamiféle járványos betegségben vagy puskagolyótól, méghozzá olyan ügyért, amelyet nem ismert s amelyben nem hitt.

A tisztek megvetették és ütötték-verték a közkatonákat, a lakosság pedig félt tőlük és gyűlölte őket. A legénység még a Kuomintang katonai szabályzatában megszabott nyomorúságosan sovány élelemfejadagot is vajmi ritkán kapta csak meg. A tábornokok felvették az egész mennyiséget és eladták a feketepiacon. Azok a gyógyszerküldemények, amelyek a világ különböző segélyezési szerveitől érkeztek az országba, sohasem jutottak el a katonai csapatokhoz. Azok, akik ellopták, eladták őket a nagyvárosok elegáns gyógyszertárainak — és a japánoknak. Ha valamelyik katona megbetegedett, vagy megsebesült, maga vásárolt magának orvosságot vagy kötszert, mert különben teljesen ellátatlan maradt. Rendszerint az utóbbi dolog történt, amint azt 1942-ben a Kuomintang-arcvonalak térségeiben tett körutam során magam is tapasztaltam. A katonák jobb orvosi kezelés híján, falevelet és ujságpapírt tapasztottak sebeikre. Mivel nem kaptak eleget enni ahhoz, hogy éhen ne haljanak, sempedig pénzt, hogy orvosságot vásárolhassanak maguknak, ha megbetegedtek, így hát loptak, fosztogattak. Csang Kaj-sek hadseregeiben szigorú elv volt az, hogy nem állomásozhatnak az egyes tartományokban olyan egységek, amelyeknek legénysége odavaló. Esetleg összebarátkoznak a helybeli lakossággal, túlságosan nagy

lenne a szökés kísértése. Idegen tartományokban pedig nem igen furdalja őket a lelkiismeret, ha meglopják a parasztokat.

A Kuomintang-csapatok bevonulása valamilyen körzetbe, az elképzelhető legnagyobb csapás volt a nép számára. Elsőnek a szállászcsináló alakulatok jöttek: gabonát követeltek és irgalmatlanul elverték azokat a parasztokat, akik nem adtak eleget. Azután jöttek sorjában a többiek: ki embert kért árokásásra és teherhordásra, ki állatot és szerszámot. A parasztok számára igavonó barmuknak elvesztése többnyire gazdaságuknak tönkremenetelét és elvesztését jelenti. A kuomintangisták azonban ezzel mit sem törődtek, elhajtották lovát-tehenét. A katonák átkutatták a magtárakat, a baromfiudvarokat, ketreceket és a disznóólakat és kifosztották őket. Ha a parasztok tiltakozni merészeltek, a katonák éppúgy ököllel és puskatussal mentek nekik, mint ahogy a tisztek is öklükkel és pisztolyuk agyával leckéztették meg a katonákat. A Kuomintang-rendszer megvetett és gyűlölt lénnyé tette a katonát a nép szemében, a katonáskodást pedig olyan hivatássá, amely alól mindenáron ki kell bújni. Végső fokon a tisztek és a közkatonák, valamint a hadsereg és a lakosság egymáshoz való viszonya volt az a legfőbb tényező, amely a Kuomintang vereségét előidézte. S megfordítva: a hadsereg és a nép egymáshoz való viszonya döntő szerepet játszott a Népi Felszabadító Hadsereg győzelmében.

A Kínai Vörös Hadsereg kialakulásával és megnövekedésével tökéletesen megváltozott a katonasághoz való viszony, mint ahogy megváltozott a katona helyzete is. A Vörös Hadsereg — a mai Népi Felszabadító Hadsereg — 1927 augusztus 1-én született meg, amikor Csang Kaj-sek árulása után a Mao Ce-tung vezetése alatt Hunanban megalakult Munkások és Parasztok Forradalmi Hadserege egyesült a Csu Te, Csou Enlaj, Ho Lung és Je Ting parancsnoksága alatt álló tényleges katonai alakulatokkal, azokkal, amelyek a kommunisták, munkások és parasztok tízezreinek Csang Kaj-sek parancsára történt lemészárlása és a Kuomintang és a Kommunista Párt közötti egyezmény felrúgása után fellázadtak. Ez a haderő volt a fokozatosan kialakuló Kínai Vörös Hadsereg magja. Miután győzelmesen visszavertek számos „megsemmisítő"-hadjáratot, amelyet Csang Kaj-sek indított különböző Csianghszi tarto-

mánybeli támaszpontok ellen, a Vörös Hadsereg zöme 1935 októberében észak felé menetelt, a Senhszi tartományban lévő Jenanba, hogy ott támaszpontot építsen ki magának a fenyegető japán támadás ellen. A haderő egy része azonban továbbra is ott maradt, a Jangce-folyótól délre, és végül is ez lett az a mag, amelyből a híres Negyedik Hadsereget kifejlesztették. A Csianghsziből Senhszibe való, hősköltemény be illő Hosszú Menetelés történetét — amelynek a során egy 100 000 főt, közte sokezer nőt számláló hadsereg, egy kerek esztendőn át minden nap átlagban 20 mérföldet nyomult előre állandó harcok közepette és ütközben 411 Kuomintang-ezredet semmisített meg —, még nem írták meg minden részletében. Éppúgy, mint a hsziani eset körülményeit sem, amelynek során Csang Kaj-seket foglyulejtették és csak akkor bocsátották szabadon, amikor arra kötelezte magát, hogy leállítja a kommunisták ellen indított háborút és együttműködik velük a japánok ellen. Edgar Snow, az elhúnyt Agnes Smedley és más írók könyveikben képet alkottak számunkra arról, ami történt, a hsziani eset és a bámulatra méltó 8 000 mérföldes menetelés során. Nincs példa a történelemben erre a 8 000 mérföldes menetelésre, amelynek végén a kommunisták mindössze 4—5 000 tényleges katonával, s fejenként legfeljebb öt tölténnyel, döntő csatát vívtak és nyertek Csang Hszüe-liang három élhadosztálya ellen, amelyek Kína legjobban felszerelt csapatai közül valók voltak. Ez után az ütközet után Mao Cetung és Csang Hszüe-liang levélváltása eredményeképpen az utóbbi elhatározta, hogy abbahagyja a harcot a kommunisták ellen és megtagadta Csang Kaj-sek további parancsainak a végrehajtását. Amikor pedig Csang Kaj-sek Hszianba ment, hogy felelősségre vonja, Csang Hszüe-liang elfogatta őt.

Miután Csang Kaj-sek és a kommunisták megállapodtak abban, hogy egyesítik erőiket és így harcolnak a japánok ellen, az északon lévő Vörös Hadsereget átszervezték a Nyolcadik Hadsereggé. Utóbb pedig a Jangce-folyótól délre lévő csapattestekből megalakították az Új Negyedik Hadsereget. Ezek az elnevezések meg is maradtak egészen a japán háború végéig, amikor Csang Kaj-sek ismét megindította „írtó"-háborúját a kommunisták ellen. Ekkor a két forradalmi hadsereg közös parancsnokság alatt egyesítette fegyveres csapatait. Az új haderő neve ettől fogva, Népi Felszabadító Hadsereg volt.

Ennek a hadseregnek a szabályzatát, elvi alapjait még 1929 decemberében a tengerpart mentén lévő Fucsien tartomány Kutien nevű városában tartott értekezleten fektették le annak a kilenc pontból álló határozatnak az elfogadásával, amelyet maga Mao Ce-tung fogalmazott meg. Ez a határozat, többek között a testi fenyítés eltörléséről, a sebesült katonákat megillető kiváltságos bánásmódról, a fiatal katonák különleges neveléséről, valamennyi katona politikai átneveléséről, és a lakosság körében kifejtendő propagandáról szólt. Teljes politikai demokráciát vezettek be a hadseregbe. A katonák, az ebből a célból összehívott gyűléseken, megbírálhatták tisztjeiket, akár a mindennapi érintkezésben, akár a harcmezőn tanúsított magatartásuk miatt. A tisztek és a legénység egyforma élelmezésben részesültek. A „több szem többet lát" elv jegyében a lehető legnagyobb mértékben felhasználták az egyszerű közkatonák kezdeményező szellemét és leleményességét. Az ütközetek után gyűléseket tartottak, hogy összefoglalják a csata eredményeit, kielemezzék a hibákat és bírálatot mondjanak az egyes katonák fölött. Amennyire csak a katonai fegyelem lehetővé tette, demokráciát honosítottak meg mindenütt, kivéve a gyakorlatozás során és a harctereken. A vitákon, a tantermekben és a kantinokban a tisztek és a legénység egymáshoz való viszonya bajtársi volt. Katonai kérdésekben azonban megkövetelték a tisztek parancsainak való feltétlen engedelmességet. A harctéren nincs idő gyűlésekre.

A kutieni értekezleten Mao Ce-tung egy alapvető magatartási szabályzatot dolgozott ki a Vörös Hadsereg katonái számára. Ezek a három fegyelmi szabály és a nyolc, szem előtt tartandó alapelv néven váltak ismeretessé. Ezek a szabályok, illetőleg alkalmazásuk, a Kínai Néphadsereget a világ egyik legcivilizáltabb hadseregévé avatják. A három szabály a következő: 1. Minden körülmények között engedelmeskedjél a parancsnak. 2. Ne végy el egyetlenegy tűt vagy egyetlenegy szál fonalat se a néptől. 3. Amit az ellenségtől zsákmányolsz, szolgáltasd be a kormányhatóságoknak. A nyolc, szem előtt tartandó alapelv pedig: 1. Udvariasan beszélj a néppel. 2. Légy becsületes az üzleti ügyek lebonyolításában. 3. Add vissza, amit kölcsönkérsz. 4. Fizesd meg az okozott kárt. 5. Ne verd és ne szidalmazd a népet. 6. Ne okozz kárt a vetésben. 7. Ne léhászkodj a nőkkel. 8. Ne bántalmazd a hadifoglyokat.

Ennek a 11 pontnak a szigorú betartása alkotja a Népi Felszabadító Hadsereg legfőbb erejét. Ez magyarázza meg, hogy miért változott meg a nép magatartása a katonákkal szemben és miért tekintik a katonák megtiszteltetésnek azt, hogy a Népi Felszabadító Hadseregben szolgálhatnak. A tudatlan, analfabéta parasztlegény, aki beállt a hadseregbe, néhány esztendő leforgása után viszonylag művelt ember lett: tudott írni-olvasni, jól ismerte hadserege és hazája történetét, értett valamit a matematikához, ráadásul pedig még mesterséget is tanult. Ez a hadsereg, ahol csak lehetett, művelhetővé tett földeken maga termesztette gabonáját, a saját földjein termesztett gyapotból fonta a fonalat, saját szövőszékein szőtte a szövetet, saját szabóműhelyeiben varrta belőle az egyenruhákat, saját fegyvergyáraiban készült kézigránátokkal és aknákkal harcolt. A csapatoknál becsület kérdése lett és ma is az, hogy sohasem fogadják el azokat az ajándékokat, amelyekkel a parasztok erőnek-erejével el akarják őket látni. Ellenkezőleg: ők támogatták minden úton-módon a parasztokat. A lovasegységek lovait és igavonó barmaikat arra használták fel, hogy segítsenek felszántani a rizsföldeket, aratás idején pedig maguk a katonák is nekigyűrkőztek a munkának. Mire elvonultak egy-egy vidékről, többnyire sokszáz holdnyi megműveletlen területet alakítottak át termékeny szántóföldé s adtak át a szegényparasztoknak felosztás végett.

Ez bizony gyökeresen újfajta hadsereg volt, sikereinek egyik döntő tényezője az volt, hogy a nép szívvel-lélekkel támogatta. A parasztok szívesen küldték fiaikat ebbe a hadseregbe. Azt akarták, hogy fiaik a nép ügyét szolgálják és tanuljanak, nevelődjenek. Ugyanakkor maguk is készségesen segédkeztek az erődítmények építésénél. Amikor pedig ütközetre került a sor, lelkesen hordták a katonáknak a lőszerutánpótlást, vagy sebesültszállítókként hasznosították magukat. Ez a hadsereg nemcsak azt tette, hogy barát módjára és egyenrangú félként bánt a néppel, hanem életre-halálra harcolt a japánok ellen és valóban megoltalmazta a népet. Amikor bevonult valamely körzetbe, a parasztok jól tudták, hogy földbér- és adócsökkentést hoz számukra és végetvet a helybeli földesúr zsarnokoskodásának. Természetesen a felszabadulás után ébredt igazán a parasztság és az egész lakosság annak

tudatára, hogy mit is jelképeznek voltaképpen a vörös lobogók és a táncoló jangko-csoportok Kína számára.

Amikor a koreai háború megkezdődött és az Egyesült Államok harcba vetette csapatait, nem akadt olyan kínai, száz közül egy sem, aki ne lett volna meggyőződve arról, hogy az amerikai imperializmus támadásának ugyanaz az útiránya, mint annakidején a japán imperializmusnak, amikor 1931-ben Koreából kiindulva megrohanta Mandzsuriát. Az Egyesült Államok, amely az Egyesült Nemzetek Szervezetében jól megszervezett többséggel rendelkezik, egyes kapitalista államok kormányaival talán el tudta hitetni ennek az ellenkezőjét, a kínai nép azonban, amelynek több mint egy évszázados keserű tapasztalatai vannak az idegen hódítókkal kapcsolatban, világosan látta az amerikaiak célját. Az Egyesült Államok — mint azt a kínaiak helyesen látták — fegyveres erővel próbálta visszaszerezni azt, amit akkor veszített el, amikor a Népi Felszabadító Hadsereg tengerbe kergette bábjukat, Csang Kaj-seket és még attól sem riadt vissza, hogy a japán csapatokat is felhasználja céljai elérésére. Az amerikai hetedik flotta útját állta Tajvan felszabadításának. Amerikai tankok dübörögtek Kína nehéziparának Mandzsuriában lévő központja felé. Amerikai repülőgépek kínai városokat és falvakat bombáztak és árasztottak el gépfegyvertűzzel. Az amerikai propaganda ügynökei azt írták, hogy a Jalu-folyó, amely felé az amerikai csapatok közeledtek, mint természetes határ Korea és Kína között, egyszerűen semmibevehető — éppúgy, mint ahogy az amerikaiak vezette délkoreai csapatok is semmibe vették a 38. szélességi fokot Koreában, amikor azt jónak látták. Az amerikai képeshetilapok térképeket közöltek, amelyek az ábrázolták, hogyan válik majd Kína nehézipara a Koreában épülő USA-légitámaszpontok célpontjává. Amerikai kongresszusi képviselők pedig már előre dörzsölték a kezüket, hogy milyen jól fel tudják majd használni a koreai haditámaszpontot egy Kína és a Szovjetunió ellen indítandó támadásra. Mindez soha nem látott mértékben felháborította a kínai közvéleményt. Amikor Truman nyiltan szorgalmazni kezdte Japán újrafelfegyverzését, Amerika elveszítette még azok szimpátiájának utolsó maradványait is, akik korábban támogatták Kínában.

Az egész országban egymást érték a tiltakozógyűlések, s a

nép hangosan követelte: tegyék lehetővé, hogy megsegíthesse Koreát, mint ahogy annakidején a koreaiak is ezerszámra segítették Kínát a Japán ellen vívott háborúban. Amikor a Kína koalíciós kormányában részvevő 18 párt nyilvánosságra hozta a Korea megsegítésére jelentkező önkéntesek támogatását bejelentő nyilatkozatát, ezzel a lelkes szabadságharcosok roppant áradata előtt nyitotta meg a zsilipeket. Ez az önkéntességi mozgalom akkora méreteket öltött, hogy Kína történelmében nem akad ehhez fogható. Országszerte a társadalom minden rétegéből férfiak és nők kérték, hogy Koreába mehessenek és elűzhessék a támadót Kína kapuja elől. Még az 1937-ben létrejött japánellenes egységfront legszilárdabb korszakában sem volt példa arra, ami most történt: az értelmiségiek tízezrével jelentkeztek önként katonának. Személyes tapasztalataim alapján magam is meggyőződtem arról, hogy a szó szoros értelmében milliók és milliók kérték, hogy Koreába mehessenek. A hatóságoknak egyetlenegy nehézségük az volt: megmagyarázni nekik, hogy miért nem fogadhatják el túlnyomó részüknek a jelentkezését, hogy azért kell helyükön maradniok, hogy az otthoni front posztjain álljanak őrt.

Azokban a gyárakban, bányákban és falvakban, amelyeket meglátogattam, az épkézláb férfiaknak és asszonyoknak igen nagy százaléka akart elmenni Koreába. Az egyik felhívásra — 72 mozdonyvezetőre volt szükség — 1000-ren jelentkeztek néhány óra leforgása alatt. Valamelyik járásban a helyi parasztszervezet 200 önkéntest akart toborozni. Egy fél nap sem telt bele: 10 000-en iratkoztak fel és nem nyugodtak meg, amíg meg nem ígérték nekik, hogy nyilvántartják jelentkezésüket és ha netán mégis több mint 200 önkéntesre lenne szükség, értesítik őket. A pekingi vasútállomáson a női vonatkísérő személyzet tagjai közül 15-en jelentkeztek mindjárt a legelső napon, a 16. jelentkező történetesen beteg volt, de felajánlotta, hogy gondoskodik majd annak a leánynak a családjáról, akinek a jelentkezését elsőnek fogadják el. Egy női traktorosokat kiképző gépállomáson a leányoknak több mint a fele kérte, hogy elmehessen harckocsivezetőnek. Amikor megmagyarázták nekik, hogy még a traktorvezetést sem tanulták meg tökéletesen, azt kérték, hogy akkor vegyék fel őket mint ápolónőket. A hatóságok azonban a jelentkezőknek csak egész kis hányadát fogadhatták el. Mindenekelőtt a vállalatvezető-

nek, ha munkásokról vagy tisztviselőkről volt szó, — diákok és átképzősök esetében a tanintézet igazgatójának — kellett beleegyezését adnia ehhez, márpedig azt csakis abban az esetben adták meg, ha a jelentkezők távozása nem okozott fennakadást a termelésben. Másodsorban, szigorú orvosi vizsgálatnak vetették őket alá. Azok, akiket bevettek az önkéntes csapatokba, nemcsak alapos katonai kiképzésben részesültek, hanem politikai oktatásban is, s egy külon tanfolyamot rendeztek számukra, melyen a nemzetköziség kérdésével foglalkoztak. A kínai önkéntesek, amikor ütközetbe mentek, pontosan tudták, hogy miért harcolnak. A koreaiak pedig úgy fogadták őket, mint édes testvéreiket, akik vállalva az amerikai imperialista támadás okozta szenvedéseket, azért jöttek Koreába, hogy segítsenek kiűzni a hódítókat.

Sokszor megkérdeztem egyszerű falusi embereket, vajjon miért jelentkeztek önkéntesnek Koreába. Mindegyik csaknem ugyanazt válaszolta. „Életünkben most volt először egyké boldog esztendőnk. Földet kaptunk, van elég ennivalónk, gyermekeink iskolába járnak. Azelőtt csupa szenvedés volt az életünk. Szenvedtünk a kínai haduraktól, szenvedtünk a japánoktól, szenvedtünk a Kuomintangtól. Az amerikaiaktól még többet kellene szenvednünk. Ők még a japánokat is vissza akarják hozni a nyakunkra. Meg kell állítanunk őket, mielőtt még átlépik határainkat. Amink van, azt mind a kommunista pártnak és Mao elnoknek köszonhetjük. Most hát meg kell segítenünk koreai testvéreinket, annál is inkább, mivel ugyanakkor országunkon is segítünk."

Frontra való indulásának napján beszéltem Feng Jengcsien professzorral, aki Kína egyik legjobb sebésze és a santungi egyetem orvosi fakultásának dékánja. Csaknem aszkétakülsejű, kifejező arcú férfi, a kínai értelmiség jellegzetes képviselője. A felszabadulásig zárkózott intellektuel volt — a santungi egyetem orvosprofesszora. A politika nem érdekelte. A háborúból semmit sem látott, kivéve egyszer, amikor Sanghajban véletlenül belekeveredett egy utcai harcba. Amikor beszéltem vele, 45 éves volt. Felesége ugyanazon az egyetemen a gyermekgyógyászat tanára. Két gyermekük van. Amikor e sorokat írom, a koreai harctér valamelyik kórházában dolgozik. Vajjon miért ment oda? Világosan megindokolta.

„Csingtao (Santung-tartomány legfőbb kikötővárosa, s az

egyetem székhelye) kipróbált már németeket, japánokat és amerikaiakat is — mondotta Feng Jeng-csien professzor. — Sok tekintetben valamennyiük közül az amerikaiak voltak a legrosszabbak. Egyetemi kórházunkban örökösen olyan leányokat kellett operálnunk, akiken erőszakot követtek el; gyermekeket és öregembereket, akiket amerikai jeepek és teherautók ütöttek el. Ha akkor, amikor «szövetségesként» jöttek, így viselkedtek, vajjon hogyan szándékoznak viselkedni, amikor hódítóként jönnek, mint most?! Nyilvánvaló, hogy uralmuk alá akarják hajtani Kínát, azután pedig Ázsiát és az egész világot. A japán megszállás évei alatt és az ezután következő Kuomintang-korrupció korszakában elveszítettem hitemet az emberiségben. Dolgozni akartam, semmi mást, és elegendő pénzt keresni ahhoz, hogy eltarthassam családomat. Most azonban, két év óta, új élet virradt reánk, tele reménységgel valamennyiünk számára. Hát nézheti-e akkor valaki tétlenül, hogy most mindezt el akarják pusztítani? Nem! A multban mi, értelmiségiek, félrehúzódtunk. Hagytuk, hogy mások harcoljanak, sőt, mások gondolkodjanak helyettünk. Ennek most egyszersmindenkorra vége. Jómagam háromszor is jelentkeztem önként Koreába, amíg végre megengedték, hogy elmehessek. Kínának is szüksége van sebészekre és professzorokra, de én úgy éreztem, hogy minden egyes koreai katonával vagy kínai önkéntessel, akinek a harctéren megmentem az életét, 20 vagy 30 kínai polgári lakost mentek meg a haláltól a mi saját városainkban és falvainkban. Sőt, lehet, hogy épp a magam családját óvom meg, ha segítek megakadályozni a támadókat abban, hogy átlépjék határainkat."

Feng Jeng-csien professzor igen komolyan beszélt. Ahogy elmondotta, hogy felesége mennyire támogatta őt abban az elhatározásában, hogy elmegy Koreába, hogyan hozta ki gyermekeiket a vasútállomásra, hogy elbúcsúzzanak tőle és fogadta meg, hogy gondját viseli a családnak és keményen dolgozik majd odahaza az önkéntes szabadságharcosokért, vastaglencséjű szemüvege mögött könnybelábadt a szeme. Egy többszáz orvosból és ápolónőből álló különítmény vezetőjévé választották s ő mélységesen tudatában volt annak a nagy felelősségnek, amelyet magára vállalt. Egy 45 éves kínai értelmiségi számára nem volt könnyű elhatározás otthagyni családját és az egyetemet, amely 15 esztendő óta ott-

hona és munkahelye volt, hogy vérben, sárban és hóban gázoljon valahol Korea hegyei között.

Magam is jelen voltam különítményének búcsúztató ünnepségén, amelyen a Kínai Vöröskereszt elnöke: Li Tö-csuan asszony (Feng Jü-hsziang marsall, az elhúnyt „keresztény tábornok" és egykori államférfi özvegye) elmondta az önkénteseknek, hogy mi vár reájuk Koreában. „Meglátjátok majd — figyelmeztette őket —, hogy az amerikaiak nem hagytak meg egyetlen fedelet sem, amely alatt lehajthatnátok a fejeteket, és alig egy-egy olyan házat, ahol dolgozhattok. Szűkében lesztek az élelemnek, nagy nélkülözések közt fogtok élni és állandó veszedelemben forog majd az életetek. Ámde nincs nemesebb ügy a világon, mint amelyért most a magatok jószántából síkraszálltok: megsegíteni testvéreinket, megoltalmazni hazánk határait és megvédeni a világbékét."

A kórházkülönítmény tagjai az „Odamegyünk, ahol szükség van reánk" kezdetű híres partizándallal válaszoltak. Ez a dal a kínai önkéntesek és szabadságharcosok millióinak az érzelmeit fejezi ki.

Azt láttam, hogy előző kínai utazásaim során szerzett barátaim csaknem valamennyien önkéntesnek jelentkeztek Koreába. Egyiküket, egy asszonyt, aki már régóta kínai állampolgár volt, azért utasították vissza, mert szőke a haja. „Arra hivatkoztak: ez tápot adna azoknak a hazug híresztelléseknek, hogy oroszok is harcolnak a fronton — magyarázta nekem barátnőm. — Így hát felajánlottam, hogy kurtára vágatom a hajamat és befestetem feketére. De ez sem használt. Azt mondták, hogy nagy orrom amúgy is elárulna, márpedig semmiképp sem akarnak okot szolgáltatni arra, hogy az ellenség azt a propagandamesét terjeszthesse, hogy szovjet csapatokat vetettek be, vagy nemzetközi brigádokat alakítottak." Sokan, akiket az egyik helyen elutasítottak, máshelyütt ismét jelentkeztek. Akiknek munkahelyükön mondtak nemet, azok annál a politikai vagy társadalmi szervezetnél iratkoztak fel megint, amelyhez tartoztak. Rendszerint gyári vagy falusi tömeggyűléseken írták össze a jelentkezők nevét. A lakosság minden rétegében csakúgy forrt a düh, hogy mindazok után, amin keresztülmentek; tíz év polgárháború, nyolc év japánellenes háború és újabb négy esztendő polgárháború után,

alighogy nekiláttak, hogy felépítsék új életüket, ismét ott kell hagyniok munkájukat, hogy harcolni menjenek.

Miközben az önkéntesek a fronton harcolnak, odahaza gyárbeli vagy falubeli társaik gondoskodnak családjukról. Időnként egy-egy önkéntes hazajön előadókörútra, s azokban a gyárakban és falvakban, ahol annakidején a harctérre jelentkezett, beszámol csapata haditetteiről. A gyárak és a falvak küldöttei pedig elmondják, hogyan viselik gondját a harcosok családjának, és mit végeztek a termelés frontján, hogy az önkéntesek, amikor visszamennek a harctérre, mindezt hírül vihessék bajtársaiknak. A kínai újév napján küldöttségek látogatták meg minden egyes önkéntes családját és újévi ajándékokkal halmozták el őket. Az ilyen szerető gondoskodás a katonák családjáról tökéletesen ismeretlen dolog volt a régi rendszerben. Most azonban tudatában voltak annak, hogy milyen szoros összefüggés van a fronton folyó harc és a hátországban levők munkája és jóléte között.

A „Jelentkezz önkéntesnek Koreába!"-mozgalommal párhuzamosan egy másik tömegmozgalom bontakozott ki Japán újrafelfegyverzése ellen, amelyben a lakosság minden rétege résztvett.

A tüntetések sorát Sanghaj indította el egy csaknem 700 000 főnyi tömeg felvonulásával, amelynek a soraiban ott voltak a Standard és a Texas Oil Co. munkásai és tiszviselői, buddhista szerzetesek, valamint keresztény papok és apácák, sokezer kereskedő és diák, száz és százezer ipari- és szállítómunkás. A reggel kilenc órától délután hat óráig szakadatlanul özönlő végeláthatatlan emberáradatban a menetelők ragyogó selyemlobogókat hordoztak, amelyek arra emlékeztették a nézőket, hogy 10 millió kínai halt meg a harctereken vagy a japán bombázások és mészárlások áldozataiként és csaknem négyezer gyár pusztult el. Megdöbbentő rajzok emlékeztették a lakosságot a japánok által elkövetett gyilkosságokra, gyujtogatásokra és fosztogatásokra. A különböző szakszervezeti csoportok elszántan emelték a magasba azokat a táblákat, amelyek a japán rendőrség által meggyilkolt és megkínzott tagjaik névsorát tüntetik fel. A város felhőkarcolóin óriási zászlók lengtek. A rajtuk olvasható jelszavak azt követelték, hogy vessenek véget a Japán újrafelfegyverzésére irányuló amerikai cselszövéseknek.

Sanghaj példáján felbuzdulva az ország valamennyi városában és falujában rendeztek ehhez hasonló tüntetéseket s azokon, a szó szoros értelmében az emberek tízmilliói vettek részt. E tiltakozó felvonulásokban résztvett az ország apraja-nagyja, köztük a vakok és a nyomorékok, olyanok, akiknek kiszúrták szemüket, levágták ajkukat, fülüket, orrukat, kitépték nyelvüket, összezúzták kezük és lábuk ujjait, a nők, akiken erőszakot követtek el, az özvegyek és az árvák — keresztmetszete annak a soktízmillió családnak, amelyet közvetlenül sujtott a japán imperializmus. Ezeknek az embereknek minden idegszáluk tiltakozott az ellen az amerikai kísérlet ellen, hogy ismét rabigába hajtsák őket, s az ellen, hogy az amerikai cselszövők újra fegyvert adjanak japán és kuomintangista sanyargatóik kezébe. Az egyik ilyen tüntetésen résztvett az a néhány ember, aki élve került ki abból a mandzsuriai Lalin tartományban létesített gyalázatos vérelszívó intézményből, melynek borzalmai méltán vehették fel a versenyt a nácik által véghezvitt szörnytettekkel.

A parasztoknak sejtelmük sem volt arról, hogy mi történik abban az árokkal és nagyfeszültségű áramba kapcsolt drótsövénnyel körülvett hatalmas kőházban, amelyet a japánok építettek falujukban. Minden sarkon egy őrtorony meredt a magasba, amelyet géppuskás japánok őriztek. Eleinte vízhatlan ponyvával borított tehergépkocsik szállították oda tömegesen a kínaiakat, utóbb vasúti tehervagonok, amelyek egy elágazóvágányon gördültek át az épület kapuján. A magas kéményekből kesernyés, zsírszagú füst gomolygott. A parasztok azt hitték, hogy robbanószert gyártanak az épületben. Egy napon japánellenes tevékenység gyanúja miatt letartóztattak 12 Harbin környékéről való parasztot. Miután — szokás szerint — gumibottal agyba-főbe verték őket, tüzes tűket szurkáltak körmeik alá, megborsozott forró vizet öntöttek orrlukaikba, gumicsövet nyomtak gégéjükbe és vizet szivattyúztak gyomrukba, az agyonkínzott 12 embert néhány más fogollyal együtt elvitték a lalini épületbe. A foglyok azt hitték, hogy egy újabb koncentrációs táborba kerültek. Ezért meglepte őket, hogy megérkezésük után pompás ebédet kaptak — többek között húst is, hozzá jó vörösbort, bőségesen. Másnap is, harmadnap is ilyen kitűnő kosztot adtak nekik és biztatták őket, hogy egyenek-igyanak. A foglyok csakhamar rájöttek arra, mit

akarnak tőlük. Vért kell adniok a japán hadikórházak számára. Minden harmad-negyednap „megcsapolták" a foglyokat. Továbbra is bőséges élelmet kaptak, hogy fokozódjék a vérképződés, amíg végül vérmennyiségük fogyásnak indult s az etetés-itatás sem pótolta többé a vérveszteséget. Egyre jobban legyöngültek. Amikor azután a jó élelmezésnek végkép nem volt többé foganatja, oszlophoz kötözték őket, felvágták ütőerüket s megmaradt vérüket utolsó cseppig lecsapolták. Mindazt a zsiradékot, amely felhalmozódott bennük, kivonták holttestükből, többi földi maradványukat pedig egy nagy kemencében elégették. Pótlásukra tucatjával érkeztek naponta újabb és újabb eleven vértartályok.

A harbini 12 paraszt közül az egyik, Vang Cu-jang, aki kommunista volt, gondos tervet dolgozott ki szökésükre. Azelőtt is sokszor fellázadtak már a foglyok, voltak, akik szökni próbáltak, de valamennyi kísérlet balul ütött ki. Vang alaposan megfigyelte az őrök szokásait és szolgálati rendjét, s gondosan tanulmányozta a tábor terepét. Bátorító szavakkal tartotta a lelket 11 társában és figyelmeztette őket, hogy jól táplálkozzanak és tartogassák erejüket. Egyik éjszaka borosüveggel fejbevágták az egyik őrt, magukhoz vették kulcsait, és kiszöktek cellájukból. Egyikük önként vállalkozott arra, hogy ráveti magát a villanyárammal töltött drótsövényre, s a többiek sértetlenül át tudnak majd mászni a holttestén. Rá is vetette magát a drótokra, de aznap éjjel történetesen nem volt bekapcsolva az áram s így mind a tizenkettejüknek sikerült elmenekülniök a haláltáborból. Valamelyik falubeli paraszt sietve elvezette őket a környéken tanyázó partizáncsapathoz. A partizánok elhatározták, hogy rajtaütnek a haláltáboron, s már haditervük is készen volt, de egy-két nappal a 12 harbini paraszt szökése után a japánok levegőbe röpítették az egész épületet, az ottmaradt foglyokkal együtt és elvonultak a környékről. Nyilván attól féltek, hogy mihelyt a szökevények elmondják, mit tettek velük a japánok, a partizánok egykettőre irgalmatlanul bosszút állnak.

Lehet, hogy a külvilág nem tud ezekről a szornyűségekről, mert MacArthur tábornok minden tőle telhetőt elkövetett, hogy megóvja japán militarista barátainak a „jóhírnevét", de Kínában nagyon is tudnak róluk. Azt is gondosan eltitkolták a nyugati világ előtt, hogy a japán legfelső katonai parancs-

nokság Harbintól 20 mérföldnyire egy telepet létesített, ahol baktériumháború előkészítésén dolgoztak. Ugyanis attól féltek, hogy ennek híre Japán újrafelfegyverzése ellen hangolhatná a közvéleményt. Kínában azonban mindez köztudomású volt, kivált azokon a vidékeken, amelyek a legtöbbet szenvedtek az 1941—1942-ben japán repülőgépekről ledobott bubópestis-baktériumbombák okozta járványoktól. Ennek a bűnös üzemnek, amelyben — az amerikai, valamint a kínai és a szovjet hadifoglyokat — kísérleti célokra használták fel, a háborús bűnösök habarovszki tárgyalásán[1] derítették ki minden részletét. Az erről szóló jelentéseket azonban a nyugati sajtó teljesen elhallgatta. A fővádlottak közül egyesek még ma is szabadon járnak-kelnek Japánban, mások pedig a baktériumháború tanácsadóiként működnek az amerikaiak szolgálatában.

Röviden összefoglalva, a tények a következők. A japánok 1936-ban két titkos katonai szervet állítottak fel. Az egyik a Vízellátási és Profilaktikai Parancsnokság, a másik Hippoepizootikus Parancsnokság fedőnevet kapta. Titkos nevük „731-es alakulat" és „100-as alakulat" volt. Együttvéve mintegy 3 000 tudóst, orvost és laboratóriumi asszisztenst foglalkoztattak. Ezek Mandzsuriában, Harbin közelében, a külvilágtól tökéletesen elszigetelt telepen éltek. A fegyveres erővel őrzött falak mögött ezek az emberek bubópestist, tífuszt, lépfenét, kolerát és egyéb ragályos betegséget előidéző baktériumokat tenyésztettek. Az intézménynek külön börtöne volt, amelyet japán kémelhárító tisztek kísérleti célokra rendszeresen megtöltöttek kínai és kisebb számban amerikai hadifoglyokkal, valamint szovjet állampolgárokkal. A foglyokat vaspóznához kötözték és a kitenyésztett kórokozó baktériumok valamelyik fajtájával előzőleg megfertőzött puskagolyókat lőttek beléjük, vagypedig ugyanígy preparált gránátokat robbantottak fel közelükben. Akkor megfigyelték a betegség lefolyását, mindaddig, amíg a fogoly meg nem halt. A szerencsétlenek rendszerint szörnyű kínok közt pusztultak el, mert sebeiket egyáltalában nem kezelték.

Kavasima tábornok, akit az elsők között hallgattak ki, leírta azokat a fegyverfajtákat, amelyeket a baktériumok ter-

[1] Lásd A japán háborús bűnosok baktériumpere. Szikra 1951.

jesztésére kieszeltek. A töltőtollakban és sétabotok nyelébe illesztett permetezőktől, amelyeket különleges kártevőalakulatoknak szántak, egészen az Isii tábornokról elnevezett porcelánbombákig, amelyeket repülőgépekről dobtak le, valamennyit felsorolta. Az 1941—1942-ben Dél-Kínában végrehajtott kísérletek főként ilyen „Isii"-bombákban ledobott bubópestisbaktériumokkal történtek. Kavasima elmondotta, hogy háromköbméteres kazánokban állították elő azt a táptalajt, amelyen a baktériumok éltek és szaporodtak. Az egyik alakulat, melynek 4 500 inkubátora volt, bubópestis-terjesztő bolhákat tenyésztett. Egy másik osztály ezerszámra tenyésztette a patkányokat, hogy a fertőzött bolhákkal együtt rászabadítsa őket a békés lakosságra.

1945-ben a sétabot- és töltőtoll-baktériumpermetezőkkel felszerelt különleges kártevőalakulatok ott állomásoztak Mandzsuria és a Szovjetunió határa mentén. Csupán egyetlen egy helyen 13 000 patkányt tartottak készenlétben arra, hogy szabadon eresszék őket. Kavasima elmondotta a szovjet bíróság előtt, hogy a Szovjetunió ellen tervbevett baktériumháború előkészítéséről szóló parancsot egy különleges titkos okmány tartalmazta, amelyet maga Hirohito császár írt alá. Jamada tábornok a japán haderő legjavának, a Kvantung-hadseregnek a parancsnoka, ugyancsak tanúvallomást tett és megerősítette, hogy a hadvezetőség választása azért esett az „Isii"-bombákra, mert ezek látszottak a legalkalmasabbaknak a baktériumok terjesztésére. Jamada állítása szerint a tífuszbaktériumok nemcsak az emberi életet támadják meg, hanem az állati és növényi életet, sőt magát a földet is. Nem kétséges, hogy Jamada, akit Japán legjobb tábornokai közé soroltak, jól tudta, mit beszél.

Egy harmadik tanú, Karaszava tábornok, vallomása során elmagyarázta, miféle kísérleteket végeztek azokon az amerikai pilótákon, akiket utóbb megöltek. Többek között a következőket mondta: „Azt tapasztaltuk, hogy egyes Keleten elterjedt betegségekkel szemben immunisak, s így az volt a problémánk, hogyan lehetne olyan baktériumokat tenyészteni, amelyek le tudnák győzni ezt az immunitást".

Azok az ujságtudósítók, akik 1941-ben és 1942-ben Kínában voltak, bizonyára emlékeznek még arra, hogy Csang Kajsek csungkingi sajtófőnöke ismételten azt állította: a japánok

pestissel fertőzött bolhák repülőgépekről való ledobásával, bubópestis-járványt terjesztenek. Abban az időben a kínaiak még nem jöttek rá arra, hogy hogyan dobják le őket, amikor azonban bubópestis-járvány ütött ki olyan vidékeken, ahol ez azelőtt teljesen ismeretlen betegség volt, nyomozni kezdtek. Többízben sikerült megállapítani, hogy a japánok bolhától nyüzsgő rongycsomókat dobáltak le. A bolhákat azután a patkányok vitték szét mindenfelé Akkoriban meg is táviratoztam mindezt a *Daily Express*-nek, más tudósítók pedig a londoni *The Times*-nak, a *New York Times*-nak és a világ nagy hírügynökségeinek továbbították a hírt. MacArthur tábornok azonban mégis megvetően visszautasította a habarovszki bírósági tárgyalás bizonyítékait, tagadta, hogy a japánok Kínában baktériumháborút folytattak és Isii tábornokot és a többi magasrangú tisztet, akiknek a neve a tárgyalás során felmerült, sőt magát Hirohito császárt is, tisztázni igyekezett minden ellenük emelt vád alól. Hogy MacArthur miért vette védelmébe ily feltűnő hévvel ezeket a háborús bűnösöket, az egyszeribe világossá vált, amikor kitudódott, hogy Isii Siro tábornokot, a legfőbb bűnöst, az Egyesült Államok Hadügyminisztériuma a Washington melleti Detrickben levő egyik laboratóriumában alkalmazta, ahol kétségtelenül ugyanolyanfajta „baktériumellenes" munkával foglalkozik, mint amilyet annakidején Harbinban végzett. Az amerikai Hadügyminisztérium főtisztviselőinek számtalan dicsekvéséből kiderül, hogy az Egyesült Államok — a japán háborús bűnösök e téren folytatott tevékenységének felhasználásával és tevőleges segítségével — baktériumháborúra készül.

Ha a helyzet általános erőfeszítést követelne az agresszió elhárítására, Kína népe egy emberként sorakozna fel Mao Ce-tung mögött. Hacsak az imperialisták rá nem eszmélnek arra, hogy Kína — történelme során elsőízben — politikailag rendkívül öntudatos és szorosan egybeforrt nemzetté vált, amelynek fiai mind egy szálig el vannak tökélve, hogy utolsó lehelletükig megvédelmezik újonnan megteremtett boldogságukat, háborús kísérletük olyan végzetes lépéssé válik, amelynek következményeitől a világ minden atombombája és Isii"-bombája sem menti meg őket.

IX. *A KÍNAI NŐK KETTŐS GYŐZELME*

Az egyik előző fejezetben már szóltam futólag néhány szót Vu Csang-jingről, a Központi Irodalmi Intézet diákjáról. Gyermek- és ifjúkorának a története jó kiindulópont a felszabadulás előtti kínai feudális társadalom rothadtságának, a nők rabszolgahelyzetének és az emberhez méltó életért vívott hősies harcuknak illusztrálására. Vu Csang-jing csak ködösen emlékszik édesapjára, de tudja, hogy középparaszt volt, aki keservesen küszködött, hogy megszabaduljon a helybeli földesúrral szemben fennálló tartozásaitól. Amikor helyzete mind reménytelenebbé vált, szerencsejátékra és ivásra adta magát. Valahányszor részeg volt, megverte a feleségét. Végül is a földesúr kisajátította földjét, az apa pedig elkeseredésében feleségén töltötte ki dühét és oly irgalmatlanul ütötte-verte, hogy az asszony magához vette a kis Vu Csang-jinget és elmenekült hazulról. Egy álló esztendeig kettesben vándoroltak faluról-falura és koldulással keresték meg mindennapi kenyerüket. Sokszor megesett, hogy naphosszat egyetlen falatot sem ettek. Nyáron mindketten mezítláb jártak, télen pedig szalmába és rongyokba burkolták lábukat. Többnyire a szabadban háltak szorosan összebújva, néha pedig valamelyik földesúr házának az eresze alatt. De a szabadságnak még ezt a keserves fajtáját is szívesebben elviselték, mint az otthoni nyomorúságot és zsarnokságot.

Egyszer azután édesanyja megbetegedett és valamelyik földesúr udvarán heverő száraz nádcsomóra feküdt le, hogy megpihenjen. A földesúr észrevette és a szó szoros értelmében kitaposta belőle a lelket. Vu Csang-jing kétségbeesetten sikoltozott és rúgta-harapta, ahol csak érte, de mindhiába. Kilencéves volt, amikor édesanyja meghalt. Teljesen egyedül állt a világban. A legközelebbi esemény, amelyre visszaemlékszik az, hogy eladták gyermekmenyasszonyként egy gazdag

parasztnak. Ma sem tudja bizonyosan, hogy ki adta el, de valószínűnek tartja, hogy az a földesúr, aki anyját megölte.

„Szörnyű életem volt, mindenki ütött-vert — mesélte Vu Csang-jing. — Látástól vakulásig robotoltam. Minden házimunkát én végeztem, szőttem-fontam is. A többiek ételmaradéka volt az eledelem. Mindig éhesen feküdtem le, s minden testrészem fájt az ütlegektől. Egyetlen örömöm az volt, amikor ki kellett hajtanom a teheneket a hegyek közé, hogy legeltessem őket, vagy amikor télen kiküldtek az erdőbe fáért. Eleinte féltem. Azelőtt sohasem láttam még nyulat, s amikor először megpillantottam, azt hittem, farkas. Utóbb azonban találkoztam egy másik tehénpásztorral — az is gyermekmenyasszony volt, de nálam valamivel idősebb. Elpanaszoltuk egymásnak keserves élményeinket és néha együtt sírtunk. Ez volt egyetlen vígaszom azokban a szomorú időkben. Eszembe jutott egy dal, amelyet édesanyám szokott énekelni, arról, hogy milyen rettenetes a sorsa egy gyermekmenyasszonynak, s hogy jobb elbujdosni, mint tűrni ezt a sorsot. Annakidején, amikor énekelte, mit sem mondott e dal számomra. Most megértettem. Azt javasoltam barátnőmnek, szökjünk meg. Talán meg tudunk élni koldulásból. Még az is jobb, mint az a keserves élet, amelyet élünk. Ő azonban megrettent ettől a gondolattól. Egyik reggel kihajtottam a teheneket a legelőre és nem tértem vissza többé. Megszöktem, s ismét koldulni kezdtem."

Vu Csang-jing akkor 11 éves volt. Két esztendeig megint koldulásból és alkalmi tehénpásztorkodásból éldegélt. 13 éves korában egy Nanking mellett levő városba vetődött, s mivel a szó szoros értelmében éhezett, elszegődött cselédlánynak egy gazdag kereskedő házába. Ott mindenki megvetette, úgy bántak vele, mint egy rabszolgával. Ismét minden áldott nap kora hajnaltól késő éjszakáig robotolt egy kis löttyért és a kereskedő asztalán hagyott ételmaradékért. Amikor felserdült és csinos, vonzó leány lett belőle, még a kereskedő csábítási kísérleteit is el kellett viselnie. Valahányszor a ház asszonya elment hazulról, hogy meglátogassa rokonait, a kereskedő zaklatni kezdte a leányt, s ellenkezéséért kegyetlenül megkorbácsolta.

18 éves korában Vu Csang-jing egyszer ruhát mosott annál a kis tónál, ahol a környék szegény asszonyai mosták

holmijukat. Hallotta, amint arról beszéltek, hogy szülőfalujában és környékén partizánok tevékenykednek. Megkérdezte tőlük, hogy kik azok a partizánok és mit csinálnak. „Harcolnak a japánok ellen és védelmezik a szegényeket" — válaszolta neki az egyik mosónő s Vu Csang-jing menten eltökélte, hogy csatlakozik hozzájuk. Ismét megszökött és elindult hazafelé, szülőfalujába. Útközben azonban az a balszerencse érte, hogy belebotlott annak a gazdag parasztnak a rokonaiba, akinek annakidején eladták. Felismerték és erőszakkal elvitték „vőlegényéhez". Vu Csang-jing már akkor is szép leány volt, szeme fekete, szája kifejező, arcbőre síma, akár a legfinomabb selyem. A kulák elhatározta, hogy tüstént feleségül veszi. Négy napig, amíg a menyegzői előkészületek folytak, a lányt lakat alatt őrizte egy szobában.

Ötödnapra azután selyemköntösbe öltöztették a szerencsétlen teremtést, fantasztikus fejdísszel ékesítették fel és kivezették mint egy áldozati bárányt. Az eskuvőt a kulák otthonában készültek megtartani, mert a partizánok és a kormány megbízottai ott voltak már a faluban s az efféle kényszerházasság meg volt tiltva. „Amikor kivezettek a szobából — meséli Vu Csang-jing —, gongveréstől és hegedűcincogástól volt hangos a levegő s fojtogató tömjénfüst terjengett. Az asztalok roskadoztak az ajándékoktól, a szoba tele volt gyűlöletes, vigyorgó látogatókkal. Rámparancsoltak, hogy térdeljek le az ősök emléktáblái előtt. Nem akartam térdet hajtani s erre a rokonok megfogtak és erőszakkal akartak térdre kényszeríteni. Elfogott a keserűség. Hát azért szenvedtem végig annyi mindent mostanáig, hogy ismét elölről kezdjem az egészet? Amikor megragadtak, úgy éreztem, valami megpattant a fejemben. Elloktem őket magamtól, feldöntottem a gyertyatartókat, felborítottam a tömjénfüstölőt. Letéptem fejemről a hajéket és torkomszakadtából sikoltozni kezdtem. Általános felfordulás támadt. A vendégek megdobbentek, a kulák pedig feldühödött. Mindenki igyekezett elhallgattatni, én azonban túlkiabáltam mindannyiukat, mert meghallottam, hogy valaki döngeti az utcai kaput. A paraszt erőnek-erejével be akart tuszkolni abba a helyiségbe, amelyben előzőleg be voltam zárva, de egyszerre csak kitárult a kapu és egy csomó paraszt jött be a házba egy egyenruhás kormánymegbízottal. Azt hitték, hogy ölnek valakit. Kiszabadították a kulák karmai

közül. Ez volt életem legboldogabb napja. Még ugyanazon a napon beálltam a partizánok közé és csatlakoztam a forradalomhoz."

A kormánymegbízott megmagyarázta a feldühödött kuláknak, hogy mi a kommunisták álláspontja a kérdésben. Megmondta neki, hogy a felszabadított területeken törvény tiltja a gyermekeljegyzéseket és a menyasszonyvásárlást, és a házasságkötéshez mindkét fél önkéntes beleegyezése szükséges. Vu Csang-jing a kormánymegbízottal együtt elhagyta a kulák házát s azonnal beállt a partizánok közé, mint az Új Negyedik Hadsereg utánpótlási szervének a munkása. Eleinte valamelyik szomszédos faluban egy kis üzemben egyenruhákat varrt egy olyan alakulatban, amelyben sok nő dolgozott. „Ez volt az a hely, ahol irodalommal kezdtem foglalkozni" — magyarázta nekem a leány. Megkértem, mondjon el egyetmást a munkások hőstetteiről, azokról az élményeiről, amelyek irodalmi pályafutását elindították.

„Minden nap veszélyben forogtunk — folytatta Vu Csang-jing. — Körülöttünk mindenfelé japánok voltak. Mi, munkások is, fel voltunk fegyverezve: a férfiak puskával, a nők kézigránátokkal. Rendszerint a parasztok figyelmeztettek bennünket, ha a japánok közeledtek. Ha kisebbfajta banda volt csak, elástuk gépeinket a földbe, majd kimentünk a falu környékére, lesbeálltunk és megöltük őket. Ha nagyobb csapat volt, mindent felpakkoltunk az öszvérekre és a hátunkra és továbbmentünk. Ha mód volt rá — még ha csak egyetlenegy napra is — kicsomagoltunk és dolgozni kezdtünk. Előfordult, hogy még ugyanaznap éjszaka ismét tovább kellett állnunk. Mindig ugyanabban a térségben maradtunk. Elrejtőztünk, harcoltunk, meneteltünk és dolgoztunk. Sose hittem volna, hogy ilyen emberek is vannak a világon. Bátorságuk és jóságuk mélységesen meghatott. Éjszakánként, hacsak gondoltam rájuk, elsírtam magamat. Parasztjainkat is más megvilágításban láttam. Figyelmeztettek minket a japánok közeledtére, életüket kockáztatták azzal, hogy rendelkezésünkre bocsátották kunyhóikat és csűrjeiket, hogy ott felállíthassuk műhelyeinket, elbujtatták sebesült vagy beteg bajtársainkat.

1945-ben, amikor a japánok megadták magukat, azt hittük, hogy viszontagságaink végetértek. Miközben azonban Mao elnök Csungkingban volt Csang Kaj-sekkel való béketárgya-

lások végett, a Kuomintang nagy hadsereget küldött kiirtásunkra és a tárgyalások befejeztével támadást indított a felszabadított körzetek ellen. Tovább meneteltünk, harcoltunk és dolgoztunk, végül azonban körülfogtak minket, s nem maradt más hátra, mint kis csoportokra oszolva menekülni. A nők közül öten eljutottunk a Jangce-folyóhoz. Halászokra bukkantunk és megkértük őket, vigyenek a túlsó partra. Négy társnőm egy nagyobb csónakba szállt, nekem egy kis ladikban jutott hely. Alighogy elhagytuk a partot, a Kuomintang-katonák lövöldözni kezdtek reánk. Megölték mind a négy drága bajtársnőmet, egyiket a másik után. Az a halászasszony, aki az én ladikomban evezett, a karján sebesült meg. Mindketten lekuporodtunk a ladik fenekére, s hagytuk, hogy vigyen bennünket az ár, amíg lőtávolságon kívül nem érünk.

Hét napig úsztunk lefelé a Jangcén, s ez alatt az idő alatt mindössze egy kevés rizs és halászáshoz tartogatott kiszáradt csalétek volt az eledelünk. Nem mertünk mutatkozni, mert Kuomintang-motorcsónakok cirkáltak a folyón és mindkét partot csapatok őrizték."

Végül is az éhség arra kényszerítette a két nőt, hogy Vuhunál — mintegy 60 mérföldnyire Nankingtól — partraszálljanak. Itt parasztok gondoskodtak róluk, majdpedig elkísérték Vu Csang-jinget az Új Negyedik Hadsereg második hadosztályának pukovi főhadiszállására. Ettőlfogva egészen a Kuomintang-csapatok felett aratott végső győzelemig Vu Csang-jing a forradalmárok szokásos nehéz életét élte. Északra vezényelték, Santung tartományba, s ott ismét egy hadiüzemben dolgozott. „1947 telén rosszabb helyzetben voltunk, mint bármikor a japánok uralma alatt — mondta Vu Csang-jing. — Teljesen körül voltunk zárva. Munka után kimentünk a környékre tüzelőért és különféle gyökereket meg növényi magokat szedegetni, hogy legyen mit ennünk. Bajtársaink közül sokan megbetegedtek az éhezéstől és az ártalmas eledeltől. A többiek hősiesen tovább dolgoztak és sohasem panaszkodtak. Én mind keményebben vetettem magamat a tanulásra, meg akartam örökíteni népünk hőstetteit. Azt akartam, hogy tudjon róluk egész Kína és az egész világ."

A történet folytatását már elmondtam. Vu Csang-jing, ez az életkedvvel és energiával teli szép leány, ma a kínai irodalom legkiválóbb mestereinek a vezetése alatt szorgalmasan

készülődik az írói pályára. A közeljövőben írásaiban a kínai forradalom hőskölteménybe illő eseményeit örökíti meg. Nem kétséges, hogy életének története el fog jutni a néphez, országszerte mindenüvé. A világ népei is fokozatosan tudomást szereznek Vu Csang-jing társainak, az egyszerű embereknek: a munkásoknak, parasztoknak és katonáknak, mindenekfölött pedig a kínai nőknek a hősiességéről. Ahogy a Központi Irodalmi Intézetben elbeszélgettem vele, nehéz volt elképzelni mindazt a megpróbáltatást, amelyen ez a leány, éppúgy, mint oly sok vele egykorú társa, keresztülment. Külseje olyan volt, mint általában az egyetemi hallgatóké. Egészen kurtára nyírt fekete haját hátra fésüli, kékszínű, ellenzős sapkát, hosszú kék nadrágot és rövidujjú zubbonyt visel, arca a beszéd hevében kipirult az izgalomtól, nagy, fekete szeme könnybelábadt, amint négy barátnőjének a haláláról és a halászasszony hősiességéről beszélt, hangja büszkén csengett, amikor bajtársainak bátor tetteiről mesélt, s csak úgy sugárzott a boldogságtól, amikor új életére terelődött a szó. Nyugati fogalmak szerint Vu Csang-jing rendkívüli teremtés, Kínában azonban millió- és milliószámra vannak ilyen rendkívüli nők.

A forradalom harcosai nem győzik mesélni azokat a minden elképzelést felülmúló történeteket, melyek mind a parasztasszonyok bátorságát, kitartását és leleményességét illusztrálják. Úgyszólván a japánok és a kuomintangisták orra előtt szőttek-fontak a partizánoknak, egyenruhát és cipőt készítettek számukra. Ők eveztek — sokszor fegyvertűz közepette — azokban a bárkákban, amelyek csapatokat szállítottak át a folyókon. Egy alkalommal, a Vulung-folyónál a női milícia egyik különítménye egész éjszaka dolgozott a fagyos vízben, hogy kész legyen a híd, mire másnap hajnalban a csapatok megérkeznek. Parasztasszonyok férjük oldalán segédkeztek a partizánoknak a sebesültek elszállításában és az utánpótlás biztosításában. Ha csendőrök jöttek a faluba, elbujtatták a kormánymegbízottakat, vagy azt hazudták, hogy a férjük vagy a fiuk. E parasztasszonyok közül sokat kivégeztek, mert inkább a halált választották, semhogy felvilágosítást adjanak. A japánok időnként lecsaptak egy-egy falura, hogy elkapják a partizánokat vagy kormánymegbízottakat. Különös fogást alkalmaztak. Összehívták a falu valamennyi lakóját. Mindenkinek le kellett kuporodnia a földre: a nőknek az egyik olda-

lon, a férfiaknak a másikon. Ahogy a férfiak egyenként felálltak egy-egy asszony a maga hozzátartozójának: férjének, apjának vagy testvérének kellett, hogy vallja. Akinek már nem akadt hozzátartozója, mint gyanús elemet kivégezték. Számtalanszor megesett, hogy az asszonyok nem törődve azzal, hogy a biztos halál vár reájuk, ha a japánok rájönnek hazugságukra, fennszóval sorjában hozzátartozójuknak vallották a partizánokat és házukban tartották őket mindaddig, amíg a japánok el nem vonultak.

Li Hszing-ko egy Peking közelében lévő faluból származik. 49 éves létére, ráncos öregasszony. 18 éves korában 20 ezüstdollárért eladták egy férfinak, aki 30 esztendővel volt idősebb nála. Három gyermeke született. Egyszer egy esztendőben, amikor igen szűkében voltak az élelemnek, férje megbetegedett. Azon gondolkoztak, hogy eladják 13 éves leányukat, de napokon át tartó tanácskozás után, az öregember (aki akkor 73 éves volt) kijelentette, hogy inkább meghal. És valóban ez történt. A két fiú beállt a partizánok közé és Li Hszing-ko magára maradt leányával. Három hónappal férje halála után egyik fia beállított hozzá egy partizánnal. Ez így szólt hozzá: „Fiad azt mondja, hogy derék, jólelkű asszony vagy, mi ráakadtunk egy partizánbajtársunkra, akit a japánok megkínoztak és elevenen elástak, de még nem halt meg. Idehozhatjuk?" Az asszony beleegyezett és megállapodtak abban, hogy még aznap éjjel odahozzák a sebesült partizánt.

Li Hszing-ko sokáig fennmaradt és font az este. Éjféltájban a partizánok egy eszméletlen, vérző emberroncsot hoztak be házába. Fiatal fiú volt. A kangra fektették és tüstént eltávoztak, mert a japán katonák máris megkezdték a falu átkutatását. A fiú fejbőre végighasadt egy kardcsapástól, altestéről cafatokban lógott a hús, kezén-lábán tátongó sebek voltak. „Öt nagy és tíz kisebb sebe volt, valamennyi tele földdel. Alig lélekzett már a szerencsétlen" — mondta Li Hszing-ko. Kimosta sebeit azzal a sterilizált vattával, amelyet a partizánok hagytak ott neki, fekete takarót borított rá, jómaga pedig gyászruhát öltött. Reggel beállítottak hozzá a japánok. Leánya valósággal reszketett a félelemtől. Az asszony egy kissé visszahajtotta a fekete pokrócot, hogy megmutassa a beteg viaszsárga arcát és ujjával a remegő leányra mutatva, ezt mondta: „Ő is lázas. Nyilván tífusz. Üljenek le, főzök

maguknak egy kis teát." A japánok erre sietve távoztak. Röviddel ezután csoda történt. A kunyhó földespadlója megmozdult, és a kang alól négy egészségügyi katona mászott elő. A partizánok, az éjszaka folyamán, földalatti rejtekhelyükről alagutat ástak a házhoz. Az egészségügyi katonák megvizsgálták a sebesült fiút. Reménytelen esetnek látszott. Miután orvosságot és kötszert hagytak ott számára, a partizánok eltávoztak. A beteg nem bírta állkapcsát mozgatni, Li Hszing-ko azonban egy csorba bögréből tejet csöpögtetett a nyelvére s az cseppenként folyt le a torkán.

Különös új világ tárult fel Li Hszing-ko előtt. A kangjából nyiló alagút egy másik, nagyobb alagútba torkollott, amely a föld alatt a szomszéd faluba vezetett, onnan pedig az utána következőbe. S alighanem még tovább is, de ezt már nem tudta biztosan. Kis sáncerődökben más sebesült partizánok is feküdtek és Li Hszing-ko most már azokról is kezdett gondoskodni: főzött részükre és ápolta őket. Napját azzal töltötte, hogy ide-oda mászott az alagutakban, saját ápoltjától a többi sebesülthöz és vissza. Konyhájában ennivalót készített számukra és széthordta a sáncerődökbe, ami nyomorékra kötözött lábán kétszeresen nehezére esett. Otthoni sebesültjét nem vihették el a többiekhez, mert tökéletesen mozdulatlanul kellett feküdnie. Nyolc álló hónapig le sem vetette ruháját. Éjjel-nappal ápolta betegét: mosdatta, fehérneműjét váltogatta, sebeit kezelte, etette-itatta.

„Nem mertem elaludni, annyira féltem, hogy meghal — mondta Li Hszing-ko. — Éjjelente minduntalan szája elé tartottam a kezemet, hogy érezzem, vajjon lélekzik-e még." Nyolc hónap multán a fiú fel bírt már ülni és végül is annyira javult az állapota, hogy átszállíthatták a kangról a földalatti „kórházba". Ettőlfogva az asszony minden idejét a többi sebesült gondozásának szentelte, eledelüket pedig különböző helyeken az alagúttal összekötött másik két faluban, hol az egyik, hol a másik barátjuk házában készítette el, nehogy gyanút keltsen. Önfeláldozó munkájával összesen hat félholt embernek az életét mentette meg és még 29 más sebesültét. Soha, egyetlenegy ápoltja sem pusztult el a keze alatt.

„A felszabadulás után — fejezte be történetét — nekem adták a falu legszebb házát, amikor pedig a földreform végrehajtására került a sor, ragaszkodtak ahhoz, hogy én kapjam

a legjobb földet. Háromszobás lakásom van, valódi üvegablakokkal." Utóbb Li Hszing-ko képviselte körzetét a Kínai Nők Első Országos Kongresszusán, s korzetében ő lett a kölcsönös segítség brigádok egyik legfőbb vezetője. Az a fiú, akinek annakidején megmentette az életét, anyjává fogadta.

Szun Ju-ming a hősiesség egy másik példáját szolgáltatja. 22 éves leány, szeme ragyog, ajka körül huncut mosoly játszadozik. Leleményességét a japánok a saját bőrükön tapasztalták. Falujától néhány mérföldnyire japán helyőrség állomásozott. Katonáik gyakran végigportyázták a környékbeli falvakat, erőszakoskodtak és gyilkoltak. 14 éves korában Szun Ju-ming, anyja tudta nélkül, beállt a földalatti női milíciába. Minden reggel szorgalmasan gyakorolta a futást és még nagy távolságra is bírta az iramot. Akkor megtanult puskával és pisztollyal bánni. Mivel minden egyes golyónak nagy értéke volt, első próbalövésénél mindjárt japán katonát vett célba. Megtanult aknavetőt kezelni és aknát rakni. Ügyessége leginkább az aknarakásban bontakozott ki. Megfigyelte az ellenség szokásait, tanulmányozta azokat az utakat, amelyeken csapatai közlekedni szoktak és éjszakánként ennek megfelelően helyezte el az aknákat. Hét különféle aknafajta kezeléséhez értett, pontosan tudta, hogyan és mekkora térközökben kell elhelyezni őket, milyen mélyre kell tenni a nyomásra működő aknákat ahhoz, hogy a gyalogos csapatok valamint a lovasság alatt robbanjanak és hogyan kell összekapcsolni valamennyit, hogy a lehető legnagyobb kárt okozzák a menetelő japán csapatokban. Amikor a japánok aknakutatókészülékeket kezdtek alkalmazni, azzal játszotta ki őket, hogy fémnélküli aknákat használt. Az aknakutató készülékek teljesen hatástalanok voltak ezekkel a porcelánaknákkal szemben, amelyek éles kövekkel és jó, fekete puskaporral voltak töltve. Szun Ju-ming a falujabeliek közül sokakat megszervezett, hogy ők is készítsenek és rakjanak aknákat. Tevékenységének első hat hónapjában hat japánt pusztított el és faluja veszedelmes hellyé vált az ellenség számára. Egy különleges fortélyt eszelt ki és azzal csalta tőrbe az ellenséges katonákat. Elsétálgatott egy-egy japán őrszem előtt és úgy tett, mintha kacérkodni akarna vele. Amikor sikerült felkeltenie érdeklődését, a japán rendszerint utána sietett. A leány erre megszaporázta lépteit és olyan ösvényre csalta a katonát, ahol

előzőleg aknát helyezett el, amikor pedig odaértek, hirtelen nekiiramodott, hogy elkerülje a robbanást. Édesanyja mit sem sejtett erről a tevékenységéről és örökösen szidta a kis Szun Ju-minget, hogy tönkrenyúzza a cipőjét. A leány káposztával és répával megrakott kosárban szokta széthordani az aknákat, úgyhogy senkisem fogott gyanút. A női milícia többi tagjával együtt sikerült oly veszedelmessé tenniök a környék útjait, hogy a japánok végül is csak a sekélyvízű folyó medrében menetelve merték megközelíteni a falut. Szun Ju-ming erre kieszelt egy olyan aknát, amelyet a gázlónak használt kövek alá illesztettek, és miután ilymódon néhány katonát a folyó medrében is levegőbe röpítettek, a japánok végkép elkerülték a falut. Szun Ju-ming egymaga 16 japánt ölt meg e sajátkezűleg lerakott aknák segítségével, egyet pedig puskájával „céllövészet" közben. Éjnek idején számtalanszor vezetett partizánőrjáratokat a japánok állásai ellen, amelyeket előzőleg napközben alaposan megfigyelt.

Miután a japánok megadták magukat, Kuomintang-csapatok jöttek arra a környékre, hogy kifüstöljék a partizánokat. A parasztok ismét nekifogtak az aknarakásnak, de a falu aknaveszélyes voltának híre egymagában is elegendő volt ahhoz, hogy egyszersmindenkorra elriassza onnan a Kuomintang-csapatokat. A falu férfilakosságának legnagyobb része elment, hogy Csang Kaj-sek ellen harcoljon, így hát pótolni kellett őket odahaza. Szun Ju-ming ekkor a munka hőse lett. A női milícia felkért néhány oreg parasztot, hogy tanítsa meg őket a földművelés minden részletére és a leányok a kis Szun Juminggel az élükön szántottak, vetettek, arattak, nehogy megakadjon a munka és élelem nélkül maradjon a falu. Szun Juming bátyja is beállt a Népi Felszabadító Hadseregbe és elesett a harctéren.

A felszabadulás után Szun Ju-ming családja minden egyes tagjának, még hősi halált halt bátyjának is, földet juttattak, de Szun sokallotta ezt, és ragaszkodott ahhoz, hogy visszafogadják tőlük a földek egy részét.

„Édesanyám nagyon elmaradt asszony volt — sóhajtott Szun Ju-ming. — A földesúrnál szolgált és a sok veréssel kiöltek belőle minden lelkesedést. Partizántevékenységem miatt örökösen bajom volt vele. Egyszer figyelmeztettek minket, hogy japánok jönnek a faluba és átkutatják a házakat.

Erre aknát raktam házunk elé, édesanyám azonban megijedt és kiásatta velem. Azt mondta, valamennyien elpusztulunk. Nem látta be, hogy jobb meghalni, mint a japánok prédájává lenni. Még az volt a szerencse, hogy végül is nem jöttek el. Édesanyám csak egyetlen egyszer volt megelégedve. Akkor, amikor egy lovasalakulatot röpítettünk a levegőbe és egy kis lóhúst vittem haza. Most lassan részt kezd már venni az új életben. Kinn dolgozik a szántóföldeken hugommal, elesett bátyám özvegyével és velem együtt."

Minden faluban bőven akadnak olyan hős nők, mint Vu Csang-jing, Li Hszing-ko és a kis Szun Ju-ming. Valamennyien rendületlenül végigküzdötték a kettős harcot az idegen hódítók és a feudális társadalom ellen, amelyek egyaránt elnyomták őket. Bátorságukkal, állhatatosságukkal és leleményességükkel bebizonyították, hogy a helytálláshoz és a győzelem kivívásához szükséges képességek tekintetében semmivel sem maradnak a férfiak mögött. Puskával a kezükben vívták ki maguknak azt a jogot, hogy felszabaduljanak feudális szolgahelyzetükből. Mind a harcterekén, mind a hátországban, a bátorságnak olyan csodatetteit vitték véghez, amelyek lelkesítő példaképül szolgálnak az asszonyoknak világszerte mindenütt.

Sokhelyütt, amikor japán vagy Kuomintang-csapatok hatoltak be valamely vidékre, ahonnan a férfiak zöme hadbavonult és más frontokon verekedett, az asszonyok külön partizánegységeket alakítottak és aknákkal, kezdetleges kézigránátokkal, sőt — jobb híján — kaszával és bambuszlándzsával harcoltak. Az egyik ilyen legendás haditettnek egy Li Lanting nevű 24 éves partizánvezér a hőse, aki megcsinálta azt, hogy egy Kuomintang-csapatok által körülzárt és Kuomintang-repülőgépek által bombázott és géppuskázott térségből kimentette a Népi Felszabadító Hadsereg 500 sebesült katonáját. Összetoborzott többszáz asszonyt, hogy segítsenek neki, majd maga fogta meg a legelső hordágyat és tekervényes kerülő ösvényeken, amelyeket csakis ők ismertek, minden emberveszteség nélkül biztonságos helyre vitték mind az ötszáz sebesültet.

Lelkesítő jópéldával jártak elől az olyan asszonyok, mint Szung Csing-ling, Szun Jat-szennek, a Kínai Köztársaság megalapítójának az özvegye. A Szung-család többi tagja elárulta

a forradalom ügyét. Szung Csing-lingre is nagy nyomást gyakoroltak és igyekeztek rávenni, hogy kövesse példájukat. Egyik nővére Csang Kaj-sek felesége, a másik Kungé, a korrupt Kuomintang-miniszteré, fivére, T. V. Szung pedig Csang Kaj-sek külügyminisztere volt. Szun Jat-szen asszony azonban sohasem tántorodott meg és mindvégig hűséges maradt férjének ahhoz az elvéhez, amely a kommunista párttal való együttműködést és a Szovjetunióval való barátságot hirdette. 1927-ben, amikor Csang Kaj-sek megindította irtóhadjáratát és fehér terrorját a kommunisták ellen, Szung Csing-ling megalapította a Polgári Jogok Védelméért Küzdő Egyesületet és sokszáz embert szabadított ki a Kuomintang-hóhérok karmai közül. Sanghajban, Kantonban és Csungkingban, az ellenséges tábor kellős közepén, ahol a Kuomintang-rendőrség éjjel-nappal figyelte és bárhová ment, nyomon követte, soha egyetlenegy pillanatig sem titkolta, mennyire megveti Csang Kaj-seket és családja többi tagját vérszomjas árulásuk miatt. Minden nap életét kockáztatta Kína haladószellemű embereinek megmentéséért. Százakra rúg azoknak a száma, akik neki köszönhetik életüket. Ma a Központi Népi Kormány helyettes elnöke.

Hang Ho-csin, Csu Te tábornoknak, a Népi Felszabadító Hadsereg főparancsnokának a felesége, a Hosszú Menetelés folyamán külön női brigádot vezetett, amely a férfiak oldalán harcolt, nem kevésbbé bátran, és a legnehezebb és legveszedelmesebb feladatokat hajtotta végre. Jelenleg az Összkínai Demokratikus Nőszövetség gyermekvédelmi osztályának vezetője. Cseng Hsziao-ming, aki azelőtt hímzőnő és textilgyári munkásleány volt, Csingtaónak a japánok által való megszállása után Közép-Kínába menekült. Ott saját kezdeményezésére egy különleges partizánalakulatot szervezett. Amikor a japánok nagy díjat tűztek ki a fejére, férfinak álcázta magát és megteremtette a maga külön „felszabadított területét". Idővel kiváló politikai vezetővé és a partizánharc szakértőjévé fejlődött és csakis néhány vezető funkcionárius tudta róla, hogy nő. Utóbb póttagként beválasztották a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságába. Egyben a Kínai Textilmunkások Országos Szövetségének is főtitkára. Teng Jing-csao, Csou En-laj miniszterelnök és külügyminiszter felesége, attól fogva, hogy 1919-ben résztvett a Május Negyedike-mozgalomban, mindvégig a forradalom ügyéért harcolt. Sanghajban, vállalva

az ezzel járó veszélyeket, tevékenyen résztvett a földalatti mozgalomban. Tiencsinben megszervezte a diákifjúságot, Kantonban pedig együtt dolgozott Szung Csing-linggel. Teng Jingcsao mindig ott volt, ahol a legnagyobb volt a baj és legkeményebb a küzdelem. Gyenge szervezete ellenére, résztvett férjével együtt a Hosszú Menetelésben, utóbb pedig osztozott vele csungkingi kényes küldetésének veszélyeiben, amikor Csou En-laj azon fáradozott, hogy összetartsa a japánellenes egységfront vékony szálait.

Ezeknek az asszonyoknak mindegyikéről külön-külön könyvet lehetne írni, hiszen a kínai történelem néhány legfontosabb lapja fűződik nevükhöz s életükhöz. Szaj Meng-cse ma a Népi Tanácsadó Testület nagyrabecsült tagja. Egész politikai működését a Kuomintang-területeken végzett földalatti munkának szentelte. Ismételten megkínozták és börtönbe vetették. Egyik alkalommal, amikor ütötték-verték, hogy kicsikarják belőle elvtársainak a nevét, mindkét lábát és egy bordáját is eltörték. Borsozott vizet öntöttek szemébe, orrába és fülébe, minden pokoli fortélyt, amit csak emberi agy kieszelhet, felhasználtak, de mindhiába, sohasem sikerült megtörniök akaratát. Abban a pillanatban, amikor szabadult, azonnal folytatta földalatti tevékenységét.

Önkénytelenül is felvetődik a kérdés: milyen nők ezek? Mi adott nekik erőt e rendkívüli tettek végrehajtására? Ezek az asszonyok páratlan odaadással és bátorsággal vívták kettős harcukat — a nők és hazájuk felszabadításáért. Ma már Kína valamennyi asszonya és leánya élvezi áldozatuk gyümölcsét.

Évszázadokon át Kína óriási rabszolgatábor volt. 300 esztendeig nyögte a mandzsu uralom jármát, 100 évig a nyugati imperializmusét és mindezt betetőzte a japán és a Kuomintang-fasizmus. Az évszázados szolgaság ellen időnként hősiesen fellázadtak, de ezeket a lázadásokat rendszerint vérbefojtották. A kínai parasztok és kézművesek sorsa szörnyűséges volt, Kína asszonyainak túlnyomó többségéé azonban annál tízszerte szörnyűségesebb.

A bölcsőtől a sírig alsóbbrendű, megvetett teremtéseknek tekintették őket, akiknek az a rendeltetésük, hogy rabszolgák rabszolgái legyenek, hogy bordélyházakba adják el őket, szennyvízcsatornába, vagy akár folyóba fojtsák őket aszerint, hogy kinek milyen sors jutott osztályrészül. A legeslegtöbb,

amit nő remélhetett, az volt, hogy egy gazdag férfi játékszere lehet, de akkor is számolnia kellett azzal, hogy egyszer sutbadobják, mint ahogy a gyermek összetöri játékát, ha ráunt. A leánygyermeknek már a születését is csapásnak tekintették és a leánycsecsemők megfojtása vagy vízbeölése ép oly mindennapos dolog volt Kínában, mint a kölyökkutyák és a kismacskák vízbefojtása nyugaton. Általános szokás volt, hogy a leányt már kicsiny korában eljegyezték egy gyermekkel vagy felnőtt férfival, akit még csak nem is látott soha, s azután elküldték hazulról, hogy holta napjáig anyósa és férje rabszolgájaként élje le életét. Végleg odaláncolták új családjához és soha többé nem térhetett vissza a szülői házba. A paraszt számára leánygyermek születése azt jelentette, hogy félre kell raknia keresetének tetemes részét, vagypedig kölcsönt kell kérnie a földesúrtól, hogy hozományról gondoskodjék, mire eljön az ideje, hogy férjhez adja. Máskülönben, ha a lány csinos volt, csak azt tehette, hogy néhány zsák gabonáért eladja rabszolgaleánynak. Ha szép volt a leány és szülei nem akartak megválni tőle, a földesúr rendszerint szerét ejtette, hogy hatalmába kerítse az apát és rákényszerítse arra, hogy tartozása törlesztéseképpen odaadja neki leányát.

Akármilyen keserves és kegyetlen volt is ez az élet, a gyermekmenyasszonynak el kellett tűrnie. Ha özvegységre jutott, nem mehetett többé férjhez. Ha dacolva a szokással, újra férjhez ment, a törvény büntetlenséget biztosított azoknak a hozzátartozóinak, akik esetleg megölték, hogy megmentsék a család becsületét. Ha meghalt a vőlegény, arra kényszerítették a leányt, hogy emléktáblájával kössön házasságot. Ez esetben törvényes özveggyé vált és élete fogytáig szolgálhatta elhúnyt férje hozzátartozóit. Nem volt pénze, sem saját tulajdona és rendszerint ételmaradékot evett csak, azt, amit a család többi tagja miután jóllakott, meghagyott. A legtöbb földesúrnak féltucat rabszolganője vagy menye volt a háztartásában és azokkal végeztette el az alantas cselédmunkát. A rabszolgaleányokat rendszerint 15—16 éves korukig tartották szolgálatukban, akkor eladták őket ágyastársnak, vagypedig valamelyik bordélyházba. Olcsó árucikknek tekintették őket, olyasminek, amit szegény parasztembernek nem áll módjában megtartani, amiből azonban a földesurak tőkét

tudnak kovácsolni pusztán azzal, hogy nőni hagyják, amíg pénzre nem válthatják őket. Ugyanakkor pedig ingyen munkájukból is hasznot húztak. Ha egy leány valamelyik földesúr vagy gazdag kereskedő menyasszonya lett, nem volt joga ahhoz, hogy elváljon tőle. Annyi más feleség és ágyas jelenlétét kellett alázatosan eltűrnie, amennyit csak a férje el bírt tartani. Amikor öregebb lett, le kellett nyelnie a fiatalabb ágyasok sértéseit és ha túlságosan sokat tiltakozott ellenük, könnyen megeshetett, hogy mérget kevertek ételébe. Minthogy a földesurak hatalmukban tartották a bíróságokat, minden kockázat nélkül azt tehették megunt feleségükkel, amit akartak. (Az agrárreformot követő vádgyűléseken sokszor előfordult, hogy a háznéphez tartozó asszonyok azzal vádolták a földesurat, hogy meggyilkolta valamelyik feleségét vagy ágyastársát.) Még annak az asszonynak, aki boldog házaséletet élt, sem volt lehetősége arra, hogy résztvegyen a közéletben vagy a társadalmi életben. Sohasem kísérhette el férjét társas összejövetelekre — kivéve a tengerparti kikötővárosokban, de ott is csak szórványosan, egy-egy kivételes esetben. A metodista keresztény hitre tért Csang Kaj-seknek, a volt sanghaji banditának és amerikai nevelésű metodista feleségének leglelkesebb hívei is nehezen tudják összeegyeztetni a házaspár „hívő keresztény mivoltát" azzal a ténnyel, hogy házasságkötésük idején Csang Kaj-seknek három törvényes felesége volt már. Idősebb fiának, Csang Csing-kuónak az anyja Csekiang tartományban él, fiatalabbik fiáé, Csang Vej-kuóé, Japánban, első felesége pedig a Kanszu tartományban lévő Lancsouban. Ezenkívül időnként újabb ágyasokkal szaporodott Csang Kaj-sek házanépe.

Amikor az ipari fejlődés bomlasztani kezdte Kína feudális társadalmi szerkezetét, a társadalmi illemszabályok eléggé meglazultak ahhoz, hogy megengedjék az asszonyoknak, hogy félig-meddig rabszolgákként dolgozzanak az ipari városok textil-, szőnyeg- és dohánygyáraiban. De csakis a legalantasabb munkát végezhették és semmi lehetőségük sem volt arra, hogy irodai vagy műszaki állásokba juthassanak. Ki voltak szolgáltatva a munkavezetőknek, akik gyakran prostitúcióra kényszerítették, bérbeadták őket és bezsebelték a hasznot.

A munkásleányok már nyolcéves koruktól fogva gyárban dolgoztak. Az első három, esetleg négy-öt esztendőben nem

kaptak fizetést. Tanoncok voltak és örültek, ha egy maroknyi kölest vagy rizst kaptak a 14 órás munkanapra. Amikor felserdültek és pénzt kerestek már munkájukkal, bérüket családjuk eltartására kellett fordítaniok. A hozzátartozóknak tehát közvetlen érdekük fűződött ahhoz, hogy megakadályozzák a leányok férjhezmenetelét. A házasság e tekintetben mindössze annyi változást hozott számukra, hogy azontúl férjük családja fogyasztotta el egész keresetüket. Egyébként is, a házasságkötéssel helyzetük csaknem mindig rosszabbodott, a terhesség pedig, ha rájöttek, többnyire az állásból való elbocsátással járt. A leányok ezért titokban mentek férjhez, s amikor állapotosak lettek, szövetcsíkokkal szorosan körülkötötték hasukat, nehogy észre lehessen venni. Egészen a szülés napjáig dolgoztak, sőt gyakran még az utolsó pillanatig is. Senki sem engedhette meg magának, hogy elessen egyhavi bérétől, márpedig ezt egyetlenegy napi hiányzás esetén is irgalmatlanul levonták. Így azután a nők természetesen beteggé tették magukat. Sokan belehaltak a szülésbe, vagy utóbb a szülés okozta vérmérgezésbe. (Az iparvidékeken megvizsgált asszonyoknak több mint feléről kiderült, hogy terhességük eltitkolására irányuló kísérletek, a kellő segédlet nélkül vagy gondatlan segédlettel lefolyt szülések, valamint a szülés utáni pihenés hiánya következtében különféle női betegségekben szenvedtek.)

Az ipari munkásnők, nehogy anyagi veszteség érje őket férjhezmenetelükkel, sok esetben törvénytelen gyermekeket hoztak a világra. Az anyák semmiféle igényt sem támaszthattak az apával szemben, anyósuk sem volt, aki gyermeküket gondozza, ők maguk pedig nem hagyhatták ott munkájukat. Így nem maradt más választásuk, mint egész napra bezárni csecsemőjüket a gyártelepen lévő lakásukba étlen-szomjan, megkockáztatva, hogy a gyerek éhenhal, vagypedig becsempészni őket a gyárba, mint sokan csinálták és csodaszámba menő leleményességgel szerét ejteni annak, hogy munkaközben titokban megszoptassák. Sokan arra kényszerültek, hogy elhagyják csecsemőjüket. A Kuomintang-uralom utolsó éveiben egymagában Sanghajban 6 500 elhagyott kisdedet találtak az utcán. De ezenfelül tízezrekre rúg azoknak a száma, akik a borzalmas gazdasági és társadalmi rendszer következtében évről évre városokban és falvakban éhenpusztultak. A kínai

anyák éppoly szenvedélyes szeretettel csüngenek gyermekeiken, mint a többi anyák szerte a világon. Maguk azok a nehézségek, amelyek között a világra hozták s az a sok-sok szenvedés, amelyet el kell viselniök, hogy felnevelhessék őket, meghatványozta szeretetüket azok iránt, akik életben maradtak. Az örökös nyomor, éhezés és halál miatt azonban vajmi kevés munkás és paraszt lelte örömét a családi életben. Az anyák gyakran kerültek abba a szörnyűséges dilemmába, hogy eladják egyik gyermeküket, hogy élelmet biztosítsanak a másik számára.

Ezek az embertelen életkörülmények voltak azok, amelyek a kínai nők forradalmi lendületét tüzelték, arra késztették, hogy vállaljanak minden nélkülözést és veszedelmet az önmaguk és hazájuk felszabadításáért vívott kettős harcban. Sok kínai nővel beszélgettem: parasztasszonyokkal, gyárimunkásnőkkel és kötözöttlábú ráncos öregasszonyokkal. Valamennyiöktől megkérdeztem, melyik volt életük legboldogabb napja. Voltak, akik azt felelték: „Az a nap, amikor a fiam épségben és egészségesen hazatért a háborúból", de tíz eset közül kilencben a válasz ez volt: „Amikor a Népi Felszabadító Hadsereg bevonult a falunkba", vagy: „Amikor elsőízben hallottam hírét az új házassági törvénynek", vagypedig: „Amikor földet kaptam." A felszabadulás előtt sohasem volt boldog napjuk.

Az esküvő napja? Ez azt jelentette, hogy olyasvalakivel kötnek házasságot, akit azelőtt soha nem láttak. Hogy eladták őket örök rabszolgaságra. Az iskola? 20 közül ha egy járt iskolába, vagy annyi sem. Születésnap? Gyásznap, amelyen sirathatták, hogy nőnek születtek. Gyermekkori játékok? A falvakban szigorúan a szülői ház falai közt tartották őket, feudális elszigeteltségben. Napestig fontak, varrtak és súroltak. A városokban pedig megverték őket, ha elaludtak a szövőszék mellett, olyan korban, amikor még játszaniok kellett volna. A felszabadulás előtt életuk vígasztalanul komor és gyászos volt. Boldog napokat a nők nem ismertek.

Az 1950 május elsején életbe léptetett új házassági törvény ugyancsak egyike azoknak a nagy emberi vívmányoknak, amelyek egycsapásra véget vetettek a kínai nők sokezeréves nyomorúságának. Érdemes részletesen idézni, mivel a törvény híven tükrözi a nők tragikus helyzetét a felszabadulás

előtt. Ugyanakkor pedig megszabja új helyzetüket, amely csakis fejlett társadalmi rendszerben lehetséges. Mielőtt a törvényt elfogadták, a gyárakban és a falvakban több hónapon át megvitatták, a házassági szokásokat pedig Kína minden részében másfél éven keresztül gondosan tanulmányozták. A törvény tekintetbe veszi a családi kötelezettségek iránt táplált hagyományos nagy tiszteletet.

A törvény 1. szakasza bejelenti az „önkényes és kényszerű feudális házassági rendszer eltörlését, amely a férfinak a nővel szembeni felsőbbrendűségén alapszik és semmibe veszi a gyermekek érdekeit. Az új, demokratikus házassági rendszer alapelvei: a házasfelek szabad megválasztása, az egynejűség, egyenlő jogok mindkét nem számára, valamint a nők és a gyermekek védelme." A 2. szakasz megtiltja „a többnejűséget, az ágyasságot, a gyermekeljegyzést, az özvegyasszonyok újraférjhezmenésének megakadályozását és ajándék vagy pénz kierőszakolását házasságkötéssel kapcsolatban". A falusi házasságszerzőknek tehát egyszersmindenkorra befellegzett és megszűnt a parasztok örökös réme, a hozományrendszer. A 3. szakasz kimondja, hogy a házasságnak „mindkét fél szabad elhatározásán" kell alapulnia, a 4. szakasz pedig megszabja, hogy a férfiak 20 éves koruktól, a nők 18 éves koruktól fogva köthetnek házasságot. Az 5. szakasz a házasságkötést gátló okokkal foglalkozik és megtiltja a vérrokonok, a súlyos ragályos betegségben szenvedők, az elmebajosok és a nemileg tehetetlenek házasságát. A 6. szakasz előírja a házasságkötés formáját, amely az egyszerű anyakönyvvezetői beiktatási szertartásra korlátozódik abban a faluban, vagy járásban, ahol a házasulandó felek egyike vagy másika lakik. A régi világ bonyolult és költséges ceremóniáit, amelyek arra kényszerítették az örömszülőket, hogy elzálogosítsák házukat és földjüket valamelyik uzsorásnak, vagy a földesúrnak, végkép eltörölték.

A 7. és a 12. szakasz a férj és a feleség kötelezettségeit tárgyalja. A törvény meghatározása szerint: „Együttélő társak, akiket otthonukban egyenlő jogok illetnek meg." Kötelességük, hogy „szeressék, tiszteljék, segítsék és gondozzák egymást, békés egyetértésben éljenek, résztvegyenek a termelőmunkában, törődjenek gyermekeikkel és egyesült erővel fáradozzanak a család boldogulásán és az új társadalom fel-

építésén". Mindegyik házasfél szabadon választhatja meg foglalkozását és mindkettőjüknek egyenlő joga van a családi tulajdon birtoklásához és kezeléséhez. Az asszony, ha úgy akarja, megtarthatja leánykori családnevét, és mindkettőjüknek joga van ahhoz, hogy örökolják egymás tulajdonát. Ami a szülők és a gyermekek közt fennálló jogviszonyt illeti, a törvény alkotói szükségesnek látták leszogezni (13—16. szakasz), hogy „a gyermekek megfojtása és hasonló bűncselekmények elkövetése szigorúan tilos", és hogy a szülőknek, beleértve a mostohaszülőket is, kötelességük „felnevelni és iskoláztatni gyermekeiket", a gyermekeknek pedig, beleértve a mostohagyermekeket is, kötelességük, hogy „támogassák és segítsék szüleiket". Továbbá: „A szülők és a gyermekek ne bántalmazzák és ne hagyják el egymást."

„A házasságon kívül született gyermekeket ugyanazok a jogok illetik meg, mint a törvényes házasságból születetteket. Senkinek sem engedhető meg, hogy sértegesse vagy megkülönböztető elbánásban részesítse a házasságon kívül született gyermekeket." Az a személy, akinek az apasága az anya vagy tanúk vallomása alapján bebizonyosodott, felelős a gyermek eltartásáért és neveltetéséért annak 18. éves koráig. A házasság felbontásáról szóló fejezet (17—22. szakasz) egy igen egyszerű eljárásmódot ír le. Ha mindkét fél úgy kívánja és a helyi közigazgatási hatóságok meggyőződtek arról, hogy a gyermekek és a tulajdon kérdését a házastársak kellőképpen rendezték, kiadják a házasság felbontását igazoló okmányt. Abban az esetben, amikor csak az egyik fél szeretne válni, az illetékes hatóságoknak meg kell kísérelniök a házastársak kibékítését és csak ha ez nem sikerül, adhatják ki a bontóokiratot. A férj nem válhat el feleségétől, sem terhességének tartama alatt, sempedig egy évig a gyermek születése után. A terhes anya azonban kérheti házasságának a felbontását. Ha a Népi Felszabadító Hadsereg tagjáról van szó, a másik fél nem indíthatja meg a házasságbontási eljárást a hadseregben szolgálatot teljesítő házastársának a beleegyezése nélkül — feltéve, hogy az utóbbi rendszeresen levelez vele, vagy családjával. Csak akkor, ha a törvény kihirdetését megelőző két éven át és a törvény elfogadását követő egy esztendőn át nem váltott levelet egymással a két fél, mondható ki a házasság felbontása a hadsereg tagjának beleegyezése nélkül is.

Ami a tulajdonjog és az eltartási kötelezettség kérdését illeti a házasság felbontása után (23—25. szakasz), az asszony megtartja mindazt a tulajdonát, amely a házasságkötés előtt is az övé volt, a közös munkával szerzett tulajdont pedig, ha a felek nem tudnak megegyezni, a helyi bíróság osztja el közöttük. A 25. szakasz egy rendkívül érdekes rendelkezést tartalmaz, amely világosan kifejezésre juttatja a két nem teljes gazdasági egyenlőségét. Eszerint: „A házasság felbontása után, ha valamelyik fél nem kötött újabb házasságot és nehezen tudja fenntartani magát, a másik félnek támogatni kell őt. A két félnek megállapodást kell kötnie egymással ennek a támogatásnak a módjára és időtartamára nézve, hapedig nem tudnak megállapodni, a bíróság dönti el a vitát."

A nemzeti kisebbségek számára helyi hagyományaiknak megfelelően, különféle módosításokat dolgoztak ki, nagyjából azonban az új házassági törvény, egész Kínában mindenütt érvénybe lépett. Természetesen mindjárt az első pillanatban valóságos roham indult meg a kényszerházasságok érvénytelenítésére. Házasságuk felbontását kérték azok az asszonyok, akik valamelyik földesúr második, harmadik vagy negyedik feleségei voltak. A leányözvegyek igyekeztek újra férjhezmenni és megszabadulni rabszolgahelyzetükből, a gyárimunkásleányok pedig, mivel a házasság nem veszélyezteti többé anyagi helyzetüket, sietve férjhezmentek. A házasságokból keletkező viszályok sokhelyütt a bíróságok előtt lévő peres ügyek 90 százalékára rúgtak. De egy évvel az új törvény elfogadása után a válókeresetek özöne lassan elapadt, kivált azokon a vidékeken, ahol végrehajtották már a földreformot. Sok asszony azonban akkor hallott csak először az új törvényről, amikor megjöttek a kormánymegbízottak a faluba, hogy előkészítsék a földreform végrehajtását, mások pedig csak a földosztás után kérték házasságuk felbontását, amikor a földosztásnál megkapták a részüket és anyagilag függetlenné váltak.

A társadalmi igazságtalanságokkal együtt a gazdasági egyenlőtlenségeket is megszüntették. Minden mesterség és hivatás, a tanulásnak és a közigazgatásnak minden ága feltárult a nők előtt. Az egyenlő munkáért egyenlő bér elve, az óvodákról és bölcsődékről való gondoskodás, a szoptatós anyák számára berendezett helyiség a gyárakban — mindez

hozzájárult ahhoz, hogy a nők egyenjogúsága eleven valósággá váljék, s ne maradjon holmi írott malaszt. A falvakban az asszonyok a saját nevükre kapták a földet: a volt rabszolgaleányok, ágyastársak, gyermekmenyasszonyok, a koldusasszonyok, akiknek a férje valamikor elveszítette földjét, az özvegyek — valamennyien magkapták azt a ragyogó új okmányt, amely valódi, gazdasági szabadsággal ajándékozta meg őket. Ez a vöröspecsétes írás megtestesítette a törvényt, amely kimondta, hogy joguk van egy meghatározott földterülethez és annak hozamához. Boldogságukban nem bírták levenni szemüket azokról a szántóföldekről, amelyeket kijelöltek számukra. Mesélik róluk, hogy ott álltak hosszan, mozdulatlanul, szemük tele könnyel és áhítatosan pergették ujjaik között az életet jelentő rögöket, sőt még éjnek idején, lámpással kezükben is elragadtatva nézték, miután elsőízben szántották fel.

A gyárakban a munkaviszonyok általános reformjából fakadó áldáson felul, az asszonyok még kulönleges kedvezményekben is részesültek. Az 1951 februárjában elfogadott munkásbiztosítási törvény úgy rendelkezett, hogy szüléskor nyolc hét fizetett szabadság jár a nőknek, elvetélés esetén pedig, ha az a terhesség első hónapjaiban történik, 15 nap, a harmadik és a hetedik hónap között 30 nap. A nem-szakmunkás női dolgozók minimális bérét úgy állapították meg, hogy elegendő legyen két személy eltartására. Ez a bér természetesen a szakképzettség arányában növekedik. A nők általában 50 éves korukban, hapedig nehéz vagy veszélyes munkát végeznek, már 45 éves korukban nyugalomba vonulhatnak. Nyugdíjuk utolsó fizetésük 35—60 százaléka. (A férfimunkások számára a nyugalombavonulás korhatára 55, illetve 60 év.)

A gyárakban létesített bölcsődék, óvodák és elemi iskolák mindenütt gondoskodnak arról, hogy az anyák megszabaduljanak attól a multban örökösen kísértő félelemtől, hogy a munkavezető észreveszi a szövőszék alá rejtett csecsemőjüket, vagy, hogy odahaza nyomorúságos viskójában éhenhal, vagy megfullad gyermekük. Ma nyugodtan dolgoznak abban a biztos tudatban, hogy gyermekeik szakképzett emberek kezében vannak, rendszeresen táplálkoznak és ragyogóan tiszta óvodákban játszadoznak, vagypedig iskolába járnak. Az új Kínában dicsőségnek tekintik az anyaságot, a gyermekeket

pedig a nemzet kincsének és törvények szereznek érvényt ennek a felfogásnak.

A kínai nők harca és győzelme, valamint azok az eredmények, amelyeket a felszabadulás óta eltelt két év során elértek, új lendületet adnak a nőmozgalomnak világszerte, főként Ázsiában, ahol száz és százmillió asszony még ma is feudális nyomorúságban és szolgaságban sínylődik. Japánban, ahol a nők helyzete olyan, mint Kínában volt a felszabadulás előtt, ahol az éhbérek, a nyomorúságba döntő földbér és az elviselhetetlen adók a szegény családok számára lehetetlenné teszik gyermekeik felnevelését, a japán Egészségügyi Minisztérium kimutatása szerint 1950-ben 2 millió magzatelvetélés történt. Ugyanabban az esztendőben százezerszámra adták el a leányokat szüleik rabszolgaságra és prostitúcióra. Tokióban egymagában 300 000 prostituált van. Ámde Japán, India, valamint Ázsia és a Középkelet többi országának az asszonyai is követni kezdik a vu csang-jingek, li hszing-kók és szun ju-mingek példáját.

X. ÁRVÍZ-POLITIKA

A történelem és az ősi mondák tanúsága szerint, emberemlékezet óta az árvíz és az éhínség volt az a két csapás, amely a legkeményebben és úgyszólván állandóan sujtotta Kínát. Az árvizet aszály, az aszályt árvíz követi. Rossz esztendőben pedig mind a kettőből kijut az országnak. Nyomukban éhínség keletkezik, amely milliószámra irtja az embereket. A kínai történelem egyik leghíresebb hőse: Nagy Ju, a mérnök, akit azért neveztek nagynak, mert mintegy 4 000 esztendővel ezelőtt, a Sun-dinasztia idejében megbirkózott az árvízzel. Óriási levezetőcsatorna-hálózatot létesített és sokszáz mérföld hosszú gátakat építtetett a Huaj-, a Jangce- és a Sárga-folyó (Kína bánata) mentén. Apja is mérnök volt, de munkája balul ütött ki s ezért Sun császár száműzte az országból. Jü ellenben oly nagyszerű eredményt ért el, hogy Sun császár, amikor végét járta, utódjául nevezte ki. A kínai krónikák szerint, Jü 93 éves korában lett császár és hét évvel később bekövetkezett haláláig uralkodott. Uralkodása alatt tovább folytatták az árvízvédelem hatalmas művét. Sok legendás tettet tulajdonítottak Jünek, így például azt, hogy természetfölötti erők segítségével szorosokat hasított a hegyeken át, de az a tény, hogy a legendák mind a mai napig elevenen élnek és Jü nevét még most is úgy tisztelik, mint a nagy mérnökcsászárét, aki legyőzte az árvizet, önmagában is beszédes bizonyítéka annak a mérhetetlen szenvedésnek, amelyet a nagy folyók időszakosan ismétlődő áradásai okoztak a kínai népnek.

A multban a Sárga-folyó és a Huaj volt a legnagyobb fenyegető veszedelem, az utóbbi években azonban a Huaj minden más folyón túltett a pusztításban.

4 148 esztendő telt el Nagy Jü halála és annak az 1950 október 14-i határozatnak a kihirdetése között, amelyben a népi kormány közigazgatási tanácsa Mao elnök kezdeményezésére elrendelte a Huaj-folyó okozta örökös árvízveszedelem

elhárításának gyökeres megoldását. Ez alatt a 4 000 év alatt sohasem kísérelték meg a Kínát fenyegető árvízveszedelmek gyökeres megoldását. A parasztok engesztelő áldozatokat mutattak be templomaikban a helyi folyamisteneknek és abban reménykedtek, hogy ez nem lesz hiábavaló. A hivatalnokok szabályos időközönként adókat szedtek az árvízvédelmi tervek megvalósítása céljából, ezek az adópénzek azonban rendszerint korrupt burokraták zsebébe vándoroltak.

Néhány példa a kozelmultból elegendő lesz annak szemléltetésére, hogy mit is jelentenek Kína számára az árvizek. Hupej tartományban, amely a többi között Pekinget és Tiencsint is magábafoglalja, az 1949. évi árvíz 3 870 000 hold földet öntött el és 10 millió embert sujtott — a lakosság egyharmad részét. Az 1949-es év különösen rossz esztendő volt. Rendszerint 2—3 millió embert sujtott évenként az árvíz és még a legeslegjobb évben is, amelyet valaha feljegyeztek, minimálisan félmilliót. Nehéz kifejezést találni azoknak a szenvedéseknek az érzékeltetésére, amelyek ilyenkor a népre zúdultak. Az emberek rendszerint nem úgy pusztultak el, hogy vízbefúltak, mert az ár viszonylag lassan dagad, a falvak pedig mindenütt a lehető legmagasabb helyeken épültek. Kínában azonban olyan nagy volt a nyomorúság, hogy egyetlen esztendő termésének nagy területen való elpusztulása milliók halálát és még sokkal több ember anyagi romlását okozta, annál is inkább, mert az árvízsujtotta területek lakossága segítséget sehonnan sem kapott. Kínában állandóan 30—40 millió paraszt megélhetését fenyegették az áradások. Tönkretették az egész esztendő munkájának a termését, és rendszerint megsemmisítették az elemi csapás sujtotta paraszt minden vagyonát. A parasztok minden évben alaposan megművelték a földet, a vetőmagot — amelyet gyakran a helybeli földesúrtól kölcsönzött pénzen vásároltak — gondosan elvetették, az őszi vetés régesrég kibújt a földből, a nyári vetés pedig már aratásra érett, vagy cséplésre készen állt — s akkor júliusban vagy augusztusban egyszerre csak jött az árvíz és elsodorta a kévékbe rakott érett gabonát, kimosta a fiatal kukorica- és kölesvetést és elpusztította tíz- meg tízmillió ember mindennapi kenyerét.

Az 1950. évi nagy áradások során, egymagában Honan és Anhuej tartományban 4 900 000 hold foldet öntott el a víz,

egy 13 millió ember lakta területet és legalább 5 millió tonna gabona veszteséget okozott. A multban ez sokmillió paraszt biztos éhhalálát idézte volna elő, a népi kormány azonban, a kínai történelemben példátlan segélyakcióval, haladéktalanul 1 millió tonna gabonát szállíttatott az árvízsujtotta vidékre, úgyhogy senki sem pusztult éhen. A nyugati sajtó azt kürtölte világgá, hogy Mandzsuriából milliótonnaszámra szállítják ki a gabonát a Szovjetunióba és ugyanakkor tíz- meg tízmillió paraszt pusztul éhen. Truman és Hoover már kezüket dörzsölték örömükben azt remélve, hogy úgynevezett gabonasegély révén ismét utat nyithatnak maguknak Kínába, közben pedig Mandzsuriából vasúton és hajón csakúgy özönlött a búza meg a köles az árvízsujtotta területekre. A nép szenvedett, de éhen nem halt senki, mint ahogy erről jómagam is meggyőződtem, amikor 1951-ben végigjártam a legkeményebben sujtott vidékeket.

Az árvizeket rendszerint járványos betegségek, aszály és éhínség követték. A megrekedt állóvizek tökéletes tenyésztalaj voltak a moszkitók számára, amelyek maláriát és Kelet-Kína egyes vidékein elefantiázist is terjesztettek. Másrészt nem volt semmiféle tárolórendszer, amely gyüjtötte volna a vizet olyankor, amikor bőven volt. A meglévő néhány kezdetleges gátat rendszerint elmosta az ár és miután a víz visszahúzódott a folyók medrébe vagy elpárolgott, beállt az aszály. Az utóbbi idők legsúlyosabb effajta elemi csapásai a Honan tartományt sujtották 1942-ben és 1943-ban, amikor különféle becslések szerint, 3 és 10 millió közt volt a halottak száma. A Kuomintang semmiféle kísérletet nem tett arra, hogy megsegítse azokat, akiket az árvíz, aszály és sáskajárás háromszoros csapása sujtott. Akkoriban felkerestem azt a vidéket és saját szememmel láttam, amint a csontvázzá aszott, kísértetszerű emberek tízezerszámra támolyognak az országutakon és haldokolnak az út mentén. Ezer meg ezer holdon sehol egyetlenegy gabonakalász vagy fűszál sem maradt a barnára perzselt földön, a fákon sem levél, sem kéreg. Mindent, amit emberi gyomor csak megemészthet, régesrég megettek, még a fakérget, száraz füvet és leveleket is, amelyeket eledelként árusítottak a falusi piacokon. Óriási népvándorlás indult meg a csapássujtotta vidékekről, millió és millió paraszt hagyta el szülőfaluját és nem látta viszont soha többé. Mindenüket eladták: há-

zukat, földjüket, szerszámaikat, sőt feleségüket és leányaikat is, hogy átvészeljék a katasztrófát. Abban reménykedtek, hogy visszavásárolják majd, ha jobbra fordulnak az idők. Sorjában megették vetőmagtartalékukat, ökreiket és szamaraikat, a tarlókon maradt száraz gabonaszárakat, sőt végül azzal is megpróbálták éhségüket csillapítani, hogy magát a földetették. A Kuomintang egyetlen ujját sem mozgatta meg értük, noha Csang Kaj-sek borzalmasnál borzalmasabb — szemtanúk beszámolóin alapuló — jelentéseket kapott a szerencsétlenségről.

1942-ben két nagy éhínséget láttam: a honanit, majdpedig az év második felében a rizshiány okozta bengáliai éhínséget. Mindkét esetben a természet és a reakciós hatóságok nemtörődömsége volt a csapás közvetlen okozója, de annak tragikus következményét: a parasztok millióinak halálát egyfelől a brit és indiai hivatalnokok, másfelől a Kuomintang-bürokraták bűnös gazdálkodása idézte elő. A katonai helyzet akkor arra kényszerítette az indiai brit hatóságokat, hogy nyomorenyhítő intézkedéseket foganatosítsanak Bengáliában, amelyet abban az időben japán invázió fenyegetett. Csang Kaj-seket azonban még a Honant közvetlenül fenyegető japán veszedelem sem indította arra, hogy akárcsak egy szem gabonát is küldjön az éhhalálra ítélt milliónak. Akik megkísérelték, hogy átjussanak a Nyolcadik Hadsereg fennhatósága alatt lévő területre, ahol segítséget kaphattak volna, azokat Hu Cung-nan csapatai irgalmatlanul legépfegyverezték. Amikor a japánok végül megtámadták Honant, úgyszólván egyetlenegy puskalövés nélkül foglalták el a döntőfontosságú honani síkságokat.

Vajjon mi az oka annak, hogy az árvíz ekkora veszedelmet jelent Kína számára? Sokféle tényező járul hozzá ehhez, úgyhogy ha alapos választ akarunk adni erre a kérdésre, egy kissé el kell mélyednünk Kína történelmében és földrajzában. Mint látni fogjuk, a politika döntő szerepet játszott abban, hogy árvizek zúdultak az országra. Világosabb képet kapunk minderről, ha kutatásainkat időképpen a Huaj-folyóra összpontosítjuk, amely ezidőszerint a legveszedelmesebb valamennyi között, s amelynek a megzabolázására ma az ország minden erejét latbavetik. Ha nagy vonalakban nézzük Kína térképét és eltekintünk nyugati részétől, valamint Mandzsuriától is, négyszögfélét kapunk, amelyet északon Belső-Mongólia és Mand-

zsuria, nyugaton szórványos hegyvonulatok, délen és keleten pedig tenger határol. Ezt a négyszöget, északról délnek, csaknem nyílegyenesen kettészeli a peking-kantoni vasútvonal. A négyszög közepén nyugatról keletre folyik a Huaj-folyó. A térképen nézve úgy ágazik szerte-széjjel, mint a hal csontváza: a hátgerinc a főfolyam medre, a gerinc két oldalán kinövő száz meg száz apró szálka pedig a számtalan sok mellékfolyó, amelyek északon csaknem a hatalmas Sárga-folyóig, délen pedig kevés híján a nem kevésbbé hatalmas Jangce-folyóig érnek. A Huaj-folyó egy 16—18 millió holdnyi megművelhető terület gerince. E területen, a Huaj-folyó völgyében, 55 millió ember él. Rendkívül termékeny völgy ez, amelynek kiváló lösztalaja három tartományban: Honanban, Anhuejban és Észak-Kiangszuban dús búza-, rizs-, gyapot-, köles- és szójababtermést érlel.

A Huaj igen pontos kínai feljegyzések tanúsága szerint, többé-kevésbbé jámbor folyó volt. Időnként bajt okozott ugyan, de általában egyenletesen hömpölygött medrében a tenger felé. A víz szintje jóval mélyebben volt a föld színénél. Akkor azután beleártotta magát a dologba a politika. 1194-ben a kínaiak és a csinek háborút viseltek egymás ellen. A csineket pedig észak felől a mongolok szorongatták. Dzsingiz kán 20 éves fiatalember volt akkor, de máris hatalmas győzelmeket aratott, és világhódító terveket forgatott agyában. Az 1194. év nagy esőzések esztendeje volt, s így az a veszély fenyegetett, hogy a Sárga-folyó, amely akkor Kína északi határa volt, kilép a medréből. Nagysietve tíz meg tízezer embert küldtek a Jün Vunál lévő veszélyeztetett pontra, hogy betömjék a töltés réseit, de a csinek súlyos támadást indítottak ellenük és előzték őket. Megértették, hogy váratlan szövetségesük akadt az áradásban, amely leköti a kínaiakat, amíg ők a mongoloknak szentelik figyelmüket. A nagy folyam örvénylő árja, amely sárga és sűrű volt Mongólia homokjától és a tibeti hegyekből kimosott földtől, áttörte partjait, dél felé hömpölygött, beleömlött a Huaj síkságának miriádnyi öntöző és levezető csatornájába és mellékfolyóiba s azokon keresztül végül magába a főfolyóba. Kiszorította a Huajt saját medréből és arra kényszerítette, hogy más medret keressen magának. A Huaj szerény medre nem bírta befogadni az óriási víztömeget, annál kevésbbé, mivel előrehaladtában még jobban megduz-

zadt a tenger felé igyekvő számtalan mellékfolyó vizétől. Amikor a hatalmas vízár elérte a keletkínai síkságot, ahol a felszín annyira sík, hogy nyugatról keletnek, s ugyanúgy északról délnek is kilométerenként ot centimétert lejt csak, s ahol a Sárga-folyóból és a Jangcéből kiáradó vizek eljutnak a Huajba, a víz folyása meglassúdott, úgyhogy az az ezer meg ezer tonna homok, amelyet Közép-Ázsia sivatagjaiból sodort magával, ülepedni kezdett és feltöltotte a Huaj-folyó alsó szakaszát. A tengerhez vezető régi út eltorlaszolódott. A víz kiöntött, óriási tóvá áradt, onnan néhány tucat mérföldön át továbbkanyargott, majd egy másik tavat alkotott és végül is beleömlött a Jangcéba.

A csineknek egyébként semmi hasznuk nem lett hadjárataikból. Néhány esztendővel később Dzsingiz kán a maga híres lovasaival teljesen szétzúzta seregeiket, kiűzte őket Kínából, elfoglalta Pekinget és biztosította uralmát az országban.

700 év mulva a Sárga-folyó már annyira feltöltotte hordalékával a Huaj alsó és középső szakaszát, hogy 1852-ben a folyó Kaifenn-től valamivel keletebbre áttörte az elhanyagolt gátat, törmelékkúpján északkelet felé hol itt, hol ott folyt hatalmas puszítást végezve emberéletben és öntözött területben egyaránt, s csak 1854-ben alakított végleges medret, ami nem azonos azzal a mederrel, amelyet a Huaj-folyó felé történt mederváltása előtt használt.

1938-ban, majdpedig 1946—1947-ben a politika ismét beleavatkozott a Huaj sorsába. Amikor Csang Hszüe-liang a mandzsuriai „Ifjú Marsall" 1936 decemberében elrabolta Csang Kaj-seket és Csang Kaj-sek megállapodott a kommunistákkal abban, hogy abbahagyja az ellenük viselt háborút és szövetségre lép velük a japánok ellen, akkor — mint a későbbi eseményekből kiderült — esze ágában sem volt, hogy szavát állja. Csupán taktikát változtatott. A tömegek általános követelésére és félve a hazafias érzelmű katonatisztek lázadásától, színleg engedett a polgárháború befejezését sürgető tömegnyomásnak. Valójában azonban azt forralta, hogy ha maga nem is veti be többé csapatait a kommunisták ellen, a japánokkal végezteti el ezt a feladatot. Ilymódon sértetlenül megőrizheti saját csapatait, hogy végül mind egy szálig kiirtsa azokat a kommunistákat, akik netán élve menekülnének meg a japánok karmai közül. Ezt a taktikát alkalmazta újra meg újra az egye-

sült front legelső napjától fogva egészen a japánokon aratott végső győzelemig, amikor Csang Kaj-sek arra törekedett, hogy a japán csapatokat és csatlósaikat a Nyolcadik Hadsereg leverésére és lefegyverzésére használja fel. Eközben maga az Új Negyedik Hadsereget igyekszik megsemmisíteni. Nyilván ez a taktika volt az, amely ellen Stilwell amerikai tábornok oly hevesen tiltakozott és amiért azután visszahívták Kínából.

A japánok a tengerparti vidékekről 1938 júniusában kezdtek nyugat felé benyomulni Hopej tartományba. Csang Kaj-seknek ebben a térségben jól felszerelt és jól kiképzett csapatai voltak, amelyek szembeszállhattak volna a japánokkal és feltartóztathatták volna őket. Ő azonban a kommunisták elleni harcra tartogatta ezeket a csapatokat. Ezért Liu Si tábornok vezetésével elküldött egy hadosztályt Huajenkóba 20 mérföldnyire Csengcsou vasúti csomóponttól, hogy vágják át a Sárga-folyó gátjait. Liu Si, anélkül, hogy figyelmeztette volna a parasztokat, előzetesen alákaknáztatta a töltést és — éjnek idején — 15 méter szélességben felrobbantotta a gátat, mégpedig olyan helyen, ahol a Sárga-folyó vizének a szintje három méterrel magasabb volt a körülötte elterülő föld szintjénél. Az álmukból felriadt parasztokat, akik a robbanás és a kiáradó víz okozta robaj hallatára odarohantak és megpróbálták betömni a gát hasadékát, gépfegyvertűzzel kergették vissza. Sokan megsebesültek, a víz pedig továbbra is özönlött kifelé a résen és elmosta a földgátat, mint ahogy a beálló dagály elsodorja a gyermekek homokvárait.

A gátszakadást követően, amint azt a huajenkói katasztrófa életben maradt szemtanúi elbeszélték, borzalmasnál borzalmasabb jelenetek játszódtak le. Egész falvakat söpört el az ár a föld színéről. Férfiakat, nőket és gyermekeket, ezer meg ezer állatot kapott el az örvénylő víz, amely meglepetésszerűen zúdult rájuk az éjszaka kellős közepén. Tíz- meg tízezer hold szántóföldet árasztott el, rajta az érett gabonatermésssel. A szerencsésebbek, gerendákon és fatörzseken ülve tutajoztak 50—60 mérföldnyire lefelé a vizen, míg végül nagynehezen szárazra vergődtek. Ökrök, szamarak, sertések és egyéb állatok úsztak, amíg bírtak, aztán elmerültek és megfulladtak. Az árvíz legelső napján félmillió ember veszett a habokba, köztük Csang Kaj-sek saját katonái közül is sokan. Utóbb pedig milliók pusztultak el az éhínségtől. Honan, Észak-

Kiangszu és Anhuéj tartományokban 66 megyét borított el az ár, és több mint 6 millió embert tett otthontalanná. Több mint 1 millió hold föld került teljesen víz alá, azonfelül pedig sok-sok millió holdat ideiglenesen öntött el az ár. A termés mindenütt odaveszett. Az áradás még egy hétig sem tartóztatta fel a japánokat. Hidászfelszerelést hoztak magukkal és átkeltek a vizen. Behatoltak az elárasztott területekről nyugatra eső vidékre, mégpedig ellenállás nélkül, mert Csang Kaj-sek, mint mindig, most sem volt hajlandó harcolni. Egyszerűen elmenekült. A Sárga-folyó ismét utat tört magának a Huaj vízrendszerébe és hordalékával feltöltötte a Huaj középső és alsó folyásának a medrét, úgyhogy a víz a gátak közt a síkság szintje fölé duzzadt. A huajenkói gát felrobbantásától egészen az 1950. évi nagy árvízig Csang Kaj-sek 1938-ban elkövetett gaztettének közvetlen következményeképpen évről-évre pusztító árvizek zúdultak a Huaj völgyére.

1946—1947-ben Csang Kaj-sek — amerikai segítséggel — ismét visszatérítette a Sárga-folyót régi medrébe, mégpedig ezúttal is politikai okokból. A Kuomintang minden erőfeszítése és árulása ellenére a kommunista hadseregek a háborúból hatalmas mértékben megnövekedett tekintéllyel kerültek ki és sokkal nagyobb terület tartozott hatáskörükbe, mint a multban. A Kuomintang-haderő visszavonulása minden egyes alkalommal a kommunisták ellenőrizte térség újabb gyarapodása számára nyitotta meg az utat. A kommunista csapatok azért tudtak megbírkózni a japánokkal és azért sikerült legyűrniök őket, mert a nép lelkesen támogatta őket. A japánok ellen vívott háború végén a Nyolcadik Hadsereg hatáskörébe tartozó terület egybeolvadt azzal, amelyet az Új Negyedik Hadsereg ellenőrzött. A felszabadított terület a Jangcetól északra a középső és a tengerparti vidékeken át megszakítás nélkül egészen Észak-Kínáig és Mandzsuriáig terjedt. Mikozben Marshall tábornok állítólag azért ment Kínába, hogy megegyezést közvetítsen a Kuomintang és a kommunisták között, valójában ő meg Csang Kaj-sek összeszűrték a levet és elhatározták, hogy visszatérítik a Sárga-folyót régi medrébe, s ezzel kettévágják a felszabadított területeket. Hogy időközben száz- meg százezer paraszt települt oda, új otthont épített magának és megművelte a Sárga-folyó egykori, termékeny medrét, azzal nem törődtek. Az UNRRA-folyósította tőkével és amerikai

mérnökök vezetése mellett kényszermunkára fogott parasztokkal új gátakat építettek Huajenkónál. A töltésen tátongó hasadékot betömték és a Sárga-folyó visszatért régi medrébe. Egyidejűleg, Csang Kaj-sek seregei általános támadást indítottak a Sárga-folyó új medrétől délre lévő kommunista csapatok ellen, amelyek el voltak vágva északi főhadiszállásuktól. Csang Kaj-sek azonban, éppoly kevéssé érte el célját, mint annakidején a csinek.

A lefutó csapadékvíz és a vízfolyások hordaléka, valamint a talajnak az előző kilenc esztendő során történt nagyarányú megművelése révén a Sárga-folyó régi medre jócskán feltöltődött. A folyó alsóbb szakaszai mentén lakó parasztok számára ismét megkezdődött az árvíz és az aszály állandó váltakozása. Ez Csang Kaj-sek kedve szerint való volt, mivel a folyónak ez a része a felszabadított területeken folyt keresztül. Arra számított, hogy a Népi Felszabadító Hadsereget túlságosan leköti majd az árvíz és az éhínség ellen való küzdelem és így nem fognak tudni komoly ellenállást kifejteni a polgárháborúban, amelyet ismét megindított. Ámde — csakúgy, mint minden más tervében — ezúttal sem számolt a kínai nép tömegeivel és azzal az energiával és lelkesedéssel, melyet a kommunisták a népből kiváltottak.

A felszabadított területek népi kormánya maguknak a parasztoknak a soraiból műszaki osztagokat szervezett és mindegyiknek az élére egy-egy szakembert állított, hogy kiképezze és vezesse őket. Banditaelhárító fegyveres parasztosztagokat létesítettek, hogy megoltalmazzák a gátakat a Kuomintang-kártevőktől. Csang Kaj-sek repülőgépei minduntalan bombázták a gátakat és géppuskával lőtték a munkásokat, de az árvízvédelmi munkálatok rendületlenül tovább folytak: a Sárga-folyó medrét kimélyítették, új gátakat emeltek, a régieket pedig megerősítették. Kizárólag a parasztok és a Népi Felszabadító Hadsereg katonái emberfölötti erőfeszítésének tulajdonítható, hogy sikerült megakadályozni a komoly áradásokat. Mialatt a parasztok az árral viaskodtak, a Népi Felszabadító Hadsereg a Sárga-folyótól északra is, délre is, visszaverte Csang Kaj-sek csapatait és végül ellentámadásba ment át. Közben a Huaj-folyó völgye rosszabb helyzetben volt, mint valaha. Áradáskor a mellékfolyók, valamint a Huaj középső és alsó szakaszai jóformán megbénultak, mert a mindenfelől

összegyűlt víz négyszer-otszórannyi volt, mint amennyit a folyó hullámtere be tudott fogadni.

Ennyit a kínai árvizek és aszályok politikai és történeti hátteréről. Fontos azonban, hogy egy futó pillantást vessünk természeti okaikra is.

A Huaj a Funiu-hegységben ered, a peking-kantoni vasútvonaltól nyugatra, Honan tartományban. Sok a mellékfolyója, amelyek az év túlnyomó részében csöndesen csörgedező hegyi patakok, nagy esőzések után azonban zúgó hegyi zuhatagokká dagadnak. Kínának ebben a részében július és augusztus hóban esik a legtöbb eső. A júliusi átlagos csapadékmennyiség 75—76 centiméter, de olykor 20 centiméter is esik egyetlen napon. Ellenben abban az időben, amikor leginkább kellene eső a vetésre, vagyis áprilistól júniusig, havonta mindössze egy centiméter a csapadékmennyiség. A hegyek meredeken ereszkednek le az alant elterülő síkságra, amely mintegy 1 000 kilométernyire nyúlik kelet felé a tengerig és 1 300 kilométernyire délkelet felé, mégpedig — mint fentebb már említettem — kilométerenként mindössze otcentiméteres rendkívül enyhe eséssel. Magas vízálláskor a Huaj és sok mellékfolyójának a szintje jóval a környező szántóföldek szintje fölött van, s a Huaj vizét csakis azok az emberalkotta gátak tartják hullámterében, amelyeket a századok során mindig újra meg újra feltöltöttek.

Az 1950. évi nagy árvíz után Mao elnök kijelentette, hogy gyökeresen meg kell oldani a Huaj-folyó problémáját. A Huaj a Jangcéhoz és a Sárga-folyóhoz viszonyítva kicsiny folyó és teljesen ki van szolgáltatva nekik, akár egy szolga, akinek két zsarnok akarata előtt kell meghajolnia. Ezért vált a legveszedelmesebbé Kína valamennyi folyója között. 1950 végén megalapították a Huaj-folyó Vizierő Bizottságot és megbízták azzal a feladattal, hogy dolgozzon ki egy tervet a probléma végleges megoldására. A Vizierő Bizottság szó, mint látni fogjuk, nem helytelen kifejezés, mert az a gyökeres megoldás, amelyen most dolgoznak, nem szorítkozik csupán az árvizek kiküszöbölésére. Nemcsak azt jelenti, hogy szabályozni fogják, mennyi víz folyik majd mikor és hová, hanem azt is, hogy felhasználják a Huaj vizét nagy ontözőművek táplálására és arra, hogy elektromos energiával lássa el az egész Huaj-medencét, azonkívül új víziutakat is nyitnak meg. Olyan terv ez,

amelyről Kína történelmében azelőtt még csak nem is álmodtak.

A multban effajta terv a különböző politikai és gazdasági érdekek miatt lehetetlen lett volna. Csakis a népi kormány uralma alatt, amely az egész országot az egész nép javára kormányozza, vált lehetségessé az, hogy ily nagyszabású tervet megvalósítsanak. Az általános, átfogó terv négy részre oszlik: a) A folyó hegyi forrásainál víztárolómedence-rendszert építenek annak a szabályozására, hogy mekkora vízmennyiségek folyjanak le a középső folyószakaszokhoz. b) A középső szakaszokon kisebbfajta víztárolókat, védőgátakat és vízfogókat létesítenek, valamint kimélyítik és kiszélesítik a mellékfolyók medrét; közbe-közbe duzzasztógátakat és zsilipeket iktatnak, hogy szükség esetén csökkenteni tudják a tenger felé hömpölygő vízmennyiséget; továbbá többszáz mérföld hosszúságban gátakat emelnek, ugyanakkor pedig csökkentik a folyók vizének a szintjét. c) A folyó alsó szakaszain új utat nyitnak a víznek a tengerhez, egyben pedig megerősítik a gátakat és ugyanitt kimélyítik a medret. d) Arra serkentik a parasztokat, hogy kutakat és levezető-árkokat ássanak, és ilymódon csökkentsék az altalaj vízzel való telítettségének mértékét.

A tervek szerint 1951 június végére elkészül az egyik legfontosabb, 47 millió köbméter befogadóképességű víztároló a hegyek között, 2 000 kilométer hosszú új védőgátat emelnek, 800 kilométer hosszúságban kikotorják a folyómedreket, hatalmas zsiliprendszert építenek a Huaj-folyó egyik pontján, amely 7,2 milliárd köbméter vizet duzzaszthat fel és 47 zsilipet vagy zsilipkaput létesítenek különféle helyeken, ezeket ellátják felvonó- és nyitószerkezettel. A terv megvalósításához 3 millió paraszt és 10—15 000 műszaki ember munkája szükséges. Úgy tervezték, hogy a határozat aláírásától számított nyolc hónap, a munkálatok megkezdésétől számítva pedig hat hónap alatt 183 millió köbméter földet mozgatnak meg, mintegy két és félszer annyit, mint a Szuezi-csatorna építésekor és ugyanannyit, mint a Panama-csatorna építése során.

E terv nagyarányú volta különösen akkor tűnik ki, ha figyelembe vesszük a kellő felszerelés és a műszaki szakemberek hiányát, valamint azt a tényt, hogy a multban különböző műszaki munkálatokat angol, vagy amerikai mérnökök

hajtottak végre; továbbá, hogy a multban nem történt sem földmérés, sem terepvizsgálat és jóformán egyetlen olyan technológiai adat sem állt a hatóságok rendelkezésére, amelyre felépíthették volna az előkészítő munkálatokat. A népi Kína azonban forradalmi ország, vezetői forradalmárok, akik, bármilyen feladat tornyosul is elébük, mindig megbírkóznak vele. Alig néhány nappal az október 14-i határozat életbelépése után máris megkezdték a munkások mozgósítását, terepvizsgáló különítmények indultak a Funik-hegységbe, a sanghaji gyárakban pedig megrendelték az acélból való zsilipkapukat és felvonószerkezeteket.

1951-ben, nyár elején, a Huaj és mellékfolyói mentén töltöttem néhány hetet és figyeltem munkája közben a legnagyobb munkáshadsereget, amelyet valaha is mozgósítottak békés célokra Kínában. Az itt következő beszámolóm csak halvány képet adhat arról a roppant nagy erőről, amely az új Kínában kibontakozott, s amely meg tudja változtatni a természetet és azt a nép szolgálatába tudja állítani.

XI. *KEZEK, AMELYEK HEGYEKET MOZDÍTANAK EL*

Pekingből jövet a vonat egy éjjel és egy nappal szakadatlanul robogott Észak- és Kelet-Kína nagy síkságain át, lágyan ringó zöld búza és árpamezők között, amelyeknek a kalászai már aranylani kezdtek. A messzi távolban a falvak mintha ráncok és redők lettek volna az agyagsárga földön. A községek magas körfalai és a házak maguk is ugyanabból a földből épültek, mint amelyen állnak. A falvak terein vályogtégla száradnak a napsütésben. Ezer meg ezer mérföldnyire, mindenfelé, végtelen gabonatáblák zöldelnek a lapályos, sárga földön, itt-ott sárga falvak tarkítják a zöld síkságot és duzzadt, sárga folyók hömpölyognek lomhán a zöld és sárga szántóföldek között, amelyeken helyenként a buja vetésben kúpalakú sírhalmok domborodnak, mintha csak a föld emlői volnának. A vonat óraszámra száguld a sík vidéken, síkság mindenütt, amerre a szem ellát. Az ember önkéntelenül is azon tűnődik, vajjon hogyan is tevékenykedhettek a partizánok effajta terepen, amelyen egyetlen szikla vagy barlang sincs, ahová elrejtőzzenek, bár a vasútállomásokat körülvevő földerődítmények még most is arra emlékeztetnek, hogy ez a térség az Új Negyedik Hadsereg egyik legaktívabb működési területe volt. A partizánok valósággal a földből bújtak elő, hogy harcba szálljanak az ellenséggel, majd ismét nyomtalanul eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket. Rombadőlt falvak, amelyek csaknem egyenlővé váltak a földdel, beszédesen tanúskodtak azokról a büntetőexpedíciókról, amelyeket a japánok és a kuomintangisták indítottak a partizánok és a partizánokat támogató parasztok ellen.

Utazásom célja Szujhszien volt, az Észak-Anhujban lévő hasonnevű közigazgatási alkörzet székhelye, egyike azoknak a vidékeknek, amelyeket a legkeményebben sujtott az 1950. évi árvíz. Egy órával megérkezésem után egy frissen meszelt kis épületben Vang Feng-vu, Szujhszien kormánybiztosa, beszámolt nekem az árvíz pusztításairól, s arról a munkáról, ame-

lyet azóta végeztek. Az 5,5 millió főnyi lakosságnak 1949-ben mintegy 70 százalékát, 1950-ben pedig 80 százalékát sujtotta az árvíz, vagyis 1950-ben 4,5 millió embert. Az áradást az okozta, hogy a Huaj visszaszorította a beléje torkolló Szujfolyó vizét, amely ezen a vidéken folyik keresztül, a Szuj pedig ennek következtében áttörte gátjait és több mint 2 millió hold földet árasztott el. Vang kormánybiztos egy olyan mondást használt, amelyet sokszor hallottam azóta más szájából is. „Ebben a térségben — mondotta — nagy esőzés nagy árvizet, kis esőzés kisebbfajta árvizet jelent, az eső nélküli időszak pedig aszályt." S az egész Huaj-völgy túlnyomó részében valóban ez volt a helyzet. Az árvíz után a kormány 200 000 tonna, vagyis fejenként mintegy 40—45 kiló gabonát küldött haladéktalanul az árvízsujtotta vidék lakosságának a megsegítésére. A helybeli hatóságok pedig kisegítésképpen megszervezték a gyékényfonás, olajsajtolás, a favágás, a halászat és a szállítás munkáját, hogy a népet átsegítsék a nehéz időszakon.

A Szuj-folyó szabályozásával kapcsolatban a legfőbb teendő az volt, hogy 170 kilométer szakaszon kiszélesítsék és kimélyítsék medrét, s egy 34 kilométer hosszú új csatornát ássanak, amely eltéríti majd a Szuj folyását eredeti irányától, úgyhogy ne a Huajba, hanem egy tóba ürítse vizét. Több mint 22 millió köbméter földet kellett kimozdítani helyéből. Csaknem az összes munkálatokkal elkészultek már, mégpedig jóval a kitűzött határidő előtt. Semmiféle gépet sem használtak ehhez, ásóval-kapával vájták ki az egész földmennyiséget és fonott kosarakban hordták el. Vajjon hogyan mozgósították a parasztokat ilyen herkulesi feladatra?

„Természetesen nagy nevelőmunka kellett ehhez — magyarázta Vang kormánybiztos. — Tömeggyűléseket tartottunk a falvakban, s azokon biztattuk a parasztokat, hogy álljanak fel és mondják el, mennyit szenvedtek a régi világban. Megbízottaink azután megmagyarázták nekik az árvizek politikai és természeti okait. Elsősorban a Kuomintang volt felelős a bajokért, mert egyrészt átszakíttatta a Sárga-folyó gátjait, másrészt pedig semmit sem csinált az árvizek megelőzésére. Amikor felszólítottuk a parasztokat, hogy minél többen jelentkezzenek a munkálatokra, még mindig különféle nehézségekbe

ütköztünk, de türelmes felvilágosító munkával megbízottaink végül azokat is leküzdötték.

A Kuomintang túlságosan sokáig csapta be a parasztokat ahhoz, hogy ne legyenek bizalmatlanok. Tetejébe pedig olyan vidéken dolgozunk, ahol még nem hajtották végre a földreformot. Mivel a Kuomintang módszerei még elevenen éltek emlékezetükben, azt hitték, hogy — először is — esőben, fagyban, kellő szállás nélkül hagyják majd őket a folyóparton, márpedig szolgasorsuk és az örökös árvizek okozta évtizedes nyomorukban legtöbbjüknek úgyszólván semmiféle téli ruhaneműje nem volt. Másodszor, attól féltek, hogy ha elmennek a folyóra, odahaza éhenvész a családjuk. Harmadszor, hogy esetleg nem kapnak majd fizetést. Negyedszer, ha a kormány netán előteremtené is a pénzt, és kiutalná is számukra, a vezetők elsikkasztják majd, úgy ahogy azt a Kuomintang-hivatalnokok tették. Ötödször, ha elmennek dolgozni a folyóra, odahaza banditák elrabolhatják családjukat. Hatodszor pedig, hogy nem érnek haza idejében a tavaszi vetéshez és a nyári aratásra. Nos, mi meggyőztük őket arról, hogy szállást építünk számukra, és még olyankor is, amikor túlságosan erősen esik az eső ahhoz, hogy dolgozhassanak, másfél font rizst adunk nekik, úgyhogy nem fognak éhezni. Biztosítottuk őket arról, hogy kisegítő munkáról gondoskodunk családjuk számára, sőt még előleget is folyósítunk. Megállapítottuk a különféle munkákért járó alapbéreket, öt csoportba sorolva őket, a földásás mélysége, a talaj vagy a kőzet fajtája, valamint aszerint a távolság és magasság szerint, ahová a földet hordani kellett. Az irányadó mérték 1 kilogramm rizs volt, a talajszinten kiásott és 65 méter távolságra elszállított minden köbméter földért. Megígértük a parasztoknak, hogy maguk jelölhetik ki soraikból a bérelszámolókat, valamint az étkeztetési és a bevásárló bizottságot, és felajánlottuk nekik, hogy kifizetjük az első ötnapi munkabérüket. Családjuknak banditáktól való megoltalmazása végett, megengedtük minden falunak, hogy megválassza a maga népőrségét az asszonyok és az idősebb férfiak közül és védőfegyverekkel láttuk el őket, végül pedig segítettünk nekik kölcsönös segítség brigádokat szervezni az otthonmaradottak közül, hogy legyen aki törődjék a vetéssel és az aratással azok helyett, akik a folyónál dolgoztak

Amikor mindezt felajánlottuk nekik és megszerveztük a dolgot, több önkéntes jelentkezett, mint amennyire szükségünk volt. Összesen 226 000 embert fogadtunk fel a folyamszabályozási munkálatokhoz, továbbá még egy félmilliót a távolabbi környéken végzendő munkák számára. Az utóbbiak levezetőárkokat és kutakat ástak, szabadidejükben pedig segítettek annak a 350 000 öreg és beteg parasztnak, valamint asszonynak és gyermeknek, akik kölcsönös segítség brigádokba szervezve végezték a mezőgazdasági munkákat. A folyamszabályozást eleinte mindenki afféle nyomorenyhítő akciónak tekintette, amelynek nincs más célja, mint foglalkoztatni a parasztokat, és némi keresethez juttatni őket, hogy átvészelhessék az időt a legközelebbi aratásig. Amikor azonban megindult a munka, kezdték megérteni annak jelentőségét s a gyakori felvilágosító előadások és fáradhatatlan nevelőtevékenység eredményeképpen csakhamar megértették: arról van szó, hogy egyszersmindenkorra elhárítsuk az árvízveszedelmet. Attól fogva, hogy ennek tudatára ébredtek, határtalan lelkesedéssel dolgoztak. Most már láthatják is az eredményt. 700 000 hold föld búzatermése — öt év óta elsőízben — biztosítva van már. Mint mindig, ezúttal is jött a tavaszi áradás, de gátjaink szilárdan kitartottak s a víz oda folyt, ahová mi akartuk. Ha a nyáron normális esőzés lesz, az őszi termést is minden bizonnyal meg fogjuk menteni. Mire befejezzük a jövő évi munkát, addigra az egész vidék problémáját gyökeresen és végleg megoldottuk."

Másnap reggel elvittek autón a folyóhoz, hogy megnézzem a munkálatok egyik szakaszát. Három órán át szaladt a kocsi viruló búzatáblák és szántóföldek között, amelyeken nők és gyermekek készítették elő a talajt a cirok és a kukorica számára. Végre elértünk célunkhoz. Ekkora munkástömeg láttára, amely ily óriási művön puszta kézzel dolgozik, az első benyomás valósággal lélekzetelállító. Felkapaszkodtunk a magas gáttöltésre. Szerteszéjjel, mindkét irányban, ameddig a szem csak ellát, ezer meg ezer sürgő-forgó emberhangya feketéllett; ki ásott, ki cipelt, ki földet döngölt és mindahány vidáman énekelt munkaközben. Egy új csatorna utolsó 12 kilométeres szakaszán dolgoztak, amelynek medre négy méter mély, a meder alja 50, tent pedig 200 méter széles, kétfelől pedig végesvégig négy-ötméter magas töltés szegélyezi. (A

jövő esztendőben kétszeresére szélesítik ki a csatorna alsó szakaszát.) A hangok és a mozgás csodálatos szimfóniává olvadt össze.

A munka nagy részét — azt, amely együttes erőfeszítést követel meg — csoportosan végzik. A döngölőcsoportok emberei például, tíz-tizenkettesével körülállnak egy-egy másfélmázsás kőtömböt és hátradőlve ki-ki nekifeszül a maga kötélszárának. Rándításukra a kőtömb a levegőbe emelkedik, amikor pedig elereszti a kötelet, amelyre rá van kötve, visszazuhan a földre. A munkások ütemesen énekelnek, hogy tökéletesen összehangolják mozdulataikat. A kőtömb olyan magasra emelkedik, amilyenre a kötél hossza csak engedi és aztán annál nagyobb erővel csapódik a földre. A parasztok vállukra vetett teherhordóbambuszrúddal, amelynek mindkét végén egy-egy folddel megtöltött kosár lóg, egyenletes ütemben baktatnak a csatornamederből a földgátra és vidáman énekelnek, hogy összeegyeztessék lépteiket az előttük és mögöttük lévő társaikéval. „Hej-ho vej-hej, hej-ho, vej-hej" — harsogják szüntelenül, mindig az első szótagra téve a nyomatékot. Az ezer meg ezer hang különféle ritmusú zenéje, a kapák és csákányok levegőbe lendülése és földbevágódása, a döngölőkövek tucatjainak szakadatlan felemelkedése és lecsapódása, a döngölőcsoportok ütemes hátradőlése és előrehajlása a baktató teherhordóparasztok végtelen sorai — mindez együttesen az emberi tevékenységnek oly lenyűgöző hatását keltette, amelyhez foghatót sohasem tapasztaltam még. Vidám és lelkes munka volt ez, s micsoda szédületes iramban végezték!

A sánc szélén keskeny sávot hagytak meg eredeti talajszinten. A kubikusok vonultak rajta hosszú sorban, hogy felkapaszkodjanak a földgátra és tetejére érve sorjában kiürítsék kosaraikból a földet. A földet azután a döngölőcsoportok kellőképpen tömörítik. Mire visszatértek a csatorna medrébe, már újabb két-két teli kosár várakozott arra, hogy a teherhordórúd két végére akasszák. A munkások 100—150 főnyi brigádokba voltak szervezve, a brigádok osztagokra oszlottak, az osztagok pedig csoportokra. A csoportok tagjai felváltva hol ástak, hol földet hordtak. A csatornaépítési munkálatoknak ezen a szakaszán minden egyes ember átlagosan négy tonna földet ásott ki naponta és 60 méter távolságra hordta fel a töltés tetejére. Naponta átlagosan 13 kilométert gyalogolt,

s összesen feleakkora úton mintegy 40—45 kiló földet cipelt kosarakban. Elámultam azon az óriási munkán, amelyet ily kezdetleges eszközökkel: faásókkal, csákánnyal, kődöngölőkkel, gyékénykosarakkal és bambuszrudakkal végeztek.

A munkálatok egyik helyén egy parasztzenekar vidám helyi népdalokkal szórakoztatott minket. Trombitán játszották őket, gong és dob verte hozzá az ütemet, a kíséretet pedig a szeng szolgáltatta, egy különös, hajlított, féltucat különböző hosszúságú sípból álló fúvóshangszer — tudtommal az egyetlen kínai hangszer, amelyen összhangot lehet megszólaltatni. A dolgozó parasztok éppen csak hogy felnéztek egy pillanatra hogy harsány „Sokáig éljen Mao elnök!" — kiáltással üdvözöljenek minket, aztán folytatták munkájukat. „Hej-ho, vej-hej, hej-ho, vej-hej" — hangzott az ütemes énekszó a levegőben és elhallatszott sok-sok mérföldnyire. Egy gyékényfedelű, hevenyészett kovácsműhelyben bőrkötényes, tagbaszakadt, markos kovácslegények egy halom ócskavassal vesződtek, és jó erős kapákat vertek belőle. „Az élmunkások kapják jutalmul" — magyarázta nekem Csang mérnök.

Saohszicsuban, a munkálatok e szakaszának a központjában, módomban volt elbeszélgetni néhány paraszttal, akikről társaik azt mondták, hogy élmunkások. A legelső, akit megszólítottam, Li Csin-caj volt, egy 24 éves, izmos, szegényparasztlegény, aki annakidején belevetette magát az egyik gátrésbe, amelyet a tavaszi áradás okozott. 30 társa követte példáját, a többiek pedig a sarat döngölték, úgyhogy sikerült betömniök a rést. Megkérdeztem tőle, vajjon hallott-e valaha is kotró- és hengerelőgépekről. „Annyit tudok csak, hogy nekünk egyelőre még nincs elég gépünk, így hát a két kezünkkel dolgozunk" — válaszolta. Téli és tavaszi munkájából elegendő pénzt takarított meg ahhoz, hogy szamarat vásároljon magának, annak a földnek a megművelésére, amelyet ideiglenesen adtak oda neki, addig is, amíg végre nem hajtják a földreformot. Azután, volt ott egy kisleány, Jüe Ling, akin nem igen látszott meg, hogy 16 éves már. Februárban még jég borította a földet, de árkokat kellett ásni, hogy levezessék az olvadó hó vizét. Jüe Ling habozás nélkül levetette cipőjét és nadrágját, s egyenest beleugrott a fagyos vízbe, példát mutatva ezzel a többieknek, úgyhogy mások is követték. Utóbb önkéntesnek jelentkezett Koreába, de

nem engedték el. Egy másik 16 éves leány, Pan Jang-sa, a régi világban koldulásból élt. Az egyik megbízott azt mondta nekem róla, hogy úgy dolgozik, „mint egy ördög". Amikor nemrégiben felsérítette a lábaszárát és ezért nem bírt földet hordani, azt követelte, hogy engedjék meg neki, hogy egész nap ásson. Egyszer, se szó, se beszéd, eltűnt néhány napra és falujából 19 lányt hozott magával. Hamarosan élcsapat vált belőlük. Pan Jang-sát hosszú, meleg, bélelt ruhával jutalmazták meg ezért. Csang Sao-sen, egy szegényparaszt, akinek mindössze egyharmad hold földecskéje volt, megszervezte, hogy brigádjának tagjai írni-olvasni tanuljanak. Lihozta hazulról munkahelyére kunyhójának egyik ajtaját iskolatáblának és előkerített egy „írástudót", hogy ebédidőben és a pihenőszünetekben tanítsa csoportjának a tagjait. Tőle ered a két jelszó: „A föld a mi papirosunk; ujjunk a toll" és „Ha nincs lámpád, használd a holdat!". — „Ha mindnyájan szívvel-lélekkel dolgozunk, arannyá válik a föld" — jelmondattal arra buzdította csoportjának tagjait, hogy tobbet ássanak és gyorsabban hordják a foldet. Ma jóformán földnélküli paraszt még, de nem kétséges, hogy amikor a földreform az ő falujában is megvalósításra kerül, busásan megjutalmazzák majd.

Pej Hszing-hua 24 éves, barnaarcú, megnyerő külsejű parasztasszony, egyike a legérdekesebbeknek azok között az élmunkások között, akikkel Saohszicsuban megismerkedtem. Szegény parasztembernek volt a felesége. Magabiztosan, szabatosan fejezte ki magát. „Saját érdekemben jöttem el dolgozni a Szujhoz — mondta — és nagyon hálás vagyok Mao elnöknek, hogy gondoskodik rólunk. Itt mifelénk, ha nem kaptunk gabonakölcsönt és szükségmunkát, a lakosság fele minden bizonnyal éhenveszett volna. Hogyne segítenénk és dolgoznánk minden erőnkkel, amikor a magunk javát szolgáljuk vele!" Odahaza, szülőfalujában, megszervezte, hogy az épkézláb asszonyok közül a fele elmenjen vele a csatornaépítkezési munkálatokhoz. Abban a 12 főnyi munkacsoportban, amelyet vezetett, egyetlenegy férfi volt csak, az is hamarosan önkéntesnek jelentkezett Koreába. „Hogy miért dolgozom ilyen keményen? Azért, mert ha megzabolázzuk a Szujt, jó termésünk lesz és jut majd ennivaló a népnek bőven. Ezért van az, hogy a mi csoportunk hamarabb kel fel és később tér pihenni, mint a többi. A múltban, ha jött az ára-

dás, az emberek belefulladtak a vízbe, milliószámra haltak éhen és a kutya sem törődött velük." Pej Hszing-hua azután arról a bámulatos buzgalomról beszélt, amellyel csoportja minden szabadidejét feláldozza, hogy írni-olvasni tanuljon. Kölcsönkért valakitől néhány tankönyvet, magával hozta őket a folyóhoz és megkért egy „írástudót", jöjjön el hozzájuk és tanítsa őket. „Ma írástudatlannak lenni olyan, mintha nyitott szemmel vak lenne az ember" — magyarázta. Megkérdeztem tőle, miért dolgozik oly keményen azon, hogy megoltalmazza azt a földet, amely még mindig a földesuraké. „Azért, mert hamarosan minden föld a miénk lesz, a parasztoké, akik megműveljük — válaszolta magabiztosan, majd hozzátette: A földesuraknak most nincs hatalmuk. Azelőtt megtiltották volna, hogy otthagyjuk a falut, mert ez azt jelentette volna, hogy elvonunk megannyi munkáskezet a földjüktől. Ma azonban nem mernek szólni." Pej Hszing-hua, a szegényparasztasszony, aki világéletében soha, egyetlenegy napig sem járt iskolába, most már 450 írásjelet tud. Megingathatatlanul bízott a jövőben és céltudatosan haladt előre. Kifakult kék pamutzubbonyt és fekete nadrágot viselt, hajában zöld fésű — az egyetlen engedmény, amelyet nő voltának tett. Teljesen tudatában volt annak, hogy mi a szerepe Kína problémáinak a megoldásában. „Önkénteseink ellenállnak Amerikának és megsegítik Koreát a harctereken — mondta. — Mi nem mehetünk mindnyájan oda, de a hátországban végzett munkánk csaknem ugyanannyira fontos, mint az övék."

Kőhajításnyira az új csatornától, volt egy falu. Oda is ellátogattunk, és hosszan elbeszélgettünk az egyik középkorú parasztasszonnyal. Sao Csing-csiének hívták. Egyszer — régesrégen — valami baja támadt a lábán. Egy kuruzsló mocskos tűvel beleszúrt a térdébe és megfertőzte, úgy, hogy féllábára megnyomorodott. Azóta mankón biceg. Odakinn ültünk a napsütötte házudvaron, a kezdetleges földművesszerszámok között. Körülöttünk csirkék kapirgáltak a fűben. Az egyik sarokban pedig a porban henteregve disznó röfögött. A háziasszony kövérkés leánya teával kínálgatott minket. Amikor megkértem Sao Csing-csiét, hogy meséljen valamit arról a csapásról, amely 1950-ben érte őket, ezt mondta: „Mao elnök nélkül a fél falu éhenhalt volna. Ha a kormány nem lát neki ennek a csatornaépítésnek, nem lett volna mit ennünk, még

füvet sem, nemhogy gabonát... Ami pedig az árvizet illeti — magyarázta —, augusztusban történt. Aznap éjszaka a víz szintje percről-percre emelkedett. Egyetlen óra alatt másfél méterrel. Már virradat előtt mindenki kint volt a folyóparton, hogy kijavítsa a gátakat. Jómagam is. De mindhiába. Több volt ez, mint amennyivel egy falu meg tudott birkózni. Csakhamar beszakadtak a gátak, a víz átzúdult rajtuk és elöntötte az egész vidéket, ameddig a szem ellát. Az egész vetésünk odaveszett: tövig elmosta az ár, mintha lekaszáltuk volna. Az én házammal nem történt baj, a többieké azonban félig víz alatt volt. Akkor aztán jöttek a megbízottak és élelmiszer is érkezett velük. Megmutatták nekünk, hogyan kell cölöpöket vernünk a gátak maradványaiba és sarat döngolni köréje és a tetejébe. Gondoskodtak rendes ennivalóról is. Amióta pedig decemberben megindult a munka, azóta valóban kitűnő az élelmiszerellátásunk. „Amikor megkérdeztem tőle, vajjon segített-e rajtuk a Kuomintang az előző évek árvizei idejében, pirospozsgás arca elkomorodott, és Sao Csingcsie undorral köpött egyet a földre. „Ördögöt! — fakadt ki, — Jöttek hivatalnokok az árvíz után, hogyne jöttek volna, de nem azért, hogy segítsenek rajtunk. Pénzt követeltek tőlünk és férfiakat kényszermunkára. Ha nem fizettük meg, amit kiróttak ránk, elvertek, letartóztattak, és azzal fenyegettek bennünket, hogy agyonlőnek. Azok a férfiak pedig, akiket elhurcoltak, korbács árnyékában robotoltak, s ki éhenhalt, ki megfagyott. Amikor híre futott, hogy Kuomintang-hivatalnokok jönnek a faluba, megszöktünk hazulról és elvittük magunkkal, amit csak bírtunk. A bitangok még az utolsó szem gabonánkat is ellopták. Egyszer, amikor bátyám épp gabonát őrölt, még azt a néhány maroknyit is elvitték tőlünk, ami a gabonaörlőben maradt. Most ellenben, ezek a megbízottak, valóban derék legények. Inkább éhenhalnának, semmint, hogy bármihez is hozzányúljanak, ami a miénk.

A gátfalak mentén sokhelyütt fekete táblákat állítottak fel a legfeltűnőbb helyeken, és minden nap krétával ráírták a legújabb híreket. Ezek a hírek beszámoltak a legújabb koreai eseményekről, a külügyminiszterhelyettesek párizsi üléséről, valamint a Huaj-terv árvízvédelmi munkálatainak más szakaszain elért eredményekről és a helybeli dolgozók élmunkás címmel való kitüntetéséről. „Arra törekszünk, hogy a lehető

legalaposabban tájékoztassuk a munkásokat mindarról, ami ország- és világszerte történik — magyarázta Vang Feng-vu kormánybiztos —, s ezzel egyben ártalmatlanná tesszük a rémhírterjesztőket is. A legelején, amikor megkezdődtek a munkálatok, titkos ügynökök azt híresztelték, hogy kitört a háború, és mi valóban nem is csatornaépítésre, hanem lövészárokásásra mozgósítjuk az embereket. Mások azt suttogták, azért toborozzuk a parasztokat, hogy Koreába küldjük őket és volt olyan is, aki azt a hazugságot terjesztette, hogy nem kapunk majd gabonát az élelmezésünkre, mert Csang Kaj-sek elvágta az összeköttetést az ország északkeleti részével. Erre tömeggyűléseket tartottunk és felszólítottunk mindenkit, hogy mondja el, miféle rémhíreket hallott. Hamarosan sikerült kinyomoznunk azt a maroknyi ügynököt, akiket gazdáik azért küldtek ide, hogy gátolják a munkát. A rémhírek elleni harc leghatásosabb módja, azonban az hogy állandóan felvilágosítsuk a munkásokat az eseményekről. Ma már ott tartunk, hogy maguk a parasztok is megszervezték munkahelyükön saját biztonsági őrségüket és kémelhárító alakulataikat. Fegyvert adtunk nekik és most éjjel-nappal éberen őrzik a földsáncokat."

Ezen a vidéken sok paraszt annakidején tagja volt a Ji Kuang Taónak és más efféle titkos társaságoknak, évről-évre gabonaadományokkal adóztak nekik, hogy megengeszteljék a folyó szellemeit. Amikor látták, micsoda hatalmas alkotás születik kezük munkája nyomán, és tulajdon szemükkel meggyőződtek arról, hogy a tavaszi áradás vize valóban lefolyik azokon a csatornákon, amelyeket ástak, végkép kiábrándultak ámítóikból és attól fogva már csak saját munkájukba és Mao elnök vezetésébe vetették hitüket. Némely helyen kivették a bálványképeket a szentélyekből és a folyóba dobták őket, hogy még nyomatékosabban bizonyságát adják a multtal való szakításuknak. A folyamszabályozási munkának valóban nagy hatása volt életükre. Vang kormánybiztos ezt a következőképpen fejtette ki. „Megfigyelhetjük, hogy a parasztok szemléletmódja hogyan változik meg napról-napra. Mint általában a parasztok, a kínai paraszt is csak a maga dolgával törődött, és — a feudális társadalmi rendszer következtében — családján kívül — a külvilág úgyszólván nem létezett számára. Eleinte csak azért jött el a folyószabá-

lyozási munkálatokhoz, hogy egy kis gabonát keressen, hogy legyen mit ennie és családjának is küldhessen belőle. Az egészből csak annyit értett: azért dolgozik, hogy elhárítsa az árvizet a maga földjéről, vagy arról a földről, amely az övé lesz a földreform végrehajtása után. Abban a hiszemben élt, hogy kijelölnek majd számára egy területet, azt kiássa, elhordja, s aztán majd számontart minden általa kiásott köbcentiméter földet. Ehelyett rájön arra, hogy sokkal jobb és előnyösebb, ha csoportosan dolgozik. Két dolog történik vele. Megismeri a kollektív munka fogalmát, másrészt a munkatársaival való beszélgetések során új dolgokról hall. Résztvesz a gyűléseken, amelyeken más falubeli, sőt más járásból való parasztok is sorjában elmondják árvízokozta szenvedéseiket. Munkájának a jelentősége megnő szemében s rájön arra, hogy nagyobb dologról van szó, mint arról, hogy megoltalmazza a maga földjét. Lassan kifejlődik benne a bajtársi érzés munkatársai iránt és megérti: azért dolgoznak vállvetve, hogy az egész vidéket megmentsék. Előadásokra jár, ahol megmagyarázzák neki az árvizek okait és elmondják, hogy száz meg száz mérföldnyire innen más parasztok ugyancsak gátépítésen dolgoznak, s mindebből megérti, hogy az ország hatalmas területein élő parasztok együttes erőfeszítése vethet csak véget az árvízeknek. A folyószabályozási munkálatoknál szerzett saját tapasztalatai révén, lassanként kezd messzebb látni a saját mezsgyéjénél és az egész falu érdekeit is szem előtt tartja, túllát a falu határán, a járás, a megye és a tartomány helyzete is világos lesz előtte, úgyhogy végül egész Kína viszonylatában gondolkozik. Innen már nem sok kell ahhoz, hogy megértse azt a veszedelmet, amely a koreai események következtében fenyegeti Kínát. Így fokozatosan világszemléletre tesz szert. De ez még nem minden. Jól tudja, hogy csakis azért dolgozhat a folyónál, mert otthon, a falujában is megszervezték az életet. Felesége, gyermekei és öreg édesapja összefogtak a többi asszonnyal, gyermekkel és szülővel és együttesen szántják fel a földet, vetik a gabonát és takarítják be a termést. Közösen használják állataikat, hogy el tudják végezni a munkát. Ahol nincs elegendő igásállat, ott csoportokat szerveznek, s azok húzzák az ekét meg a boronát. Itt a «fronton» és a falvakban, egyaránt megteszik az első lépéseket a kollektív munka terén. Fogékonnyá válnak a kol-

lektív munka új formái iránt, a szövetkezeti gazdálkodás iránt is, amely felé a kölcsönös segítség brigádok megalakítása az első lépés. Amint látja — fejezte be mondanivalóját Vang kormánybiztos —, mi nemcsak a természetet alakítjuk át, hanem ugyanakkor a parasztok gondolkodásmódját is megváltoztatjuk."

Szujhszien alkörzetben még nem fejezték be a földreform végrehajtását, mert nem rendelkeztek megfelelő számú megbízottal. Az előkészítő munkát megkezdték ugyan, de azután valamennyi megbízottat átállították arra a még sürgősebb feladatra hogy árvízvédelmi munkálatokra mozgósítsák a parasztokat. A földbéreket azonban leszállították és elvül állították fel, hogy a béreket a begyüjtött termés arányában kell megfizetni. Ahol az árvíz elpusztította az egész termést, ott a parasztok mentesültek a bérfizetési kötelezettség alól. Azok közül a parasztok közül, akikkel beszélgettem, egyiknek sem volt a legcsekélyebb kétsége sem afelől, hogy mihelyt befejeződnek a folyószabályozási munkálatok, nyomban végrehajtják a földreformot. Ez a tudat méginkább serkentette őket arra, hogy önként jelentkezzenek és meggyorsítsák a munka ütemét. Az egyik megyében például 380 000 ember közül 53 000, vagyis a lakosság 14 százaléka jelentkezett önként munkára. Öregek és betegek is eljöttek a csatornaépítkezéshez. Türelmesen meg kellett magyarázni nekik, hogy ez a munka csakis épkézláb férfiaknak és asszonyoknak való. Így 4 000 embert hazaküldtek, hogy inkább a gazdaság körül segédkezzenek.

Ottlétemkor a nyári időszakra tervezett munka a Szujfolyón már annyira előrehaladt, hogy egy hét kellett csak a befejezéséhez. Akkor azután az egész csatornapart mentén lebontják a gyékényből készült szállásokat, s a parasztok szétszélednek ki-ki a maga falujába. Az őszi aratás végeztével ismét visszatérnek majd, hogy kiszélesítsék és kimélyítsék a már kiásott csatorna medrét és még több földet hányjanak a töltés tetejére. Az én szememben a munka máris tökéletesnek látszott. A földgátak — amelyeket olyan keményre döngoltek, mintha betonból lettek volna, s melyeknek teteje olv egyenes volt, mintha vonalzóval húzták volna — húzódnak a messzeségbe ameddig a szem ellát. A csatorna medre végesvégig síma és tiszta volt, a Szuj régi folyásának

a vizét keskeny töltés zárja el, amelyet ledöntenek majd, mihelyt az utolsó köbméter földet is eltávolították az új csatorna medréből. A Szuj ezentúl oda folyik majd, ahova a mérnökök akarták, hogy folyjék és könnyíteni fog a túlságosan igénybe vett Huaj terhén. Amikor elhagytam a Szujfolyót, a parasztmunkások vidám „hej-ho, vej-hej"-éneke még sokáig csengett fülemben. A pekingi-kantoni vasútvonaltól nyugatra eső honani hegyek közé utaztam, ahol nagy iramban dolgoztak a simantani tárolómedence befejezésén, hogy úrrá legyenek a Huaj egyik legveszedelmesebb mellékfolyójának, a Hungnak a felsőfolyásán.

Anhuj tartományból Honan tartományba menet, a táj jellege alig-alig változik. A vonat órákhosszat robog a végtelen síkságon, amely mint egy óriási zöld tó nyúlik a messzeségbe. Csak itt-ott emelkedik ki belőle szigethez hasonlóan egy-egy őszibarack-, szeder- vagy cseresznyeliget. A lakosság életszínvonalán meglátszik, hogy itt már végrehajtották a földreformot. Úgyszólván egyetlenegy épkézláb férfit sem lehetett látni a szántóföldeken. Helyüket főként asszonyok és gyermekek töltötték be. Az asszonyok közül sokan mint a falusi milícia tagjai, karabélyt, vagy vadászpuskát viseltek vállukon. A birtokuktól megfosztott földesurak és a Tajvan szigetéről küldött Kuomintang-ügynökök ugyanis még mindig sok kárt okozhatnak, kivált azokban a falvakban, ahonnan a férfinép java elment a folyóra dolgozni. Csengcsouból, a 32 kilométernyire lévő Huajenkóba hajtottunk, ahol annakidején Csang Kaj-sek átszakíttatta a Sárga-folyó gátját, ahol Liu Si tábornok egy óra leforgása alatt milliók életét tette tönkre. Ezen a helyen a folyó több mint két kilométer széles s még alacsonyabb vízálláskor is magasabb a szintje, mint a körülötte elterülő szántóföldeké.

Földbeásott aknákkal 15 méteres rést robbantottak, azokat a falusiakat pedig, akik be akarták tömni a hasadékot, gépfegyvertűzzel kergették vissza. Miközben a parasztok elmondták nekem a történteket, négyszögletes vitorlájú dzsunkák siklottak el előttünk a vízen, a döngölőcsoportok pedig a végső simításokat végezték az új, megerősített gátakon.

Az 1950. évi árvíz szörnyű pusztítást okozott Honanban. A tartomány megművelhető földjének egyötöd részét borította el, és 6 millió embert sujtott. A Sárga-folyó gátszakadása

következtében a Huaj 140 mellékfolyója töltődött fel. Ugyanakkor a Huaj 140 mellékfolyója nem tudta levezetni a belé je ömlő vízmennyiséget. A rendelkezésre álló vízmennyiség mérhetetlen bősége ellenére jóformán egyetlenegy tárolómedence sem volt s a szántóföldeknek még csak egy százalékát sem öntözték. Az árvíznek, aszálynak és éhínségnek egy módon lehetett csak végetvetni, úgy — amint azt Csen Csing-ping, a tartomány politikai vezetője mondta — „megzabolázni a Huajt, s ártalmas folyóból hasznos folyóvá változtatni. — És hozzátette még: — Honan népe a multban keményen és sikeresen harcolt a politikai elnyomás ellen. Most éppoly keményen harcol az elemi csapások ellen." Az októberi határozat kihirdetését követő három hónap alatt 12 terepvizsgáló csoport jött Honanba és kijelölte a völgyekben építendő tíz víztárolómedencének, azonkívül 226 vízduzzasztónak és gátnak a helyét. A folyómedrek kiszélesítésének, a töltések megerősítésének, a talaj megóvásának és a védőgátak és tárolómedencék építésének különféle munkálataira 600 000 parasztot alkalmaztak. Három tárolómedence munkáját már meg is kezdték, köztük a simantani tárolómedence munkálatait is, amelynek — a tervek szerint — még az áradási időszak beállta előtt el kell készülnie. Két kísérleti állomást állítottak fel annak a kitapasztalására, vajjon melyik a legjobb fa- és fűfajta, amellyel beültessék a folyó partjait, illetve bevessék a földgátakat, hogy megkösse a földet. A talajvédelem és az erdősítés nagy szerepet játszik a hosszúlejáratú árvízvédelmi tervekben

Csengcsouból a peking-kantoni vonaton Lohébe utaztunk, arra a vasútállomásra, amely a legközelebb esik Simantanhoz. A vonaton, mint mindig, ezúttal is kifogástalanul gondoskodtak az utasokról, a vonatkísérő személyzet a lehető legfigyelmesebben ügyelt az utasok kényelmére. Amikor az egyik állomáshoz közeledtünk, amely híres a perronon árusított sültcsirkéiről, egyszerre csak megszólalt a hangszóró, és a következőkre figyelmeztette az utasokat: „Elvtársak, ebédet szolgálunk fel a vonaton. Nem úgy, mint a Kuomintang-időkben. Akkor csak a kizsákmányolókat szolgálták ki. Most a népet szolgáljuk ki. Kitűnő ételeket kapni olcsó áron. A perronon árusított élelemre rászáll a por, a légy. Megárt az egészségeteknek. Jól vigyázzatok elvtársak az egészségetekre. Egyéb-

ként is a vonat csak rövid időre áll meg az állomáson s megeshetik, hogy lemaradtok, ha nem vigyáztok. Az étkezőkocsi az ötödik vagon innen, a mozdony felé..."

Lohéból Simantanba menet az út fokozatosan emelkedik a Fulien-hegység nyulványai közé. Ahogy a síkságról a dombvidékre érünk, a vályogházakból álló falvakat kőből épült falvak váltják fel, amelyek éppoly természetesen illenek bele a hegyi tájba, mint a vályogházak a rónaságba. Az emberek az évek óta rendszeresen ismétlődő árvizek ellenére is sokkal módosabbnak látszanak, mint Anhuiban. Mindenki tisztességes ruhát visel, a gyermekek pirospozsgásak és jó kedvben vannak. Előttünk az országúton traktorok és buldózerek, kotrógépeket meg hatalmas szöges hengereket vontattak. Az egyik faluban, ahol megálltak vízért a lakosság apraja-nagyja mind odacsődült, hogy megcsodálja őket. Az öregemberek találgatták, vajjon micsodák és mirevalók, a gyermekek eleinte féltek, de csakhamar megbarátkoztak a gépekkel és felkapaszkodtak egyikre is, másikra is. Ahogy nyomon követtük a karaván t a kanyargó országúton, a szántóföldeken dolgozó parasztok abbahagyták munkájukat és mindenfelől odarohantak, hogy lássák az arra dübörgő gépeket.

Még mindig jónéhány mérföldnyire voltunk Simantantól, amikor egyszerre csak rengeteg vörös selyemzászlót pillantottunk meg, amelyek úgy lobogtak a szélben, mint valami távoli erdőtűz lángja. Száz meg száz élmunkás vonult ki elénk a brigádja által elnyert vörös lobogóval. Dob-, gong- és cintányér szolgáltatta a zenét. Lelkesen éltették Mao elnököt, a világbékét és a nemzetközi barátságot. Főhadiszállásunkon az újonnan épült gyékénykunyhók falait kínai, orosz és angolnyelvű jelmondatok borították. „Világ békeszerető népei egyesüljetek!" „Szálljatok szembe Németország és Japán újrafelfegyverzésével", és más hasonló szövegűek. Estszürkületkor, néhány órával megérkezésünk után, a kis hegyifalucska csakúgy visszhangzott az új Kína dalaitól. A munkások énekelték őket, akik napi dolguk végeztével visszatértek azokba a falvakba, ahol el voltak szállásolva. Zárt alakulatokban meneteltek, egyik csoport a másik után, minden brigád külön-külön aszerint, hogy melyik körzetből jöttek. Könnyű pamutruhát viseltek, fejükön hegyes szalmakalapot, amelyet álluk alatt megkötöttek. Nyakukban a vastagon párnázott teherhordó

volt, amely túlment vállszélességen, hogy könnyítsen a teherhordórúd súlyán. Élükön a zászlóvivők a brigád és a munkáscsoport lobogóival, utánuk a menetelő munkások hármas sorokban. Elől a lapátosok, utánuk a csákányosok, majd a teherhordók, hátukra akasztott kosaraikkal, bambuszrúdjuk vállra vetve, mintha puska volna, végül pedig a talicskázók, akik együtt énekelve a többiekkel tólták maguk előtt a nehéz fakerekű taligákat. Csoport, csoport után, brigád brigád után vonult végig a falu utcáján. Azután eltűntek a dombok között. A helybeli parasztok kiültek kunyhójuk ajtajába, a férfiak nagyokat szippantottak hosszú pipájukból, az asszonyok csecsemőjüket szoptatták. A háttérben komoran hömpölygött tova a Hung-folyó. Megelőzőleg néhány napig nagy esőzések voltak, s a Hung-folyó végső, kétségbeesett kísérletet téve arra, hogy kiszabaduljon megzabolázása alól, öt helyen áttörte az új gáttöltést és 20 000 tonna földet sodort el magával. Most már ismét leapadt rendes szintjére, de vize sűrű és sárga volt az iszaptól. A falut körülölelő hegyek ormait vöröskvarcból épült erődök koszorúzták. A falubeli parasztok építették a hadurak és portyázó banditák idejében és a védőőrséget is a maguk soraiból állították. A menetelő énekkarok hangja, még azután is, hogy a legutolsó ember eltűnt a láthatáron, sokáig zengett a levegőben és visszhangzott a csöndes hegyek és völgyek között — erőtől duzzadó, vidám ének, amelyben a munka ritmusa lüktetett: a döngölés, ásás, kőfejtés és teherhordás ritmusa. Kora reggel azután, hegy-völgy ismét visszhangzott a munkáscsapatok énekszavától, amikor azok — brigád brigáddal vetélkedve, hogy melyik legyen az első a munkahelyen — munkába indultak.

Az előző napok nagy zivatarja, amelyhez fogható emberemlékezet óta nem volt az évnek ebben a szakában, mutatja, milyen problémákkal kell a mérnököknek megbirkózniok. A szeliden csörgedező hegyipatak, amelyben másodpercenként egy kobméter mennyiségű víz folyik le, négy óra leforgása alatt zúgó folyóvá dagad, amelyben másodpercenként 180 kobméter víz folyik le és amely száz meg száz tonna földet sodor magával a hegyoldalakról. 20 000 munkás tíznapi munkájának az eredményét pusztította el, a mérnökök azonban azt remélték, hogy a már úton lévő újabb 10 000 munkás segítségével, a víztárolómedence még az áradásos időszak

beállta előtt elkészül. A simantani munkálatok terve röviden az volt, hogy 20 méter magas duzzasztógátat építenek két hegy között és eltorlaszolják azt a völgyet, amelyben a Hung-folyó folyik. Ennek a révén azután feltartóztatják a hirtelen zivatarok következtében megdagadó folyó vizét. Ennek a megvalósításához az egyik oldalon alagutat kell vájni egy vöröskvarc hegyen át a zsilipkapu számára, a másik oldalon pedig le kell metszeni egy vöröskvarc-hegyorom tetejét, hogy arra folyhasson a víz. Így elérik, hogy a folyó a mérnökök megszabta sebességgel és irányba folyjék. 60 000 köbméter követ kellett kimozdítani helyéből és eltávolítani, mégpedig úgy, hogy az egész kőfejtési munkát kézzel végezték. Az egyetlen külső segítség a robbantáshoz szükséges dinamit volt. 1 100 kőfejtő szakember és volt bányász hasogatta a hegyet fúróval és kovácspöröllyel. Az alagutat már át is vágták, s minden erejüket latbavetették, hogy elkészüljenek vele május elsejére, mindössze öt héttel a simantani munkálatok megkezdése után. Ahogy a kőfejtők egy 300 méter hosszú csatornát vájtak a kemény vöröskvarc sziklaoromba, köröskörül a hegyek csakúgy zengtek a kalapácsütések zajától, amelynek egyenletes ütemét itt-ott éles robbanás szakította félbe. A tárolómedence összesen több mint 400 hold terjedelmű lesz, 47 millió köbméter befogadóképességgel — pedig hát ez még a legkisebb a között a három tárolómedence között, amelynek építéséhez már hozzáfogtak. Az esőzések sajátságos időszaki elosztódása következtében úgy számították, hogy normális esztendőben, a 400 holdas víztároló medrét túlnyomórészt be lehet majd vetni, úgyhogy nyaranta búzát fognak aratni. Az áradásos évszak idején a víz zömét visszatartják a medencében, hogy utóbb, amikor beáll a szárazság, felduzzasszák vele a Huajt. A hegyormon vágott lefolyón keresztül a víz nem a folyó régi medrébe ömlik majd. Egy csatornahálózat eltéríti eredeti irányától, hogy kezdetben mintegy 2 000 hold föld, később pedig 11 000 hold öntözésére használják fel. A zsilip fogja szabályozni a folyó vizének szintjét.

Ilymódon biztosítani tudják, hogy elegendő vízmennyiség álljon rendelkezésre az öntözéshez, másrészt, hogy a folyó alsó szakaszai hajózhatók legyenek.

Az 1951. évi munkálatok befejeztével nem lesz többé veszélyben a Huaj-folyó mindkét partján elterülő hét-nyolc-

ezer hold föld, amelyet rendszerint minden esztendőben elönt az ár, nem is szólva arról, hogy közvetve is milyen áldást jelent ez az árvízvédelem a Huaj-folyó térsége sokezer holdnyi árterülete számára. 1952-re elkészül a másik két víztárolómedence is s ugyanakkor a simantani munkálatoknál szerzett tapasztalatok alapján — tíz újabb víztároló építéséhez fognak hozzá. Mire befejezik a készülőben lévő két víztárolómedence munkálatait, több mint 70 000 hold földterületet tudnak majd öntözni. Ennek révén e terület terméshozama megkétszereződik. A víz, amely évszázadokon át könyörtelen zsarnoka volt a földnek és a parasztoknak, hasznos szolgájukká válik.

A munkálatok kellő politikai előkészítésének is nagy figyelmet szenteltek. Hat falu lakosságának — 1 324 embernek — el kellett költöznie a víztároló számára kijelölt területről. A kormánymegbízottak tömeggyűléseket hívtak össze és megmagyarázták e falvak népének az egész nagyszabású terv jelentőségét: azt, hogy sok-sok millió ember élete és jóléte függ ettől. Biztosították a parasztokat arról, hogy más vidékeken több és jobb földet kapnak majd kárpótlásul és segítségükre lesznek abban, hogy új otthont építhessenek maguknak. Küldöttek jöttek azokból a falvakból, amelyeket új otthonukként jelöltek ki és megnyugtatták a parasztokat, hogy szívesen látják valamennyiüket. Amikor néhány hónappal azelőtt végrehajtották a földreformot, a kormány kellő terjedelmű földet tartalékolt erre a célra. Amikor eljöttek értük az ökrösszekerek, hogy holmijukkal együtt elszállítsák őket, a falusiak vidáman indultak új otthonuk felé. Megismerkedtem egy öreg paraszttal, aki visszajött látogatóba, hogy megnézze, miféle átalakulás történt egykori falujában. Megkérdeztem tőle, milyen érzést váltott ki belőle az a tény, hogy el kellett hagynia szülőfaluját. Azt válaszolta: „Vajjon mi baj is érhetne minket, amikor a kommunista párt és Mao elnök gondoskodik rólunk? Már most is jut mindenből mindenkinek s mire mindez elkészül — ekkor csontos kezével az óriási medencére mutatott, amely fekete volt a serény hangyák módjára nyüzsgő emberektől, és hangos munkájuk zajától —, akkor annyi ennivalónk lesz, hogy belénk se fér!"

Szeng Cseng-mi, a simantani építkezés felelős mérnöke azt mondta, hogy a földmunkáknak mintegy 95 százalékát

kézzel végezték. A buldózereket és traktorokat főként talajegyengetésre és döngölésre használták fel. A hatalmas töltést kosarakban odahordott földből és agyagból építették, amelyet percenként tonnaszámra raktak le a végtelen sorokban baktató teherhordók. Ezt a földet azután betonkeménységű tömeggé présték a traktorok vontatta szöges hengerek, amelyeknek tompavégű tüskéi mélyen belesüppedtek a földbe és agyagba, hogy a talaj minden egyes négyzetcentiméterjére a lehető legnagyobb nyomást fejtsék ki. Odalent, mélyen a töltés alatt, előzetesen kiásták az eredeti, természetes talapzatot és erősen összepréselt agyagréteggel helyettesítették, nehogy a víz utat vájhasson magának a töltés alatt. A töltés alapja húszszor olyan széles, mint a gerince s maga a töltés egészen fokozatosan lejt, hogy a lehető legjobban ellenálljon az áradó víz nyomásának.

Ma Fu-csö élmunkás olyan faluból jött, amelyet az 1942. évi éhínség rendkívül keményen sujtott. Az élmunkás címmel azért tüntették ki, mert nagyon sokat törődött munkacsoportja tagjaival, s így elérte azt, hogy átlagban mindegyikük öt tonna követ csákányozott ki naponta és 140 méter távolságra hordta el. Amikor megkérdeztem tőle, miért dolgozik ilyen keményen a következőket válaszolta: „Ez nagyon egyszerű. A régi világban alig egyharmad hold földünk volt hattagú család számára. Elnyomtak, sanyargattak bennünket. Most felszabadultunk. Saját földünket védelmezzük. A mi vidékünkön mindig nagy pusztítást okozott az árvíz. Éveken át nem arattunk ősszel. 1942-ben már javában cséplésre készülődtünk. A kévék odakint száradtak a szántóföldeken, amikor egyszerre csak jött az árvíz, és mindent elsöpört. Mire a víz visszahúzódott medrébe, nem maradt más a termésből, mint néhány rothadt gabonaszár. Akkor azután bekoszöntött a forró idő, s a föld oly keményre szikkadt, hogy nem lehetett felszántani. Még vetőmagunk sem maradt. Otthagytuk a földet és világgá mentünk. Mind a hatan koldultunk. Szülőfalunk 36 családja közül mindössze öt maradt odahaza. Szilfakérgen, füvön és gyökereken éltünk. Az egyik városban 100 kilométernyire szülőfalunktól, nővérem férjhez ment (szavaiból nyilvánvaló volt, hogy eladták) s azóta soha többé nem sikerült nyomára akadnunk. Hét álló esztendeig vándoroltunk faluról-falura, városról-városra, hébe-hóba akadt valami apró-

cseprő alkalmi munka, többnyire azonban kéregettünk. Végül is, egyszer csak meghallottuk, hogy a Népi Felszabadító Hadsereg katonái vannak a falunkban és jól bánnak a néppel. Azt hallottuk, hogy ha parasztházban vannak elszállásolva, segítenek tüzelőfát hasogatni és vizet hordani. Azt is rebesgették, hogy felosztják majd a földet, így hát elhatároztuk, hogy hazamegyünk. Ez két évvel ezelőtt volt. A falu lakosságának fele azonban nem jött vissza. A szomszéd családból annakidején ugyancsak hatan indultak útnak és most mindössze ketten tértek vissza közülük. A többi meghalt. Nagybátyám egész családja elpusztult. Tavaly földet kaptunk, de ősszel természetesen elöntötte az árvíz. Amikor elhangzott Mao elnök üzenete, amelyben önkénteseket kért az árvizek megfékezésére, gyorsan nekiláttam a készülődésnek. Két kosarat fontam magamnak és izgatottan vártam az indulás napját. Mi a multban is fel akartuk tartóztatni az árvizeket, a Kuomintang azonban nem engedte. Mi több: átszakította a Sárga-folyó gátját és még sokkalta nagyobb csapást zúdított reánk. Azután összefogdosták a parasztokat, hogy ők javítsák ki, amit Csang Kaj-sek emberei tönkretettek. A szerencsétlenek előbb-utóbb belepusztultak az örökös éhezésbe és fagyoskodásba. Tudtuk, hogy ezúttal másképpen lesz, s valóban más is." Vajjon nem aggódik-e otthoni gazdasága miatt? „A kölcsönös segítség brigádok lelkiismeretesen gondoskodnak róla és munkájukért nem fogadnak el semmit. A kormány kölcsönt adott családunknak. Összeálltunk két más családdal és egy ökröt vásároltunk rajta, hogy az asszonyoknak megkönnyítsük a munkát."

Egy másik élmunkásnak, a barnaképű, sovány, de izmos Si Fu-sannak a vállpárnáján vörös fonallal hímzett felirat olvasható: „Állj ellent Amerikának, segítsd meg Koreát!" Azzal mutatott példát a többieknek, hogy — amikor szükség volt rá — habozás nélkül beugrott a jeges vízbe, s egy hóvihar alkalmával rendületlenul tovább végezte munkáját. Egyszer, amikor csoportja sárban dolgozott, a kosarak annyira tönkrementek, hogy az iszapos föld kiszóródott belőlük, s a teherhordók útközben elveszítették fele rakományukat. Si Fu-san mit sem törődve a kegyetlen hideggel, lehúzta lábáról egyetlen pár hosszú harisnyáját és türelmesen szétfejtette, hogy a fonállal megfoltozhassa a lyukas kosarakat. Egy különösen fagyos időszakban levetette vattakabátját és kicserélte

egyik társával, akinek vékony pamutanyagból volt a ruhája. Munkacsoportja fejenként átlagosan csaknem hét tonna földet ásott ki naponta. Jóllehet írástudatlan, szegényparaszt volt, világosan megértette az árvízvédelmi terv jelentőségét. „Munkánk valamennyiünk javát szolgálja — mondta. — Az a feladatunk, hogy oda irányítsuk a vizet, ahová akarjuk és megakadályozzuk, hogy onnan folyjék, ahonnan nem akarjuk. Ilymódon mindannyiunknak jobb termésünk lesz." Megkérdeztem tőle, mit gondol, vajjon jó dolog-e a kollektív munka eszméje és kiterjeszthető-e a földművelésre is. „Jó bizony, nagyon is jó — válaszolta. — És folytatni is fogjuk. Mire hazaérünk, búzatermésünk a gabonaládákban lesz már, s addigra az őszi vetést is befejezik. A kölcsönös segítség brigádok jóvoltából szívvel-lélekkel belefekhetünk az itteni munkába. Nem kell minduntalan hazaszaladgálnunk. Ebből az együttes munkából rengeteget tanultunk, s amikor visszatérünk majd falunkba, ott is folytatjuk a közös gazdálkodást."

Visszafelé, a lohei vasútállomás felé menet, majd a vonatablakból kitekintve mindenütt a közelgő aratás előkészületeinek a jeleit láttuk. Az érés aranya már csaknem a kalászokig kúszott fel a gabonaszárakon s a falvak terein nehéz kőhengereket vontattak az ökrök körbe-körbe, hogy lesimítsák és keményre sajtolják a cséplőhelyet, ahol kezdetleges csép-hadarókkal verik majd ki az érett gabonát. Néhány hét mulva ezeken a búzaföldeken éppoly serény munka folyik majd, mint a simantani gátépítési munkálatok színhelyén, mégha nem is ugyanabban a felfokozott formában, mint ott. Ezt a vetést, amely csaknem megérett az aratásra, a már befejezett téli és tavaszi árvízvédelmi munkálatok mentették meg.

Körutazásom utolsó állomásához 36 órát utaztam hajóval felfelé a Huaj-folyón, Pengputól Zsenhocséig, az 1951. évi terv súlypontjáig, ahol magának a Huajnak a vizét gyüjtik össze és terelik természetes tavakba. Az egyik nagy, víztárolóul szolgáló tavon keresztül gátat építettek. Ezzel azt akarják megakadályozni, hogy az áradásos időszakban a Huaj-folyó és más tavak vize egybefolyjék. Ennek a megvalósítása nagyszabású műszaki munkálatokkal jár és lehetővé teszi majd a Huaj-völgy legfontosabb szakaszainak a szabályozását. Pengpu és Zsenhocse között zsilipeket szerelnek fel a halszálkaszerűen elágazó mellékfolyók torkolatánál, ott,

ahol beleömlenek a Huajba. A mellékfolyók kétszeres veszedelmet rejtenek magukban. Először is, vizük felduzzasztja a Huaj árját, másodszor pedig: gyönge láncszemek abban a gátrendszerben, amelyen át a Huaj megdagadt vize visszazúdulhat és elöntheti a környező vidéket. Ezért tehát, Pengpu és Zsenhocse között valamennyi mellékfolyó medrét betonból és acélból való zsilipekkel torlaszolják el, amelyek a Huaj áradásakor lezárhatók, úgyhogy ezek alkotják az acéllánccszemeket a gátfalakban. Az első ilyen zsilipet estszürkülettájban látogattuk meg.

A koránkelő hold fénye már-már elűzte a napnyugta végső pirfoltjait a víz színéről. Itt is, ott is vacsoratüzek lobogtak a távolban s füstjük összekeveredett a frissen döngölt földgátakról felszálló porral. A hold fénye megvilágította a munkások símára csiszolt teherhordó-bambuszrúdjait. A munkálatoknak ezen a szakaszán egész éjszaka dolgoztak. A Huajtól öt mérföldnyire eső ponton két folyócskát egyesítettek, s vizüket egy mély és széles csatornába terelték, amelyet a Huajba való beletorkollása előtt két szilárd betonkeretbe illesztett, ötször ötméteres négyzetalakú acélzsilippel torlaszoltak el. Az ilymódon feltartóztatott víz visszafolyhatott a csatornán, egészen egy tóig, amely elég nagy volt ahhoz, hogy egy hónapon át be tudja fogadni a két folyócska maximális vízmennyiségét. A Huajon az áradás tetőfoka rendszerint tíz napig tartott csak, úgyhogy ez a megoldás minden lehetőséget számbavett. A zsilipek segítségével végrehajtott folyamszabályozás állandóan hajózhatóvá teszi majd a Huaj Pengpu és Zsenhocse között lévő szakaszát.

Az iparkodó teherhordók végtelen láncolata, a munkások ütemes éneke, a döngölőkövek tompa zuhanása, egy reflektorfényben dolgozó cölöpverőgép döngő csapásai — ez mind egy szakadatlanul folyó, lázas tevékenység benyomását keltette, annak a harcnak a benyomását, amelyet a közelgő áradásos időszak ellen vívtak. A legcsekélyebb időszámítási hiba, akárcsak egy-két napi késedelem is, többhavi munka kárbaveszését okozhatta volna. A zsilipépítkezési munkálatokat egy mérnök és hat műegyetemi hallgató irányította A gondos tervezés és a jól megszervezett munka egységes egésszé kovácsolta össze a dolgozókat és biztosította a munka sikerét.

A gőzhajón a pekingi filmgyár egy színész- és zenész-

csoportja is utazott, amely azért jött vidékre, hogy egyideig a zsenhocsei árvízvédelmi műveken dolgozó munkások között éljen. A művészek elhatározták, hogy amíg a hajó a zsilip előtt, a folyó közepén horgonyoz, hangversenyt adnak a holdfényben. Ahogy a kis zenekar megszólalt és „A fehérhajú leány", az „Ének a vörös zászlóról" és más új filmek közkedvelt dalai felharsantak a levegőben a holdsütötte, csillámló víz fölött, a parasztok a folyó partjára tódultak és lelkesen megéljenezték a muzsikusokat. Harsány kiáltásokkal követelték kedvenc partizándalaikat s a zenekar, készségesen teljesítve kívánságukat, fáradhatatlanul játszotta egyiket a másik után. A parasztok azonban nem győztek betelni velük, úgyhogy amikor éjféltájban felhúztuk a horgonyt, s a hajó folytatta útját felfelé a folyón, a csalódottság moraja hallatszott mindenfelől.

Hszu Csie, a filmművészek csoportjának egyik tagja, kecses kis teremtés volt. Mosolya csupa báj, hangja olyan, hogy egycsapásra meghódította a hallgatóságát. Olyan fiatalnak látszott, mintha most végezte volna el az egyetemet, de kiderült, hogy régi forradalmár. Annakidején megszökött a középiskolából, hogy a forradalomhoz csatlakozzék és — egyetlenegy rövid időszak kivételével, közvetlenül a japánokon aratott végső győzelem után — 11 esztendőt töltött a harcvonalak térségében, propagandamunkával és a katonák szórakoztatásával szolgálva az ügyet. A felszabadulás után a földreformot előkészítő megbízottakkal dolgozott és faluról-falura járva színdarabokat és jeleneteket játszott, amelyek kigúnyolták a multat és az új élet nagyszerűségét mutatták meg. Ő is, társai is, azért mentek Zsenhocsébа, hogy — mint őmaga mondta — „tanuljanak a tömegektől". „Hogyan is lehetnénk jó színészek — kérdezte —, ha nem megyünk a nép közé, hogy tulajdon szemünkkel lássuk, hogyan dolgozik, s ha nem tudjuk meg pontosan, milyen volt régebben az élete és milyen változásra számít? Jómagam máris sokat tanultam a parasztoktól és a munkásoktól, de még valamennyiünknek nagyon sok tanulnivalónk van tőlük" — mondta. Ahogy elbeszélgettünk a hajó fedélzetén, matrózok és katonák csoportosultak körénk és cipőjük sarkára kuporodva, mohón habzsoltak minden egyes szót arról a számukra új dologról, hogy az értelmiségiek tanulni akarnak — a tömegektől.

A Pengpuból Zsenhocséba való hajózás 36 órás útján láttuk az újonnan épült gátfalakat, amint magasan és nyílegyenesen, mint két óriási vonalzó, húzódtak végig a folyóparton a messzeségbe. Helyenként gyepkockákkal ültették be a töltéseket, úgyhogy jelszavas feliratokat alkossanak, amelyek a folyó közepéről is könnyen elolvashatók. „Álljatok ellent az amerikai agressziónak!" volt a leggyakoribb köztük, mások az árvízvédelmi erőfeszítések megkettőzését követelték. Időnként hosszú dzsunka-karaván mellett húztunk el. Az alacsonyjáratú, tompaorrú, olajozott széles vitorlákkal felszerelt bárkák szinte a víz szinén siklottak, mintha nem is szelnék a habokat. Annak a csaknem 9 000 bárkából álló flottának a részei voltak, amely követ, homokot, gerendát és gépszerkezeteket szállított Zsenhocséba. Mindenféle alakú és nagyságú akadt közöttük: laposfenekű csónakok, amelyeket rúddal taszítottak előre; kis dzsunkák, amelyeket a folyóparti ösvényen kötélen vontattak, nagy szampanok, amelyeket a bárka tatjáról előre-hátra mozgatott óriási evezőkkel hajtottak. Mindazoknak, akik felfelé igyekeztek a folyón, Zsenhocse volt a végcéljuk és találkozóhelyük. A vízijárművekről, amelyek mellett elhaladtunk, a hajósok harsány „Viszontlátásra Zsenhocséban!" kiáltással üdvözölték hajónk matrózait. Halászbárkák is akadtak utunkba, tele kormoránmadarakkal. Hosszú zsineggel vannak odakötözve s gyűrű fogja körül a nyakukat, hogy ne tudják lenyelni azokat a halakat, amelyeket fognak, hanem engedelmesen gazdájuk kezébe hullassák őket. A szántóföldeken asszonyok, fiatal fiúk és leányok fehér zekében, kurta fekete nadrágban, csúcsos szalmakalappal a fejükön, már javában kaszálták a korai árpát és búzát, ökörhúzta ekék pedig a tarlót szántották, hogy előkészítsék a talajt az őszi vetés számára. A kévéket sajátos négykerekű szekerekre rakták, vagy a teherhordórudak két végén hordták be a csűrbe.

Tangjingcsében elég sokáig álltunk ahhoz, hogy szemügyre vehessünk egy másik nagy zsilipet is, ezúttal négy acélkapuval, amelyek egyenként 16 tonnát nyomnak, és a bonyolult emelőszerkezetet, amely lehetővé teszi, hogy a hajók ide-oda közlekedjenek a Huaj-folyón. A számítások szerint ez a zsilip egymagában is 1 350 négyzetmérföldnyi területet, vagyis mintegy 600 000 hold földet óv majd meg az árvizektől. Egy

tízfőnyi mérnökgárda vezetésével, 25 000 paraszt és 3 000 szakmunkás dolgozott itt a zsilip építésén, s egy csatorna ásásán, amely a szomszédos tavakhoz vezet. Egy dombtetőn magasan a cölöpverők bonyolult állványzata fölött, ősrégi emlékmű áll, amelyet Nagy Jü császárnak emeltek hálából azért, mert 4 000 esztendővel ezelőtt kísérletet tett a Huaj megzabolázására.

Zsenhocséba érkezésünk előtt utolsó állomásunk azon a helyen volt, ahol 35 000 munkás 40 nap alatt épített meg egy öt kilométer hosszú és helyenként csaknem 120 méter széles gátfalat. Ennek az a célja, hogy elszigeteljék a Csang Csia Hu-tavat és megakadályozzák, hogy összeolvadjon a Huajjal, egy másik tavat pedig abban, hogy áradás idején száz meg száz négyzetmérföldnyi területet öntsön el. A gátfal segítségével tárolómedencévé változtatják a tavat. Ugyanakkor zsilipekkel, amelyek már csaknem teljesen elkészültek, szabályozzák majd, hogy mennyi víz folyjék a tóból a Huajba.

Utazásom nagy meglepetése Zsenhocséban ért. A munkálatok e legfontosabb szakaszának felelős mérnöke s egyben az egész huajszabályozási munkálatok főmérnökének helyettese 29 éves leány, egy rendkívül lenyügöző megjelenésű fiatal teremtés volt. Egyenesre nyírt koromfekete haját síma, széles homlokából hátrafésülte, hosszúkás, eleven arca barnás és síma, keze finom, fiatalos mosolya csupa báj. Csien Csen-jing vezetőmérnököt igen nehéz dolog volt rábírni arra, hogy önmagáról is beszéljen. Éppoly szerény, mint amilyen tehetséges, úgyhogy a multjára és személyes körülményeire vonatkozó adatokat nagyrészt kartársainak kellett kiegészíteniök. Életének története egyaránt szerves része az új Kína történetének és az árvíz ellen vívott harcnak.

Apja vízépítő mérnök volt, aki annakidején az Egyesült Államokban végezte tanulmányait. Tele lelkesedéssel tért vissza, hogy tudásával hazáját szolgálja. Kezdetben a Kuomintang megbízásából a Jangcén dolgozott. Ámde a korrupció, a szolgai talpnyalás és a megvesztegetés, amely nélkül a Kuomintang mérnökei nem tudtak érvényesülni, s az a tény, hogy semmiféle komolyabb munkát nem végeztek, csakhamar kiábrándította. Undorral megvált állásától és elment Sanghajba, építészmérnöknek. „Abban az időben magam is nagyon szerettem volna mérnök lenni — mondta Csien Csen-jing. —

Minden szabadidőmet édesapám munkálatainál töltöttem, s gyermekkorom kedvenc játéka az volt, hogy naphosszat ide-oda mászkáltam készülő épületei állványzatának az útvesztőjében. Apám nem ellenezte, hogy mérnök legyek, de óva intett attól, hogy a vízépítészetet válasszam! «Sohasem jutsz munkához!» mondotta nekem." Hiábavaló figyelmeztetés volt, mert Csien Csen-jing mégis épp ezt a pályát választotta. Amikor azonban a japánok megtámadták Kínát, egyszeriben épp-oly érdeklődéssel fordult a politika, mint a mérnöki tudományok felé. 1941-ben belépett a sanghaji illegális kommunista pártszervezetbe, a következő esztendőben pedig, jóllehet a mérnöki fakultás egyik legkiválóbb tanulója volt, hat hónappal a végszigorlata előtt otthagyta az egyetemet. Megszökött Sanghajból és belépett a Vörös Hadseregbe.

„Amikor elmentem Sanghajból — magyarázta Csien Csen-jing —, azt hittem, végkép lemondtam a mérnöki hivatásról, hogy forradalmár legyek." Az első két esztendőben kizárólag propagandamunkát végzett az Új Negyedik Hadsereg számára, de azután lehetőség nyílt arra, hogy komoly mérnöki munkát végezzen. Jóllehet élethalálharcot vívtak, az Új Negyedik Hadsereg árvízvédelmi munkálatokba fogott. Csien Csen-jing megkapta első mérnöki megbízatását, mégpedig a Huaj-folyó szabályozási munkálatainál. Csaknem két esztendeig minden idejét és tudását az árvízvédelmi intézkedéseknek szentelte: eleinte a Huajon, majd az északkiangszui Nagy Csatornán, végül pedig a Sárga-folyón Santung tartományban — csupa olyan területen, amely az Új Negyedik Hadsereg fennhatósága alá tartozott. 1946-ban azonban Csang Kaj-sek megindította bűnös támadását az Új Negyedik Hadsereg ellen, s ezért Csien Csen-jing visszatért arcvonalbeli munkájához. Az egyik utászalakulathoz osztották be, országutakat javított, hidakat épített, ha pedig úgy kívánta a helyzet, felrobbantotta őket. 1948 februárjában azzal tüntette ki magát, hogy megbírkózott egy jégtorlasszal, amely a Sárga-folyó torkolata közelében tornyosult fel és akkora áradást okozott volna, hogy a víz és jég egynéhány megyét árasztott volna el. Minden évben keletkeztek efféle jégtorlaszok, de a múltban soha semmit sem tettek ellenük. Ez a jégtorlasz azonban olyan méretű volt, amilyenre fél évszázad óta nem akadt példa. A jég elállta az utat a tenger felé, a víz felduzzadt és visszatódult, úgyhogy száz meg száz

mérföldnyire mindenütt gátszakadás veszedelme fenyegetett. Csien Csen-jing, dermesztő hidegben, reggeltől-estig a csúszós jégen dolgozott, lyukakat fúrt a torlasz közepébe és több tucat erős robbanóanyaggal töltött pálinkásüveget helyezett a jég alá. Egy robbantási szakember irányításával villanyáram segítségével felrobbantották az üvegeket, úgyhogy a torlasz közepén óriási nyílás keletkezett. A jég a hátulról ránehezedő víznyomás következtében, valamint a robbanás okozta résen feltóduló melegebb víztől csakhamar repedezni kezdett Csien Csen-jingnek és társának egyik úszó jégtábláról a másikra kellett ugrálnia, s az utolsó pillanatban értek csak a biztos partra, épp amikor az egész jégtömeg már kezdett töredezni és megindult a tenger felé. Az árvízveszedelem elhárult. (Utóbb a népi kormány már bombázórepülőgépeket használt fel arra, hogy szétzúzza a jégtorlaszokat, de Csien Csen-jing kiváló, bátor cselekedete elsőízben mutatta meg, hogy meg lehet birkózni velük.)

A Sárga-folyó túlnyomó része akkorában a Kuomintang ellenőrzése alá esett. Egy alkalommal, amikor árvíz fenyegette a Népi Felszabadító Hadsereg fennhatósága alatt lévő területet, nem volt kő arra, hogy megépítsenek egy rendkívül szükséges gátat. Ez a leleményes fiatal nő azonban mégsem adta fel a küzdelmet. A parasztokhoz fordult segítségért. Nem hiába. 32 000 szekérrakomány követ hoztak: házudvarokról feltépett köveket, rombadőlt házak maradványait, régi ruhamosó kőlapokat, malomköveket — és a gát megépült. Kuomintang repülőgépek bombázták és géppuskázták a munkásokat és két év alatt 300 parasztot öltek meg azok közül, akik a munkálatokon dolgoztak. Ennek ellenére, amióta Csien Csen-jing megkezdte tevékenységét a Sárga-folyón, nem volt többé nagyobbfajta árvíz. Ezért a teljesítményért azonban szigorúan elhárít magától minden személyének szóló dícséretet. „Csakis a kommunista párt helyes vezetése tette ezt lehetővé — mondta. — Önmagában, egyetlenegy műszaki szakembernek sem volt ebben kiemelkedő szerepe. Ez az alkotás a nép műve a népért — s ez a fontos." Amikor nyilvánosságra hozták a Huaj-folyó szabályozásának a tervét, Csien Csen-jing épp hazakészülődött Sanghajba, hogy megkezdje jól megérdemelt pihenőjét. Azonnal munkára jelentkezett és kezdetben az előkészítő tervezőbizottság munkájában vett részt, majdpedig kiküldték a mun-

kálatok legbonyolultabb műszaki részének ellenőrzésére. „Látja, így történt — mondta kedves mosollyal. — A forradalmár és a mérnök útja végül mégis csak találkozott." Bátyja szintén csatlakozott a forradalomért vívott harchoz, csaknem egyidőben ővele, s amikor mindketten először hazatértek családjukhoz, édesapjuk annyira el volt ragadtatva fejlődésüktől és magatartásuktól, hogy másik két fiát is elküldte velük: lépjenek be ők is az Új Negyedik Hadseregbe, részesüljenek ők is forradalmi nevelésben. Jómaga is megvalósította azt a régi álmát, hogy tudásával a népet szolgálja: most bányamérnök Mandzsuriában, a kajlani nagy szénbányákban. Leánya hősiesen kivette részét a népi Kína megteremtéséből, a népi Kína pedig lehetővé tette az egész család számára, hogy alkotó tehetségét teljes mértékben kifejlessze és a nép szolgálatára hasznosítsa.

Csien Csen-jing élettörténetét úgyszólván szavanként kellett kihúznom kartársaiból. Maga Csien Csen-jing pedig csak vonakodva erősítette meg az elmondottakat egy-egy részlettel. Mindezt azonban nem tudtam, amikor egy nyaláb térképpel, tervrajzzal és irattal a hóna alatt a zsenhocsei főhadiszállás egyik fogadószobájába belépett, s higgadtan és hathatósan magyarázni kezdte nekem a zsenhocsei munkálatok technikai, gazdasági és politikai jelentőségét. A bonyolult műszaki tervet egyszerű laikus nyelven fejtette ki, úgyhogy könnyen meg lehetett érteni a problémát és megoldását.

Az árvizek szempontjából Csenjangkuannál, Zsenhocsétől folyás irányában mintegy 80 kilométernyire volt a Huaj-folyó legveszedelmesebb helye. Ettől a ponttól felfelé, 100 mérföldes szakaszon kilenc kisebb-nagyobb mellékfolyó torkollott a Huajba s a főfolyóval együtt ezek alkották annak a vízárnak a zömét, amely Csenjangkuannál áttörte a gátakat és elöntötte a vidéket. Az áradó víz mennyisége másodpercenként 12 800 köbméter volt, a csatorna levezetőképessége ellenben Csenjangkuannál mindössze 6 500 köbméter volt, úgyhogy a többlet másodpercenként több mint 5 000 köbméteres mennyiségben zúdult a síkságra, ami az áradás tetőfokának az időszakában rendszerint több milliárd köbméter vizet jelentett. A probléma tehát az volt, hogyan csökkentsék a Huaj medrében folyó víztömeget 6 500 köbméter másodpercenkénti mennyiség alá. Többhavi tervezési munka, valamint Bukov szovjet

vízépítési szakértővel való tanácskozás után úgy határoztak, hogy Zsenhocsénál feltartóztatják a Huajt. Ehhez el kell torlaszolni a folyót, új medret kell ásni és egy kilométer hosszúságban gátat és zsilipeket építeni, hogy kellőképpen szabályozhassák a folyó árját. A 15 zsilip közül kilencnek a csukása-nyitása a Huajba ömlő víz mennyiségét fogja szabályozni, a többi hat pedig egy természetes tó alkotta víztárolóba irányítja majd a víz egy részét. A maximális vízmennyiség, amelyet Zsenhocsénál áteresztenek a Huajba, mindössze 5 500 köbméter lesz. A biztonság okából 1 000 köbméterrel kevesebb, mint amennyit a folyó medre be tud fogadni. Zsenhocse és a csenjangkuani veszélyeztetett pont között valamennyi mellékfolyót, mint azt fentebb elmondottam, elrekesztették már zsilipekkel s a Huaj hamarosan kénytelen lesz abba az új csatornába folyni, amelyet a nemrég elkészült gátfalak révén szabtak ki számára. Szárazság idején ez az eljárás megfordítható: a tó kivezető nyílásának a zsilipjét felhúzzák s a tárolómedence vizével annyira felduzzasztják a Huajt, hogy továbbra is hajózható marad. Nagyszabású műszaki feladat volt ez, amely sok-sok millió tonna föld és kő megmozgatásával járt. Nankingból 30 000 tonna különleges homokot kellett odaszállítani, Anhujból 135 000 tonna követ, a Jangce vidékéről szálfát, Sanghajból pedig cementet és gépeket — mindezt száz meg száz mérföld távolságból. A teherszállító bárkákból naponta 4 000 tonna anyagot raknak ki a folyópartra. A multban a sokkal egyszerűbb zsilipeket is mindig Angliából vagy Amerikából hozták be. Most ellenben óriási zsilipeket készítenek Sanghajban, amelynek a súlya az 1 000 tonnát is meghaladja. Több mint 200 000 tonna anyagot kellett beszerezni, feldolgozni és elszállítani, bonyolult gépeket kellett gyártani és mindezt két hónap alatt. Az egész építkezésnek a munkálatok megkezdésétől számított 100 napon belül be kellett fejeződnie. S mindennek egy derűs, fiatal nő a felelős vezetője, akinek szemlátomást a legcsekélyebb kétsége sincs afelől, hogy a kitűzött feladatot idejében be is fejezik.

„A régi világban — mondta — az efféle terv megvalósítása egyenest elképzelhetetlen volt. Csakis a mi korszakunkban, a kommunista párt és Mao elnök vezetése alatt és a felszabadult nép együttes erőfeszítésével tudunk megbírkózni ilyen nehézségekkel. A Kuomintang-Kínában ilyen tervnek nemcsak

a megvalósítása volt lehetetlen, hanem magának a tervnek az elkészítése is. Azok a területek, amelyeket a Huaj átszel, basáskodó hadurak, komprádor tőkések, földesurak és egyéb helyi zsarnokok uralma alatt voltak. Hiába eszelt ki ez vagy az a mérnök akármiféle nagyszerű tervet, ezek a haszonleső paraziták irgalmatlanul elgáncsolták, mert vagy az egyik, vagy a másik érdekét sértette. No meg aztán, az olyan vidék, mint Zsenhocse, azelőtt csakúgy hemzsegett a banditáktól és rablóktól. Még csak megközelíteni sem mertünk efféle helyet, nemhogy feltérképezni! S ha netán sikerült is kicövekelnünk a terepet, ennél tovább semmiképp sem jutottunk. A földesurak panaszra mentek, hogy kisajátítjuk a birtokukat, egy kis pénz suba alatt gazdát cserélt — s ezzel a dolog el volt intézve. Most ellenben mint látja, minden másképpen van. A parasztok bíznak bennünk s a mérnöki gárda nemcsak hogy biztonságban élhet és dolgozhat itt, hanem a munka végrehajtása folyamán a legteljesebb mértékben az emberek jóakaratára és lelkesedésére támaszkodik.

A multban — folytatta Csien Csen-jing — a Kuomintang mindenben az amerikai technikát követte. Sejtelme sem volt a forradalmi módszerekről. Az amerikai gondolkodásmód és gyakorlat szerint, effajta nagyszabású tervet sohasem lehetett volna rövid idő alatt megvalósítani. Kezdetben sok vitánk volt tervezőinkkel és mérnökeinkkel. Azok, akik Amerikában végezték tanulmányaikat és még mindig a régi módszerek hatása alatt voltak, azt mondták, hogy tíz folyó és nyolc tó szabályozásához hét különálló gátat és zsilipet kell építenünk, márpedig ez évekbe telik. Az árvízvédelmet tehát csak a jövőben tudjuk megvalósítani. Sőt, amikor az illetékesek már elfogadták ezt a tervet, még akkor is azt vitatták, hogy ehhez 12 000 kerek cölöpöt és több mint 9 000 négyzetméternyi szádfalat kell a földbe vernünk; márpedig a cölöpverés egymagában hathavi munka, ami pedig a szádfalat illeti, erre a célra csakis Amerikából importált fenyőfát használhatunk. A probléma megoldása reménytelennek látszott. Ámde a szovjet szakértők megtanítottak minket arra, hogy a Huaj túlsó partján lévő agyag éppoly hathatós, mint az óceán túlsó partján lévő fenyő. Igen ám, de hogyan keverünk majd betont, amikor a betonkeverőgépeket mindig Amerikából importáltuk? Nos: Sanghajban elkészítették az első betonkeverőgépeket és

ezek nagyszerűen beválnak. A Kínában gyártott betonkeverőgépek az amerikai blokád kudarcát jelentik.

És hallgassa csak meg, hogy mekkora arányokban dolgozunk. Elegendő, ha egyetlenegy adattal illusztrálom. A legeslegtöbb, amit Csang Kaj-sek egy esztendőben valaha is költött az árvízvédelemre, 7 500 tonna rizs volt, s ez is csak akkor esett meg, amikor még nem volt olyan rossz helyzetben. Mi ellenben, ennek az egy tervnek a megvalósítására 50 000 tonnát fordítunk, s ebből egy szem sem megy el korrupcióra, úgy mint hajdanában." A beszéd hevében Csien Csen-jing széltől-naptól barnára sült arca úgy ragyogott, mint a fényesre dörzsölt vadgesztenye, szeméből sugárzott a bizalom, a jövőben, a kommunista pártban és a népben. „A munkások mérhetetlenül büszkék arra, amit csinálnak. Azt mondják: «Kőhegyeket és homokszigeteket mozgattunk meg, sőt Sanghajból egész gyárakat hoztunk ide.» A multban a Kuomintang gumibotjainak és korbácsainak az árnyékában robotoltak. Tőlük ered az a szállóige, hogy az árvízvédelemre szánt pénzekből «a hszien főnök nyugati divatú palotát építtet és sok ágyast tart magának, a csu főnök zsindelyfedelű házat építtet, a pao főnök duskál a hús- és halételekben és mindig tele a gyomra, a paraszt meg a munkás pedig robotol, éhezik». Most látni fogja, hogyan dolgoznak itt. Hatalmas munkáshadseregünk van, csupa szervezett munkás és paraszt, akik valamennyien jószántukból jönnek ide falujukból vagy munkahelyükről. A megbízottak tökéletes egyetértésben élnek a munkásokkal, együtt esznek, együtt laknak velük és minden nehézségükben osztoznak. Igen sok megbízott, aki nem szokott a kétkezi munkához, kezdetben még éjfél utánig is dolgozott, nehogy elmaradjon a parasztok mögött. A régi robotrendszert méltányos bérskála váltotta fel, a szitkokat és korbácsütéseket pedig a vidám munkadalok. Az emberek tudják, hogy mirevaló ez a munka és ezért szívvel-lélekkel fekszenek neki. Mindössze hat hónapja, hogy itt felütöttük főhadiszállásunkat, s nézze, mi minden történt azóta. Csakis olyan emberek alkothatták ezt, akik tudják, hogy önmaguknak dolgoznak.

Mi forradalmárok vagyunk, kevés gyakorlatunk volt az ilyen feladatok megoldásában. Falusi körzetekben harcoltunk nagy ügyünkért. A gyárvezetés, a munka megszervezése és a gépek használata tekintetében még ma is úgyszólván elemiták

vagyunk. Fokról-fokra fejlődünk és menetközben tanuljuk meg a dolgokat. Ennek következtében alighanem sok észszerűtlen és nem gazdaságos dolgot csinálunk. Tudjuk, hogy az előttünk álló feladatok még több nehézséget tartogatnak számunkra. De hisszük, hogy megbírkózunk velük. A multban keményen kellett küzdenünk, hogy legyőzzük a japánokat és a Kuomintangot. Most, kemény munkával az elemi csapásokat is egészen bizonyosan le fogjuk küzdeni." — Végül pedig ez a kiváló asszony a következő szavakkal fejezte be mondanivalóját: „Meggyőződésem, hogy maga, mint külföldi jóbarátunk, ugyancsak osztozik hitünkben és bizakodásunkban, s mindent elkövet majd, hogy az egész világ tudomást szerezzen erőfeszítéseinkről."

A zsenhocsei építkezés látványa lenyűgözőbb volt még annál is, mint amit a munkálatok más helyén tapasztaltam. Egy hozzávetőleg két kilométer hosszú és egy kilométer széles területre 30 000 munkást összpontosítottak. Az egyik tó elszigetelt szakaszát lecsapolták, és többmillió tonna földet meg követ vájtak ki a tófenékből, hogy szilárd alapzatot teremtsenek a pillérek számára és kellőképpen beágyazzák a zsilipkapuk betonpadozatát. Ottlétemkor, jóllehet mindössze hat hét telt el a munkálatok megkezdése óta, a betonalapzat elkészült már, és a földmunkát is csaknem teljesen befejezték. Száz meg száz halászbárka rakodott ki az új csatornában, amelyet a Huaj mostani medrének a helyettesítésére ástak. A folyóparton női munkacsoportok homokot és zúzottkövet mostak teknőikben: mindenfelé hegyekben állt a kő, a zúzott kő, meg a homok, amelyet a halászbárkák szállítottak oda, de szemlátomást fogyott, ahogy a teherhordók megtöltötték kosaraikat és elsiettek, hogy kiürítsék a betonkeverőgépek közelében, vagypedig azoknak a kőműveseknek a lába elé zúdítsák rakományukat, akik a zsilipküszöb padozatát követték ki. A zsilipkaputartók felépítménye nőttön-nőtt, az ácsok a pillérek öntőformáinak a deszkáit ütögették a földbe, a betonkeverőgépek zúgva forogtak, talicskások végtelen sora szakadatlanul jöttment: épp csak annyi ideig pihentek, amíg a keverőgép szája újra megtöltötte talicskájukat, akkor aztán ismét nekiindultak, hogy kidöntsék rakományukat a zsilip falainak a vasvázánál. Kétpercenként újabb és újabb cementmennyiség zúdult ki az egymás mögött sorakozó, kínai betonkeverőgépekből. Ezeket a

gépeket magas emelvényekről táplálták, ahol a vastag, zöldes porréteggel belepett munkások egymásután tépték fel a cementzsákokat és szórták lapátszámra a kavicsot nagy sietséggel és energiával a keverőgépekbe. Éjszaka a munkahelyeken éppoly serény tevékenység folyt, mint nappal. Diesel-motor hajtotta áramfejlesztők világították meg az egész térséget, a villanyárammal működő betonkeverőgépek 24 órán át szünet nélkul működtek.

3 millió tonna földet kellett megmozgatni, több mint 20 000 kobméter betont lerakni, gátakat meg csatornákat építeni, s mindezt 100 nap alatt befejezni, ami még olyan államban sem kis feladat, amelynek a legmodernebb technikai eszközök is rendelkezésére állnak. Itt azonban, a betonkeverés kivételével, mindent kézierővel csináltak. Volt ugyan néhány — afféle könnyű iparvágányon futó — kiborítós tehergépkocsijuk, amelyet arra használtak, hogy a kőkockákat és a zúzottkövet a munkálatok színhelyére fuvarozzák, a szállítás zömét azonban, valamint az ásást, a parasztok kézierővel végezték. A hat hét alatt elért eredményből ítélve, kétségtelennek látszott, hogy a munkálatok a kitűzött időre elkészülnek. Az eredeti terv szerint Zsenhocsénál 7,2 milliárd köbméter vizet akartak feltartóztatni és máshova terelni, Csien főmérnök azonban 9 milliárdra növelte ezt, vagyis mintegy a felére annak az egész vízmennyiségnek, amely áradás idején a Huaj medrében lefolyt.

Az ember azt hinné, hogy egy 30 000 munkás lakta új városban, amelyet a semmiből teremtettek, afféle konjunktúra-város-atmoszférát talál. Itt azonban nyoma sem volt ilyesminek. A munkások a maguk mindennapi gabona-, étolaj-, gyertya-, textil-, cigaretta-, írószer- és egyéb szükségleteiket egy szövetkezeti boltban szerezték be, amely különleges állami támogatás jóvoltából tíz százalékkal olcsóbban árusított mindent, mint a falvakban. Rendőri karhatalom nem volt Zsenhocsében, kivéve azt a 300 főnyi őrséget, amelyet maguk a munkások jeloltek ki soraikból, hogy megakadályozzák az esetleges szabotázscselekedeteket. Az egyetlen komolyabb bűncselekményt egy három Kuomintang-ügynokből álló gengszterbanda követte el, amikor kísérletet tett a vízellátás megmérgezésére. Átadták őket a legközelebbi államvédelmi parancsnokságnak, hogy megkapják méltó büntetésüket. Kitűnő hangversenyeket

és színielőadásokat láttam, amelyeket este rendeztek, a munkálatok színhelyén. Politikai szatirák és közkedvelt dalok szerepeltek a műsoron, amelyeket parasztművészek adtak elő, továbbá a pekingi opera együttesének magasszínvonalú operajelenetei, amelyekben az énekesek színpompás kosztümökben léptek fel és kitűnő zenekar szolgáltatta a kíséretet. Ezer meg ezer paraszt jelentkezett és járt azokra a tanfolyamokra, ahol írni-olvasni tanultak és amelyeket minden egyes részleg külön rendezett. A fegyelem és a szervezettség mind a munka alatt, mind a munkán kívül, tanulságos példája volt annak, hogyan tudják intézni ügyeiket a munkások, ha a maguk urai. A bérek itt még magasabbak voltak, mint Szujhszienben vagy Simantanban. A szakképzetlen munkások naponta átlag 3,5—4 kilogram rizst kaptak, a szállítómunkások 4,5—5 kilogramot, a szakmunkások 6—7, sőt 7,5—8 kilogramot. A legalacsonyabb bér is elegendő volt ahhoz, hogy egy ember tisztességesen megéljen belőle, és még két hozzátartozóját eltarthassa. Minden paraszt előleget kapott, hogy amikor eljön hazulról, otthagyhassa családjának. Munkabérét rizsben fizették ki, de nyomban átválthatta pénzre és a helyszínen létesített postahivatalok vagy bankok útján egy részét hazaküldhette.

A politikai munka igen magas színvonalú volt. A parasztok szülőfalujából küldöttségek jöttek a munkálatok színhelyére, hogy beszámoljanak nekik, hogyan gazdálkodnak odahaza, visszatérve pedig, tájékoztassák az asszonyokat az árvízvédelmi munkálatok előrehaladásáról. Ottlétemkor érkezett az egyik falu vezetője és levelet hozott magával. Ebben ez állt: „Az egész hszien apraja-nagyja — öregek és fiatalok, férfiak és nők egyaránt — kiveszi részét a termelőmunkából. 24 kölcsönös segítség brigádot szerveztünk. A kukoricaföldeket már háromszor megboronáltuk, a gyapotföldeket kétszer, a rizspalánták kiültetését pedig két nap alatt befejeztük..." Csupa fölöttébb megnyugtató és bíztató hír az odavalósi parasztok számára. A falubeli asszonyok gyakran ellátogatnak a munkahelyre, hogy kimossák és megfoltozzák a ruhaneműt, eljönnek a diákok és színdarabokat adnak elő — ottlétemkor a pekingi filmgyár művészcsoportja tette változatosabbá a dolgozók szórakozását. A békebizottság tömeggyűléseket rendezett, hogy támogassa az öt nagyhatalom békeegyezményének megkötéséért indított aláírásgyűjtést. Egy-két nap alatt több

mint 26 000-en írták alá a felhívást. A lényeget, melyre a propaganda irányult, 12 kínai írásjelbe tömörítették. Ez a jelszó fordításban, a következőképpen hangzik: „Emlékezz multbeli szenvedéseidre; keresd meg alapvető okait; hasonlítsd összse a jelent a multtal; vond le belőle a tanulságot!"

Egy 65 éves paraszt, aki élmunkás lett, valóban levonta a kellő tanulságot a multból. „Vén Huan Csung" néven mutatták be nekem, de valóban Cseng Hang-sinnek hívták. Ráncos és barna arcából csak úgy sugárzott a derű, a becsületesség és a jóság. Amikor megkértem, mondjon valamit ifjúságáról, elkomorodott, s ahogy felidézte gyermekkorát, egyszerre csak sírva fakadt. Tu Tien-ling, egy másik paraszt, aki ott várakozott, hogy vele is elbeszélgessek, ugyancsak elsírta magát. Sőt, tolmácsom szeme is könnybe lábadt, alkalmasint nem is annyira a Vén Huan Csung története miatt, hanem azért, mert az eszébe juttatta a maga nyomorúságos gyermekkorát. „Nyolcesztendős koromig — mondta az öreg Huan — sohasem volt pokrócom, amellyel éjszaka betakarózhattam volna. Azokat az ócska rongyokat terítettem magamra, amelyeket nappal viseltem. Édesapám az egyik földesúrnak robotolt és önmagától vonta meg az eledelt, hogy édesanyámnak és nekem is jusson valami táplálék. Gyakran megesett azonban, hogy nem akadt munkája és nem volt betevő falatunk sem. Egyszer napokig nem volt mit ennünk, s ezért apám elment az egyik gazdag paraszthoz, hogy egy tál rizst kérjen tőle kölcsön. Édesanyám előkotorta utolsó szem tüzelőnket és tüzet gyujtott vele. A víz már javában forrt a fazékban, amikor apám megjött a tál rizzsel. Beleontötte a fazékba, s mind a hárman körülálltuk és türelmetlenül vártuk, hogy megfőjön. Alig telt el néhány perc, egyszerre csak megjelent a gazdag paraszt, kimerte a rizst a vízből, és nagyokat röhögve rajtunk, visszavitte. Apám kiment az udvarra és felakasztotta magát. Édesanyám kétségbeesésében beleugrott a folyóba. Nyolcéves voltam, amikor ez történt. Egy jószívű szomszédunk megszánt engem és fiává fogadott. Ettől az időtől fogva dolgozni kezdtem neki, kezdetben a libákat őriztem, utóbb a malacokat meg a tehenet is..." Ezek után, a Vén Huan élettörténete ugyanúgy alakult, mint a többi sok-sok millió földtelen paraszté. Amikor nevelőapja meghalt, a helybeli földesúr szolgálatába szegődött. Erről a földesúrról a következőket mondja: „Mult

évben újév napján agyonlőtték. Co Ju-ho kegyetlen zsarnok volt, aki utolsó cseppig kiszívta az emberek vérét. A szegényparasztok fiait elhurcoltatta a japánok meg a Kuomintang számára, aki pedig vonakodni merészelt, azt lelőtte. Uzsoráskodott és a mások nyomorán megtízszerezte, megszázszorozta pénzét. Az embereket teljesen kiszipolyozta. A Népi Felszabadító Hadsereg bevonulásáig, az egész hszien ki volt szolgáltatva neki. A felszabadulás óta azonban minden megváltozott. Új, boldog élet virradt reánk, Co Ju-hónak vége. A helybeli parasztszövetség földet adott nekem addig is, amíg a földreformot végre nem hajtják."

A Vén Huan világosan tudta, hogy idős ember létére, miért jött el dolgozni a folyóra. „Nincs ebben semmi különös — mondotta. — Csang Kaj-sek, az a kivénhedt teknősbéka[1], átszakította a gátat, úgyhogy a Sárga-folyó egész tartományunkat elárasztotta. Most tehát gátakat kell építenünk. Ha ezek meglesznek, a mélyebben és magasabban fekvő területek egyaránt bő termést fognak hozni. Akkor lesz ennivaló bőven és mindenki jól fog élni. Mihelyt elkészül a gát, végrehajtják a földreformot. Dúsabb aratásunk lesz, úgyhogy küldhetünk majd belőle koreai testvéreinknek és a mi önkénteseinknek is, akik ott harcolnak." Azért tüntették ki az élmunkás címmel, mert a legkeményebben dolgozott egy rohambrigádban, amelyet — akár éjjel, akár nappal — mindig oda küldtek, ahol a legnagyobb szükség volt rájuk. Mindig jókedvű volt és készségesen segített társainak. Reggelenként a legelsők között kelt fel, este utolsónak tért nyugovóra. Életének legboldogabb emléke — mondotta — az a nap, amikor az előző évben először ment a gátépítési munkálatokra. „Jó öreg párom nagyon aggodalmaskodott. Azt mondta: «Ha te most elmégy a fiúnkkal, mi lesz énvelem? Nem lesz betevő falatom.» Megmagyaráztam neki, hogy a folyóra megyek, és munkámmal annyi rizst keresek majd, hogy küldhetek haza neki is. Csak legyen nyugodt és álljon be dolgozni valamelyik kölcsönös segítség brigádba. «A trágyaszóráshoz öreg vagy már, mondtam neki, de a trágya fellazításában segíthetsz a többieknek.» Végül is beleegyezett. Mi ketten, én meg a fiam, eljöttünk a folyóra, s

[1] Kínában a legnagyobb megvetés esetében hasonlítanak valakit a teknősbékához.

tavasszal már 60 kilogram rizst küldtünk haza. Feleségem kaoliangvetőmagot vásárolt rajta, és az egész földünket bevetette vele. Amikor most idejöttem Zsenhocséba, egy levél várt már feleségemtől, amelyet valamelyik szomszédjával iratott. Azt üzente, hogy minden a legnagyobb rendben van, a kaoliangvetés szépen fejlődik, ne aggódjunk, fő az, hogy dolgunkat jól végezzük." A Vén Huan fia 28 éves volt, apja ismételten kihívta munkaversenyre és mindig jóval felülmúlta. „Nekünk nincs se puskánk, se puskagolyónk, mondottam neki, de van kosarunk és teherhordórudunk. Ezek a rudak a mi puskáink, s a kosarak a puskagolyóink. Ezek segítségével temetjük el azokat a veszedelmes férgeket, amelyek be szeretnének törni országunkba." Megkérdeztem, miért nevezik Vén Huannak, mire az egyik aktivista megmagyarázta nekem, hogy a Vén Huan Csung a „Három királyság" című népszerű regény egyik alakja, aki holta napjáig sem tudta, hogy öreg. „Cseng Hang-sin úgy dolgozik — tette hozzá —, mintha ő sem venne tudomást róla, hogy öreg." Vén Huan arca ragyogott, amikor megjegyezte: „Hát lehet-e ennél jobb dolgunk? Önmagunknak dolgozunk, és a kormány ad enni."

Ki akartam puhatolni véleményét arról, hogy milyen dolog női mérnök keze alatt dolgozni. „Tudja, hogy ki a legfőbb vezetője ezeknek a munkálatoknak? — kérdeztem tőle. — Hogyne tudnám — válaszolta. — Mao elnök." Az aktivista megmagyarázta neki, hogy Csien Csen-jingre céloztam. „Vagy úgy! Ön Csien mérnökre gondol." Feltartotta hüvelykujját és azt mondta: „Hen hao!" (nagyon jó!). „Nagyon jó asszony, kivált hozzánk, szegényparasztokhoz. Ha meglát minket, nem gőgösen néz ránk, hanem úgy, mint barátaira. Egyszer, amikor döngöltem, odajött hozzánk és nagyon megdícsérte csoportunkat. Bizonyára rendkívül okos teremtés, hogy meg tud szervezni ekkora munkát. Miért ne dolgoznánk örömest asszony vezetése alatt, ha ennyire okos, és Mao elnök meg van vele elégedve?"

Sok más parasztmunkással is beszélgettem még Zsenhocséban. Életük története, ahogy ezt elmesélték nekem, egy-egy megelevenedett fejezete, része Kína egész történetének, melyet a multban mérhetetlen szenvedés, harc a létért jellemzett, a jelenben pedig az életkedv, energia és lelkesedés hat át. Tu Tien-ling a falujabeli földesúrról beszélt, aki 1948-ban össze-

terelt több mint 100 parasztot és agyonlőtte, megkínozta, vagy elevenen eltemette őket, mert együttműködtek a Népi Felszabadító Hadsereggel. „A földesurak annakidején még azt sem tűrték, hogy leüljünk azokra a padokra, amelyeket ők használtak — mondja. — Ami pedig eledelünket illeti, még a kutyáiknak is jobbat adtak, mint nekünk. Most természetesen vége ennek, miénk lett az ország." Tu Tien-ling, műszaki tekintetben, tökéletesen megértette, hogy mi történik Zsenhocséban, s olyan büszke volt a munkálatokra, mintha ő tervezte volna őket. „A múltban — mondta —, ha Csang Kaj-sekék olykor-olykor gátakat javítottak, akármiféle iszapot vagy homokot használtak erre a célra, ami épp a kezük ügyébe akadt. Így a töltések hamarosan szétomlottak. Most ellenben láthatja, hogyan dolgozik a népi kormány. A kavicsot a folyó felsőszakaszától hozatja, a homokot Nankingból, a követ Huajnanból, s mikor az anyag ideérkezik, mindent átszitálunk és megmosunk. Csakis a legjavát használjuk fel. Ha kész lesz a munka, árvíz idején a víz nem folyhat többé oda, ahová akar. Olyan lesz, mint a jól fegyelmezett sereg. Ha azt akarod, hogy kettő menjen, kettő fog menni, ha azt, hogy három, három megy. Egy ilyen nagyszabású tervet Csang Kaj-sek 20 esztendő alatt sem tudott volna megvalósítani."

Hogy Csang Kaj-sek valóban nem tudott volna megbírkózni effajta feladattal, annak szakértői megerősítését a zsenhocsei munkálatok helyettes vezetője, Vu Ju mérnök szolgáltatta — egy nagy szál, testes férfi, aki egy csekiangi földesúri családból származott. Csekiang a nagybirtokosok tartománya, Csang Kaj-sek, valamint a „CC-klikk" — a hírhedt Csen-Li-fu- és Csen Kuo-fu-testvérek, a Kuomintang-politika legfőbb sugalmazói — szűkebb hazája.

Vu Ju hatalmas termetével, borostás állával és bajuszával valóban úgy festett, mint egy földesúr, öltözéke azonban olyan volt, mint a munkásoké: szalmakalap, munkaruha és mezítelen lábán szalmasarú. Szíves-örömest jött Zsenhocséba, hogy műszaki tudásával a népet szolgálja. 20 esztendeig dolgozott a Kuomintangnak, mint mérnök. Ebből 15-öt a Huaj-folyó Vízierő Bizottságában, amelyet Csang Kaj-sek 1929-ben létesített. Ez a bizottság Vu Ju tanúsága szerint, működésének 20 esztendeje alatt mindössze három vízszabályozót és egyetlenegy zsilipet építtetett a Sao Pa-tavon, jóllehet évről-évre nagy adó-

kat szedtek árvízvédelmi hozzájárulás címén. Vu Ju 18 hónapig dolgozott a Sao Pa-tó zsilipjének a megépítésén. Megkérdeztem tőle, hogy az méreteiben hogyan viszonylik a zsenhocsei munkálatokhoz. Némi számítgatás után kijelentette, hogy a saopai építkezés mintegy 12-szer kisebb méretű volt, mint a zsenhocsei, márpedig ez — jóllehet a legjelentősebb az 1951. évi munkálatok között — csupán egy százalékát foglalkoztatja annak a munkáshadseregnek, amely a Huaj-terv megvalósításán dolgozik. A legnagyobb munkáslétszám, amelyet Csang Kaj-sek valaha is mozgósítani tudott, mindössze 300 000 volt 1931—1932-ben.

„Az ország legjobb mérnökei ültek együtt a bizottságban — mondta Vu Ju —, de hiába, tehetetlenek voltak. Díszneknek használták őket, akárcsak a virágvázákat az asztalon. A bizottság arra való volt csak, hogy személyes jövedelmet hajtson Csen Kuo-funak, a mérnökök pedig azért kellettek hozzá, hogy ürügyet szolgáltassanak az adókra. Mindenki szemérmetlenül sikkasztotta a közpénzeket, a ranglétra legalsó fokától fel, egészen Csen Kuo-fuig, aki a legnagyobb sápot húzta. Ha valamelyik kisebb hivatalnoknak 70 alkalmazott szerepelt a fizetési listáján, habozás nélkül százra kerekítette ki. Napirenden voltak a megvesztegetések és a bankettek, máskép nem lehetett elérni semmit. A Kuomintang embereit nem érdekelte az árvízprobléma megoldása. Egyszer csináltak ugyan valami tervvázlatot, de még a tervrajzokat sem készítették el. Mindenki csak azzal törődött, hogy papiroson rendben legyen az elszámolása... Amikor megbíztak engem ezzel a feladattal, azt gondoltam magamban, hogy a Kuomintang idejében nem vállaltam volna el, még akkor sem, ha három esztendőt engedélyeznek is az elvégzésére. Mi ellenben csak 100 napot kaptunk rá — és mégis megcsináljuk. Büszke vagyok arra, hogy nekem is részem van benne." Elgondolkozott egy pillanatra, miközben őszülő szakállát simogatta, majd így folytatta: „Tudja, a régi világban nem érdekelt a politika. Abban a hiszemben éltem, hogy a Kuomintanggal nincs különösebb baj, a japánok ellen vívott háború végefelé azonban, és a győzelem után, mindinkább elvesztettem benne bizalmamat. Főként azért, mert mérnök létemre semmire sem használtak fel. De, akárcsak a legtöbb mérnök, gyűlöltem a politikát, és megvetettem a politikusokat. Szennyes

mesterségnek tekintettem. Vajmi keveset tudtam a Népi Felszabadító Hadseregről, vagy a felszabadításról. Tehetetlenül sodródtam az árral. Továbbfejlődésről, előbbrejutásról, boldog életről már rég lemondtam, és megelégedtem azzal, hogy munkám van, pénzt keresek és van mit ennem. De egyszerre csak új világ tárult fel előttem. Lehetőségem nyílt arra, hogy olyan hatalmas terv megvalósításán dolgozzak, amely minden mérnök álma. S amióta ezekkel az emberekkel dolgozom, kezdem megérteni, hogy voltaképpen mi is az a forradalom — nos, igen: azóta egész gondolkodásmódom megváltozott. Sohasem tudnék többé a régi úton járni. Hamarosan befejezzük ezt a munkát, azután egy másikat és így tovább, mindig nagyobb és nagyobb műveket tervezünk és alkotunk majd. Országunkban, mérnök számára határtalan munkalehetőségek vannak. Most 53 éves vagyok és — papíron — 28 éve vagyok már mérnök, de valójában csak a legutóbbi néhány hónap alatt végeztem igazi mérnöki munkát. Furcsa dolog, hogy az ember ilyen meglett korában kezdi meg igazi életét, velem mégis ez történt."

Szívesen ott maradtam volna huzamosabb ideig is a Huaj-folyónál, hogy minden részletét lássam ennek a hatalmas műnek, amely tíz- meg tizmillió ember megélhetését fogja biztosítani. Szerettem volna jobban megismerni az építkezési munkálatokon dolgozó parasztok és munkások életét, de a legesleg-több, amire időmből futotta, az volt, hogy néhány fontos helyet látogattam meg, amelyek kellőképpen érzékeltették az egésznek a nagyszerűségét, s elbeszélgettem egy-egy találomra kiszemelt paraszttal, akinek az élettörténete jellemző a tömegekére.

Hogy a népi Kína hogyan győzte le az árvizeket, az önmagában is egy teljes könyvet érdemelne, ezt a könyvet azonban ma még nem lehet megírni. 1952-re az eddigieknél is sokkalta nagyobb munkálatokat terveznek. 1953-ra még nagyobbakat, s addigra nemcsak megzabolázzák az egykor szabadon garázdálkodó folyókat, hanem erejüket ipari célokra használják fel: nagy turbinák forgatására, hogy árammal, fénnyel lássák el a falvakat, kotrógépek hajtására a folyók medrében, és millió meg millió hold termőföld öntözésére, hogy tíz- és tízmillió tonna gabonával és sok-sok millió méter textilneműre való gyapottal gyarapítsák Kína termelését. Mihelyt a Huaj folyásának alsóbb szakaszain, valamint a Nagy Csatornán be-

fejezik a kotrási munkálatokat, a Hankouból, Nankingból és Sanghajból jövő hajók akadálytalanul közlekedhetnek felfelé a folyón, s a kereskedelmi forgalom behálózza majd az egész Huaj-medencét. Nem vitás, hogy a jövő tervei még a Sárga-folyó vízrendszerét is összekapcsolják majd a Huajéval.

Pengpuba visszamenet, egy helybeli hivatalnok is utazott a folyami gőzösön, aki néhány, a zsenhocsei ásatások során felszínre került régiséget vitt magával. Némelyikük az i. e. 1200 körüli időkből származott és felbecsülhetetlen kincs volt. Akadt köztük néhány ősi pénzdarab is, a legrégebbiek közül való, amelyeket ember alkotott: fémötvözetből öntött kagylóformák, az első lépés az ókoriak legkezdetlegesebb fizetési eszközének a valóságos kagylóknak a használatától. A fémötvözetből készült kagylók Kínában, a Csou-dinasztia előtt voltak forgalomban, amely i. e. 1237-ben került uralomra. Voltak gyönyörű bronz- és nefrittükrök a Han-dinasztiának abból a korszakából, amely körülbelül a mi időszámításunk kezdetével esik egybe, s csodálatos épségben megmaradt Csou-dinasztia korabeli kétélű kardok, meg övek. Az egyik legérdekesebb lelet: egy ház tökéletesen sértetlenül megőrzött agyagminiatűrje, egy bormelegítő, meg egy porcelán fejtámasz volt, amelyet — szokás szerint — nyilván valamelyik gazdag főúrral temettek el legalább 2 000 esztendővel ezelőtt. Igen tanulságos dolog volt megfigyelni, hogy a földesurak házának a formája mily keveset változott azóta. Voltak még ősi templomokból való tömjénfüstölők és fényezett porcelán boroskorsók is, köztük egy, amelynek olyan alakja volt, mint egy modern teáskannáé, belülről kékszínű volt attól, hogy évezredeken át hevert a föld alatt. Az archeológusoknak bizonyára nagy örömük telik majd bennük, ha letisztítják róluk a Huaj iszapját és megállapítják előállításának idejét és körülményeit.

Legutolsó benyomásom a Huajról kora reggel volt, mielőtt Pengpuba értünk, hogy ott vonatra szálljunk és visszautazzunk Pekingbe. Nagy dzsunka-karaván úszott szembe velünk, felvont vitorlákkal, színültig tele homokkal, kővel és épületfával. Az iszapos víz csakúgy tajtékzott és bugyborékolt tompa orruk alatt, s midőn elhaladtak mellettünk, legénységük harsány kiáltásokkal üdvözölt minket. A vaskos földgáton, szinte kivésve az égből, ott állt előttünk az a klasszikus kínai sziluett, amelyet a népi művészek oly nagyon kedvelnek, s amely száz-

meg százféle változatban szolgáltatja a témát a parasztok ablakaiba ragasztott, ollóval kivágott árnyképek számára. A szürkéskék égbolt hátteréből két koromfekete ökör körvonalai bontakoztak ki. Mindegyiknek a nyomában egy-egy szalmakalapos gyerek ballagott. Két paraszt követte őket, akik pontosan olyanok voltak, mint két mérleg, teherhordórúdjuk a mérleg karja, kosaraik a serpenyői. A nyári aratás gabonakévéit mentek behordani, vagypedig előkészíteni a földeket az őszi vetésre. Őértük, gyermekeikért és termésükért dolgozik az a 3 millió ember a Huajon és 5 millió más folyók szabályozásán. Kína történetében még nem volt példa ilyen hatalmas méretű építkezésekre, a béke nagyszerű építkezései ezek, amelyek élelmet biztosítanak az egész nép számára, s amelyek tőkés országokban teljesen elképzelhetetlenek.

XII. *AZ ÁTNEVELÉS KÉT ÚTJA*

A felszabadulás után, a népi Kína számára nagy probléma volt, hogy elegendő köztisztviselőt, műszaki szakembert és tanárt teremtsen elő az ország ügyeinek az intézésére. A magasabb iskolázottságú és kellő tapasztalattal rendelkező emberek száma elenyésző volt a szükséglethez képest s még a meglévők is túlnyomórészt reakciós, félfeudális családokból származtak. Nem is lehetett másként. Hiszen az ország lakosságának alig 15 százaléka tudott írni-olvasni, s ez a 15 százalék főként földesúri- és kereskedőcsaládokból került ki. Egyetemi képzettségre pedig csakis az uralkodó osztály tagjai tehettek szert. Ez azonban nem jelenti azt, hogy valamennyien reakciósok voltak. Sokan megtagadták osztályukat és azonosították magukat a forradalommal, mások szimpatizáltak ugyan a haladó eszmékkel, de nem volt meg sem a kellő tapasztalatuk, sem tudásuk ahhoz, hogy a haladó eszméknek megfelelően cselekedjenek. Az értelmiségiek többsége azonban, akik a Kuomintang idejében végezték el egyetemi tanulmányaikat s a Kuomintangot szolgáló közhivatalnokok zöme, egyenesen távoltartotta magát a haladó eszméktől. Ezeket nem lehetett csak úgy egyszerűen szabadjára hagyni az új iskolákban és egyetemeken, vagy az új közhivatalokban, amelyeket a népi Kína érdekeinek szolgálatába kellett állítani.

A népi egyetemek és ipari szakiskolák alapítása révén, amelyeket a szakszervezetek és az állami vállalatok állítottak fel, a kormány — a lehető leggyorsabban — munkásokat és parasztokat képeztetett ki a különböző adminisztratív állásokra. Ezer meg ezer kádert neveltek már a felszabadított területeken, de ennek ellenére, még mindig nagy volt a hiány szakképzett káderekben és lesz is még jó néhány évig. Voltak olyanok akik politikai felfogás, lelkesség szempontjából megfeleltek, de nem rendelkeztek kellő tudással és tapasztalattal. Másoknak megvolt a kellő tudásuk és tapasz-

talatuk, de helytelen politikai nézeteket vallottak. Vajjon hogyan lehetett ezt a nehézséget áthidalni?

A népi kormány úgy igyekezett megoldani ezt a problémát, hogy forradalmi főiskolákat létesített, amelyekben azokat az embereket, akiknek tudásuk és tapasztalatuk volt, új világszemléletre nevelték. Ez az eljárás egyébként nem volt kísérletnek tekinthető, minthogy a kommunisták a felszabadított területeken már előzőleg is felállítottak politikai átnevelőiskolákat, és nagy eredményeket értek el a harcok során foglyulejtett nagyszámú Kuomintang-katona és tiszt gondolkodásmódjának az átalakításában.

Kínában négy ilyen forradalmi főiskola van: Szucsouban, Kantonban, Szianban és Pekingben. Az, amelyiket meglátogattam, egy volt Kuomintang-laktanyában van. Peking környékén a várostól nyugatra elterülő hegyek lábánál. Ottlétemkor három különféle kurzusban csaknem 20 000 hallgató kapta meg éppen végbizonyítványát és valamennyit azonnal elhelyezték az ország különböző részeiben. A négy főiskolán együttvéve több mint 100 000-en végezték el a tanfolyamokat. A pekingi főiskola határozott célja, a „dolgozó nép szolgálatának szellemében való átnevelés" volt. Az Északkínai Népi Forradalmi Főiskola két részre oszlik: a Politikai Intézetre, amelyben volt Kuomintang-tisztviselőket, katonatiszteket, tanárokat és más hasonló hivatásúakat nevelnek át és az úgynevezett Második Tagozatra, amelyben reakciós környezetből való átnevelhető főiskolai és egyetemi diplomásokat tanítanak.

A tanfolyam végén, a részvevők magatartása, gondolkodása alapvetően megváltozik. Vajjon mi a titka ennek? Nincs szó semmiféle titokzatos módszerről. Cö Cung-jüan, a főiskola igazgatója, aki sok-sok éven át illegális tevékenységet fejtett ki a Kuomintangon belül, türelmesen, töviről-hegyire megmagyarázta nekem, hogy voltaképpen hogyan sikerül elérniök ezt az ideológiai átnevelést.

„Amikor idejönnek — mondta Cö Cung-jüan igazgató — kezdetben természetesen még erősen a régi társadalmi rendszer hatása alatt vannak. Valamennyien «hősök» és «felsőbbrendű emberek» szeretnének lenni s a történelem efféle álhőseit csodálják. Nagyrészük, az úgynevezett «amerikai életmód» lelkes híve. Azt gondolják, hogy a kapitalizmus a leg-

tökéletesebb társadalmi forma s nem találnak különösebb kivetnivalót a földesúri rendszeren. Bizalmatlanok a kommunista párttal szemben és ellenséges indulattal viseltetnek a Szovjetunió iránt. Egy kis részük valóban haladószellemű, egy másik kis részük nagyon reakciós, a zöme azonban középütt van kettejük között. Sokan lépést szeretnének tartani a kor szellemével, és haladó gondolkodásúnak tüntetik fel magukat, de nem akarják, hogy ez összeütközésbe kerüljon anyagi érdekeikkel. Hajlandók megtanulni, hogy miképpen válik az ember haladóvá, magától a folyamattól azonban félnek egy kissé.

Mi szellemi küzdőtérnek, a politikai eszmék kovácsműhelyének tekintjük ezt a főiskolát. Legfőbb célunk: a jellem átformálása, s ennek a célnak az elérésére forradalmi elméletünket használjuk fel. De mi nem elégszünk meg azzal, hogy elméleteket töltünk az emberekbe. Mi elítéljük a gyakorlat nélkül való elméletet. Mi az elmélet és a gyakorlat tökéletes egységéért küzdünk. Mi természetesen gondoskodunk a hallgatók számára kellő anyagról, amelyből ezeket az eszméket meríthetik. Nyilvánvaló, hogy ily rövid idő alatt nem alakíthatjuk át teljesen az emberek gondolkodásmódját, de bízunk abban, hogy hozzá tudunk járulni ahhoz, hogy megváltoztassák nézeteiket a feudalizmusról, a komprádor kapitalizmusról és a fasizmusról, hogy a kormány programjának lojális támogatóivá váljanak. Mi nem fogunk forradalmárokat nevelni belőlük, de olyan embereket, akik szolgálják és munkájukkal előbbre viszik a forradalom ügyét."

Az újonnan érkezettek az első néhány héten a főiskola módszereit és Kína jelenlegi helyzetét tanulmányozzák. Meglepődésükre azt tapasztalják, hogy a munka túlnyomó része egyéni tanulásból áll. Az idő rövidsége, valamint a helyszűke miatt a tanfolyamok anyagát alaposan sűríteni kell, ezért a főiskolán töltött órák szükségképpen meglehetősen hosszúra nyúlnak. A növendékek naponta kilenc és fél órát tanulnak, mégpedig reggel hattól — kellő megszakításokkal — este fél tízig. Ebből a kilenc és fél órából, naponta mindössze két és fél órát szentelnek előadásoknak és tanárok részvételével folyó kollektív foglalkozásnak. Az idő többi részét egyéni tanulással töltik.

Az első két hét elteltével a növendékek egy háromhóna-

pos kurzuson vesznek részt, amely a történelmi materializmussal foglalkozik, „A társadalom történelmi fejlődése" című külön erre a célra írt tankönyv alapján. Ez a tankönyv a történelmi materializmus alapján ismerteti a társadalom fejlődését és lényegében Engels „A család, a magántulajdon és az állam eredete" című könyvének és más marxista-leninista művek tanításainak az összefoglalása. Egy kiegészítő tankönyv a hazafiság és a nemzetköziség kérdését tárgyalja szembeállítva a sovinizmussal és a kozmopolitizmussal. Ezenkívül megkezdik Mao Ce-tung műveinek tanulmányozását is. Amikor ez a kurzus befejeződik, röviden, de mélyrehatóan a kínai forradalom történetével, jellegével, programjával és problémáival foglalkoznak. Kritikailag elemzik az egykori feudális társadalom és a modern kapitalista társadalom világszemléletét. Mindazt, ami ellentétben van a társadalom dolgozó tömegeinek érdekeivel, irgalmatlanul kihámozzák és megbélyegzik. Ezzel a Második Tagozat növendékei számára be is fejeződött a tulajdonképpeni tanfolyam. Utána még egy további hónapot töltenek ott, amelynek során a növendékek megbírálják önmagukat, tanulmányaikat és megvitatják a nehézségeket. A Politikai Intézet tanulói még egy harmadik kurzust is végeznek, amelyen hozzásegítik őket, hogy világosan felismerjék jövőjüket és megértsék, hogy a népet szolgálni a legmagasztosabb életcél. Megmagyarázzák nekik, és részletesen taglalják a Szovjetunió szerepét és jelentőségét és a népi demokráciák fejlődését, és szembeállítják a kapitalista világéval. Szembeállítják a Szovjetunió részéről Kínának nyújtott segítséget azzal a magatartással, amelyet az imperialista államok tanúsítottak Kínával szemben a múltban és tanúsítanak a jelenben. Az intézet növendékei lassan belátják hogy az emberi társadalom a szocializmus felé halad, s ez arra ösztönzi őket, hogy megkeressék, hogyan illeszkedhetnek be legjobban ebbe a folyamatba.

A növendékek osztályokba vannak beosztva Egy-egy osztály mintegy 15 hallgatóból áll és ötös csoportokra oszlik Az osztály a tanulási időt együtt tölti Tagjai a tantermekben tartózkodnak vagy kint a fák alatt olvasnak s közben megvitatják azokat a részeket, amelyeket nem értettek meg, vagy amelyekkel nem értettek egyet a csoportban. Ha nem sikerül tisztázniok őket az egész osztály együttesen vitatja meg a

kérdést a tanár részvételével folyó közös foglalkozási órán. Ha pedig még így sem jutnak végleges eredményre, akkor a vitás kérdés egy 200 vagy még annál is több tanulóból álló együttes ülés elé kerül. Ezen számos tanár is résztvesz, hogy segítségükre legyen a problémák megoldásában. Olykor, fontosabb esetekben, az ilymódon felvetődött problémáról valamelyik tanár külön előadást tart az egész főiskola számára, s ilyenkor maga ez az előadás is további csoportviták alapjává válik.

Minden időszak végén vizsgákat tartanak, s ezen a téren rendkívül érdekes újítást vezettek be. Amikor az írásbeli dolgozatok elkészültek, minden tanuló felolvassa a vizsgakérdésekre adott válaszait az egész osztály előtt. A dolgozatok érdemeit és hibáit azután élénken megvitatják. Így fejlesztik a kritikát és önkritikát, amelynek a népi Kínában óriási fontosságot tulajdonítanak. A növendékek kezdetben hajlamosak arra, hogy ezeken a bírálatnak szánt üléseken szabad folyást engedjenek egyes tanulótársaikkal szemben érzett haragjuknak, de csakhamar azt tapasztalják, hogy a többiek ezt leleplezik és szigorúan elítélik. Fokozatosan megtanulnak helyesen bírálni és mindig azzal a szándékkal, hogy hibáik kijavításában segítsék azokat, akiket megbírálnak. (A tanfolyam során arra is bíztatják a növendékeket, hogy mondják meg bátran a véleményüket mindarról, amit a főiskola módszereivel, tanáraival, és vezetésével kapcsolatban helytelennek vélnek.) Amikor a vizsgadolgozatokat alaposan megvitatták, minden tanuló maga adja meg önmagának azokat az osztályzatokat, amelyeket — meggyőződése szerint — megérdemel. Ha valaki túlságosan nagyra értékeli a maga munkáját, ezt — hiúság jelének minősítik — ugyanakkor a túlzott szerénységet mint a burzsoá képmutatás egyik megnyilvánulását szintén elítélik. Ilymódon a növendék megtanulja helyesen értékelni önmagát, munkájához és a társadalomhoz való vonatkozásában. Kezdi megérteni a tömegek véleményének az értékét és rájön arra, hogy mekkora fontossága van annak, hogy tökéletesen becsületes legyen, mind önmaga, mind társai iránt.

A tanfolyam egész ideje alatt, mindvégig, állandóan nyomatékosan hangsúlyozzák a szabad bírálat és a demokratikus gondolkodásmód szükségességét. A növendékek lassan megtanulják a szólásszabadság valódi értelmét, megtanulják bát-

ran kimondani minden gondolatukat, szabadon bírálni és a dolgok velejére tapintani, megtanulják levetkőzni a burzsoá társadalom képmutató udvariaskodását, megtanulnak rosszindulat nélkül bírálni és sértődés nélkül elfogadni a segítő bírálatot. Amikor a tanuló eljut idáig, nagy lépéssel haladt előbbre szellemi és erkölcsi szemléletmódja fejlődésének útján.

Az egyetem kollektív élete előkészíti a tanulókat a kinti életben való kollektív munkára. Kezdettől fogva rászoktatják őket arra, hogy osztozzanak egymás problémáiban. Tanulmányaik későbbi szakaszaiban, amikor tanáraik olyan gyakorlati problémákat vetnek fel előttük, amelyekkel jövendőbeli hivatali tevékenységük során esetleg meg kell majd birkózniok, a növendékek, a maguk osztályában, meghányják-vetik ezeket a kérdéseket társaikkal. Ha valaki fegyelemsértést követ el, az egész osztály megvitatja az ügyét és végül rábízzák, hogy miféle büntetést szab ki önmagára. Csak akkor módosítják az ítéletet, ha netán túlságosan enyhének, vagy túlságosan szigorúnak találják.

A munka menetét az intézet vezetői állandóan ellenőrzik. A növendékek meghatározott időközökben, írásban beszámolnak felfogásukról és összehasonlítják azzal, amelyet oda-érkezésükkor vallottak. Régebbi nézeteiket fokozatosan megváltoztatják és őszintén szégyenkeznek miattuk. A káderek önfeláldozó életmódja, kiváló erkölcsi magatartása, és embertársaik iránt tanusított szeretete sok tanulóra kétségtelenül rendkívül nagy hatást gyakorol. Leplezetten gúnyos magatartásuk azzal az eszmével szemben, amely a tömegek szolgálatát tekinti a legmagasabbrendű életcélnak, apránként eltünedezik és mindinkább magukévá teszik ezt az eszményt. Hogy ez a változás valóban bekövetkezik, az ennek a fejezetnek a során nyilvánvalóvá válik majd.

A tanfolyam utolsó két hetében derül ki, milyen mélyreható a szemléletmód átalakulása. Mindenkinek írásban meg kell vizsgálnia az elért eredményeket, mégpedig azoknak a módszereknek az alkalmazásával, amelyeket a tanfolyam során tanultak. A főiskolai hallgatónak vagy hallgatónőnek (a Politikai Intézet növendékeinek tíz százaléka a Második Tagozat hallgatóinak pedig 20 százaléka nő), elfogulatlanul és szigorúan a tényekhez ragaszkodva be kell számolnia a régi világban tanúsított magatartásáról, valamint arról, hogy miképpen

módosították ezt tanulmányai. Elvárják tőle, hogy ezt őszintén és kellő onkritikával írja meg, hogy tüzetesen elemezze politikai és társadalmi magatartását a főiskolára való jövetele idejében, azt, hogy mit kovetett el a nép érdekei ellen, hogyan viszonyult a Szovjetunióhoz és a kommunista párthoz, milyen volt régebben az életfelfogása és gondolkodásmódja. Be kell számolnia arról is, hogy milyen fejlődésen ment át a főiskolán és össze kell hasonlítania egykori magatartását és szemléletmódját azzal az újjal, amelyet tanulmányai során sajátított el. Az eredményeket nem szabad sem túlságos büszkeséggel, sem túlságosan szerényen megítélnie és nem szabad félnie vagy szégyenkeznie, hogy beismerje hibáit. Ez nagy próbája — mégha nem is a végső — az illető személy őszinteségének, kivált amikor minden növendék tudja, hogy önvallomását fel kell olvasnia osztálya többi tanulójának. Csakhogy addigra már becsületes szellem alakult ki a csoportban és a tanuló bizton tudja, hogy társai őszinte jóakarattal és megértéssel fogadják szavait.

„Ennek a beszámolónak — magyarázta Cö igazgató — a növendék önmaga megjavulásába vetett hitén kell alapulnia, valamint azon képességén, hogy meg tudja bírálni önmagát olyan formában, hogy ezzel segítsen önmagán, és a többieken. Önként vállalt feladat ez, de nagyfokú felelősségérzetet és módszeres önelemzést igénvel az iskolán tanultak alapján. Amikor felolvasták és megvitatták a beszámolókat, a növendékeknek csak oly mértékben és hangnemben szabad megróniok vagy dicsérniök társaikat, amely használ az illetőnek. A tanulók, miközben ezen a beszámolón dolgoznak, rendszerint maguk is elámulnak azon, hogy szemléletmódjuk alig néhány hónap alatt ennyire megváltozott. Ennek az átalakulásnak voltaképpen akkor ébrednek csak teljes tudatára amikor papirosra vetik fél év előtti nézeteiket és összehasonlítják őket a mostaniakkal."

Az utolsó írásbeli dolgozatot „tisztázásnak" hívják. Ez amolyan önéletrajz féle és csakis a Politikai Intézet hallgatói számára kötelező. Mindent meg kell írniok, ami vonatkozásban van multjukkal· a Kuomintanggal való kapcsolataikat, a bűnoket, amelyeket a nép ellen elkövettek, a régi társadalomban szerzett tapasztalataikat, valamint azt is, hogy a maguk véleménye szerint hogyan szolgálhatnák a legjobban az új

népi Kínát. A csoport tagjai azután megbírálják az önéletrajzot és érdemei szerint ugyancsak dícsérettel vagy bírálattal illetik. Mivel a csoport csaknem tíz hónapig élt együtt, tagjai az idők folyamán sok mindent megtudtak egymásról, úgyhogy megesik, hogy egy-egy önéletrajz felolvasása után valaki felál és megkérdezi: „Vajjon miért nem említette meg azt, hogy . . .", és elkezdi felsorolni a kihagyott adatokat — általában azonban az igazgató úgy látja, hogy ezek az önéletrajzok rendkívül becsületesek és pontosak. E legutolsó beszámoló benyujtása után, a tanár összefoglalja minden egyes növendék tanulmányainak az eredményét, s ezzel a tanfolyam be is fejeződott. A beszámolókat és elemzéseket azután eljuttatják az illetékes minisztériumnak, az intézet végzett növendékeit pedig elküldik kijelölt posztjukra, hogy megkezdjék a népi Kína építését elősegítő munkásságukat.

A Pekingi Forradalmi Főiskola tevékenységének egyik érdekesebb eredménye az volt, hogy az első tanfolyam során nem kevesebb, mint 221 lőfegyvert szolgáltattak be, köztük egy csomó — az Egyesült Államok haditengerészete által tökéletesített — zajtalan pisztolyt is, amelyekkel az amerikaiak azokat az ügynököket szerelték fel, akiket gyilkosságok elkövetésére képeztek ki. Ezeknek a fegyvereknek zöme nem a főiskolán volt, hanem egyebütt, de a növendékek felfedték rejtekhelyüket. Ezek a felfedések teljesen önkéntes alapon történtek, márcsak azért is, mert a tanárok nem foglalkoztak nyomozással. Azon a tanfolyamon, amely épp akkor járt vége felé, amikor meglátogattam a főiskolát, a Politikai Intézet növendékei 280, a Második Tagozat növendékei pedig csaknem 200 ellenforradalmi bűncselekményt ismertek be, szabotázstól egészen a gyilkosságig. Az a tény, hogy sok növendék tucatjával ismert be effajta cselekményeket, nem jelenti azt, hogy 480 titkos ügynök volt a főiskolán. Ezeken az önvallomásokon kívül még 380 egyéb bűncselekményt is jegyzőkönyvbe vettek: olyanokat, amelyekről tudomásuk volt a növendékeknek, de nem ők követték el őket, hanem mások, sok esetben rokonaik. Meg kell jegyeznünk, hogy ezeket a beismeréseket nem a végső évfolyamzáró beszámolókban, illetve önéletrajzokban mondták el, hiszen amikor én ott jártam még meg sem írták őket, hanem önszántukból az osztályviták során.

„Amikor már néhány hónapot itt töltöttek a főiskolán — mondta Cö igazgató —, szégyelni kezdik magukat és multjukat. Egyik nap azután valaki feláll az osztályban, és elmondja, hogy az volt a célja, hogy a hallgatók körében zavart keltsen, de most rájött arra, hogy az aktivisták derék, becsületes emberek, a kommunista párt őszintén a népért dolgozik — s ezért nagyon szégyeli magát. Azt hiszi, hogy heves vádak özöne zúdul majd rá. Ehelyett rokonszenvre és helyeslésre talál az a tény, hogy volt bátorsága megmondani az igazat. Lehetséges, hogy aznap este kiszemeli magának az egyik aktivistát és még súlyosabb dolgokat vall be neki, bűncselekményeket, amelyeket elkövetett, és az is előfordul, hogy átad neki egy revolvert. Az aktivista bátorítja, hogy mondja el mindezt az osztály színe előtt. Meg is teszi és hamarosan mások is követni kezdik példáját. Ezek teljesen önkéntes vallomások, csupa olyasmiről, amiről nem tudunk és nem is tudhattunk semmit."

Cö igazgató ezután elmesélte két titkos ügynök esetét, akiket azzal a különleges megbízással küldtek oda Nankingból, hogy zavart keltsenek a főiskolán. „Egyhónapi ittlétük után egyikük megundorodott attól az ocsmány szereptől, amelyre vállalkozott. Igyekezett rábeszélni társát, aki rangban felettese volt, hogy vallják be szándékukat. A másik azonban nem volt hajlandó erre és megfenyegette. Néhány nappal utóbb azonban az előbbi fiatalember felállt az osztályban és leleplezte az egész históriát. Felettese kénytelen volt felállni és megerősíteni társa vallomását. Ennek eredményeképpen az egész nankingi ügynökbandát ártalmatlanná tették. Az, aki önszántából beismerte bűnét, még most is ott van a főiskolán, kijárja a tanfolyamot és hasznos polgára lesz majd az országnak. A másikat ellenben átadtuk az Államvédelmi Hatóságnak."

Időnként, természetesen, akad egy-egy megrögzött gazember is, aki búvóhelynek használja fel a főiskolát és nem változik meg. A Politikai Intézetben három hallgató bizonyult ilyennek. Az egyik a Kuomintang idejében Kanszu tartomány kormányzója volt, aki száz meg száz parasztot lövetett agyon és 30 vezetőjüket végeztette ki, amikor a parasztok az elviselhetetlen adók ellen 1942-ben tiltakozó tüntetéseket rendeztek. A másik kettő vezetőállású Kuomintang-hivatalnok volt Tien-

csinben s ugyancsak különféle tömeggyilkosságok és korrupt üzelmek száradtak a lelkükön. E közül a három közül egyik sem vallotta be önként bűneit, hanem a főiskola többi növendékei jelentették fel őket. Nyomozást indítottunk, ide hozattuk a tanukat Kanszuból és Tiencsinből, majd vádgyűlést tartottunk a főiskolán és annak eredményeképpen mindhármukat átadtuk az illetékes hatóságnak. Parasztok és munkások, nők és férfiak vettek részt a vádgyűlésen, amely nyilvánvalóan üdvös szemléltetőlecke volt a tanulók számára s eleven illusztrációja a régi társadalom gyökerestül kiirtandó bűneinek.

Cö igazgató hangsúlyozta, hogy azok, akik a multban bűncselekményeket követtek el, elenyésző kisebbség, alig egy százaléka a beiratkozott tanulóknak, s hogy a főiskola főbb tevékenysége nem az effajta ügyek kibogozása, hanem a programszerű nevelőmunka. „Ezek a dolgok úgyszólván melléktermékei munkánknak", magyarázta.

A főiskola sikerének a mértéke az önként munkára jelentkezők számadataiból világlik ki a legjobban. Az első tanfolyam végén, mindkét tagozat növendékeinek 85 százaléka fejezte ki készségét, hogy bárhová elmegy Kínában, és bármiféle munkát elvállal, amellyel a népet szolgálhatja. A második tanfolyam végén már 90 százalék, a harmadik tanfolyam végén pedig már 98 százalék vállalkozott ugyanerre. (Ottlétemkor a negyedik tanfolyam még nem ért véget.) Ez a tény óriási változásról tanúskodik azoknak az embereknek a gondolkodásmódjában, akiknek a zöme eredetileg még a kapitalizmus híve volt és kizárólag arra törekedett, hogy kényelmes, jövedelmező álláshoz jusson. A harmadik tanfolyam befejeztével a Második Tagozat növendékeinek 80 százaléka kérte, hogy elmehessen Koreába. Az 1 600 önkéntes jelentkező közül több mint 400-at fogadtak el. Megkérdeztem Cö igazgatót, vajjon sok olyan akad-e a végzett növendékek között, aki csak állítja, hogy megváltozott és amikor kikerül az egyetem és tanulótársai hatása alól, visszazökken régi életmódjába.

„Nem — mondta határozottan. — Bizonyos százalékban természetesen kerül ide olyan is, aki képtelen alkalmazkodni, de az csakhamar kiderül. Ha úgy látjuk, hogy reménytelen eset, és félő, hogy rossz hatással van a főiskolára, eltávolítjuk őket. Erre azonban a beiratkozott növendékek alig tíz száza-

lékánál kerül sor. Az emberek megváltozott gondolkodásmódja okvetlenül megnyilvánul munkájukban, valamint itteni társaikhoz való viszonyukban is. Ez olyasmi, amit nem lehet színlelni. Levizsgázott növendékeink közül egyetlenegyről sem kaptunk kedvezőtlen jelentést, pedig sokan rendkívül nehéz és felelősségteljes állásba kerültek."

A növendékek nem töltik minden idejüket azzal, hogy a könyveket búvják. Gyakran csoportosan meglátogatnak egy-egy gyárat vagy falut. Másrészt, munkások és parasztok jönnek el a főiskolára és előadást tartanak a hallgatóknak. 20 holdas gazdaságuk van, amelynek minden teendőjét maguk a növendékek látják el. Ott azután megszokhatják a kétkézi munkát. Bőségesen jut idejük kulturális tevékenységre is. Kína legjobb színjátszó csoportjai vendégszerepelnek náluk, és egyébként is élénk kapcsolatban maradnak a külvilággal. A tanulók zöme a főiskola kollégiumában lakik, egyrészük azonban családjával Pekingben, és reggelenként meg esténként az intézet külön autobuszain közlekedik. Az aula előtt fekete márványba vésve a következő jelszavak olvashatók: „Tanulj és légy szerény." „Ne légy se önhitt, se türelmetlen." „Tanuld meg elviselni a nehézségeket." „Tanulj, hogy szolgálhasd a népet." Ezek a jelszavak mindennél jobban összefoglalják a Népi Forradalmi Főiskola céljait.

A Kuomintangnak szintén megvoltak a maga kiképző iskolái, ahol — egy kissé más módszerekkel — megpróbálták megváltoztatni a kommunisták világnézeteit. Az egyik közülük Sangzsaóban volt Csekiang tartományban. A sangzsaói „tanulók" azonban nem a maguk jószántából mentek erre az „iskolára". A Kuomintang-korszak egyik leggyalázatosabb árulása következtében kerültek oda. Történetét ehelyütt csak röviden ismertethetem, de el kell mondanom, mert kellőképpen megvilágítja a sangzsaói intézmény hátterét.

1938-ban Csang Kaj-sek beleegyezett az Új Negyedik Hadsereg megalakításába, amelynek az volt a rendeltetése, hogy a Jangce-folyótól délre eső keleti és tengerparti tartományokban végezzen hadműveleteket. Az Új Negyedik Hadsereget a régi forradalmi haderők kommunista vezetése alatt álló partizánalakulatainak magva köré építették ki, amelyek — mint már a nyolcadik fejezetben említettem — nem vettek részt az észak felé való Hosszú Menetelésben. Csang Kaj-sek

egy olyan hadműveleti területet jelölt ki számukra, amelyről azt hitte, hogy ott — a japánok egészen biztosan kiirtják őket. Ellentétben a Nyolcadik Hadsereggel, amelynek megvoltak a maga támaszpontjai és maga kormányozta azokat a területeket, amelyeken működött, úgyhogy a különböző reformok végrehajtásával, meg tudta nyerni a maga számára a népet, az Új Negyedik Hadseregnek egy Kuomintang igazgatta térségben kellett élnie, és kénytelen volt arra kötelezni magát, hogy nem kísérel meg semmiféle reformot és nem fejt ki propagandát. Csekiang tartománynak, ahová harcolni küldték, a legjobb úthálózata van egész Kínában. „Napraforgó"-térségnek nevezték, mert a japán helyőrségnek egy központi székhelye körül sugár alakban helyezkedtek el, és a külső övezet körül, minden két mérföldnyi távolságban össze voltak kapcsolva egymással. Az Új Negyedik Hadsereg csapatainak folyton tovább kellett vonulnia, még két napig sem maradhattak egyhelyben. Csang Kaj-sek egy pillanatig sem kételkedett abban, hogy a japánok véglegesen felszámolják majd a kommunista befolyást a kínai kapitalisták jangcevölgyi vadaskertjében és mind egy szálig kiirtják azokat a kommunistákat, akik Csekiangban, a Kuomintang vezető földesurainak legfőbb fészkében fejtik ki hadműveleteiket. Az Új Negyedik Hadsereg azonban továbbra is fennmaradt, harcolt és gyarapodott. Jóllehet nem hajthatott végre reformot, mégis megszerezte magának a nép támogatását, mert a japánok ellen küzdött. Állandóan csatlakoztak hozzá azok a hazafias diákok, akik Sanghajból és Nankingból elmenekültek.

Amikor a japánok Csekiangban megfutamították Csang Kaj-sek két elit-hadosztályát: a hatvanharmadikat és a hatvanhetediket, az Új Negyedik Hadsereg átvette az uralmat e terület fölött, de továbbra is szigorúan megtartotta azt az ígéretét, hogy csakis katonai tevékenységet fejt ki. Mivel a japánoknak nem sikerült megsemmisíteniök a Negyedik Hadsereg csapatait, Csang Kaj-sek megkísérelte kiéheztetni őket azzal, hogy visszatartotta a pénzküldeményeket és az élelmiszerutánpótlást. Minden Kuomintang-hadosztály 175 000 kínai dollárt kapott havonta, az Új Negyedik Hadsereg ellenben mindössze 85 000-et — három hadosztály számára, úgyhogy egy-egy katona élelmezésére napi öt cent jutott csak. A tisztek ugyanazt a kosztot ették, mint a legénység, s — mégha

szűkét látták is az élelemnek — a csapatok szelleme kitűnő volt. 1940-ben Csang Kaj-sek már komolyan aggódni kezdett amiatt, hogy az Új Negyedik Hadsereg nemcsak hogy meghiúsította a japánoknak a hadsereg megsemmisítésére irányuló kísérletét, hanem behatolt azokba a „légüres terekbe" is, amelyeket a Kuomintang-csapatok megfutamodása idézett elő. Ennélfogva megparancsolta az Új Negyedik Hadseregnek, hogy hagyja el csekiangi támaszpontjait és vonuljon vissza a Jangcétól északra elterülő vidékre.

Azok után a tárgyalások után, amelyek során Je Ting tábornok, az Új Negyedik Hadsereg parancsnoka, csapatai hátralékos járandóságának a kifizetését követelte, a Kuomintang és a kommunisták között még mindig fennálló egység megóvása érdekében végül is megegyeztek abban, hogy az Új Negyedik Hadsereg elvonul a kijelölt térségbe. Ezt a területet a japánok még a csekianginál is erősebben tartották megszállva. Már javában folytak az előkészületek, amikor — a fondorlatos árulás betetőzéseképpen — Ho Jin-csing tábornok, Csang Kaj-sek vezérkari főnöke, rádión világgá kürtölte azt az útvonalat, amelyen az Új Negyedik Hadseregnek haladnia kellett. A japánok — s ez volt Csang Kaj-sek szándéka — felfogták a nyilvános hullámhosszon leadott rádióparancsot, felvonultak a Jangce mindkét partján és arra számítottak, hogy könnyűszerrel lemészárolhatják a Negyedik Hadsereg csapatait. Ugyanakkor Csang Kaj-sek nem kevesebb, mint 13 hadosztályát sorakoztatta fel az elvonulás számára kijelölt útvonal mentén. Az „Egységfront" megállapodás értelmében Kuomintang-összekötőtisztek voltak kivezényelve az Új Negyedik Hadsereg parancsnokságához, s ezek szerét ejthették annak, hogy minden tervezett hadmozdulatot azonnal jelentsenek feletteseiknek. A visszavonulás előkészületei befejeződtek. A betegeket és sebesülteket, valamint a nagyon öregeket és az egészen fiatalokat elhelyezték a falvakban, majdpedig 1941 január 4-én, a rendkívüli kemény tél kellős közepén, a téli ruhát teljesen nélkülöző parancsnokság és a kísérő csapatok útnak indultak. Röviddel ezután megtámadták őket Ku Csu-tung tábornoknak, a Kuomintang Harmadik Hadműveleti Területe parancsnokának a csapatai, amelyek időközben a volt főhadiszállás körül elterülő magaslatokon helyezkedtek el. Az Új Negyedik Hadsereg parancsnok-

sága kilenc napig menetelt és harcolt egyfolytában. Még annyi fegyverük sem volt, hogy minden katonának puskát adhattak volna a kezébe. Végül már élelmük, vizük és lőszerük is elfogyott. Je Ting tábornok megkísérelte, hogy véget vessen az öldöklésnek és üzenetet küldött a Kuomintang-csapatok parancsnokának, amelyben arra kérte, üljenek össze tárgyalásra. Az utóbbi teljes biztonságot ígért neki, amikor azonban Je Ting tábornok megérkezett hozzá, azonnal letartóztatták és a „parancsok megszegésével" vádolták. Je Ting azt követelte, hogy — ha ez igaz — állítsák hadbíróság elé, de szüntessék meg csapatainak a lemészárlását. Január 13-ára a helyzet reménytelenné vált, úgyhogy éjszaka kiadták a parancsot: a csapatok oszoljanak fel kisebb csoportokra és kíséreljék meg a menekülést. A kuomintangisták 2 000 katonát és vezérkari tisztet öltek meg, 4 000-ret pedig foglyulejtettek, mintegy 1 000 embernek azonban sikerült átkelnie a Jangce-folyón, hogy csatlakozzék a haderő zöméhez, amely a Kuomintang árulása és a japánok ellenére is eljutott a Jangce északi partjára. (Néhány hónappal utóbb ez a haderő már ismét a Jangcétól délre harcolt, mégpedig Csen Ji tábornok vezetése alatt, aki Je Ting utódaként, az Új Negyedik Hadsereg parancsnoka lett.)

Időközben Csang Kaj-sek győzelemittas jelentést adott ki, amelyben azt állította, hogy az Új Negyedik Hadsereg fellázadt, s ezért ki kellett irtani, főparancsnokát pedig elfogták a csatatéren.

A foglyok közül sokat menten agyonlőttek, csaknem 2 000-ren azonban a sangzsaói koncentrációs tábor „diákjai" lettek, amely hivatalosan Katonai Káderképző Iskola hangzatos nevet viselte. „Tanítási" módszereit vajmi kevesen élték túl. Csen Cen-ku volt őrnagy egyike ezeknek; annakidején Je Ting tábornok parancsnokságához tartozott, és ma fontos tisztet tölt be a népi kormányban. A következőket mondta el a Kuomintang-féle ideológiai átképzésről.

A cél az volt, hogy a foglyokat — a legmagasabb rangútól a legalacsonyabbig — rábírják arra, hogy tagadják meg a kommunista pártot és mindazt, amiért harcol. Ku Csu-tang ismételten azt követelte Je Ting tábornoktól, írjon alá egy „vallomást", amely leszögezi, hogy az „incidensért" a kom-

munistákat terheli a felelősség. Je Ting tábornok, bár nem volt kommunista, kereken nemet mondott. Felkínálták neki a Kuomintang egyik legjobb katonai alakulatának, a Harmadik Hadseregnek a parancsnokságát, ha aláírja, amit kívánnak tőle, de hajthatatlan volt. Továbbra is azt követelte, állítsák hadbíróság elé, embereit pedig bocsássák szabadon. Végül börtönbe vetették s ott maradt egészen a háború végéig. (Repülőgépbaleset következtében halt meg 1946-ban.)

„Nem egyszerűen kiirtani akartak minket — mondotta Csen Cen-ku —, hanem megalázni önmagunk előtt és megtörni akaratunkat. Azt akarták, tagadjuk meg a meggyőződésünket, áruljuk el bajtársainkat s minden pokoli módszert, amit csak ki tudtak eszelni, felhasználtak, hogy elérjék céljukat. Mindenekelőtt az úgynevezett «öt elemmel, fémmel, fával, vízzel, tűzzel és földdel való kínzásnak» vetettek alá minket. A fémmel való kínzás azzal kezdődött, hogy tűket szúrdaltak körmeink alá. Falhoz kötöztek, az egyik őr tartotta a karunkat, a másik őr beleszúrta a tűt. A vallató minden tűszúrás után ránkparancsolt, hogy soroljuk fel a Kuomintang-három alapelvét és azt kiáltsuk: «Vesszen a kommunista párt!» A következő fokozat a «hosszú tű kezelés» volt. 25 centiméteres tűket döftek a gyomrunkba. Az egyik bajtársamnak, aki mindezt túlélte, s ma egy motorizált egység parancsnoka a hadseregben, egyszerre hét ilyen tűt szúrtak testébe. A vallató az egész idő alatt kajánul nevetett és egyre azt kérdezte tőle, hogy érzi magát. Minden egyes szúrásnál azzal rémítgette, hogy az végez majd vele. Ezután két-három őr egyszerre mérte ránk csapásait bunkósbotokkal. Ott ütöttek-vertek minket, ahol csak értek. Úgy megnyomorítottak, hogy hetekig moccanni sem bírtunk. Bevált szokás szerint orrunkon át vizet szivattyúztak belénk, s amikor hasunk feldagadt, ugrándozni kezdtek rajta. Egy másik módszerük az volt, hogy órákig vízben tartottak bennünket, mindaddig, amíg kitágult pórusainkon át lassan belénk nem szívódott a víz s egész testünk fel nem puffadt. Akkor kezdődött az ütlegelés. A tűzkínzás azt jelentette, hogy izzó vassal mindenütt bélyeget sütöttek testünkre. A földkúra abból állt, hogy akkora üreget kellett ásnunk, hogy állva beleférjünk. Akkor földet hánytak körénk, majd ledöngölték. Közben szüntelenül faggatták, gyötörték az embert. Akkor egyszerre kirántottak bennünket a keményre vert földből, úgy-

hogy majd leszakították tagjainkat s újra kezdték az egészet elölről.

Ezek voltak az alapvető kínzások, amelyeken az első néhány hét során csaknem mindenki átesett. De volt a kínzásnak egyéb módja is: a fagyasztás, meleg kezelés, villanyozás, csuklógyakorlatok és — a legeslegszörnyűbb valamennyi között — a szögesdrótkalitka. Télvíz idején pőrére vetkőztették a foglyokat, kihurcolták őket a szabadba, s a csikorgó hidegben és metsző szélben lábuknál fogva, fejjel lefelé, felakasztották egy fára. Az egyik elvtársat, aki a kínvallatás alatt is rendületlenül tovább szidta hóhérait és nagyon-nagyon legyengült állapotban volt már, arra kényszerítették, hogy két órán át meztelenül meneteljen a hóban, azután bevitték és agyba-főbe verték. A meleg kezelés abból állt, hogy teljesen mozdulatlanul kellett állnunk, órákon át még csak egy izmunknak sem volt szabad megrándulnia. Ugyanakkor egy fegyveres őr figyelt minket, s valahányszor megmoccantunk, belénkdöfte szuronya hegyét. A legtöbben, mivel amúgyis annyira legyengültek már, hogy alig álltak a lábukon, hamarosan elájultak ettől a kezeléstől. A villanykínzás úgy történt, hogy a férfiaknak kétoldalt a fejükre, a nőknek pedig mellbimbóikra rászorították a villanyvezeték egy-egy pólusát, majd bekapcsolták az áramot. Erre a célra akkora feszültségű áramot használtak, amely épp elegendő volt ahhoz, hogy a lehető legnagyobb kínokat okozza, anélkül, hogy az áldozat elveszítse eszméletét. Az áram ütésétől testünk görcsösen előre rándult, s a kötelek mélyen belemartak húsunkba. «Hol van most a te híres kommunista pártod?» — ordították ilyenkor az őrök. «Kiáltsd azt, hogy vesszen a kommunizmus, akkor szabadon bocsátunk!» Arra kényszerítettek minket, hogy körbe-körbe rohanjunk az udvaron az őr nyomában, akit rövid időközökben váltottak, és legyengült állapotunk ellenére lépést kellett tartanunk a pihent és jóltáplált pribékekkel. Aki elmaradozott, azt elkezdték ütlegelni. Másik módszerük az volt, hogy falhoz állítottak minket és egy tál vizet tettek a fejünk tetejére. Testünk legcsekélyebb mozdulata elegendő volt ahhoz, hogy a víz kiloccsanjon, s valahányszor egy csöpp kifröccsent, megvertek minket. A legjobban azonban mindenki a szögesdrótkalitkától félt. Épp akkora volt csak, hogy egy emberi test fért bele. Szögesdrótból készült és köröskörül különleges, hosz-

szú szögek meredtek ki belőle. Órákhosszat, sőt napokig tartották benne a foglyokat étlen-szomjan. Igyekeztünk lelkileg felkészülni erre a megpróbáltatásra, kiűzni szívünkből minden félelmet és pártunk jövőjére összpontosítani gondolatainkat. Egy fél nap elteltével az áldozat rendszerint összeroskadt, rá a hegyes szögekre. Nyáron meztelenül dugták a kalitkába, de télen, amikor rajtunk hagyták a ruhát (máskülönben megfagytunk volna, mielőtt még a szögek okozta fájdalmat érezhettük volna), egy fél nap mulva akkor is minden holmink véres volt. Hacsak egy ujjnyira is megmozdultunk, a szögek tíz helyen is feltépték húsunkat. Sok társam belehalt ebbe a kínzásba, de akadt olyan is, aki öngyilkosságra használta fel a szögeket.

Ezek voltak a különleges kínzás legfőbb módszerei, ezenfelül azonban állandóan rúgtak-vertek minket. A táborban semmiféle egészségügyi szolgálat nem volt. Eledelünk: naponta két tál rizs, de abba is egyharmadrész homokot kevertek. Az volt a céljuk vele, hogy felőröljék fogainkat és belső szerveinket, hogy így minél hamarabb elpusztuljunk. Az volt a cél, hogy úgy megnyomorítsák a testünket, hogy soha többé ne lehessünk épkézláb emberek, hogy kiöljék belőlünk a gondolkodást és a lelkiismeretet és megtörjék az egész csoport szellemét.

Miután kipuhatoltuk, hogy kik azok, akik teljesen megbízhatók, pártsejteket kezdtünk szervezni, és kialakítottuk a magunk politikáját. Az ellenségnek az volt a terve, hogy megbontja egységünket, ennélfogva meg kellett azt szilárdítanunk. Csökkenteni akarták harci szellemünket, ennélfogva meg kellett acéloznunk az elvtársak forradalmi szellemét és gondoskodni kellett ideológiai nevelésükről. Bizalmatlanságot akartak kelteni a kommunista párt iránt, tehát fel kellett szítanunk a pártba vetett bizalmat, hogy mindenki, aki túléli ezt a borzalmat, tovább harcolhasson az ügyért. A legfőbb feladat az volt, hogy olyan szellemet teremtsünk, amely elegendő erőt ád nékünk ahhoz, hogy ellenálljunk a kínzásoknak. Igyekeztünk kellőképpen előkészíteni egymást a különféle megpróbáltatásokra s arra, hogy mimódon állhatjuk ki azokat a legjobban. Akármi történik is, nem szabad együttműködnünk az ellenséggel, még csak egy mosollyal sem szabad kedveskednünk nekik. Akárhogy is, egy dolog kétségte-

len volt: nem álcázhatjuk meggyőződésünket, szilárdan ki kell tartanunk, fennen kell hirdetnünk a párt eszményeit és állnunk kell a kínzásokat. Harmadik út nem volt számunkra. Vagy kémmé aljasodunk és magunk is kínozzuk társainkat, vagy állhatatosak maradunk, s akkor bennünket kínoznak. Valahányszor ütöttek-vertek minket és követelték, hogy azt kiáltsuk: «Szétzúzzuk a kommunizmust!», azt válaszoltuk: «Felépítjük a kommunizmust!» Minden egyes ember új erőt merített elvtársai bátor magatartásából. Kollektív erkölcsöt teremtettünk."

Csen Cen-kut és 25 ugyancsak „javíthatatlan" társát utóbb átszállították a maocsalini koncentrációs tábor egyik különleges rendeltetésű részébe, amelyet a hangzatos Ifjúsági Káderalakulat néven álcáztak. A bánásmód itt még a sangzsaóinál is komiszabb volt, az élelmezést napi egy tál homokos rizsre csökkentették és szakadatlanul ütötték-verték a foglyokat. Csen Cen-ku csoportja végül is elhatározta, hogy megkísérli a szökést s inkább harcolva esik el, együtt, semminthogy egyenként pusztuljanak el az állandó éhezéstől és sanyargatástól.

Egyik nap, amikor kivitték őket munkára, követ bányászni egy új börtön építéséhez, 26-an megrohanták a 33 főből álló őrséget. Mindegyikük kiszemelt magának egy-egy őrt, kövekkel nekitámadt, elkapta puskáját — s a csoport kiverekedte magát hóhérainak a karmai közül. „Az egyik elvtárs egy kézigránátot kaparintott meg — mondotta Csen Cen-ku —, de annyira gyenge volt már, hogy nem bírta elég messzire hajítani, úgyhogy a felrobbanó gránát szilánkjai megsebesítették s az őrök elfogták. Három másik elvtárs leütötte őrét, de annyi erejük már nem volt, hogy elrohanjanak. Őket is elfogták és mindnyájukat kivégezték. Mi, többiek, szerencsésen kiértünk a hegyek közé. Nem sokkal ezután, a japánok elfoglalták Kinhuát, Csekiang tartomány székhelyét, úgyhogy a Kuomintangnak ki kellett ürítenie Sangzsao térségét. Távozásuk előtt sorjában lemészárolták mindazokat, akik a táborban maradtak. 80 fogoly, miközben a kivégzés helyére kísérték őket, megtámadta őreit és hosszú harc után elbánt velük. Amikor ezt megtudtuk, lejöttünk a hegyekből, hogy segítségükre siessünk. Meg is találtuk őket, de már csak 40-en voltak. Rajtuk és a mi csoportunkon kívül,

tudomásunk szerint, senki sem maradt életben aközül a több mint 1000 katona és 600 aktivista közül, aki a sangzsaói tábor foglya volt."

Csen Cen-ku öt hónapon át egy barlangban éldegélt a hegyek között. Füvet és mindenféle zöldséget evett, olykor egy-egy nyulat is. Lassanként visszanyerte erejét és végül ismét csatlakozott az Új Negyedik Hadsereg parancsnokságához.

Miközben ezek a bestiális szornyűségek folytak, dr. Frank Price amerikai misszionárius, Csang Kaj-sek egyik legbizalmasabb tanácsadója, különféle hazug történetekkel árasztotta el a nyugati világot a Kuomintang metodista vezérének keresztény erényeiről. Főként „példás erőfeszítését" magasztalta, melyet kifejt annak érdekében, hogy „átnevelje" a kommunistákat és megtérítse őket a „nyugati demokratikus" gondolkodásmódra. Ugyancsak ő volt a legfőbb publicistája annak a sajtóhadjáratnak, amely tisztára akarta mosni Csang Kaj-seknek azt a gyalázatos kísérletét, hogy megsemmisítse az Új Negyedik Hadsereget. Price, mint az Egyesült Államok Külügyminisztériumának kéme és Csang Kaj-sek bizalmasa, nagyon jól tudta, hogy mi történik Sangzsaóban és a többi koncentrációs táborban, de — akárcsak sok más misszionárius Kínában, majd Koreában — sutba dobta „elveit", ha arról volt szó, hogy szentesítse a barbár emberkínzást, amelyet a Kuomintang és az amerikai szadisták ördögi elméje, a kommunizmus kiirtása céljából kiagyalt. Price és a Csang Kaj-sekhez közelálló más misszionáriusok különösen jól voltak informálva a Csungking közvetlen közelében lévő, a Kuomintang és az amerikaiak által közösen fenntartott koncentrációs táborról, amelynek az igazgatója Taj Li, a kínai Gestapo vérszomjas főnöke volt, igazgatóhelyettese pedig M. E. Miles, amerikai ellentengernagy (illetve akkoriban még csak kapitány).

A csungkingi koncentrációs tábornak, éppúgy, mint a sangzsaóinak és a maocsalininek, képmutatóan ártalmatlan, hangzatos fedőneve volt: Kínai-Amerikai Egyuttműködési Szervezet (Sino-American Cooperation Organisation — röviden SACO), amely félelmetes ízelítőt adott abból, hogy mit jelent az „egyuttműködés" a szó wallstreeti és kuomintangi értelmezésében. Ennek a tábornak kettős célja volt. Az ame-

rikaiak és a Kuomintang titkos ügynökeit kémkedésre, szabotázsra, gyilkosságra, valamint az Egyesült Államok haditengerészete zajtalan pisztolyainak a használatára képezték ki. A népkormány azóta ezer meg ezer ilyen ügynököt fogott össze. (Egymagában Csungkingban csaknem 4 000 ügynököt képeztek ki, márpedig ez csak egy volt a számos effajta tábor közül!) A másik cél a kommunisták „ideológiai átképzése" volt, a Csen Cen-ku által fentebb vázolt módon. De még körmönfontabb nevelési módszereket is alkalmaztak, mint például a körmök tőből való kiszakítását és a kínzás 129 fajta más, válogatott változatát.

Mielőtt a Kuomintang kivonult Csungkingból, a koncentrációs táborban 800 foglyot mészároltak le, ebből 300-at 1949 november 27-én, a Kuomintang elmenekülésének a napján. Közöttük Jang Hu-cseng tábornokot is, aki, mint az „Ifjú Marsall" — Csang Hszüe-liang — helyettese, annakidején Szianban résztvett Csang Kaj-sek letartóztatásában és arra kényszerítette, hogy vessen véget a polgárháborúnak. Jang tábornok, akárcsak az „Ifjú Marsall", azóta is fogságban volt. Vele együtt meggyilkolták 20 éves fiát, titkárát, annak feleségét és két kis gyermekét. Egy mandzsuriai tábornok hazafias magatartása miatt esett áldozatul a fogolymészárlásnak. Az volt a bűne, hogy harcolt a japánok ellen Mandzsuriában, akkor, amikor Csang Kaj-sek a kommunisták kiirtása céljából együttműködött velük. (Tanulságos dolog összehasonlítani e két hazafinak a sorsát Fu Co-ji tábornokéval, aki a Kuomintang idejében az egész északkínai hadműveleti terület főparancsnoka volt. Fu Co-ji tábornok keményen harcolt a Népi Felszabadító Hadsereg ellen mindaddig, amíg nyilvánvalóvá nem vált, hogy megindul a csata Peking birtokáért. Hogy megmentse ezt a gyönyörű várost a pusztulástól, elfogadta a kommunisták ajánlatát és a megbeszélt feltételek mellett feladta Pekinget. Fu Co-ji, aki kiváló szervező, ma vízgazdaságügyi miniszter s ebben a minőségében, az előző fejezetek során ismertetett nagyszabású árvízvédelmi terv megvalósításának legfőbb irányítója.) A táborban meggyilkolt rengeteg munkás, paraszt, író, diák és egyéb értelmiségiek között volt Csou Csun-si is, Kína egyik legnagyobb matematikusa, a sanghaji Tung Cse egyetem egykori elnöke.

Mindössze 22 fogoly élte túl a mészárlásokat, azok is

nagyrészt súlyos sérülések árán. Az ő elbeszéléseik révén derült fény a Kuomintang „nevelési" módszereire, amelyeket Frank Price és más misszionáriusok oly fennen magasztaltak. A meggyilkolt értelmiségiek közt sok olyan keresztény is akadt, aki amerikai tanárok vezette egyetemeken végezte tanulmányait és mégis: azok az amerikai misszionáriusok, akik nem győzték dicsőíteni Csang Kaj-sek keresztényi erényeit, soha egyetlen szóval sem ítélték el e kivégzéseket.

Semmi sem illusztrálja élénkebben a különbséget a nyugati világ helyeselte feudál-kapitalista Kuomintang-rendszer és a népi kormány szemléletmódja között, mint egyfelől a SACÓ-ban és Sangzsaóban alkalmazott „ideológiai átnevelési" módszerek, másfelől: az új Kína forradalmi főiskolái. Az egyik: egy halálraítélt rendszer dühöngő vadállatainak a módszere, akik a bestialitásnak minden formájával megpróbálkoznak, hogy megállítsák a fejlődés menetét, és vérbefojtsák a jövendőt. A másik: olyan emberek módszere, akik biztosak meggyőződésükben és abban az eszményükben, hogy az emberiség szolgálata a legnemesebb életcél.

XIII. *MISSZIÓ-RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK*

A Kínában működő missziók és misszionáriusok története a nyugati imperializmus egész ázsiai multjának legszennyesebb fejezete. A keresztényi békesség és felebaráti szeretet nevében a misszionáriusok háborúkat, vérfürdőket és nyomorúságot hoztak magukkal: testvériséget hirdettek, és faji megkülönböztetést honosítottak meg, keresztényi jótékonyságot prédikáltak és ugyanakkor könyörtelenül igénybevették a gyermekmunkát. A bibliákat ágyúk követték, az ágyúkat politikai kalandorok. Kínában, éppúgy, mint másutt is világszerte, a misszionáriusok attól a pillanattól kezdve, hogy először Kína földjére léptek a fegyveres imperializmus úttörői, sok esetben pedig az imperializmus aktív ügynökei voltak. Mit sem törődtek azzal, hogy Kínának ősrégi kultúrája van, amely töretlen folytonosságban ezer meg ezer évre nyúlik vissza a multba, arra az időre, amikor azok a törzsek, amelyekből a misszionáriusok származtak, még állatbőrt viseltek és barlangokban laktak. Bibliájukat hozták magukkal és el voltak szánva a legnagyobb megpróbáltatásokra. Sokan meg is haltak közülük — azoknak az imperialista hatalmaknak előőrseiként, amelyeknek zászlaját, mind beljebb és beljebb vitték a kínai szárazföld szívébe.

Világszerte millió és millió keresztény adakozott keresetéből ezeknek a misszióknak a támogatására, abban a jámbor hiszemben, hogy helyénvaló a személyes áldozathozatal, amikor arról van szó, hogy a keresztény szeretet és a nyugati gyógyszerek jótéteményében részesítsék a sötétségben tévelygőket. Időnként hazatértek a misszionáriusok és az elbűvölt hívőknek a Kínában uralkodó szörnyűséges társadalmi viszonyokról beszéltek. Derék embereknek állították be magukat, akik azonosítják magukat a kisemberekkel, nagy nélkülözések közt élnek, harcolnak a parasztok kizsákmányolása ellen, olyanok, akik a társadalmi igazságot és a kultúrát hozzák el, akik elszántan küzdenek a betegségek és a zsarnokok ellen

egyaránt. Ámde mennyire másképpen festett a valóság, mint az a kép, amelyet odahaza a templomban festettek róla (ahol gyermekkoromban jómagam is épp elégszer ültem és csillogó szemmel hallgattam ezeknek a papi talárba öltözött hős lovagoknak az elbeszéléseit, utolsó filléremet is odaadtam nekik, hogy meggyorsítsam munkájukat). A valóság azonban egészen más volt: a misszionáriusok a zsarnokokkal és a földesurakkal pendültek egy húron és maguk is zsarnokok és földesurak voltak, bibliájuk tanítása ellenére alsóbbrendű fajnak tekintették a kínaiakat. Ezek a misszionáriusok a legmohóbb fajta imperialisták ügynökei voltak!

Kínában még ma is nagy türelmességet tanúsítanak a misszionáriusok és a keresztény vallás iránt. Sok misszionárius még mindig itt van, mindazoknak a szörnyűséges bűnöknek ellenére, amelyeket elődeik és kortársaik elkövettek. A hivatalos álláspont szerint itt maradhatnak, amíg nem lépik túl állítólagos hivatásukat, hogy a kereszténységet hirdetik és amíg a kínai keresztények támogatásban kívánják őket részesíteni. A külföld azonban nem erőszakolhatja többé a bibliát a népre. A misszióknak önerejükből kell fenntartaniok magukat, minden külföldi anyagi támogatás nélkül. Általánosságban ez azzal jár, hogy a misszionáriusoknak szerényebb életmódra kell berendezkedniök. Nem élhetnek többé kiskirályok módjára. Sokszázan visszariadtak ettől a jövőtől és hanyatthomlok hazasiettek. Otthon azután mindenféle rémtörténetet kürtöltek világgá a vallásüldözésről és követelték, hogy állítsák vissza a kereszténységet (az imperializmus és a Kuomintang formájában) az atombomba segítségével. Nyilván nincs ínyükre az, hogy közönséges honpolgárok életét folytassák odahaza, ahol nem sürögnek-forognak körülöttük fizetetlen szolgák tucatjai, hogy minden parancsukat teljesítsék és ahol a Jangcén nem állnak készen az ágyúnaszádok, hogy a legcsekélyebb vélt sérelemre akcióba lépjenek. Tény, hogy Kínában lezárult a misszionáriusok kizsákmányoló tevékenységének a korszaka. Eljátszották az imperializmus évszázada gyarmati előhírnökeinek szerepét, illő tehát, hogy most, amikor az imperializmus korszaka Kínában végetért, vele együtt ők is eltűnjenek a porondról.

A külföldi vallások iránti türelmességnek régi hagyománya van Kínában. A hajdani uralkodók ösztönöztek min-

den felvilágosító tevékenységet, akármilyen világtájról jött is, és arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ami jó abban, azt magukévá teszik, a rosszat pedig elvetik. Akkoriban még sejtelmük sem volt arról, hogy az idegen bibliákat idegen zászlók követik nyomon. A XIII. században Kubláj kán, Dzsingiz kán unokája, felkérte IV. Kelemen pápát, küldjön hozzá néhány papot, hogy tájékoztassák a népet a kereszténységről. Az üzenetet a két nevezetes világjáró velencei kalmár-testvér: Niccolo és Matteo Polo vitte el személyesen a pápának. Az egész ügy története, a második utazáson részvevő Marco Polónak, Niccolo fiának emlékirataiban olvasható.

Több mint 300 esztendőbe tellett, amíg más nyugati misszionáriusok is eljutottak Kínába. Xavéri Szent Ferenc Japánból érkezett oda a XVI. század derekán, majd néhány más jezsuita is követte. Pekingben szívesen fogadták őket, abban a hiszemben, hogy tevékenységükkel hozzájárulnak majd a főváros általános kultúrájához. Volt bennük annyi elővigyázatosság, hogy nem kísérelték meg beleártani magukat az ősök tiszteletével kapcsolatos szokásokba, s így megtűrték őket az udvarnál. Jóllehet néhányan olaszok voltak, a jezsuita missziót a portugál kormány tartotta fenn. A biblia mögött hamarosan felbukkant a zászló is: a portugálok letelepedtek Makaóban, s onnan irányították misszióikat, utóbb pedig kereskedelmi vállalkozásaikat is az egész Távolkeleten. Túlságosan mohón használták azonban ki misszióik működését egyebütt. Így azt, hogy misszióik megvetették lábukat Kínában, nem tudták kellően kihasználni. Tajvan, a Fülöp-szigetek, a Keletindiai- és a Pescadores-szigetek sokkal könnyebb préda volt, minthogy a portugál tengeri haderő megközelíthette ezeket a helyeket. A jezsuiták Kínába érkezése idejében a portugálok éppen harcba keveredtek a hollandusokkal a Kelet felett való uralomért, s ez a körülmény is hátráltatta őket Kínában.

Csak amikor megkezdődött az ópiummal való csempészkereskedelem, amelyben dr. K. F. August Gutzlaff luteránus misszionárius oly nevezetes szerepet játszott, akkor vált lehetségessé, hogy a nyugati hódítók felvonultassák nagyágyúikat Kína ellen. Az az ópium, amit a britek csempésztek, töményebb volt annál a szellemi mákonynál, amellyel addig dr. Gutzlaff házalt. Ámde a lelkész, amint az előző feje-

zetek egyikében megírtam már, lelkesen látta el a Jardine & Matheson cég főügynökének és tolmácsának tisztét is, hogy ópiumukat csempéssze, s előteremtse azt a gyenge kis ürügyet, amelyre a brit hajóhadnak szüksége volt ahhoz, hogy fegyveres erővel utat törjön magának Kínában. Ez a behatolás egyúttal arra is alkalmas volt, hogy elegendő teret nyisson meg Gutzlaff misszionárius és társai számára bibliaárusító bódéik felállításához, hogy ezáltal újabb ürügyeket szolgáltathassanak még nagyobb katonai beavatkozásra.

Hogy ezt a kétféle ópiumot a kínai uralkodók egynek tekintették, az kiviláglik abból a rendeletből, amelyet 1808-ban bocsátottak ki, amikor brit kereskedők rá akarták kényszeríteni ópiumukat Annamra, egy Kínához tartozó területre. A rendelet megtiltotta „az ópium és a misszionáriusok" bebocsátását Annamba. (A közül a tíz brit ópiumszállító hajó közül, amely e rendelet ellenére is megkísérelte, hogy erőszakkal utat törjön magának felfelé a Vörös-folyón, hetet felgyujtottak, a többi pedig elmenekült.)

A nankingi békeszerződés, amelyet az ópiumháború befejezése után kényszerítettek rá Kínára, lehetővé tette, hogy az angolok szilárdan megvessék lábukat Kína földjén, és megnyitotta hajóik számára az öt legfontosabb tengeri kikotőt Kantontól egészen Sanghajig, továbbá átengedte nekik Hongkong szigetét, egy jövendőbeli nagy haditengerészeti támaszpontot. Az egyezmény kereskedelmi jogokat biztosított a briteknek Kínában, az ópiumkereskedelmet azonban, amelyet a kínai törvények továbbra is tiltottak, nem törvényesítette. Jóllehet az amerikaiak nem vettek részt a harcokban, az Egyesült Államok kormánya nagysietve egy missziót küldött Kínába, hogy éppoly kedvező szerződést csikarjon ki tőle, mint amilyenhez a britek jutottak. Egy évvel a nankingi békeszerződés aláírása után Caleb Cushing — két amerikai misszionárius: dr. Bridgeman és Peter Parker segítségével, akik már előzőleg is Kínában voltak — nyélbeütötte a vanghsziai szerződést. Ez a szerződés, a többi között, azt a területenkívüliséget biztosító gyalázatos cikkelyt is tartalmazza, amelynek értelmében külföldi állampolgárok nem esnek a kínai törvények hatálya alá. A misszionáriusok ahhoz a cikkelyhez is ragaszkodtak, amely feljogosította őket arra, hogy földet vásároljanak maguknak Kínában. A franciák, nehogy kimaradjanak az üzlet-

ből, hat hónappal utóbb hasonló szerződést kötöttek Vampoában.

Mindez azonban csak a kezdet volt. 1856-ban, a kínai hatóságok lefoglalták az „Arrow" nevű brit ópiumcsempészhajót, amelynek még csak rendes, érvényes kereskedelmi engedélyokmánya sem volt. A hajó 12 főnyi legénységét letartóztatták és kalózkodással vádolták. Erre a brit hajóhad megtámadta a Kanton tengeri bejáratát őrző erődöket, és ágyúzni kezdte a kínai alkirály palotáját. A kínaiak elegendő erővel vágtak vissza ahhoz, hogy a briteket támadásaik szüneteltetésére kényszerítsék, amíg megerősítést nem kapnak. Már-már úgy látszott, hogy Anglia egymagában folytatja a küzdelmet, és végül is megjavítja majd helyzetét Kínában, márpedig ez nem volt ínyükre sem az amerikaiaknak, sem a franciáknak. Csodálatos „véletlen" folytán, amely kapóra jött az amerikaiaknak, három héttel utóbb megöltek egy amerikai matrózt a Gyöngy-folyó torkolatában. A franciák pedig arra hivatkoztak, hogy a kínaiak állítólag lefejeztek egy francia misszionáriust — Chapdelaine atyát, aki békésen éldegélt Kiangszu tartományban — és testét odavetették a kutyáknak. (Ha az ilyesmi 1951-ben történik meg, azt gyaníthatnók, hogy az amerikai OSS, vagy a francia Deuxième Bureau rendezte meg az ilyen „incidenseket".) Akárhogyan áll is a dolog — a matróz és a misszionárius ügye közös nevezőre hozta mind a három nagyhatalmat. A „sérelmek" megtorlására összeszedték erejüket, hogy egy újabb nekirugaszkodással még mélyebben hatoljanak be Kínába.

Amerika nem vett részt abban a háborúban, amely ezután következett. Az Egyesült Államok már akkor is inkább más nemzetekre bízta a fegyveres harc megvívását, míg maga csak a béketárgyalásokon jelent meg, a prédán való osztozkodásban. 1857 decemberében, miután megérkeztek az erősítések, az angolok és a franciák megtámadták és elfoglalták Kantont, majd a keleti partok mentén észak felé hajóztak, megtámadták és elfoglalták a Tiencsin kikötő bejáratát őrző erődöket, s a hajóágyúk hosszú csöveinek fenyegető árnyékában újabb szerződést zsaroltak ki a kínaiaktól. További 11 kikötő nyílt meg számukra, az angolok ragaszkodtak ahhoz, hogy joguk legyen a Jangcén felhajózni. Az amerikaiak is megjelentek végezetül, s a hírhedt „legnagyobb kedvez-

mény elvé"-nek elismerését követelték, ami azt jelenti: „Nekem harc nélkül jár mindaz, amit bárki más megkapott." Ez a záradék valóban kereken kimondotta azt, hogy a szerződést aláíró valamennyi nemzet mindazokban a maximális kedvezményekben részesült, amelyeket akármelyikük egyéni tárgyalás révén eszközölt ki a kínai kormánytól. Az amerikaiak ahhoz is ragaszkodtak, hogy foglaljanak a szerződésbe egy olyan cikkelyt, amely lehetővé teszi az amerikai misszionáriusok számára, hogy akadálytalanul fejtsék ki tevékenységüket Kínában. Az amerikai tárgyaló bizottság alaposan levonta tehát a tanulságot abból, hogy a franciák milyen busásan kamatoztatták befektetésüket: egyetlenegy misszionáriusuk meggyilkolását. Az 1858. évi szerződést nyomban újabb angol-francia katonai akció követte, amelynek a során ágyúnaszádjaik — a szerződés rendelkezéseivel ellentétben utat törtek maguknak a Haj-folyón felfelé, és — noha egy alkalommal súlyos vereséget szenvedtek — végül is elfoglalták Pekinget. Ennek eredményeképpen azután további engedményeket csikartak ki a mandzsu uralkodóháztól, köztük azt a jogot is, hogy ők irányítsák Kína vámügyeit.

Időközben olyasmi történt, ami még jobban leleplezte a misszionáriusok és gazdáik képmutatását.

A misszionáriusok állítólag azért jöttek Kínába, hogy a felebaráti szeretet igéjét terjesszék, s felemeljék a szegényeket és az elnyomottakat. Sok olyan kínai akadt, aki komolyan vette őket. Akadt közöttük egy Hung Hsziu-csüan nevű paraszt is, akit egy amerikai baptista misszionárius — Issachar Roberts térített keresztény hitre. Hung Hsziu-csüan számára az elnyomottak a szegény, szolgasorban sínylődő parasztok voltak. Először megalakította „A Mennyei Atya Társaságát", majd hirdetni kezdte egy olyan isten igéjét, aki szereti az emberiséget és kérte híveit: dobják sutba bálványaikat, s helyettük a testvéri szeretet új istenét imádják. Parasztok és elszegényedett falusi kézművesek sereglettek össze szavára, kivált, amikor vádolni kezdte a léha életet folytató földesurakat, a kapzsi hivatalnokokat és a korrupt mandzsu kormányt Követői cselekvést követeltek és Hung jólfegyelmezett hadseregeket szervezett parasztokból, bányászokból és kézművesekből, egyik tartományt a másik után foglalta el, s amerre csak elhaladt, mindenütt reformokat valósított meg.

Nanking bevétele után Kínának a Jangcétól délre eső egész területét kezében tartotta, majd megtette Nankingot a „Tajping tien-kuo" (a Nagy Béke Mennyei Birodalma) fővárosává. Hung Hsziu-csüan, annak a mozgalomnak a vezére, amely ma tajping-felkelés néven ismeretes, bibliás paraszt volt, aki eltökélte, hogy a mennyek országát idelent a földön valósítja meg, és nem várja be azt a nagyon is kétségest, amit a másvilágra ígértek. Felosztotta a földesurak birtokait, arra buzdította a parasztokat, hogy közösen műveljék meg a szántóföldeket, s hogy minden család legalább öt tyúkot és két sertést tartson, valamint hogy ültessen szederfákat a selyemhernyók számára. A termést egyenlő arányban osztották el a háztartások között, a fölösleget pedig közös magtárban raktározták el.

A keresztény misszionáriusok eleinte nagy lelkesedéssel fogadták tanaik gyors és gyakorlati valóraváltását, bálványozták azt az embert, aki Krisztust vallotta vezérének, s a bibliát jelszavának. A Sanghajban élő külföldi üzletembereket és gazdag kereskedőket azonban idegesség fogta el, ahogy Hung seregei e nagy kereskedelmi központ felé közeledtek. A kereszténység igen hasznos dolog, ám ha a parasztok gyakorlatban is alkalmazni kezdik a szegényember jussának tanát, az már egy kissé sok a jóból! Így gondolkodtak a nyugati hatalmak, s ugyanígy gondolkodtak a kínai földesurak és kereskedők is. Az utóbbiak attól féltek, hogy üzletük veszélyben forog, a gyarmatosítók pedig úgy vélték, hogy könnyebb a korrupt pekingi mandzsu urakra rákényszeríteni akaratukat, mint egy forradalmi katonai hatalomra, amelyet a nép támogat. Ennélfogva lelohadt a lelkesedésük az effajta kereszténységért és missziós munkáért. Egy-kettőre meggyőzték a misszionáriusokat arról, hogy a tajping-hadsereg tudatlan, gyilkos csőcselék. Egy amerikai zsoldos katona — névszerint Frederick Townsend Ward — szedett-vedett sereget szervezett kalandorokból, szökött tengerészekből és brit tisztekből, akiknek a brit kormány különleges engedélyt adott arra, hogy Ward szolgálatába szegődjenek. Az angoloktól és amerikaiaktól katonai felszerelést kapott, a mandzsuk pedig minden egyes város elfoglalásáért 30 000 ezüst taelt[1] fizettek neki. Hadserege a zsoldoslégiók könyörtelen brutalitásával

[1] 1 ezust tael akkoriban 0,735 amerikai dollárt ért.

harcolt a parasztok ellen. Később brit, francia és amerikai reguláris csapatokkal, valamint a déli vidékeken szervezett földesúri seregekkel is megerősítették Ward csapatait. Az 1860-as évek eseményei klasszikus példát szolgáltattak a nyugati tőkés államok hódítási politikájának gyakorlatára. Az angolok és a franciák, akik Európában csaknem háborúba keveredtek egymással Szardíniáért és Ausztriáért, Észak-Kínában összefogtak, hogy legyűrjék a mandzsu uralkodóházat, s elűzzék azt Pekingből. Dél-Kínában pedig vállvetve harcoltak a mandzsu seregekkel, hogy megsemmisítsék a tajping-csapatokat, amelyeket viszont a nyugati hódítók saját misszionáriusainak a tanai lelkesítettek cselekvésre. Kevés olyan epizódja van a történelemnek, amely világosabban illusztrálná a nyugati hódítók aljasságát és képmutatását. Issachar Roberts tisztelendő úr cserbenhagyta volt tanítványát, s ujjongva ünnepelte Wardot és bandáját a parasztok lemészárlásáért. 14 év telt bele, mire végleg leverték a tajping felkelőket. Ward elesett az egyik ütközet során. Hung Hsziucsüan öngyilkosságot követett el 1865 júniusában, egy hónappal utóbb pedig Nanking elesett, s a „Nagy Béke Mennyei Birodalma" összeomlott.

Az 1860. évi szerződés megkötése után a franciák — miután busás hasznot húztak Chapdelaine atya halálából — Annam felé irányították flottájukat. Előzőleg, semmibevéve az 1808-as rendeletet, misszionáriusokat tettek partra, s most annak az örvén, hogy bántalmazták őket, a spanyolok segítségével betörtek az országba, s az annami lakosság között rendezett általános vérfürdővel torolták meg azt, hogy az annamiak ellenszegültek a „kereszténység tanainak". 1862-ben Annam királya kénytelen volt békét kérni, mégpedig azon az áron, hogy át kellett engednie a franciáknak Kokinkína túlnyomó részét és Sajgon kikötőjét. Néhány esztendő alatt a franciák szilárdan berendezkedtek azon a földön, amely később Indokína néven vált ismeretessé. Mindezt annak a maroknyi misszionáriusnak az üldöztetése ürügyével valósították meg, aki a nép akarata és az ország törvényei ellenére tartózkodott Annamban. Indokína többi részére Franciaország 1885-ben tette rá a kezét. (A francia imperializmus indokínai uralma 90 esztendejének mérlege azt mutatja, hogy 1950-ig mindössze 31 kórházat, de 83 börtönt építettek.)

Fontos, hogy tudatában legyünk annak, miféle szerepük volt a multban a misszionáriusoknak — akár aktívan, akár passzívan — az Ázsia ellen irányuló nyugati agresszióban, mert csak akkor érthetjük meg, hogy miféle szerepet játszottak a Csang Kaj-sek korszak alatt és próbálnak játszani még ma is. Magatartásuk, módszerük mit sem változott a makaói dr. Gutzlaff ideje óta a sanghâji dr. Frank Price és a tiencsini Alfred Bonningue atya 1951. évi ténykedéséig. Egyéb ürügy híján, a misszionáriusok mindig kéznél voltak arra, hogy kellő „erkölcsi" okot szolgáltassanak gazdáiknak az agresszióra, sőt — ha szükség volt rá — még segédkeztek is nekik, amikor megindult a támadás.

Az efféle kiprovokált incidensek egyik jellegzetes példája az, amelyet 1869-ben Tiencsinben robbantottak ki. Az 1858—1860. évi harcok során az angolok és a franciák elfoglaltak egy ősrégi tiencsini templomot, valamint a közelében fekvő császári palotát is. Amikor a háború befejeződött, s a csapatokat visszavonták, a franciák megtartották maguknak a palotát konzulátusi épület számára, a templomot pedig átadták egy francia katolikus misszionak. Ez vérig sértette a kínaiakat, akik istentiszteleteiket tartották ott. Ezt a sértést utóbb még azzal tetézték, hogy a templom telkén 1869-ben hatalmas katolikus székesegyházat építettek. A székesegyház beszentelésekor rendezett különleges szertartások ellenséges tüntetéseket váltottak ki. Nemsokára ezután azt rebesgették, hogy gyermekeket raboltak el az utcán és eladták őket a székesegyház telkén lévő katolikus árvaháznak. Több kínait letartóztattak, s azok elmondták, hogy a szerzetesek és az apácák megfizették őket minden egyes gyermekért, akit átadtak nekik. Állítólag abban a hiszemben vették át a gyermekeket, hogy azok lelencek, de sosem kérdezték meg, hogyan jutottak hozzájuk, a lényeg az volt, hogy mennél több gyermeket hozzanak. Ezenfelül az a hír is járta, hogy naponta tucatjával temetnek el gyermekeket a székesegyház sírkertjében, még hozzá kínai szertartás nélkül. Újabb ellenséges tüntetésre került sor a volt kínai templom előtt. A francia konzul fejvesztve kirontott a palotából és pisztolyával belelőtt a tömegbe, amely erre betorte a kapukat, és megölt minden franciát, férfit, nőt egyaránt, akit csak elő tudott keríteni. A francia kormánynak, mivel odahaza már a poroszokkal

való háború réme kísértett, nem volt módjában további terjeszkedési akcióba fogni, úgyhogy be kellett érnie negyedmillió ezüst tael kártérítéssel. Ez az epizód azonban jellemző azokra az incidensekre, amelyeket mindenütt kiprovokáltak, ahol csak a misszionáriusok felütötték fejüket.

Az alatt a 30 esztendő alatt, amely a tajping-felkelés leverésétől a XIX. század végéig eltelt, a nép ellenséges érzülete a misszionáriusokkal és általában az idegenekkel szemben — érthetően — csak fokozódott. A parasztok saját keserves megpróbáltatásaik árán megtanulták, hogy a keresztény hitszónokok szép szavai és erkölcsi tanai nem segítenek rajtuk. A keresztény tanok lényege az volt, hogy a szegények tűrjék szenvedéseiket és majd a másvilágon megkapják jutalmukat. A parasztok azt látták, hogy ezek az egyenlőséget hirdető atyák még nagyobb kastélyokba és birtokokba telepedtek be, mint a földesurak. A munkások pedig azt látták, hogy azok az idegenek, akik a misszionáriusok nyomában idejöttek, valamennyi tengeri kikötőben és nagyvárosban basáskodnak a kínaiak fölött. Végkép szertefoszlottak kezdeti reménységeik, hogy a keresztények segítenek majd nekik megdönteni a mandzsuk és a zsarnok kiskirályok uralmát.

1897-ben mind a cári Oroszország, mindpedig Németország arra törekedett, hogy kivegye részét a kínai zsákmányon való imperialista osztozkodásból. Azt rebesgették, hogy mindkét hatalom a Santung tartományban lévő csiaocsoui öbölre vetett szemet. Csodálatos „véletlen" folytán, miközben német hadihajók a santungi partok mentén cirkáltak, néhány bandita rajtaütött egy santungi falucskán és megölt két ottani német misszionáriust. A hadihajók erre azonnal behatoltak a csiaocsoui öbölbe, partra tettek egy tengerészgyalogsági egységet Csingtaóban, amely akkor még falu volt csak, és megtámadták a körülötte lévő erődöket. Ugyanakkor számos követelést támasztottak a kínai kormánnyal szemben. Az eredmény egy takaros kis szerződés volt, amelynek értelmében Németország 99 esztendőre bérbevette a csiaocsoui öblöt, jogot nyert arra, hogy csapatokat állomásoztasson Santung tartományban, vasutakat építsen, s kiaknázza a vasútvonalak körül elterülő vidékek bányáinak kincseit, továbbá kizárólagos jogot nyert arra, hogy tőkét adjon és „támoga-

tást" nyujtson minden olyan santungi közmunkához, amely „külföldi segítséget tesz szükségessé".

Az angolok erre azzal a sakkhúzással válaszoltak, hogy a vámügyek főfelügyelőjének posztjára brit alattvaló kinevezését követelték. Az oroszok a mandzsuriai Kuangtung-félszigetet 25 éves bérletét követelték, valamint azt a jogot, hogy megszállják és kiépítsék Port-Artur és Dairen (Dalnyij) ikerkikötőit — és meg is kapták mindezt. A franciák pedig két hónap leforgása alatt a Kuangtungban lévő kuangcsoui (Mandarin-) öböl 99 évre való bérbeadását és a kínai postaszolgálat megszervezésének jogát csikarták ki.

1900-ban újabb parasztfelkelés tört ki. Egyrészt a mandzsuk ellen irányult, akiknek a tehetetlen politikája nyitott kaput az idegenek előtt, másrészt a külföldiek ellen. Ce Hszi, a ravasz, öreg anyacsászárnő, ebben a felkelésben kedvező alkalmat látott arra, hogy megszabaduljon az idegenektől, s ezzel egyúttal más mederbe terelje a felkelést. Néhány szórványos zendülés után, amelyeknek során több misszionáriust megöltek, egy nemzetközi haderő a brit Seymour tengernagy parancsnoksága alatt, elfoglalta a tiencsini kikötő bejáratánál lévő, újonnan épült takui erődítményeket. Az anyacsászárnő hadüzenetnek tekintette ezt, s felszólította a külföldi követségeket, hogy személyzetük azonnal hagyja el Pekinget. A követségek ezt megtagadták, mire az anyacsászárnő 1900 június 20-án délután négy órakor, formális hadüzenetet juttatott el az ellenséges hatalmakhoz, s abban felsorolta a Kína ellen irányuló nyugati agresszió 60 esztendejének legfőbb incidenseit, amelyeket most a takui erődítmények elfoglalásával tetőztek be. Néhány nappal utóbb felszólította a népet a Kínában tartózkodó idegenek általános lemészárlására. A boxerek néven ismeretes parasztseregek az anyacsászárnő mellé álltak, bevonultak Pekingbe, és ostrom alá fogták az erős erődítmények védte követségi negyedet.

Néhány hét alatt összesen 233 misszionáriust öltek meg. Az angol, francia, amerikai, cári orosz német, japán, osztrák és olaz helyőrségek egyesített csapatai Peking ellen vonultak, és súlyos harcok után, végül is legyűrték a boxer-csapatokat. Peking eleste után az anyacsászárnő hirtelen frontot változtatott, és maga is segített a nyugati hatalmaknak, valamint Japánnak abban, hogy megsemmisítsék a boxer-csa-

patok maradványait. Oroszország, a zavarosban halászva, arra használta fel a helyzetet, hogy egész Mandzsuriát megkaparintsa. Kína csaknem teljesen elvesztette amúgy is erősen megtépázott szuverenitását, s csakis az a körülmény mentette meg a teljes gyarmati sorstól, hogy oly sok hatalom civódott a martalékon. Tengerparti erődítményeit lerombolták, s idegen helyőrségeket helyeztek el Pekingben, valamint a tengerhez vezető vasútvonal mentén is. Továbbá arra kényszerítették Kínát, hogy — 39 évre elosztva, hatszázalékos kamattal — 450 000 000 ezüst tael kártérítést fizessen, ami tökéletesen megbénította az országot. A vámpolitikát már előzőleg is az imperialista hatalmak irányították, s a valóságban Kína egész behozatali és kiviteli kereskedelme fölött ellenőrzést gyakoroltak. A behozatali vám öt százalékra való maximálásának bevezetésével pedig csírájában elfojtották a vajúdó kínai ipart. A „nyitott kapuk" politikája, a „legnagyobb kedvezmény elve" és a területenkívüliségi jogok, amit mind-mind mellnek szegezett pisztollyal zsaroltak ki, lehetővé tették az imperialista hatalmak számára, hogy mint közösen birtokolt gyarmaton uralkodjanak Kínán. S ez így is maradt mindaddig, amíg Japán, amely földrajzilag is kedvezőbb helyzetben volt a többi imperialista hatalomnál, 1931-ben el nem foglalta Mandzsuriát, 1937-ben pedig meg nem támadta egész Kínát is, hogy elűzze onnan vetélytársait és megkísérelje kizárólagos gyarmatává tenni az országot.

A boxer-felkelés leverésével új korszak következett be a nyugati imperializmus kínai terjeszkedésében. A befolyási övezeteket lerögzítették, a politikai, katonai és gazdasági ellenőrzést kiépítették, a koncessziókat felosztották. Az imperializmus szilárdan megvetette lábát a letepert Kína testén. A missziók fontos szerepet játszottak ebben a terjeszkedésben.

A XX. században a nagyhatalmak ellentétben a multtal, amikor rendszerint összefogtak, hogy osztozkodjanak a kínai prédán, versengeni kezdtek a busásan jövedelmező kínai kereskedelemben való egyeduralmi pozíciókért A misszionáriusok szerepe ennek megfelelően módosult. Feladatuk most az volt, hogy egy megbízható szolgahadat neveljenek, amelynek megvan a kellő iskolázottsága ahhoz, hogy megfeleljen a kereskedelem követelményeinek. Tolmáccsá, tisztviselővé, ügy-

nökké és ügyvezetővé kellett kiképezni növendékeiket a kereskedelemi vállalatok, gyárak és egyéb üzleti vállalkozások számára. A nagy kapitalista cégek, a Morganok és Rockefellerek készörömest (és tüntetően) áldoztak pénzt arra, hogy efféle missziós iskolákat és kollégiumokat finanszírozzanak. Példájukat sok-sok millió megtévesztett, jószándékú keresztény is követte világszerte. Ezeknek az iskoláknak a tanulóit arra tanították, hogy megvessék saját népüket, és nagyobb hűséggel viseltessenek Amerika, Anglia vagy Franciaország iránt, mint tulajdon hazájuk iránt. S azokra, akik magukévá tették ezeket az „eszméket", természetesen zsíros állás és busás „mellékkereset" várt.

Az Egyesült Államok, agyafúrt módon arra használták fel a boxerlázadás leverése után kapott kártérítést, hogy előmozdítsák vele kínai érdekeiket. 1908-ban az amerikai kormány — nagylelkű gesztussal — bejelentette, hogy lemond a jóvátétel jelentős részének a megfizetéséről, ha a kínai kormány ezt a pénzt kínai diákoknak az Egyesült Államokban való neveltetésére használja fel. 1925-ben az Egyesült Államok végkép felfüggesztette a sarc további törlesztésére irányuló követelését, de azzal a kikötéssel, hogy annak összegét egyrészt olyan iskolák létesítésére és fenntartására költik Kínában, amelyek előkészítik majd a diákokat amerikai tanulmányaikra, másrészt pedig — mint már azelőtt is — azokra a diákokra akiket az Egyesült Államokba küldtek. A pénz hovafordításának ellenőrzésére közös kínai-amerikai tanácsot létesítenek Kínában. Mindezt nagy harsonaszó és zászlólengetés kíséretében jelentették be, mint a nagylelkűség példátlan cselekedetét és nemes baráti gesztust Kína irányában. A valóságban azonban ez azt jelentette, hogy az Egyesült Államok azzal a befektetéssel, amit néhány misszionárius feláldozása és 2 500 főnyi katonaság felszerelése jelentett (ennyivel járult hozzá Amerika a boxerek leveréséhez), hatalmas kulturális koncessziót csikart ki Kínától s a legjobb úton volt ahhoz, hogy a felsőbbfokú iskoláztatásnak egy jelentős szektorát ellenőrzése alatt tartsa. Kína pénzét arra a célra kellett felhasználni, hogy fiait „amerikai módra" neveljék. Az amerikai üzleti világ és a Külügyminisztérium bizton számíthatott arra, hogy ez az apparátus bőven ontja majd számára az amerikai divat szerint öltözött, rágógumin kérődző lakájok

seregét, akik tobbnyire foldesurak, kiskirályok és a kereskedők felsőbb rétegéből kerültek ki. (Többek között Csang Kaj-sekné és T. V. Szung is ennek a rendszernek a kreatúrái — a boxer-sarc konvertált kotvényeinek osztalékai.)

Az ember azt hihette volna, hogy a misszionáriusok, ha valóban lelkükon viselik Kína közismerten megdöbbentő szociális helyzetének megjavítását, arra használják fel iskoláikat, hogy tanítványaikat — férfiakat, nőket egyaránt — Kína szolgálatára neveljék, hogy orvosok és szülésznők, mezőgazdasági szakemberek és mérnökök kiképzésére összpontosítják majd erőfeszítéseiket, hogy maguk a misszionáriusok ostorozzák az újonnan keletkezett ipari városok gyáraiban uralkodó szörnyűséges állapotokat, s felrázzák gyülekezeteik és tanítványaik lelkiismeretét, hogy harcoljanak a társadalmi igazságtalanságok ellen. Így cselekedtek volna — ha őszintén hisznek abban, amit prédikálnak.

Ezzel szemben az a nevelési rendszer, amelyet ők irányítottak, nem Kína, vagy a kínai nép szolgálatára, hanem az imperializmus érdekeinek az előmozdítására irányult

Kelet-Kínában minden hét középiskola közül kettő külföldi volt — csupa szubvencionált missziós iskola —, amelyeknek több mint a fele amerikai ellenőrzés alatt állott. Egymagában Sanghajban 44 olyan középiskola és 109 olyan elemiiskola volt, amelyet külföldről pénzeltek, túlnyomórészt Amerikából. Kelet-Kínában 182 külföldről szubvencionált iskola volt, az ország többi részében pedig együttvéve 134. Ennek oka nyilvánvaló, és kellőképpen megvilágítja a missziós iskolák valódi célját. Kelet-Kínában vannak az ország nagy kereskedelmi és ipari gócpontjai, azok a városok, ahol az amerikaiaknak angoloknak, franciáknak és a többieknek olcsó pénzért dolgozó tanult tisztviselőrétegre van szükségük. Tulajdonképpeni nevelésben nem is részesítették a diákokat, hiszen sokan közülük úgy kerültek ki ezekből a külföldiek igazgatta iskolákból, hogy jóformán még csak írni-olvasni sem tudtak anyanyelvükön. A cél az volt hogy olyan embereket gyúrjanak belőlük akik angolul, franciául tudnak beszélni és írni, s akik elég keresztényi alázattal vannak átitatva ahhoz hogy megelégedéssel viseljék a fehérekkel szembeni „alsóbbrendű" helyzetüket, de felsőbbrendűnek érezzék magukat a nemkeresztényeknél, s hogy ámuló csodálatot oltsanak beléjük

minden iránt, ami nyugati és megvetést minden iránt, ami kínai. Ezek az iskolák afféle komprádor-keltetőgépek voltak[2], vagyis annak a közbülső rétegnek a tenyésztői, amely a fehéreknek a kínaiakkal való üzleti ügyeit bonyolította le, vásárolt-eladott, és a munkaerővel kapcsolatos problémákkal foglalkozott. A fehérek soha sem tekintették ezeket az embereket egyenrangú félként. A klubok ajtaja és a sporttelepek kapuja becsapódott orruk előtt, s be kellett érniök azzal, hogy olykor-olykor egy-egy leereszkedő kegyben részesítették őket. Kárpótlásuk az volt, hogy basáskodhattak honfitársaik fölött rikító nyugati divatú ruhát viselhettek, szivart szívhattak és cocktailt ihattak, pompás automobilon száguldozhattak ideoda, s a legjobb vendéglőkben lakmározhattak. Természetesen, ha remekeltek az iskolában, és megvolt a kellő családi kapcsolatuk vagy anyagi bázisuk, egyesek Amerikába is eljuthattak és T. V. Szungok, Wellington Kook és Hollington Tongok válhattak belőlük. Akkor azután kikerültek a missziós környezetből s az amerikai Külügyminisztérium társadalmi koreibe léptek elő.

Az amerikai iskolákban arra tanították a növendékeket, hogy az amerikai életmódot majmolják. A Bridgeman-leányiskolában például, a háztartási tanfolyamon arra oktatták a leányokat, hogyan igazítsák ki szemöldöküket, hogyan fessék ajkukat hogyan lejtsék a különféle táncokat és hogyan mossák hajukat tojással. A háztartástan, úgy ahogy azt ebben az iskolában tanították (amelyet a Kínában letelepedett első amerikai misszionáriusról neveztek el) nem volt semmiféle vonatkozásban a kínai élet szükségleteivel, s olyan leányokat nevelt akik inkább ágyasoknak voltak alkalmasak, semmint arra hogy hazájukat szolgálják. S valóban dr Li Hao-suen, a sanghaii Eliza Yates-leányiskola igazgatója azt mondja, hogy a T. V. Szunghoz hasonló Kuomintang-vezetők afféle kiállított ketrecnek tekintették ezt az iskolát, amelyet időnként meglátogathatnak, hogy kiszemeljenek maguknak egy-egy csinos leányt feleségnek vagy szeretőnek — olyat, aki jártas az amerikai arcfestés, divat és tánc legújabb keletű „művészetében"

[2] Komprádor — portugál eredetű szó — magyarul annyi mint „bevásárló". Eredetileg az európai vagy amerikai vállalatok legfobb kínai alkalmazottját nevezték így Később a kulfoldi imperializmussal összefonódott kínai nagytokés réteget nevezték komprádor burzsoáziának — *Szerk.*

Sok tantárgyat csakis angol nyelven adtak elő, az állampolgári jogok és kötelességek ismeretének tantárgya nem Kína állampolgárainak jogaival és kötelességeivel foglalkozott, a történelem és földrajz, amit tanítottak, nem Kína történelme és földrajza volt hanem az Egyesült Államoké. A végzett növendékek az Egyesült Államok mind a 48 államának a nevét és történelmét ismerték, Kína tartományainak azonban még a nevét sem tudták, nem is szólva történelméről. A kínai tanári kar rendszerint nem volt képviselve az iskolák és a kollégiumok igazgatótanácsában, a kínai zászló nem volt kitűzve az épületre. A kínai kultúrát semmibevették, becsmérelték és gvalázták.

Ne gondoljuk; hogy valamennyi diák elfogadta ezt. Sokan keményen ellenszegültek ennek a kulturális agressziónak. Más iskolák és kollégiumok tanulóival együtt számos tüntetésben vettek részt az idegen imperializmus ellen, annak ellenére hogy amerikai tanáraik a diákok keresztényi türelmére hivatkoztak és a hálátlanság vádját vágták fejükhöz. A diákok sokáig azt hitték, hogy Amerika szövetségesük Japán ellen és a Kuomintang szélsőségesen reakciós elemei ellen. A Kuomintang-uralom idejében azonban sok tanár valódi szerepében mutatkozott. Feketelistákat készítettek azokról a diákokról, akikről azt gyanították, hogy haladó eszméket vallanak és kiszolgáltatták őket a Kuomintangnak. Amikor azután az Egyesült Államok és Kínában lévő képviselői végkép összefogtak a Kuomintanggal a polgárháború felélesztésére, a kiábrándulás rohamosan növekedett, még a jómódú családokból származó diákok között is.

1948 júniusában, amikor Kína minden tájáról jött diákok, köztük sok amerikai iskolát és főiskolát látogató diák is erélyesen tiltakoztak a Kuomintang provokálta polgárháború amerikai támogatása, valamint Amerikának Japánnal való kacérkodása ellen, Leighton Stuart amerikai nagykövet, volt misszionárius, (aki 27 évig a Jencsing-egyetem elnöke volt), nyiltan megfenvegette a tüntetésben részvevő keresztény diákokat. Ugyanakkor az Egyesült Államok sanghaji konzula, a Truman-korszak diplomatáinak jellegzetesen közönséges módján, beszédet tartott amelynek a során — a többi között — a következőket mondta: „A kínai diákok ezidőszerint az amerikai könyöradományok révén részesülnek iskoláztatásban.

Ezeknek a kínai diákoknak az élelmezése az amerikai farmerek erőfeszítéseinek és az amerikai adófizetők nagylelkűségének köszönhető, s önök mégis támadni merészelik Amerikát."

Ez a beszéd idézte elő a döntő fordulatot a diákoknak Amerikához való viszonyában. Tiencsinben visszavitték azokat a tojásokat, amelyeket az amerikai „segélyalapból" vásároltak, s a még el nem költött pénzzel együtt átadták az Egyesült Államok Kínai Segélymissziójának. Élelmiszerutalványaikat pedig felragasztották a misszió épületének a falaira, „Nem kérünk könyöradományaitokból!" — és más effajta feliratok kíséretében. Az amerikaiak által szubvencionált pekingi egyetemeken, köztük magának Leighton Stuartnak a birodalmában: a Jencsing-egyetemen is, a diákok és tanárok megfogadták, hogy nem fogadják el többé az amerikai segélyellátást. A diákok és a kínai alkalmazottak egyaránt kezdték otthagyni a missziókat és az iskolákat, és mindinkább azt követelték, hogy vessenek véget a kulturális koncessziónak, mint ahogy előzőleg már azt a követelést támasztották, hogy vessenek véget a gazdasági koncessziónak az egyezményes kikötőkben.

Van ma egy közmondás Kínában a misszionáriusokról: „Az első nemzedék misszionárius, a második nemzedék kereskedő, a harmadik nemzedék pedig az amerikai vagy angol Külügyminisztérium, vagy a hadsereg szolgálatában áll." Általánosságban ez elég szabatos meghatározás, jóllehet a misszionáriusból a külügyminisztériumi szolgálatba való átmenet egyes esetekben két nemzedék alatt ment végbe, legalább két esetben pedig ez a folyamat egyetlenegy nemzedékbe sűrűsödött össze. Findley Andrews például, egy angol misszionárius, a Kínai Belföldi Misszió tagja, aki egyideig Kanszu tartomány misszionáriusainak a rendfőnöke volt, kiugrott a reverendából és a Butterfield & Swire cégnek, Kína két legnagyobb kereskedelmi vállalata egyikének személyzeti igazgatója lett. Civilruháját végül is a brit hadsereg (hírszerző szolgálatának) ezredesi egyenruhájával cserélte el. Dr. Leighton Stuart egyetlen emberöltő alatt vedlett át misszionáriusból egyenest nagykövetté. Henry Luce, a *Time, Life* és *Fortune* című folyóiratok többszörös milliomos tulajdonosa, egy kínai misszionáriusnak a fia, és sajtómágnás szerepét összekapcsolja azzal, hogy az amerikai Külügyminisztérium kínai politikáját irányítja.

George Fitch — aki a Kuomintang idejében az YMCA[3] kínai szervezetének az elnöke volt, most pedig Koreában Li Szin Man mellé van beosztva —, egy szucsoui misszionárius fia. Két fia a Texaco Oil távolkeleti ügyeinek igazgatója, maga Fitch pedig az Egyesült Államok kémszolgálatának közismert ügynöke. John Davies, Stilwell tábornok volt tanácsadója, aki ezidőszerint az Egyesült Államok moszkvai nagykövetségéhez van beosztva, egy csekiangi misszionárius fia. Száz meg száz ilyen példát lehetne még felsorolni a misszionárius, üzletember, diplomata és katonatiszt kombinálására. A külügyi szolgálatból, vagy a kereskedelmi életből a missziós tevékenységbe való leereszkedésre nem akad példa, a mozgás mindig az ellenkező irányban halad.

Erre az éppenséggel nem szentháromságra, a maga legfelső fokán, tökéletes példát szolgáltattak 1948-ban Hágában, az Egyházak Világtanácsának megalapítása alkalmával, amely ma hathatós ellenőrzést gyakorol a misszionáriusok tevékenysége felett. A multimilliárdos Rockefeller félmillió dolláros adományt küldött ennek a szervezetnek. John Foster Dulles, a Wall Street „szürke eminenciája", egyik fődelegátusként bukkant fel a színen, s a szervezet Nemzetközi Bizottságának elnökévé választatta magát. Módjában lesz még az eddigieknél is szigorúbban felügyelni arra, hogy a missziós vállalkozásba befektetett Rockefeller—Morgan tőke busás osztalékot fizessen.

A protestáns missziók általánosságban a nagy kereskedelmi gócpontokra összpontosították hatalmukat, s az oktatás és a politika terén specializálták magukat. A katolikusok elsősorban a vidéket hálózták be, s legfőbb tevékenységük a tévelygő lelkek üdvözítése — és az emberek gazdasági kizsákmányolása volt. Nagy földbirtokaik voltak, amelyeket potom pénzen (vagy imádságok fejében) szereztek, és a különféle missziós vállalkozásokhoz ragaszkodó hívek kiszolgáltatott árvák, vakok leprások és mások ingyen munkájával műveltették meg. Sok vidéken a katolikus egyház volt a legnagyobb földesúr és a legkörmönfontabb uzsorás. Szujjüan tartományban például a katolikus misszióknak 265 templomuk volt, s összesen több mint 560 000 hold földjük. A föld túl-

[3] Young Men's Christian Association (Keresztény Ifjak Egyesulete).

nyomó részét úgy szerezték, hogy magas kamatra pénzt kölcsönöztek a parasztoknak, s ha nem kapták meg a kamatokat idejében, lefoglalták birtokukat. E kölcsönök közül igen sok az egyházi adók, nagy ceremóniával megrendezett misék, esküvők, keresztelők és temetési szertartások megfizetésére kellett, amelyek — mint a papok váltig erősítgették — a mennyországba jutás feltétlenül szükséges előjátékai. Az egyháznak a nagyvárosokban is volt ingatlan vagyona. Sanghajban például a katolikus egyház a legnagyobb háztulajdonos volt, és — többek között — a bordély-negyed jókora részét is ő birtokolta. Játékbarlangjai és rosszhírű kültelki csapszékei is voltak. Sokak számára igen mulatságos volt az a látvány, amikor lelki atyák reverendáikban esténként végigjárták „üzemeiket", hogy összeszedjék az aznapi bevételt. Sanghajban egy sereg árvaházat tartottak fenn, és — egészen a felszabadulásig — fejenként kikötött összeg ellenében textilgyárakba kuldték dolgozni a kilenc-tíz évnél idősebb gyermekeket. Azokat a leányokat, akik az árvaházakban nevelkedtek, mihelyt megérettek a férjhezmenésre, pénzért feleségül adták parasztoknak, azzal a feltétellel, hogy egyházi földek bérlői lesznek, és szerződésileg kötelezik magukat arra, hogy katolikus hitben nevelik fel gyermekeiket.

Csang Kaj-sek amerikai utasításra árulta el a forradalmat és mészároltatta le 1927-ben Sanghajban a kommunistákat. Az árulás minden részletére a mai napig sem derült fény. Egy hétpróbás Kuomintang-barát könyvkiadó, John B. Powell, a *China Weekly Review* alapítója és főszerkesztője, „My Twenty-five Years in China" (Huszonöt évem Kínában) című könyvében megírja, hogyan rendezték meg a vérfürdőt Stirling Fessendon amerikai ügyvéd, a sanghaji nemzetközi negyed tanácstestülete elnökének a jóváhagyásával. Miután Csang Kaj-sek hozzájárult az összeesküvéshez, felbéreltek egy Ta Jüe-szen nevű közismert gengsztert és ópiumüzért: szervezze meg a szolgálatában álló valamennyi bandität, majd ötezer puskával és néhány gépfegyverrel felszerelten, amelyeket a helybeli kereskedők és az idegenek bocsátottak rendelkezésükre, szabadon áteresztették őt és orgyilkos söpredékét a nemzetközi negyeden, hogy hátbatámadja a gyanútlan munkásokat. (Szigorú szerződéses rendelkezések, amelyekhez a multban az imperialisták ragaszkodtak, megtiltották fegyve-

res kínaiak belépését a nemzetközi negyed területére — ezúttal azonban szívesen lemondtak erről a jogukról.) Mikozben Ta Jüe-szen ezerszámra gyilkolta le a munkásokat, kommunistákat és értelmiségieket Sanghajban, Csang Kaj-sek ugyanezt művelte mindenfelé a vidéken.

Hogy a misszionáriusoknak miféle részük volt ennek az orgyilkos gaztettnek a megszervezésében, az ma még nem ismeretes, annyit azonban mégis tudunk, hogy egy amerikai misszionárius, dr. Frank Price, nyomban Csang Kaj-sek egyik legbizalmasabb tanácsadója lett, egy másik pedig, Shepherd tiszteletes, világkörüli útra indult, hogy — mint a Kuomintang propagandaügynöke — megindokolja a mészárlást. Shepherd akkor ugyanúgy a fehérre mosás szerepét játszotta, mint utóbb Price, az Új Negyedik Hadsereg lemészárlásával kapcsolatban.

Frank Price haladéktalanul megkezdte működését Nankingban Csang Kaj-sek tanácsadójaként, s alig félévvel a sanghaji mészárlás után Csang Kaj-sek hivatalosan is beiktatta Szung Mej-linget (a mai Csang Kaj-seknét) többi feleségének sorába, majd bejelentette, hogy keresztény hitre tért és metodista lett.

Akárcsak a tajping-felkelés 70 esztendővel azelőtt, az 1925-ben kirobbant forradalom is elsöpörte Dél- és Közép-Kína basáskodó tábornokait és kiskirályait, feltartóztathatatlanul előretört egészen Sanghaj kapujáig, ott azonban nekiütközött az imperializmus falainak. A népi seregek ezúttal többre mentek, mint a tajping-felkelés: 1927-ben csakugyan elfoglalták Sanghaj kínai városrészét, és csak a leghitványabb árulás révén sikerült legyőzni őket. S ezt az árulást, amelynek tíz- és tízezer orvul meggyilkolt ember esett áldozatul, a misszionáriusok és imperialista gazdái lelkes örömmel üdvözölték — ha ugyan nem ők szervezték azt meg.

1927-től fogva, dr. Frank Price a lehető legsötétebb szerepet játszotta. Örökösen Csang Kaj-sek sarkában volt, s annyira bizalmába férkőzött, hogy ő vezette a Kuomintang Katonai Tanácsának Külügyi Tagozatát, amely alaposan kiképzett kémügynökök seregét bocsátotta világgá. Külön tervet dolgozott ki arra, hogyan kell elbánni a kommunistákkal. Ő volt a Kuomintang-politika legfőbb tolmácsolója az Egyesült Államok Külügyminisztériuma felé, s a Külügyminisztérium házőrző ebe a Kuomintang főhadiszállásán. Valahányszor Csang

Kaj-sek egy-egy újabb vérfürdőt rendezett, Price ujságcikkek özönében magasztalta Csang Kaj-sek keresztény erényeit. Módját ejtette annak, hogy a maga, valamint testvére: Harry Price vezetése alatt álló főiskola növendékeit magas közigazgatási állásokba juttassa, s ilymódon minden térre kiterjessze befolyását. A *China Information Sheet* című folyóirat révén, amelyet ő adott ki, gazdasági tájékoztató hírekkel házalt Amerikában, mintegy a tőkések tanácsadójaként, hogy felgerjessze a nagy tőke étvágyát, és gondoskodjék arról, hogy szüntelenül gördüljön a pénz Csang Kaj-sek páncélszekrényeibe a polgárháború céljaira.

Éppúgy, mint ahogy a boxerlázadás lezárta a misszionáriusok egy korszakát, és újat nyitott meg számukra, a felszabadulás és az imperialista koncessziók felszámolása is véget vetett a missziós tevékenység egy másik szakaszának. A felszabadulás idejében mintegy 5 500 külföldi működött a különféle kínai katolikus missziók szolgálatában, 1 700 pedig a protestáns misszionál. A katolikusok azt állították, hogy 3 millió hívük van, a protestánsok pedig azt, hogy nekik 700 000. Az ember azt hihetné, hogy az az alávaló szerep, amelyet az imperialisták és a misszionáriusok egymással való szövetkezése játszott, egyszersmindenkorra véget vetett az utóbbiak tevékenységének. De nem így történt. Tevékenységüknek egy újabb, még az eddigieknél is gyalázatosabb fejezete hátra volt még. Most, hogy a Népi Felszabadító Hadsereg legyűrte kínai kedvencüket és pártfogójukat, s arra kényszerítette, hogy tajvani búvóhelyére meneküljön, most, hogy a Jangcén garázdálkodó ágyúnaszádok korszaka végetért, s az imperialisták fegyveres erőit kiűzték az országból, azok a misszionáriusok, akik az imperializmus tudatos ügynökei voltak, a régi rendszer visszaállítása érdekében kezdtek összeesküvéseket szőni. Akik maradni akartak, azoknak megengedték, hogy Kínában maradjanak, mint prédikátorok és tanárok, de csakis a népi kormány ellenőrzése alatt álló intézményekben. Egy maroknyi becsületes misszionárius, aki valóban nem akart egyebet, mint a népet szolgálni, itt is maradt, s ezek rájöttek, hogy a népi kormány uralma alatt sokkal könnyebben lehet valóra váltani a keresztény elveket, mint bármely más uralom alatt, amelyet addig ismertek Kínában.

A legtöbben azonban elhagyták az országot és az Egyesült Államokban a Kuomintang lobbiistái[4] lettek. Fő tevékenységük az, hogy háborúra uszítsanak a népi Kína ellen. A kipróbáltabb ügynökök Tajvanba mentek, vagypedig éppenséggel a kínai szárazföldön maradtak, hogy előkészítsék a Kuomintang és imperialista támogatói visszatérését. Hogy milyen számos ez a kategória, azt ma nem tudjuk még. Titkos ügynökökké váltak, s attól sem riadtak vissza, hogy gengszterekkel, orgyilkosokkal és méregkeverőkkel szövetkezzenek. Köztük volt Frank Price is, aki Sanghajban maradt, George Fitch, aki mint Li Szin Man tanácsadója, segített kifőzni az Egyesült Államok orvtámadását Korea ellen, abban a reményben, hogy az amerikai hadsereggel ismét bevonulhat majd Kínába, valamint Alfred Bonningue, a Jézus-társaság tiencsini tagozatának rendfőnöke, továbbá két katolikus atya: Henrius Pollet és Ludov Watine. Az utóbbiakat 1951 márciusában Tiencsinben kémkedés miatt letartóztatták. A kínai Államvédelmi Hatóság jelentése szerint, ez a három ember a tiencsini Ipari és Kereskedelmi Főiskolán kifejtett tevékenységük leple alatt rendszeresen titkos katonai és politikai értesüléseket továbbított az amerikai Strategic Services Unitnek (Stratégiai Hírszolgálati Alakulat)[5], mégpedig egy amerikai katonai rádióállomás segítségével, amelyet Bonningue lakásán egy titkos csapóajtó hátlapjához erősítve találtak meg. Bonningue a főiskola alelnöke volt, Pollet atya a műszaki fakultás, Watine atya pedig a kereskedelmi fakultás dékánja. A három szerzetes egy Tiencsinben leleplezett ügynökhálózat része volt, amely csupa notórius fehérorosz, náci és japán kémből állt, akiket az amerikaiak közvetlenül a felszabadulás előtt csempésztek be a városba. Nem kétséges, hogy még további, ehhez hasonló esetek derülnek majd ki, ha a kínai Államvédelmi Hatóság teljesen felgöngyölíti annak a kiterjedt kémhálózatnak a szálait, amelyet az amerikaiak és a Kuomintang szer-

[4] Tőkés csoportok, politikai klikkek hivatásos ugynokei, akik az amerikai kongresszus mellett szinte befogadott tényezőkként működnek és a törvényhozókat zsarolással, fenyegetéssel, megvesztegetéssel befolyásolják. — *Szerk.*

[5] A Strategic Services Unit, roviden SSU, az OSS — az Office of Strategic Services, magyarul — Stratégiai Hírszerző Iroda — utóda, s a Kínában üzott amerikai kémkedés kozponti szervezete. — *Szerk.*

vezett meg, hogy a szárazföldről való elmenekülésük után tovább folytassák tevékenységüket.

A misszionáriusok bűnös tevékenységének egy másik fajtáját akkor leplezték le, amikor a Népi Segélybizottság közbelépett, hogy átvegye a missziók által igazgatott árvaházakat. A legborzalmasabb dolgokat a Szeplőtlen Fogantatás Misszió-jánál fedezték fel, amely egy Kantonban lévő kanadai zárdához tartozott. Ez az intézmény mutatja a legélesebben azokat az állapotokat, amelyeket tucatnyi más katolikus árvaházban is felfedeztek. Nem árvaházak voltak ezek, hanem valósággal embervágóhidak. A „Hszinhua" egyik tudósítója, aki elkísérte a Népi Segélybizottság képviselőit a kantoni árvaházba, a következőképpen írja le a helyzetet:

„Már csak mintegy 50 árvát találtunk ott — a többi azt megelőzőleg elpusztult. Szörnyűséges állapotban voltak ezek a nagybeteg, csonttá aszott, áttetsző bőrű teremtések. Minden tíz árva közül hét vagy nyolc beteg volt. Egy öreg gondozónő két ágynál sietve leeresztette a szúnyoghálót, s azt mondta, hogy két igen súlyos beteg gyermek fekszik itt. Amikor azonban ragaszkodtunk ahhoz, hogy megnézzük őket, kiderült, hogy halottak. Az árvák szállása sivár és szennyes volt. Egy-egy piszkos, rongyos katonai pokrócdarab volt minden ágyneműjük. Néhány gyermeket bezárt szobákban őriztek. Az élelem rothadt volt és bűzlött. Egy paraszt, aki ad magára valamit, még a barmait sem etette volna vele . . ."

A bizottság hivatalos jelentése az alábbiakat állapította meg:

„Ez az árvaház 1950 januárjától 1951 februárjáig terjedő időszakban 2 251 csecsemőt fogadott be, március 5-én azonban, az átvétel napján, már csak mindössze 48 kétévesnél fiatalabb gyermek maradt meg közülük. A halálozási arányszám tehát 97,8 százalékra rúgott. Hogy az árvaház fennállásának 15 esztendeje alatt hányan haltak meg, azt nem volt módunkban megállapítani. Antoinette Couvrette, az árvaház főnöknője, aki csak néhány újabb keletű számadatot közölt velünk, azt mondotta, hogy a legutóbbi két év során több mint négyezren haltak meg.

Az intézmény körülkerített területén összesen három sírvermet találtunk. Amikor kinyitották egyiknek a csapóajtaját — azét, amelyik még mindig használatban volt —, zsákokba

burkolt apró holttestek egész rétegeire bukkantunk. A két másik verem már megtelt, és lepecsételték őket.

Az apácák kegyetlenkedései közé tartozott, hogy a csecsemőket felvételük után egy hideg, nyirkos földalatti helyiségbe tették. Ha túlélték ezt a 12 vagy 24 órás megpróbáltatást, megkeresztelték és hivatalosan is befogadták őket. Sokan már ezen a rövid úton eljutottak a sírverembe. Az árvaház szabályzata egy nyilatkozat aláírását követelte a szülőktől, illetve rokonoktól, amely eleve leszögezte, hogy az árvaház nem felelős a befogadott csecsemő esetleges haláláért. A multban a csecsemők szüleinek sosem sikerült megtudniok, hogy gyermekük miért halt meg. Az apácák rendszerint azt válaszolták nekik, hogy ez «Isten akarata» volt. Az idősebb gyermekeket arra tanították, hogy minden emberi lény bűnös, s ezért önmegtagadó életet kell élniök, hogy azok, akik meghaltak, s akiket a verembe vetettek, a mennyországba jutottak... A csecsemők és árvák lakószobái undorítók, nyirkosak, sötétek és szennyesek voltak. Az élelmezés a létfenntartás legminimálisabb követelményeinek sem felelt meg. Valamennyi árva rongyokba volt öltöztetve, amelyek nem védték meg őket a nyirkosságtól és a hidegtől.

Az árvaház átvétele után a Népi Segélybizottság két orvosa: Li Feng és Csang Csien-csüan megvizsgálta a 48 életben maradt gyermeket. A 29 beteg közül a legtöbbnek tüdőgyulladása volt. A gyermekek testén csakúgy hemzsegtek a tetvek, alsótestük pedig a pelenkák ritka váltása következtében, tele volt gyulladásos fekélyekkel. Az egészségvédelem legelemibb törvényeit is semmibe vették. Olyan szoptatóüveg volt csak, amely körbejárt, s nem különítették el a beteg gyermekeket, mit sem törődve azzal, hogy mindez elősegíti a járványok rohamos terjedését...

Az árvaházban minden nehezebb munkát az idősebb árvákkal végeztettek. Az apácák gyakran sorba állították és megverték őket. Lucie Csen, egy 23 éves leány, elmondta, hogy a fiatalabb leányokat is ugyanígy ütötték-verték, s egy Fang Hszüan nevű hároméves kislány bele is halt az effajta ütlegelésbe."

Miután a bizottság megnyerte az életben maradtak bizalmát, néhány idősebb leány elképesztő történeteket mesélt arról a szadizmusról, amely csakis beteges agyak szüleménye

lehetett. Egy 13 éves leány, Nancy Tam megmutatta az égési sebforradásokat a karján, ahol tüzes vassal megbélyegezték. „Nem jajgathattunk hangosan — mondta —, mert minél hangosabban jajgattunk, annál jobban vertek." Más leányoknak lámpa nyitott lángján égették az ujjukat, mert a szemétládában kotorásztak valami kevés póteledel után, hogy éhségüket csillapítsák. Maria Cseong elmondta, hogy pőrére vetkőztették, s addig ütötték-verték, amíg eszméletét nem vesztette, majd hideg vizet öntöttek rá, és egy földalatti szobába zárták. Amikor leszállt az est, az apácák halálra rémítették: fekete leplekbe burkolódzva, vadul visítoztak-ugrándoztak körülötte, az ördög megszemélyesítéseképpen, akinek a nevét oly gyakran használták fel a gyermekek megfélemlítésére. Egy másik leányt, aki úgy aludt el, hogy féllábán a cipő még rajta volt, arra kényszerítették, igyon meg egy kotyvalékot, amelybe belefőzték a cipőt. Az életben maradt idősebb leányok egyike, a 20 éves Leong Mang-csin, 13 évet töltött az árvaházban. Életbenmaradását alighanem annak köszönhette, hogy hétéves volt már, amikor felvették. Ma nem igen látszik többnek 13 évesnél. Kora hajnaltól késő éjszakáig robotolt. Feladatai közé tartozott a többi gyermek eltemetése, a favágás, a mezőgazdasági munka és a súrolás.

Az árvaház volt sírásója — az öreg Liao Sen — elmondta, hogy egyetlenegy hónap alatt 600 gyermeket temetett az egyik verembe, ahova naponta két „turnusban" hányta bele a holttesteket. A 29 beteg és haldokló csecsemő közül, akiket a Népi Segélybizottság ott talált, mindössze 19-et lehetett megmenteni az életnek. A kínai ujságok országszerte a buchenwaldi és auschwitzi koncentrációs táborokra emlékeztető fényképeket közöltek, oszlásnak induló hullák tömegei és szalmafonatok foszlányai látszottak az egyik sírveremben, valamint egy kosár tele parányi holttestekkel, amelyeket éppen be akartak dobni a gödörbe, amikor a bizottság kiszállt a zárdába.

Közöltek a lapok továbbá tucatszámra interjukat is azoktól az anyáktól, akiknek a gyermekei az árvaházban elpusztultak. A nankingi Szent Szív egyik kisebbfajta árvaházában, 1948 januárjától 1951 áprilisáig mintegy 550 gyermeket fogadtak be, s ezek közül 492 meghalt. Az az 58, aki életben maradt, mind szörnyen megsínylette az örökös éheztetést, 28 tüdőbeteg volt, 33-nak pedig különféle bőrbetegsége. Akárcsak

Kantonban, itt is kétségbevonhatatlanul bebizonyosodott a holttestek exhumálásakor, hogy néhányan még nem voltak halottak, amikor eltemették őket.

A Hankou közelében lévő Vucsang két amerikai katolikus árvaházában 20 esztendő alatt több mint 40 000 gyermek pusztult el. Megtalálták a nővérek által készített jelentések másolatát, amelyekben beszámolnak húszévi tevékenységükről, és dicsőítik az istent, amiért „oly sok kicsiny lélek szállt a mennyországba".

Józan ésszel nehéz megérteni ezeket a gaztetteket, amelyeket a kereszténvi jótékonyság nevében követtek el, az apácák azonban nem tagadhatták a körülöttük feltárt borzalmas bizonyítékokat. Egyetlen védekezésük, amelyet elmotyogtak, az volt, hogy ők „a lélekkel törődtek, nem pedig a testtel".

Az árvaházak bűnös üzelmeinek felfedése meggyorsította valamennyi idegen vezetés alatt álló, effajta szervezet átvételét. A misszióknak összesen 473 „jótékony" vállalkozásuk volt, amelyekben együttvéve 33 000 árvát, aggot, vakot, leprást és beteget „gondoztak". (Ha számításba vesszük azt a tömérdek pénzt, amely a világ minden tájáról özönlött hozzájuk, hogy félig-meddig agyonéheztetett állapotban tartsanak el 33 000 embert, akiknek még dolgozniok is kellett nyomorúságos kenyerükért, világosan megértjük miből tellett fényűző életre a misszionáriusoknak. Olyan szörnyűséges állapotokra derült itt fény, amelyek bőséges anyagot szolgáltatnak egy XX. századbeli Charles Dickens számára. A Pekingtől délre lévő vasúti csomópont, Sicsiacsuang egyik katolikus aggok házában, a szerencsétlen bennlakóknak nem volt szabad beszélniok egymással, kivéve egyszer napjában egy óra hosszat, amikor beterelték őket egy kis szobába, és megengedték nekik, hogy kinyissák a szájukat. A nap többi 23 órájában kényszerű vezeklésképpen hallgatásra kárhoztatták őket. Valamennyi protestáns és katolikus árvaházban a gyermekek — hatéves koruktól fogva — 10—16 órát dolgoztak naponta. Fő foglalkozásuk szövés, varrás és hímzés volt, az idősebb gyermekeknek azonban el kellett látniok minden főzési, háztartási és kertészeti teendőket. Az egyik nankingi árvaházban, a szülőknek öt pikul[6] rizst kellett fizetniök azért, hogy be-

[6] 1 pikul körülbelül 60 kilogram

fogadják gyermekuket, s az apácák ugyanezeket a gyermekeket utóbb tíz pikul rizsért adták el olyan nevelőszulőknek, akik hajlandók voltak orökbefogadni őket. (Időközben a gyermekek természetesen keresztényekké váltak.) Az eladott gyermekek egy része rabszolga lett. Sok esetben a gyermekek analfabéták voltak, a bibliából azonban egész fejezeteket tudtak idézni emlékezetből. A legtobb árvaházban a szülőknek meg volt tiltva, hogy meglátogassák gyermekeiket. Csak egyes helyeken engedték meg nekik, hogy havonta egy-egy órára meglátogassák őket. Szerződést irattak veluk alá, amelyben gyermekukre vonatkozó minden jogukról lemondtak, a gyermekeket pedig abban a hitben nevelték fel, hogy szüleik „pogányok" és mindórokre ki vannak rekesztve a mennyországbajutás gyönyörűségéből. 20 éves, sőt még idősebb árvákra is akadtak, akik sohasem láttak még a zárdán kívül élő embert, és sohasem jártak még az árvaház és a zárda magas falain kívül. Napról-napra, évről-évre azt verték fejükbe, hogy az élet bűnös dolog, és születésunknek egyetlen célja az, hogy meghaljunk és a paradicsomba jussunk.

Az az élelem, amelyet a növendékeknek adtak, jóformán egyetlen esetben sem volt elegendő normális emberi lét fenntartásához. A gyermekek feleannyi idősnek látszottak, mint amennyi idősek a valóságban voltak, sokan pedig nemcsak testileg, hanem szellemileg is elmaradtak. Ezzel szemben a külföldi vezetők minden földi jóban dúskáltak. A kantoni árvaházban, amikor a bizottság kiszállt oda, a jégszekrény zsúfolásig tömve volt amerikai konzervekkel, s a kanadai apácák olyan kövérek voltak, majd kicsattantak. Az egyik pekingi árvaházban, amelyet magam is meglátogattam, gyermekek gondozták, etették és fejték az intézmény tehenét, a tej és a vaj azonban az igazgatónő és férje asztalára került, a gyermekek pedig ehették a maguk napi egy darab köleslepényét, s néha egy kis vízbenfőtt főzeléket. Olajjal főzött ételt sohasem kaptak, tejről-vajról nem is szólva. Egy vuhani árvaházban az egyik sírásó úgy emlékezett, hogy a felszabadulás óta mintegy 80 gyermeket temetett el. Elvezette a bizottságot a sírhoz, s kihantoláskor több mint 100 holttestet találtak abban. Némelyiket amerikai élelmiszeres kartondobozban temették el, másokat pedig papirosba burkoltak. A pekingi Cannon-árvaházban, amelyet eredetileg egy Rae Lemay nevű

amerikai nő üzleti fogásként alapított, s amelyet később a Krisztus Egyháza nevű amerikai szervezet segélyezett, a gyermekek elmondták nekem, milyen borzalmasan ütotte-verte őket az „anya", ahogy Rae Lemay neveztette magát. Az egyik 16 éves leány, mikozben segített barátnőjének kitakarítani szobáját, azt mondta: „Most a népet kell szolgálnunk". Az „anya" történetesen meghallotta ezt, és „kommunistának" tekintette a megjegyzést. Büntetésképpen arra kényszerítette a leányt, hogy pőrére vetkőzzön és négykézláb másszon a földon ide-oda, közben pedig bambusz-sétabotjával irgalmatlanul ütlegelte.

Ma a Népi Segélybizottság vezeti az árvaházat, az „anya" pedig bántatlanul visszatért Amerikába. Szerencséjére az átvétel után jó néhány hét telt bele, amíg a gyermekek elég bizalmat éreztek az új vezetőség iránt ahhoz, hogy beszélni kezdjenek a multról.

Nem volna meglepő, ha a kínai nép, mindazok után a szenvedések után, amelyeket a keresztény misszionáriusok okoztak neki, valamennyiüket elkergetné. De nem így történt. A kormánynak az az álláspontja, hogy vallásszabadságnak kell lennie, s hogy azok a misszionáriusok, akik csakis vallási ügyekkel foglalkoznak, folytathatják tevékenységüket. A keresztény kínaiaknak éppúgy biztosították vallásuk gyakorlását és hitük hirdetését, mint minden más felekezetnek. A kormány azonban ragaszkodik ahhoz, hogy az egyházak nemzeti egyházak legyenek, minden külföldi anyagi támogatás kiküszöbölésével, s hogy a jóléti intézményeket az államnak kell anyagilag fenntartania és vezetnie. Ragaszkodik ahhoz, hogy a hitélet legyen mentes az imperialista befolyásoktól. A vallás nem lehet többé imperialista agresszió eszköze.

A kínai keresztények lelkesen nekiláttak a tisztogatásnak és kiseprűzték a Price-féle elemeket, valamint a Kuomintang-bábokat, akiket Price magas egyházi állásokba ültetett. Sok keresztény vezetőember maga is áldozata volt Price tevékenységének. Egy sanghaji gyűlésen, 1951 június 10-én, Z. C. Csiang metodista püspök, dr. H. H. Cuj a Krisztus Egyháza tanácsának főtitkára, dr. J. T. Vu, a kínai keresztények vezetője és még sok más keresztény vezetőember, köztük több püspök és pap is, sorra megbélyegezte Price és több más idegen misszionárius bűnös üzelmeit és követelte megbüntetésüket.

XIV. *SZOVJET-KÍNAI KAPCSOLATOK*

1950 február 14-én, az új kínai-szovjet barátsági, szövetségi és kölcsönös segélynyujtási szerződés aláírása alkalmával, Visinszkij szovjet külügyminiszter kijelentette, hogy a szerződés újabb jelentős lappal gazdagította a szovjet-kínai kapcsolatok történetét. A nyugati hatalmak, amelyek a szerződés aláírása előtt heteken át fantasztikusnál fantasztikusabb híreket terjesztettek a Szovjetunió „követeléseiről" Kínával szemben, kénytelenek voltak visszavonulót fújni és kínai győzelemről, a Szovjetuniótól kicsikart „engedményekről" és titkos záradékokról kezdtek fecsegni. Mikroszkópikus gondossággal elemezték a szerződést, s mivel semmi sem felelt meg benne ezeknek az előzetes jóslatoknak, az amerikai és angol Külügyminisztérium agytrösztje titkos jegyzőkönyvekre vonatkozó homályos célzásokkal traktálta a közvéleményt.

A nyugati hatalmak külügyminisztériumainak bármely szakértője vagy a kapitalista sajtó bármely diplomáciai tudósítója számára lehetetlenség volt, hogy értelmesen elemezze és magyarázza ezt a szerződést, mert effajta szerződést a nagyhatalmak diplomáciai kapcsolatainak történetében sohasem írtak még alá. A Fehér Ház és a Whitehall ágyúnaszád-, dollár- és atombomba-diplomáciát űző és mindenkor a hatalmi politika játékát, valamint a koncessziótulajdonosok és a monopolisták érdekeit tükröző szerződésekhez szokott bölcsei hogyan is értékelhettek volna helyesen egy olyan szerződést, amelyet kizárólag a két nagy ország népeinek békés szükségletei diktáltak? Az amerikai és az angol Külügyminisztérium korifeusai képtelenek megérteni a munkások bajtársiasságát munkahelyükön és szolidaritásukat sztrájk idején, hogyan érthetnék hát meg a bajtársiasságot magasabb színvonalon? Az olyan egyezmény, mint a kínai-szovjet szerződés, ismeretlen volt tapasztalataikban és meghaladta felfogóképességüket.

Kína és a Szovjetunió — a katonai és gazdasági erejük,

valamint fejlettségi fokuk közötti nagy különbség ellenére — egyenrangú szomszédokként kötöttek egymással őszinte barátságot, s olymódon rendezték ügyeiket, hogy az mindkettőjüknek a lehető legnagyobb javára válik. Ez a szerződés annak a forradalmi változásnak a szellemében jött létre, amely csakis akkor lehetséges a nemzetközi kapcsolatok terén, ha a kormányok a nép, nempedig a bankárok és a koncessziótulajdonosok érdekeit képviselik.

Az új kínai-szovjet szerződés emellett olyan elvek szerint készült, amelyeket már a szovjethatalom legelső napjaitól fogva lerögzítettek. A fiatal szovjetállam egyik első cselekedete az volt, hogy 1917-ben bejelentette mindazoknak az imperialista koncessziónak az érvénytelenítését, amelyeket a cári kormány csikart ki Kínától és más országoktól. Magára vonta az imperialista hatalmak dühét és gyűlöletét, amikor önként lemondott területenkívüliségi jogairól, leírta boxerkártérítési követelését, visszavonta csapatait az oroszok építette Keletkínai (Csangcsun) Vasútról, és felerészben megosztotta Kínával a vasút igazgatását, valamint tökéletes egyenrangúságon alapuló diplomáciai kapcsolatok létesítését ajánlotta fel Kínának. 1924-ben a Szovjetunió Wellington Kooval, a pekingi katonai kormány képviselőjével, alá is írt egy szerződést, amely mindezt magábafoglalja. Annakidején, amikor Szun Jat-szen arra törekedett, hogy egyesítse Kínát, és demokratikus köztársasággá alakítsa át, hamarosan rájött arra, hogy az egyetlen ország, amelyhez segítségért fordulhat: a Szovjetunió. Szun Jat-szen, aki nem volt kommunista, barátságot kötött a Szovjetunióval, és együttműködött a Kínai Kommunista Párttal, s ez a barátság és együttműködés mindvégig programjának két sarkalatos pontja maradt. Szun Jat-szen a Nyugattal is együtt akart működni, a nyugati államok azonban — liberális körök néhány leereszkedő vállveregetésétől eltekintve — hűvösen kezelték, s végül is ők adták azt a pénzt és azokat a fegyvereket, amelyekkel szétmorzsolták az általa megindított mozgalmat.

1925-ben Sztálin a következőket mondotta: „... az igazság és az igazságosság teljesen a kínai forradalom oldalán van. Ezért együttérzünk és együtt is fogunk érezni a kínai forradalommal abban a harcában, amelynek az a célja, hogy a kínai nép lerázza az imperialisták igáját és hogy Kína egy

államban egyesüljon"[1]. Íme, ez volt a Szovjetunió magatartása 1925-ben, s ez a magatartás azóta sem változott meg. Szun Jat-szen szovjet tanácsadókat hívott meg, polgárháborús veteránokat, hogy segítsenek káderekat kiképezni a forradalom számára. A szovjet tanácsadók nem győzték hangsúlyozni, hogy Szun Jat-szennek a parasztokra és munkásokra kell alapoznia forradalmát és nem szabad a tábornok-kiskirályokkal való szövetkezés hagyományos módszereire támaszkodnia. Szovjet segítséggel alapították Kantonban a híres Vampoa katonai iskolát[2] s egy új forradalmi hadsereget szerveztek, amely megdöntötte a tábornok-kiskirályok hatalmát és egészen az imperialisták sanghaji fellegvárának küszöbéig vitte a forradalmat. A katonai iskolának, melynek padjaiban kuomintangista és kommunista diákok ültek egymás mellett. Csang Kaj-sek volt az elnöke, Csou En-laj pedig a dékánja. A Vampoa Akadémián kiképzett tisztek vezetése alatt a forradalmi hadseregek 1925-ben ellenállhatatlan lendülettel észak felé nyomultak és két éven belül egész Dél-Kínát ellenőrzésük alá vonták. A legjobb úton voltak ahhoz, hogy egész Kínát egyesítsék, amikor Csang Kaj-sek egyszerre a kommunisták ellen fordult, és újabb húszévi szenvedést zúdított Kínára Szun Jat-szen 1925-ben meghalt. A következő esztendőben különféle incidensek történtek, amelyek során meggyilkoltak néhány szovjet tanácsadót. Az 1927. évi mészárlások idején, Csang Co-ling csendőrsége megrohanta a szovjet nagykövetség épületét. A Szovjetunió visszahívta nagykövetét, s ezzel a kínai-szovjet kapcsolatok első szakasza lezárult. Azt a segítséget, amelyet a Szovjetunió ez alatt az időszak alatt nyujtott Kínának, Szun Jat-szen kérte, és minden feltétel nélkül kapta meg.

A két ország diplomáciai kapcsolatait csak 1933-ban állították helyre, amikor Csang Kaj-sek, Amerika példáját követve, elismerte a Szovjetuniót. Csang Kaj-sek előző áruláson valamint több szovjet állampolgár megkínzásáért és meggyilkolásáért való közvetlen felelőssége ellenére, a Szovjetunió hozzájárult ahhoz, hogy a két állam nagyköveteket küldjön egymáshoz és — mint ismeretes — következetesen támogatta

[1] *Sztálin* Muvei 7 kot Szikra 1951 313 old

[2] Ezt az iskolát arrol a szigetrol neveztek el, amelyen megszerveztek.

Kína ügyét a Népszövetségben a japán agresszió növekvő veszedelmével szemben.

A kínai-japán háború kitörését követő napon a Szovjetunió megnemtámadási és barátsági szerződést kötött Kínával és komoly anyagi támogatást nyujtott a kínai népnek a háború során, pénzkölcsön formájában és a szovjet-kínai kereskedelmi szerződés megkötésével. Ezt a szovjet segítséget is minden feltétel nélkül adták Kínának. Nem követeltek sem koncessziókat, sem kedvezményeket. A Szovjetunió azzal, hogy nagy haderőket vont össze a szibériai határon, a Kvantung-hadseregnek, a japán fegyveres alakulatok színe-javának 1 millió katonáját kötötte le a kínai-japán háború egész tartama alatt. Ennek ellenére Csang Kaj-sek sem tettel, sem szóval nem méltányolta soha ezt a szovjet segítséget. Ellenkezőleg: azt forralta, hogy Japánt a Szovjetunió leverésére használja fel.

1942 nyarán végigjártam a Kuomintang keleti „arcvonalait", ahol Csang Kaj-sek seregei hanyatt-homlok menekültek a japánok elől. Ez abban az időben történt, amikor a japánok behatoltak Kiangszi és Dél-Csekiang tartományba azokról a támaszpontjaikról kiindulva, amelyeket az Új Negyedik Hadsereg ellen intézett Kuomintang-orvtámadás után foglaltak el. Ezzel egyidejűleg Csang Kaj-sek csapatai legyilkolták a sangzsaói koncentrációs tábor foglyait. Meg akartam interjuvolni Ku Csu-tung tábornokot, a harmadik hadműveleti terület parancsnokát, hogy megtudjam, miféle változatban mondja el az Új Negyedik Hadsereggel kapcsolatos „incidenst". Egyheti hiábavaló várakozás után azonban be kellett érnem azzal, hogy a tábornok helyett torzsének néhány tisztjével beszélgessek. Amikor az Új Negyedik Hadsereg és a kommunisták felől érdeklődtem náluk, valamennyien ugyanazt a sablonos választ adták nekem, amely nem lehetett egyéb, mint a legfelső Kuomintang-körök gondolkodásmódjának tükröződése.

„Ez nem probléma tobbé — mondták. — A japánok rövidesen lecsapnak Szibériára, és áttörik az ottani szovjet védelmi vonalakat. Csang Kaj-sek megparancsolja majd a Nyolcadik Hadseregnek, hogy keljen át a Sárga-folyón és hatoljon be Mandzsuriába, úgyanúgy, ahogy annakidején az Új Negyedik Hadseregnek megparancsolta, hogy keljen át a Jangcén. Ha a kommunista csapatok átkelnek a Sárga-folyón, a japánok semmisítik meg őket. Hapedig megtagadják az engedelmességet,

árulóknak nyilvánítjuk és mi semmisítjük meg őket." Ku Csutung tábornok tisztjei ehhez nem fűzték hozzá azt, ami legtöbbjük titkos gondolata volt, tudniillik azt, hogy ha majd kiirtják a kommunistákat és szétzúzzák a Szovjetuniót (a náci hadseregek akkoriban a Volgavidék, Sztálingrád és Szovjet Ázsia felé nyomultak előre), mi sem áll többé a kínai-japán együttműködés útjában.

Kétségtelen, hogy Moszkvában tudtak ezekről a Kuomintang-fondorkodásokról, a Szovjetunió azonban kitartott a kínai kormánnyal kötött szerződés mellett. A szerződések következetes végrehajtása a szovjet külpolitika alapvető jellegzetessége. A II. világháború során a Szovjetunió mindvégig hűséges maradt a nagyhatalmak szövetségéhez, a fasiszta agresszorok teljes legyőzésének érdekében.

Ez a politika volt az alapja annak a szerződésnek is, amelyet a Szovjetunió kormánya 1945 augusztus 14-én kötött a Kuomintang-kormánnyal, öt nappal azután, hogy a szovjet hadseregek megindították támadásukat a Mandzsuriában állomásozó Kvantung-elithadseregek ellen. Az 1945-ös szerződés azt a célt szolgálta, hogy megóvja a szovjet-kínai barátságot és biztosítsa Kína együttműködését a japán militarizmus felélédésének a meghiúsítására. Gondoskodott Kína állandó katonai és gazdasági megsegítéséről, a portarturi haditengerészeti támaszpont ideiglenes szovjet megszállásáról, különféle jogokról a dalnyiji kikötőben, valamint a szovjet határról Dalnyijba vezető Keletkínai Vasút közös igazgatásáról. Port-Artur és Dalnyij felhasználására természetesen azért volt szükség, hogy a szárazföldön folytathassák a harcot Japán ellen, Japán legyőzése után pedig ez a vasút és a két kikötő alkossa majd a Japánban lévő szovjet megszálló csapatok legfőbb összekötő közlekedési vonalát. Megállapodtak abban, hogy a Szovjetunió 30 év mulva visszaadja Port-Arturt és a Keletkínai Vasutat Kínának. A Szovjetunió továbbá elismerte Kína fennhatóságát Mandzsuria felett.

Ez tisztességes szerződés volt. Ha a Szovjetunió imperialista hatalom lenne, egészen bizonyosan megkaparintotta volna magának Mandzsuriát, hiszen a legjobban felszerelt és kiképzett japán hadsereg egy-kettőre szétmorzsolódott a Szovjet Távolkeleti Hadsereg pőrölycsapásai alatt, és csakhamar az egész tartomány a szovjet csapatok kezére került. Csang Kaj-

sek, mihelyt legyőzték a japánokat, hangosan követelni kezdte a szovjet csapatok távozását. Alighogy indulni készültek kifelé, egyszerre csak azt kívánta, hogy maradjanak a helyükön mindaddig, amíg a Kuomintang csapatai fel nem váltják őket. Csang Kaj-sek még azt sem átallotta kérni, hogy a szovjet alakulatok együttműködjenek a japánokkal és a helyi árulókkal (úgy, ahogy azt jómaga csinálta, lejjebb délen) a kommunista partizánok lefegyverzésében. A szovjet parancsnok természetesen visszautasította ezt.

Az 1945-ös egyezmény jobb szerződés volt, mint bármelyik, amelyet Kína valaha is aláírt. Olyan szerződés volt, amelyet két állam egyenrangú félként kötött egymással. Az 1950-es szerződés meghitt barátok szerződése volt, és visszatükrözte azt a változást, hogy az ellenséges beállítottságú, ármánykodó Kuomintang-kormány helyébe népi kormány került.

A szerződés bevezető része leszögezi, hogy a Mongol Népköztársaság függetlenségének fenntartása mindkét ország érdeke, és kimondja, hogy a Szovjetunió ellenszolgáltatás nélkül átadja Kínának a mandzsuriai japán tulajdonosoktól megszerzett javakat, valamint a volt pekingi katonai szálláson lévő szovjet tulajdont is. A szerződésben a két fél kölcsönös segélynyujtásra kötelezte magát arra az esetre, ha Japán vagy bármely más vagy vele szövetkező állam támadást intézne a szerződő felek egyike ellen. MacArthur és a többiek nyilván megfeledkeztek erről a cikkelyről, amikor azt mondták az Egyesült Államok kongresszusának, hogy bombázhatják Kína ipari városait anélkül, hogy ez a Szovjetunióval való háború kockázatával járna.

Ami a Keletkínai Vasutat illeti (amelyet a cári Oroszország épített a XX. század első éveiben egy olyan egyezmény kapcsán, melynek értelmében a vasút elkészülésétől számított 80 év mulva kínai tulajdonná válik, a cári Oroszországnak pedig joga van helyőrségeket tartania, bányákat feltárnia és kiaknáznia, valamint teljes katonai és politikai ellenőrzést gyakorolnia a vasútvonal mindkét oldalán, annak egész hosszában), a Szovjetunió hozzájárult ahhoz, hogy a japán békeszerződés megkötésekor, vagy legkésőbb 1952-ben minden megváltás nélkül átengedi Kínának. Addig is közös kínai-szovjet vállalat igazgatja majd, s kínai és szovjet funkcionáriusok felváltva töltik be az ellenőrző szerv elnöki tisztjét. Port-Arturt

ugyancsak 1952 végéig, illetve a japán békeszerződés megkötésekor adja át a Szovjetunió. A város polgári közigazgatását azonnal átadják Kínának, magát a haditengerészeti támaszpontot pedig közös kínai-szovjet katonai bizottság igazgatása alá helyezik. 1952 után csakis Japán vagy szövetségesei által indított támadás esetén használják együttesen a támaszpontot, s akkor is csak a kínai kormány kifejezett kívánságára. Dalnyijban a közigazgatást azonnal a népi Kína veszi át és mindazt a tulajdont, amely a szovjet hadsereg gondjaira volt bízva, vagy amelyet kölcsönadtak neki, átadják a kínai hatóságoknak. A dalnyiji kikötő jövőbeni felhasználását a japán békeszerződés aláírása után veszik majd fontolóra.

Micsoda különös „imperializmus"! Az erősebbik szerződő fél önszántából lemond olyan jogairól, amelyeket mindössze öt esztendővel azelőtt szerződésileg biztosítottak számára. Csak össze kell vetnünk ezt azzal, ahogyan az imperialista hatalmak a mult században lépésről-lépésre beavatkoztak Kína ügyeibe, ahogyan Amerika Csang Kaj-sektől egyik kizárólagos koncessziót a másik után csikart ki minden egyes újabb kölcsön fejében, amelyet a polgárháború pénzelésére folyósított, ahogyan megkaparintotta a nyugatindiai brit támaszpontokat 50 ósdi torpedórombolóért, ahogyan megtartotta magának az Egyesült Államok a második világháborúban használt támaszpontokat, és ahogyan azóta még továbbiakat is megszállt, akkor világosan megérthetjük a szovjet-kínai szerződés igazi értékét Kína számára. Ez a szerződés olyan szerződés volt, mely szerint a szovjet Fegyveres Erők, a népi kormány kifejezett kérése nélkül, nem lépnek Kína területére. Nincsenek benne olyan záradékok, amelyek automatikusan feljogosítják az egyik hatalmat, hogy megszállja a másik területét — olyanok, amilyeneket mindig felvesznek az imperialista hatalmak és áldozataik között létrejött szerződésekbe. A Keletkínai Vasútnak, ennek az útrövidítő átvágásnak a dalnyiji jégmentes kikötőhöz, a Szovjetunió számára komoly kereskedelmi jelentősége van. A szovjet kormány azonban nem erőszakolt ki koncessziókat a kínaiaktól, mint az Egyesült Államok a Panama-csatorna esetében Panama kormányától, vagy Anglia a Szuezi-csatorna esetében Egyiptom kormányától. Ellenkezőleg: a vasutat magát is átadta Kínának minden ellenszolgáltatás nélkül.

A gazdasági kapcsolatokra vonatkozóan külön egyezményt kötöttek. Ez az egyezmény 300 millió dolláros hitelt irányzott elő, amelyet — „a hosszantartó háborúskodás következtében Kínában okozott rendkívül nagy pusztításokra való tekintettel" — évi egy százalékos minimális kamatláb mellett folyósítanak Kínának. A hitelt öt esztendőre osztották el, a Szovjetunió részéről szállítandó „villanyerőmű felszerelések, kohászati és gépipari felszerelések, bányafelszerelések, szén és érc termeléséhez szükséges felszerelések, vasúti és egyéb közlekedési felszerelések, vágányok, valamint Kína népgazdaságának helyreállításához és fejlesztéséhez szükséges más anyagok" árának megfizetésére. Az árak a mindenkori világpiaci árakhoz igazodnak. A hitelezett összeget — 1954 december 31-étől kezdődően — tíz év alatt kell letörleszteni, részben tea- és nyersanyagszállítmányokkal, részben pedig aranyban és amerikai dollárban. A tea és a nyersanyagok árát ugyancsak a mindenkor érvényben lévő világpiaci árak alapján szabják meg. A kamatokat félévenként számítják ki, a hitelkeretnek addig az időpontig igénybevett része szerint.

Ez az imperializmusnak éppen az ellenkezője. Az imperializmus megbénítja a helyi ipart, gátolja az iparosodást, az illető imperialista hatalom számára olcsó nyersanyagok forrásává, kényszerpiaccá és a dömping-kereskedelem fogyasztó területévé alakítja át a gyarmatot. Drága kamattal terhelt kölcsönöket kényszerít áldozatára, s a kölcsönök visszafizetését nyersanyagokban csikarja ki tőle. A kínai vámoknak a külföld által történő ellenőrzése, a brit és a cári vasútépítési monopóliumok és a boxer-jóvátételek kitűnő példák erre. A behozatali vámok öt százalékra való maximálásával az imperialista hatalmak már születésekor megfojtották a kínai ipart. Az angol textiláru dömping-árakon való exportálása Kínába, a mindenfajta amerikai közszükségleti cikkek dömpingje, a kínai wolfram-fém és faolaj monopolisztikus felvásárlása Amerika részéről, a mandzsuriai szén Japánba szállítása — ez mindmind világosan illusztrálja az imperialista gazdasági politikát. Imperialista hatalom és gyarmat között nincs helye alkunak. A nyersanyagokat vagy forrásuknál kaparintják meg, mint például a középkeleti olaj esetében, s mindössze holmi jelképes díjat fizetnek értük, hogy betömjék vele valamelyik bábkormány vagy arab sejk száját, vagypedig az általuk diktált lehető

legalacsonyabb áron vásárolják meg a nyersanyagokat, míg a készárut a maguk szabta magas áron zúdítják az illető ország nyakába. Évről-évre millió és millió dollár értékű nyersanyagot sajtoltak ki Kínából a nyugati tőkebefektetések kamatjainak, valamint a számtalan imperialista agressziós cselekmény költségeinek megfizetése fejében, amelyeket minden egyes esetben Kínának kellett megtérítenie.

A kínai-szovjet kereskedelmi egyezmény egyenrangúsági viszonyt teremt a vevő és az eladó között. A Szovjetunió, nemhogy késleltetni igyekeznék Kína iparosodását, hanem ellenkezőleg: támogatja. Gépekkel látja el az országot gépgyártás céljaira, nagy erőművekkel, hogy villanyáramot termelhessen az ipar feljesztésére, bányafelszereléssel, hogy korszerűsíthessék a bányászatot és fokozhassák a széntermelést —, de nem azért, hogy a Szovjetunióba exportálják a szenet, hanem hogy Kína saját iparát táplálják vele, ellátja továbbá alapvető fontosságú gépi berendezésekkel, hogy felépíthessék a nehézipart, valamint műszaki szakemberekkel is, hogy az üzemek felépítésénél és berendezésénél segítsenek és kiképezzék a kínai mérnököket azok használatára. A Szovjetunió vasúti felszereléseket is szállít — de nem azért, hogy szovjet érdekeket szolgáló vasútvonalakra használják fel őket, hanem ott, ahol Kína gazdaságának a legnagyobb szüksége van rájuk. Az első sínszállítmányokat nem arra a célra küldték, hogy helyreállítsák velük a Keletkínai Vasút tönkrement kettős vágánysorát, hanem azért, hogy ismét üzembe helyezzék a peking—kantoni vasútvonalat. A legelső új vasútvonal, amelyet a népi Kínában építenek, nem a Szovjetunió felé vezet, hanem Csunkingból Szecsuanba, a gazdag délnyugati vidékre, ahol a leginkább hiányzott. Kína nem nyögi többé megnyomorító adósságok uzsorakamatjainak terhét, hanem olyan hiteleket kap, melyeknek összegét normális kereskedelem révén tíz év alatt kényelmesen visszafizetheti.

Jóformán még meg sem száradt a tinta az új szerződésen, máris gördültek Kína felé az első szállítmányok olyan gépi berendezésekkel, amelyek jórészt a Szovjetunió szibériai ipari központjaiban készültek. A szerződés aláírásától számított hat héten belül 100 traktor, köztük néhány 80 lóerős óriástraktor is, valamint 400 egyéb, nagy mezőgazdasági gép érkezett meg Kínába, majd hamarosan villanyerőművekhez és más

nehézipari üzemekhez szükséges felszerelések is befutottak. Velük együtt szovjet szakértők is jöttek, s úgy viselkedtek, ahogy soha más külföldi tanácsadók nem viselkedtek még Kínában. Nem követeltek különleges elszállásolást, fizetést és egyéb olyan előjogokat, amilyeneket az angol és amerikai szakértők követeltek a multban. Ugyanolyan fizetés mellett és ugyanolyan munkafeltételekkel kezdtek munkájukhoz, mint kínai munkatársaik. Nekigyűrkőztek, és nagaszkodtak ahhoz, hogy maguk végezzék a legdurvább és a legkeményebb munkát. Nem üldögéltek az irodában tervrajzaikat böngészve és parancsokat osztogatva. Nem féltek bepiszkítani kezüket, személyesen ellenőrizték és segítették a munkát annak minden szakaszában. Hamarosan bizonyságát adták annak, hogy mesterei a leleményes rögtönzésnek, nemcsak az új üzem felszerelésében, hanem a régi kínai üzemek helyreállításában is, amelyekről az Amerikában kiképzett kínai mérnökök azt mondták, hogy sutba kell dobni őket.

Az egyik kínai mérnök, aki olyan gyárban dolgozott, amelyet annakidején amerikai tanácsadók látogattak meg, a következőket mondta: „Az ember inkább kereskedelmi ugynökoknek nézte volna őket, semmint mérnöknek. Ahogy végigjárták a gyárat, egyre ilyesmit hajtogattak: ezt az uzemrészt ki kell dobni, és mást kell tenni helyébe, amazt át kell alakítani és így tovább. Még olyan gépeket is sutba kellett dobnunk, amelyek kifogástalanul működtek. Valósággal meglátszott rajtuk, hogy azt számítgatják, mennyi jutalékot keresnek majd minden egyes új gépen. Természetesen valamennyit az Egyesült Államokból kellett volna importálni. A szovjet mérnökök homlokegyenest ellenkező módon dolgoznak. Mindig azon töprengenek, hogyan lehetne megmenteni és kijavítani valamit, időveszteség és termelés fennakadása nélkül." Mindazokban az üzemekben, ahol szovjet szakemberek dolgoztak, módszereik alkalmazása révén gyors eredmény mutatkozott. Ansanban, a nehézipar központjában, Kína legnagyobb acélgyárának termelése néhány hét alatt 21 százalékkal szárnyalta túl a japán igazgatás alatt elért legmagasabb színvonalat. Amikor az egyik olvasztókemence összeomlott, a szovjet mérnökök fagypont alatti hőmérsékletben dolgoztak rajta, és nyolc hónappal megrövidítették a tervbevett javítási időt. Minden torekvésük arra irányult, hogy a lehető legrövidebb idő alatt

működésbe hozzák a kínai ipart Kína javára. Nekik nem voltak kapitalista igazgatóik odahaza, akik mohón lesik az eszközlendő dús megrendeléseket. Nem fűződött érdekük ahhoz, hogy sokatígérő karriert építsenek ki maguknak Kínában. Azért jöttek, hogy elvégezzenek egy munkát, a lehető leggyorsabban befejezzék azt, majd ismét hazatérjenek. A kínai munkások barátjaiként és segítőtársaiként jöttek ide, s ez a felfogásuk mind munkájukban, mind magatartásukban megnyilvánult. Eljártak a kínai munkások klubjaiba, gyermekeik kínai gyermekekkel játszottak. Maguk is munkások voltak, akik azzal, hogy oly komolyan fogták fel feladatukat, megnyerték maguknak kínai munkatársaik szívét, kiérdemelték tiszteletüket. A tajjüani acélkohó egyik szovjet szakembere, amikor sürgős javításokat kellett elvégezni, öt napig éjjel-nappal ott volt a munkálatoknál, és fáradhatatlanul dolgozott. Miközben némelyek a készülőben lévő munkákon dolgoztak, mások kínai műszaki szakembereket képeztek ki arra, hogy távozásuk után átvegyék munkakörüket. Egymagában Dalnyijban több mint 3 000 kínai műszaki szakembert képeztek ki.

Egy 15 főnyi szovjet várostervező szakembercsoport jött Kínába, hogy tanulmányozzák Peking építészetét és segítségére legyenek a kínai építészeknek városrendészeti kérdésekben, a gyönyörű, de ősrégi város közhasznú intézményeivel kapcsolatban. Az egyik probléma új szennycsatornarendszer létesítése volt. A meglévőt a Ming-dinasztia idejében, 600 esztendővel ezelőtt építették. Sokáig el volt dugulva, s a közegészségügyi hatóságok hasznavehetetlennek minősítették. Az egyik szovjet szakértő heteket töltött azzal, hogy ide-oda csúszott-mászott az ősrégi téglaalagutakban, megvizsgálta a falak vastagságát, azt, hogy mennyire mosta őket alá a víz, számbavette a szennycsatornák térfogatát a lakosság számához viszonyítva, és annak egyéb műszaki sajátságait. Mindebből azt a véleményt szűrte le, hogy némi javítási munkával és rögtönzött változtatással igenis ki lehet tisztítani a csatornarendszert, s olyanná lehet alakítani, hogy még legalább további 50 évig használható legyen. Részletes tervezetet készített, amit el is fogadtak. Nem telt bele egy év sem és Pekingnek kitűnő csatornarendszere volt — ezenfelül pedig a környékbeli gazdaságok nagy hasznát vették az évszázadok során felgyülemlett sokszáz tonna üledéknek, amelyet most kikotortak a régi alagutakból. A szov-

jet szakemberek a város vízszolgáltatásának és villamosközlekedésének helyreállítási munkálatain, valamint a külvárosi lakóházépítkezések tervezésénél a Szovjetunióban szerzett városrendezési tapasztalataik révén sok-sok milliónyi összeget és több évi időt takarítottak meg a városnak. Mindössze kilenc hónapot töltöttek ott, azután hazatértek. „Bármiféle problémával kell megbirkózniok, sohasem ismernek lehetetlenséget — mondotta nekem az egyik pekingi közhivatalnok. — Sőt, azzal a megoldással, amelyet javasolnak, még újabb lehetőségeket teremtenek."

E szakértők közül sokan már jóval az új szerződés aláírása előtt jöttek el Kínába. Így például azok is, akik azért jöttek, hogy a pestisjárvány ellen küzdjenek, amely a háború befejezése után minden esztendőben újra meg újra kiütött. A japánok ugyanis, mielőtt felrobbantották Harbin közelében lévő baktérium-hadviselési telepüket, rengeteg olyan patkányt eresztettek szabadon, amelyek tele voltak pestissel fertőzött bolhával. Beletelt egy kis idő, amíg a járvány elterjedt, a polgárháború miatt pedig még több idő telt bele, amíg kellő intézkedéseket foganatosíthattak ellene. 1947-ig Észak-Keleten (Mandzsuriában) 30 000 ember betegedett meg pestisben, s ezek közül 22 000 halt meg. A következő esztendőben 4 000 volt az áldozatok száma, 1949-ben pedig késő ősszel a patkányok, az Észak-Keleten ellenük intézett támadás elől menekülve, Belső-Mongóliában bukkantak fel, úgyhogy újabb nagy járványhullám veszedelme fenyegetett. Erre a kormány a Szovjetunióhoz fordult segítségért és november 3-án este, mindössze hat nappal azután, hogy elment a kérelem, Rogozin professzor vezetésével szovjet szakértők csoportja érkezett Moszkvából Pekingbe. Fogadást rendeztek tiszteletükre, Rogozin professzor azonban elhárította ezt magától és közölte, hogy a hófúvás amúgy is feltartóztatta már két napig, úgyhogy nincs vesztegetni való ideje. Kérte, hogy azonnal tanácskozzák meg a helyzetet az egészségügyek vezetőjével, s alig egy órával megérkezése után, már mélyen belemerült a munkába. Négy órával azután pedig, hogy betette a lábát a Peking Szállodába, máris intézkedett, hogy elszigeteljék a megfertőzött vidéket, és kidolgozott egy kétheti munkatervet a járvány megfékezésére, valamennyi helybeli orvos, valamint a Népi Felszabadító Hadseregnek a veszélyeztetett térségben lévő egészségügyi alakulatai mozgó-

sítása révén. Miután még néhány táviratot küldött, hogy Belső-Mongóliába irányítson egy másik szovjet egészségügyi különítményt, amely éppen hazatérőben volt, Rogozin professzor és csoportja éjféltájban végre leült legelső étkezéséhez. Másnap kora reggel útnak indultak Kalganba, Belső-Mongólia fővárosába. Hármas harc kezdődött azért, hogy megmentsék azokat, akiket a gyilkos kór már megfertőzött, beoltsanak mindenkit a fertőzött területen és kiirtsák a patkányokat.

Rogozin és munkatársai 15 napon át napi 20 órát dolgoztak. Ilyesmit nem látott még soha senki. Ezek a szovjet orvosok valóban elmentek a falvakba, végiglátogatták a kunyhókat és sátrakat, és leültek a betegek mellé az ágyra. Míg a misszionáriusok, ha tettek is valamit egészségügyi téren, azt a saját felekezetükre korlátozták, addig a szovjet orvosok az egész lakosságot gyógykezelték, a betegeket meggyógyították, a többieket pedig beoltották és 15 nap alatt mind Belső-Mongóliában, mind Észak-Csaharban, tökéletesen megszüntették a járványt.

1949-ben a szovjet szakemberek vezette járványvédelmi alakulatok az egész északkeleti vidéken 6,5 millió embert oltottak be kolera, tífusz és pestis ellen, 1,5 millió embert pedig himlő ellen, és 15 millió patkányt irtottak ki. (Mellékesen, még azt a 26 000 tonna gabonát is megmentették, amelyet ez a patkányhorda — a becslések szerint — egyetlen évszak alatt elpusztított volna.) A pestis-megbetegedések számát 1949-ben 417-re apasztották, s ezek közül is mindössze 80 ember halt meg, vagyis 20 százalék, ami pestis-megbetegedések esetében páratlanul alacsony. A megmentettek egy részénél tüdőgyulladásos bonyodalmak léptek fel, amelyekről a múltban azt hitték, hogy nem lehet kilábolni belőlük. A 33 szovjet szakemberből álló egészségügyi alakulat egyetlen évszak alatt többet végzett, mint valamennyi misszionárius együttvéve az Észak-Keleten kifejtett tevékenységük évtizedei során. A misszionáriusok magukhoz rendelték a betegeket. A szovjet egészségügyi csoportok ellenben végigjárták a falvakat, mindenütt mutatkoztak, ahol szükség volt rájuk, kórházat állítottak fel a falvak főterén, bementek a parasztok kunyhóiba és a mongol jurtákba, betemették a patkányodvakat és egész falvakat bepermeteztek, s ennek a révén néhány hét alatt évezredes babonákat döntöttek halomra, és egészségügyi tekintetben tudatossá

nevelték a népet. Amikor elvégezték munkájukat, hazautaztak, kiképzett káderekét hagyva hátra, és mindazt a felszerelést, és gyógyszert, amelyet magukkal hoztak, valamint a különféle védőoltások előállítási receptjét is. A szovjet szakemberek természetes dolognak tekintették, hogy idejönnek, gyorsan és eredményesen elvégzik dolgukat, majd visszatérnek otthoni munkájukhoz és kutatásaikhoz.

A szovjet szakemberek nem fukarkodtak tudományukkal, de nem is igyekeztek megszédíteni vele a tudatlanokat. Nyilvánosság elé tárták tudományukat, az utcákon és a falvak terein, és annak minden titkát felfedték a nép előtt. Nem éltek dúsgazdag földesurak módjára, mint a misszionáriusok a maguk előkelő villáiban, amelyeknek elkülönített kapuján kínai nem tehette be a lábát. Nem rejtették tudományukat magas kerítésfalak mögé, amelyek üvegcseréppel és szögesdrótsövénnyel is el voltak látva. Az imperialisták egy évszázadon át megteremtették azt a mítoszt, hogy a fehérbőrű emberek tudásuk révén felsőbbrendűek. Agyukkal dolgoztak csak, s munkásságukat a keresztény isten holmi földöntúli varázslattal segíti. A szovjet szakemberek, akik nem restelték levetni kabátjukat és felgyűrni ingük ujját, ledöntötték a faji megkülönböztetésnek ezeket a gőgös falait. Maguk is munkás- és parasztcsaládokból származtak, s egyenrangú emberek módjára érintkeztek a kínai parasztokkal és munkásokkal. Az emberi testvériség elvét, amelyet a keresztény misszionáriusok szavakkal hangoztattak, a szovjet szakemberek a gyakorlatban alkalmazták. Az „idősebb testvér" szó, ahogy a kínaiak elnevezték őket, szabatos meghatározása volt annak a hivatásnak, amelyet Kínában betöltöttek. Segítőtársakként és testvérekként jöttek, akiknek nagyobb jártasságuk van a modern technika terén, de készörömest hajlandók arra, hogy minél gyorsabban és teljesebben átadják tapasztalataikat. A kínaiak hamar megszerették őket, s érezték, hogy valóban azok, akiknek mutatkoztak: igaz testvéreik és segítőtársaik. Ők voltak a kínai-szovjet szerződés szellemének eleven megtestesítői.

„A világ nem ismeri ennek a szerződésnek minden részletét" — mondotta Acheson. Lehet, hogy azért nem ismeri, mert a kapitalista sajtó leeresztette a maga vasfüggönyét a kínai fejlemények elé. A kínai nép azonban igenis látta, hogy

mit tartalmaz a szerződés. Nagylelkű segítséget, amelyet az „idősebb testvér" minden politikai feltétel nélkül nyujt neki. „Mindössze 300 millió dollár!" — mondotta Acheson úr. „Bezzeg mi több mint 3,5 milliárdot kölcsönöztünk Kínának!" Nos, a kínai nép nem vonja kétségbe ezt, sőt még a hat milliárd amerikai dollárnál magasabb becslést is hajlandó elismerni, amely összeget túlnyomórészt a japánok ellen vívott háború befejezése után folyósítottak. De vajjon mire költötték ezt a pénzt? Hol vannak az új hidak, gyárak és traktorok? Csupa ágyút, tankot és repülőgépet küldtek és sokmillió kínai pusztult el az amerikai kölcsönökkel pénzelt polgárháborúban. Amikor Kínának kellett volna segítséget nyujtani, akkor Amerika Japánt támogatta. Amikor Kína újjáépítéséhez kellett volna segédkezet nyujtani, akkor az Egyesült Államok a polgárháborút pénzelte. S vajjon mi volt a legutóbbi amerikai segítség? Azok az amerikai bombák, amelyeket amerikai repülőgépek Sanghajra dobtak le, hangfogós amerikai pisztolyok amerikai kiképzésű titkos ügynökök kezében Kína egész területén, amerikai pilóták vezette amerikai repülőgépek, amelyek a koreai határ mentén lévő kínai városokat bombázták, s amerikai hadseregek, amelyek Koreán át próbálnak betörni Kína kapuján.

Amikor a szovjet szakemberek 1950 áprilisában megérkeztek Kínába, hogy résztvegyenek a Keletkínai Vasút igazgatásában, a csoport vezetője a következőket mondta: „Sztálin elvtárstól azt az utasítást kaptuk, hogy igyekezzünk két és fél év alatt megtanítani kínai munkatársainkat mindazokra a technikai és kozigazgatási ismeretekre, amelyeket a forradalmunk óta eltelt 30 esztendő során felhalmoztunk." A Keletkínai Vasút igazgatósága most a kínai vasúttechnikai szakemberek kiképzőiskolája lett. Mire 1952-ben visszaadják Kínának a Keletkínai Vasutat, a kínai vasutasok tízezrei sajátítják majd el a forradalmi szovjet technikát.

Az ipar és a tudomány valamennyi ágában ugyanez a helyzet. A két ország közt nincsenek szabadalmi titkok. A szovjet gyárak és gépek tervei Kína rendelkezésére állnak, hogy átvehesse azokat. A szovjet mezőgazdasági gépek másait ma már Kínában is gyártják, anélkül, hogy szabadalmi díjat vagy bármiféle más illetéket kellene fizetni értük. A Szovjetunió a legjobb fajállataiból küldött Kínának tenyész-

tés céljára szarvasmarhákat, juhokat és sertéseket, a növénytermesztés legújabb Micsurin—Liszenko-féle felfedezéseiről haladéktalanul tájékoztatják Kínát, s azok máris bámulatos eredményekkel jártak a gyapottermés és más mezőgazdasági termények hozama terén. Semmit sem titkolnak el a szovjet emberek. A Szovjetunió minden tudományos vívmánya Kína rendelkezésére áll a legszélesebb körű felhasználásra. A Liszenko-elméleten alapuló sejtszövet terápiát, amelyet a világhírű Filatov professzor (a vakok szemevilágát visszaadó szaruhártya-átültetés módszerének felfedezője) fejlesztett ki, ma már mind általánosabban alkalmazzák Kínában is, és gyomorfekélyt, asztmát, szemhályogot, szénalázat, ekcémát és egyéb allergiás eredetű betegségeket gyógyítanak vele.

Az Egyesült Államokban sok tudós és kutató panaszkodik amiatt, hogy minden új tudományos felfedezést még a polgári gyógyászat terén is, titoknak minősítenek. Az orvostudományi kutatás egy-egy új felfedezésének az a jutalma, hogy az illető tudóst FBI-ügynökök követik nyomon mindenüvé, s barátai és ismerősei is „Gestapo"-felügyelet alá kerülnek. Az olyan hatalom, amely bakteorológiai fegyvereket alkalmaz, szükségképpen katonai titoknak kell, hogy tekintse a betegségek lekuzdésének új módszereit.

A Szovjetunió, Kína és a többi népi demokrácia között, minden ország legújabb vívmányát a többi számára is azonnal hozzáférhetővé teszik. A gyógymódok alkalmazása révén szerzett tapasztalatokat állandóan kicserélik egymással. Ilymódon például a Szovjetunióban tömegesen alkalmazott új BCG tuberkulózis elleni védőoltást kitűnő eredménnyel alkalmazták Kínában is, ahol a tüdővészes megbetegedések száma igen nagy volt. Ekkora tomegméretekben való felhasználás eredményei fölöttébb értékesek a védőoltás további tökéletesítése számára. A recepteket nem őrzik hétpecsétes titokként, sem a tudósok laboratóriumaiban, sempedig hadügyminisztériumi levéltárak páncélszekrényeiben. Nyilvánosságra hozták őket, az egész nép szolgálatába állították, és készségesen átadták más országok népeinek.

A Szovjetunió és Kína közötti viszony olyan, amilyenről az egyszerű emberek mindig álmodoztak, és amiről hitték, hogy az igenis lehetséges a nemzetek között; a kapitalista világban ellenben arra nevelték az embereket, hogy ezt lehetetlennek

véljék. A kapitalista világban az effajta kapcsolatok valóban lehetetlenek. Lehetetlenek voltak a feudális világban is. Lehetetlenek abban a világban, ahol az egyik csoport uralma a vele vetélkedő másik csoport bukásától függ, ahol a tőkések a saját népük kizsákmányolásán túlmenően arra törekednek, hogy más népeket is kizsákmányoljanak, s ezért szükségképpen össze kell csapniok vetélytársaikkal. Az effajta kapcsolatok nemcsak imperialista hatalmak és gyarmatok közt lehetetlenek, hanem lehetetlenek maguk között az imperialista hatalmak között is. Csak szemügyre kell vennünk a legújabb fejleményeket Amerika és Nagybritannia között a Marshall-terv korszakában, például azt a leplezetlen zsarolást, amellyel Amerika sorra megkaparintja a nyugati világ cink- és kénlelőhelyeit, majdpedig visszatartja Anglia nehézipara számára nélkülözhetetlen nyersanyagszállítmányokat, hogy az amerikai agressziós politika fenntartásnélküli támogatására kényszerítse Angliát; azt az undorító látványt, hogy Anglia megtorlásképpen az ón- és a gumiszállítás beszüntetésével fenyegetőzik; azt az alkut, amelynek révén Amerika támogatja az iráni olajmezők megtartására irányuló agresszív brit politikát annak fejében, hogy Anglia viszont Amerika távolkeleti agresszióját támogatja; valamint azt, hogy Amerika hogyan szorítja ki lépésről-lépésre angolszász társát a Földközi-tengerről — s akkor nyilvánvalóvá válik, hogy az imperialista világban mennyire lehetetlen a baráti viszony még a legszorosabb szövetségben lévő államok között is.

Az olyan viszony, mint amilyen a Szovjetunió és Kína között fennáll, amelyeknek a lakossága együttvéve az emberiség egyharmadrészét öleli fel, csakis a szocializmus világában lehetséges, ahol a kormányok mindenkor és minden körülmények között a nép akaratát képviselik, nempedig a törpe kisebbségben lévő kizsákmányolókét.

XV. *HARC A KÉMEK, SZABOTŐRÖK ÉS BANDITÁK ELLEN*

Csang Kaj-sek és amerikai tanácsadói már jóval mielőtt kikergették volna őket a kínai szárazföldről, előkészületeket tettek esetleges visszatérésükre. Olyan szervezetet építettek ki, amely a polgárháború folytatását célozta, kémkedésre, szabotázsra és gyilkolásra kiképzett titkos ügynökök tízezreit hagyták hátra. Csang Kaj-sek azt remélte, hogy a Népi Felszabadító Hadsereg nem tudja majd megszilárdítani győzelmét, a népi kormány pedig képtelen lesz a felszabadított területek igazgatására. Abban bizakodott, hogy az állandó, burkolt polgárháború olyan feltételeket teremt majd, amelyek megkönnyítik a Kuomintang visszajövetelét. Az ügynökök és ellenforradalmárok zömét természetesen Dél- és Kelet-Kínában a még Kuomintang kézen lévő támaszpontokon összpontosították, azokon a vidékeken, ahol nem igen ismerték a Népi Felszabadító Hadsereget, és ahol a legkönnyebb volt az irányítás a déli és keleti tengerpart mentén lévő száz meg száz szigetről, amelyek akkor még Csang Kaj-sek uralma alatt voltak.

Amikor Csen Jün, a Kínai Kommunista Párt Politikai Bizottságának tagja, 1951 július 1-én, a Kínai Kommunista Párt alapításának 30. évfordulóján kijelentette, hogy hozzávetőleg 1 millió bandität és visszamaradt Kuomintang-zsoldost „semmisítettek meg", s hogy a még meglévő kevés, szétvert bandität is „hamarosan teljesen felszámolják", a nyugati sajtó újabb tajtékzó gyűlölethullámot indított el a népi Kína ellen. Az ujságok főcímei „vörös terror"-ról és 1 millió demokrata „kivégzéséről" rikoltoztak. Az Egyesült Államok kongresszusának egyes tagjai, akik New York belvárosának kínai vendéglőinél sohasem kerültek közelebb Kínához, biztosították a kongresszust arról, hogy egész Délkelet-Kínában polgárháború dúl, s hogy az idő „megérett" a Kuomintang-partraszállás támogatására. Valahányszor a titkos ügynökök és ellenforradalmárok ellen vívott harc során az amerikai vagy

Kuomintang kémek egy-egy újabb fészkét fedték fel, azok, akik elhelyezték és kiképezték ezeket az ügynököket, éktelen dühkiáltásokra fakadtak, és méginkább sürgették a háborút az „elnyomott kínai nép felszabadítására".

Csang Kaj-sek és az amerikaiak, a polgárháború folytatása és az invázió hídfőállásainak előkészítése végett, nagyjából az alábbi hatféle szövetségesre támaszkodtak. Volt még egy hetedik kategória is, egy különleges szövetséges, amelyet az amerikaiak a maguk céljaira reméltek felhasználni.

1. Kuomintang-csapatmaradványok, amelyek leszakadtak a harcok során, vagypedig azt a határozott parancsot kapták, hogy illegális alakulatokba verődve, gerillaharcot folytassanak. Egy részüket visszavonták a szomszédos államokba, hogy földalatti tevékenységre képezzék ki őket, s ezek utóbb Vietnamból, Burmából és Sziámból visszaszivárogtak Kínába.

2. Kémek és szabotőrök, akiket a Kuomintang amerikai kiképzőiskolákban képeztek ki titkos ügynökökké.

3. Birtokuktól megfosztott földesurak, akikre nyilvánvalóan számítani lehetett, mint ellenforradalmárokra.

4. Nagyszámú hivatásos útonálló abból a fajtából, amely évszázadok óta sarcolja Dél- és Kelet-Kína hegyvidékeit, valamint azok a kalózok, akik a Min-folyó torkolatában, s Csekiang, Fukien és Kvantung tartományok partjai mentén garázdálkodtak.

5. Gengszterek és ópiumkereskedők, akik a nagy tengerparti városokban működtek. Ezek valamennyien a Kuomintang hívei voltak, mert a népi kormány uralma alatt nem volt jövőjük.

6. Szervezett ügynökök a sokezer külföldi misszionárius köréből, akik a népi Kínában maradtak.

7. Válogatott csatlósok, akiket kizárólag amerikaiak képeztek ki és szerveztek meg Szinkiangban, abban a tartományban, amelyet az Egyesült Államok nyilván ki akart hasítani Kínából, hogy afféle különleges kapitalista „védett területté" változtassák, függetlenül attól, hogy melyik fél kerül ki győztesen a polgárháborúból.

A tervek szerint az első hat csoportot időről-időre azoknak a titkos ügynököknek kellett volna megerősíteniök és serkenteniök, akiket egyenként vagy csoportosan küldtek oda Tajvanról, és tajvani támaszpontokról felszállt repülőgépekről

dobták le ejtőernyővel. Valamennyiüket három-négy központilag irányított szervezetbe tömörítették: kommunistaellenes kártevő alakulatokban, amelyektől Csang Kaj-sek és a Wall Street — vakságában — azt remélte, hogy még hatásosabban fognak működni, mint annakidején a kommunista partizánok. Annyi bizonyos, hogy több pénz és jobb felszerelés állt rendelkezésükre, mint emezeknek. A nyilvánvaló tévedés ott csúszott a számításba, hogy a kommunista partizánok csakis azért tudtak fennmaradni és eredményesen harcolni, mert a nép túlnyomó többsége támogatta őket. Csang Kaj-sek „partizánjait" ellenben azokból az elemekből toborozták, akik magukra vonták a nép engesztelhetetlen gyűlöletét. A hetedik kategóriát az Indiában és Tibetben székelő amerikai diplomaták és ügynökök irányították, és adott esetben az Egyesult Nemzetek Amerika által dróton rángatott fejbólintó többsége támogatta volna.

Nincsenek teljes adatok arról, hogy hány főnyi Kuomintang-csapat maradt vissza a kínai szárazföldön, amikor a hadsereg főerőit pozdorjává zúzták és Csang Kaj-sek Tajvanba menekült, de számuk alighanem többszázezer főre rúg. Még a milliós számot is konnyen megérthetjuk, ha összehasonlítjuk Csu Te tábornok főparancsnok adataival, amelyek szerint a polgárháború négy éve során 8 070 000 főnyi Kuomintang-csapatot semmisítettek meg, és további 1 770 000 katona adta meg magát, vagy lázadt fel és állt át a Népi Felszabadító Hadsereg oldalára. A „megsemmisítettek" kifejezés azokra a katonákra vonatkozik, akiket harcképtelenekké tettek, megöltek, megsebesítettek vagy harcban foglyulejtettek. Hogy Csang Kaj-sekék hány embert hagytak hátra a szárazföldön, arról azoknak a földalatti munkával megbízott ügynökoknek a számából alkothatunk magunknak némi fogalmat, akik megadták magukat, vagy akiket néhány jellegzetes kémközpont felszámolásakor letartóztattak. Csinghaj tartományban 47 186-ot fogtak ossze a felszabadulás után, Mukdenben 3 741-et, Csinanban (Santung tartomány fővárosában) 3 039-et, Tiencsinben 1 436-ot, Csingtaóban 813-at, Csengtuban (Szecsuan fővárosában) 1 500-at. Ezekben a számokban nincsenek benne azok, akik visszatértek falujukba, utóbbiak rendszerint valamilyen katonai jellegű szervezetben maradtak, és a Kuomintang azt remélte tőlük, hogy végrehajtják majd parancsait.

Számszerűleg valószínűleg a Kuomintang-maradványok képezték az országban a legnagyobb fegyveres ellenforradalmi szervezetet a felszabadulás után, de távolról sem ők voltak a legveszedelmesebbek. Túlságosan sokszor verték meg őket ahhoz, semhogy megfelelő harci szellemük lehetett volna. A katonák legnagyobb része paraszt volt, aki haza akart menni, hogy kivegye részét a földreformból. Még a tisztek közül is sokan teljesen kiábrándultak Csang Kaj-sekből, és semmi kedvük sem volt a háborút folytatni.

A legveszedelmesebb elemek kétségtelenül a titkos ügynökök voltak. Ezeket annak az egyezménynek az alapján képezték ki és szervezték meg, amelyet Csang Kaj-sek és az Egyesült Államok kormánya 1943-ban kötött, „Kínai-Amerikai különleges műszaki együttműködési egyezmény" fedőnév alatt. Ez az egyezmény látszólag Kínának a Japán ellen vívott háborúban tett erőfeszítéseit segítette elő, de valójában végrehajtásának legelső napjától fogva, a kínai kommunisták és a Szovjetunió ellen irányult. Nem is lehetett ez másképpen, hiszen a szervezet kínai főnöke a hírhedt Taj Li volt, az a vérszomjas gonosztevő, akit a náci Himmler kínai hasonmásának tekintettek, s aki haláláig — 1946-ban pusztult el egy repülőgépszerencsétlenség következtében — Kína leggyűlöltebb és legrettegettebb embere volt. Az amerikaiak Miles ellentengernagy (akkor még csak kapitány) parancsnoksága alatt többezer embert küldtek ide, hogy Kína különböző részeiben tíz különleges kiképzőtáborban helyezzék el őket. Többek között 400 igen alaposan kiképzett kémkedési „szakembert" is a haditengerészet hírszerző szolgálatából és az Egyesült Államok hadseregének hírszerző szolgálatából. Csupán Csungkingban több mint 1 000 amerikait vettek igénybe erre a munkára és képeztek ki kínai kémszolgálatra. 1943 vége felé különleges iskolákat állítottak fel Csungkingban, Hengjangban, Szianban, valamint Fukien, Szujjüan Kujcsou és Kuangszi tartományok hét más városában. Miles és Taj Li úgy tervezték, hogy 1945 végéig 100 000 ügynököt képeznek ki, ezenfelül pedig átképzik Taj Li sok ügynökét is, azok közül, akik már működtek a Nyolcadik Hadsereg és az Új Negyedik Hadsereg térségében. Az új ügynökanyagot főként a földesurak és kereskedőcsaládok elmenekült diákfiaiból toborozták.

Az oktatók között volt az FBI nevelte három „elsőosztályú"

titkos ügynök is: Younger, Hirsch és Dewey hadnagyok. A hallgatók megtanulták a különféle robbanóanyagok és mérgek, valamint minden fegyver, köztük a bicska, töltőtoll- és sétabotpisztoly, rövidre vágott csövű puska, géppisztoly és a hangfogós pisztoly kezelését. Megtanították őket 130 fajta kínzásmódra, amelyeket a legfőbb kiképzőiskolákban dolgoztak ki vallomások kicsikarására, és bemutatták, hogyan kell feloldani az emberi testet savfürdőkben. Megtanulták a kínai és amerikai gengszterek gyilkolási és kínzási módszereinek legfontosabb fogásait. Megtanulták, hogyan gyűjtsék és egyeztessék a katonai, gazdasági és politikai értesüléseket, a rádió kezelését, térképek olvasását és rajzolását. „Ideológiai" táplálékként, Csang Kaj-sek „Kína sorsa" című könyvét kellett megemészteniök (amely annyira hasonlított Hitler „Mein Kampf"-jára, hogy Frank Price rábeszélte Csang Kaj-seket tiltassa meg a könyv angolra fordítását), ezenfelül pedig minden nap előadásokat tartottak nekik a kommunizmus és a Szovjetunió ellen.

Amikor elvégezték a kiképzőiskolát, az újdonsült ügynököket szétküldték a felszabadított területekre, egyeseket azzal a megbízatással, hogy megkezdjék szabotázstevékenységüket, másokat pedig, hogy további ügynököket képezzenek ki. Csoportokat küldtek Anhuj, Honan és Hunan tartományokba, azzal az utasítással, hogy újabb 150 000 ügynököt toborozzanak és képezzenek ki. A japánok fegyverletétele után három főcsoportba szervezték őket, s azokat az áruló Vang Csing-vej táborából verbuvált bérencekkel duzzasztották fel. Ezek a szervezetek Kínai-Amerikai Rohamosztag, Santung-hadoszlop és Északkínai Expedíciós Hadoszlop néven váltak ismeretessé. Feladatuk az volt, hogy a Nyolcadik Hadsereg és az Új Negyedik Hadsereg térségében átvegyék a városokat a japánoktól és csatlósaiktól addig is, amíg az amerikaiak repülőgépeiken oda tudják szállítani Csang Kaj-sek reguláris csapatait. Utóbb a három hadoszlop Közlekedési Rendőrség néven egyesült, és Csang Kaj-sek Észak-Kína valamennyi vasútvonalának az ellenőrzését bízta rájuk. A „rendőrség" tagjait különleges útlevéllel látták el, hogy bármikor, bárhová utazhassanak. Ez páratlan lehetőséget adott nekik kémkedésre, szabotázsra és gyilkosságok elkövetésére a kommunisták ellenőrzése alatt lévő területeken. Amikor a nyílt polgár-

háború ismét megkezdődött, néhányan közülük fegyverrel a kézben végigverekedték, többségük azonban eltűnt a „föld alatt", hogy előkészítse az ellenforradalmat.

A tíz különleges kiképzőiskolán kívül, ahol Kína legjobb hazafiait kínozták halálra, hét nagy koncentrációs és megsemmisítő tábor is állt még a Kínai-Amerikai Együttműködési Szervezet ellenőrzése alatt. Mindezideig még nem sikerült megállapítani, hány kínai hazafit gyilkoltak meg ezekben a táborokban, amelyeket náci mintára állítottak fel, villamosárammal töltött szögesdrótsövénnyel kerítettek körül, őrtornyairól pedig éjszaka gépfegyveres katonák reflektorfénnyel árasztottak el minden talpalatnyi földet a tábor falai és a szögesdrótsövény között. A legkedveltebb kivégzési módszer az volt, hogy elevenen eltemették áldozataikat, vagy savfürdőbe dobták őket, vagypedig zsúfolt földalatti cellákban gázbombát robbantottak fel. A különleges kínzó- és kivégzőeszközök közül sokat Miles és alakulata hozott magával az Egyesült Államokból.

Miután Csang Kaj-sek felütötte új főhadiszállását Tajvanon, a titkos ügynökök és cinkosaik irányítására új szervezeteket állítottak fel. Négy különálló szervet létesítettek. A Nemzetvédelmi Minisztérium Titkos Irodáját, a Nemzetvédelmi Minisztérium II. sz. Hivatalát, az Elnöki Udvartartás Forradalmi Akcióbizottságát — amelynek Csang Csing-kuo, Csang Kaj-sek legidősebb fia volt az alelnöke és a Belügyminisztérium Nyomozóirodáját, amelyet Csi Jüe-fu vezetett. Összekötőhivatalokat és kiképzőiskolákat állítottak fel Hongkongban, Makaóban és a keletkínai tengerpart mentén fekvő egyes szigeteken, valamint Koreában, Japánban és Vietnamban is. Ezeknek a szerveknek a legfőbb feladata az volt, hogy titkos ügynököket küldjenek a szárazföld különböző helyeire, irányítsák a már ottlévők tevékenységét, különleges katonai kémtevékenységet fejtsenek ki, kijelöljék Csang Kaj-sek amerikai kiképzésű légi haderejének jövendőbeli célpontjait, földalatti hadoszlopokba szervezzék a volt Kuomintang-tiszteket és földesurakat, megmérgezzék a kutakat, felgyujtsák az épületeket, meggyilkolják a kormánymegbízottakat, felrobbantsák a gyárakat, szétbomlasszák a termelést és a közigazgatást, és — ha lehetséges — helyi lázadásokat szítsanak. Csang Csing-kuo egy úgynevezett gerillabizottságnak is a vezetője, amely-

nek az a feladata, hogy gerillahadsereget szervezzen és szereljen fel, abból a célból, hogy az a Tajvannal szemközt fekvő tengerpartokon működjön, megkönnyítse a Kuomintang-betöréseket, s ezzel aláássa a népi kormány tekintélyét.

Az ügynököknek voltak némi helyi sikereik, különösen az újonnan felszabadított területeken, ahol nem hajtották még végre a földreformot, s a népi milíciát sem állították még fel. A koreai harcok megindulása után Csang Kaj-sek ügynökei méginkább fokozták tevékenységüket — felbuzdulva egyes ígéreteken, amelyekkel az amerikaiak nem fukarkodtak, hogy tudniillik a koreai háborút átviszik majd Kínába, valamint azon a felszólításon, hogy Csang Kaj-seknek elő kell készítenie a talajt visszatérésére. A szabotőrök, maguk mögött tudva az Egyesült Államok 7. flottáját, tele voltak bizakodással.

A szabotázsok és gyilkosságok mind gyakoribbá váltak. Csupán Kuangszi tartományban 3 000 kormánymegbízottat gyilkoltak meg. Kuangszi tartomány Jisan megyéjében 1 007 megbízottat öltek meg, több mint 1 000 házat gyujtottak fel, 2 000 marhát és 3 000 sertést hajtottak el vagy mészároltak le. Az egyik ugynök, Li Csi, beismerte, hogy egymaga több mint 100 embert gyilkolt meg és többezer házat gyujtott fel Kuangszíban. A Csang Csing-hsziung vezette banda száz meg száz házat gyujtott fel, letartóztatásakor pedig bevallotta, hogy 1951 márciusára egy egész megye felperzselését tervezte. Jünnan tartomány Kaj Jue nevű körzetében az egyik falu valamennyi kútját megmérgezték: az egész lakosság megbetegedett, és 60-an meghaltak. 1951 május elsején a Kujcsou tartományban lévő Csung Ji faluban egy Liu Heng-csiu nevű ügynök öt kutat mérgezett meg és sok vendéglő ételét is. 1951 május 22-én Hankouban, az egyik titkos ügynök gyujtogatása következtében 20 háztömb égett le 2 900 házzal, 13 300 ember pedig hajléktalanná vált, 17 belehalt égési sebeibe.

A titkos ügynökök és ellenforradalmárok ellen vívott harc semmiképp sem ideológiai harc, vagy „gondolatszabadság-elnyomás". Hétpróbás szabotőrök és gyilkosok ellen irányul, akik készek arra, hogy kiirtsák Kína lakosságának akár a felét, vagy még annál is többet egy maroknyi csoport feudális előjogainak a visszaállításáért. Itt nem arról van szó, hogy hazafiak ütnek a zsarnokon és az idegen elnyomókon, hanem néhány felbérelt terrorista követ el merényletet a nép széles

tömegei ellen, abban a reményben, hogy rémítgetésükre a nép lemond majd jobb életéről, amelyet a népi kormány hozott számára. Hogy ezeknek az ügynököknek mennyire nincs gyökerük a népben, azt az egyszerű állampolgárok és parasztok által letartóztatott diverzánsok mind nagyobb száma is mutatja.

1950 október 2-a és november 20-a között a Közbiztonsági Minisztérium jelentése szerint, a Kuomintang 313 különféle csoportot, köztük 2 683 kémet és szabotőrt tett partra Kelet-Kínában. Ezek közül 559-nek sikerült az ország belső területeire hatolnia, 410-et lelőttek vagy elfogtak, a többi pedig rövid ottartózkodás után a tengeren át elmenekült. 1951 első három hónapjában két-három embertől 30 emberig terjedő kis csoportokban, 2 000 ügynök szállt partra Csekiang tartományban. Többnyire nem sokáig időztek a szárazföldön: házakat gyujtottak fel, embereket raboltak ki, majd — hamisított népi kínai pénzt hagyva hátra — sietve elmenekültek. Időnként hordozható rádióval felszerelt kémeket küldtek a szárazföldre. Ezek a portyázások szolgáltatták az alapot a nyugati sajtóban megjelent riportok számára, amelyek a Kuomintang-csapatok nagyszabású keletkínai partraszállásairól harsonáztak, s amelyeket Csang Kaj-sekék arra használtak fel, hogy a kínai szárazföldi invázió támogatására serkentsék Amerikát és a többi imperialista országot. A partraszállásokat természetesen az amerikai 7. flotta oltalma alatt hajtották végre.

Csang Kaj-sek szárazföldi támogatóinak legnagyobb csoportját a földesurak alkotják. Számuk hozzávetőleg 20 millió. Nem mindegyik okvetlenül ellensége a rendszernek. De ha csak 10 százalékra becsüljük is azoknak a földesuraknak a számát, akik hajlandók arra, hogy ügynökként működjenek, még akkor is kétmilliós számot kapunk, ami megdöbbentően sok, jóllehet ez a szám Kína lakosságának elenyészően kis része. Az arányszám kisebb ennél a régebben felszabadított területeken, és nagyobb az újabban felszabadított vidékeken, ahol még nem fejezték be, vagy még nem hajtották végre a földreformot.

A Dél-Kínában lévő Kujcsou tartományban — olyan vidéken, ahol még nem került sor a földreform végrehajtására — a Népi Felszabadító Hadsereg 1950-ben 130 000 bandität és terroristát számolt fel. 60 százalékuk földesúr volt. A titkos ügynökök azt mondták nekik, hogy a földreform nemcsak bir-

tokuktól fosztja meg őket, hanem életüktől is, hogy elveszik leányaikat stb. A titkos ügynökök és földesurak azt a rémhírt terjesztették, hogy Csang Kaj-sek hamarosan visszatér, és megöleti mindazokat a parasztokat, akik elvették uraik földjét. Szívesen rebesgettek mindenféle rémtörténeteket arról, hogy az amerikaiak atombombáikkal nemsokára szétzúzzák majd a kínai népi rendszert és a Szovjetuniót. Ezek a földesurak gyakran résztvettek a megbízottak és helyi parasztvezetők meggyilkolásában.

Senszi tartományban, egy régen felszabadított vidéken, 1950 június és szeptembere között azonban még mindig 134 olyan incidens történt, amelyet földesurak provokáltak, mégpedig 14 merénylet kormánymegbízottak élete ellen, 83 olyan kísérlet, amellyel földjük visszaadására akarták kényszeríteni a parasztokat, és különféle egyéb merényletek a gazdasági felszerelések elpusztítására, a termés és a hegyi erdőségek felgyujtására, valamint háziállatok megölésére. Sanszi tartományban, amely ugyancsak régen felszabadított terület, 1950 utolsó hét hónapjában 186 incidens történt. Ezek szintén elszigetelt kísérletek voltak arra, hogy felégessék a termést, megmérgezzék a falusi kutakat, bomlasszák a kölcsönös segítség brigádokat és a szövetkezeteket, ezt azonban össze sem lehet hasonlítani a délkínai szabotázstevékenység méreteivel. A Kujcsou tartományban harcban megölt vagy elfogott 78 000 földesúr egytől-egyig Csang Kaj-sek tevékeny ügynöke volt és abban mesterkedett — sőt fegyverrel a kezében harcolt érte —, hogy előkészítse a megdöntött rendszer visszatérését, birtoka megmentésének egyetlen lehetőségét.

A régóta felszabadult területeken, ahol a földreform már befejeződött, a volt földesurak már nem érezték magukat olyan erősnek, hogy nagyobbszabású akciókba fogjanak, Csang Kaj-sek azonban minden tőle telhetőt elkövetett, hogy fegyveres terrorista szervezetbe tömörítse őket Dél- és Kelet-Kínában, ahol kiképzett titkos ügynökökkel és banditákkal működnek együtt. Érdemes a banditákkal egy kicsit részletesebben foglalkozni.

A fegyveres rablás és zsarolás egyes rétegek hagyományos életmódja volt, kivált Dél- és Középkína hegyvidékein. Sok esetben, a banditák titkos társaság és rablóbanda kevert rékei voltak. A főbanda megerősített hegyi falvakban tanyá-

zott, más tagjai pedig ugyanakkor közönséges polgárokként éltek falvakban és városokban, s áldozatokat szemeltek ki rablás vagy zsarolás számára. A gengszterbandák tagjainak titkos jelük volt arra, hogy felismerjék egymást: különleges módon tették le evőpálcikáikat a vendéglő asztalára, jellegzetes hadonászó kézmozdulattal nyitották ki legyezőjüket, megbeszélt krétajelet rajzoltak a kapufélfára, vagy sajátos csomót kötöttek egy ágyneműbatyura. Hunanban például a banditizmus gyökerei 600 évre nyúlnak vissza, egészen a Ming-dinasztia uralomra jutásáig. Sőt, az egyik hírhedt bandafőnök, akit 1950-ben elfogtak, azzal kérkedett, hogy 24 nemzedékes banditacsalád sarja. A nagy gengszterbandák valósággal államot alkottak az államban, saját „közigazgatási" és „igazságszolgáltatási" rendszerrel. Szerves részei voltak Kína feudális társadalmi szerkezetének. Megsarcolták a gyengéket, és türelmi adót fizettek a hatalmasoknak — az utóbbi években a japánoknak és a Kuomintangnak. A Kuomintang, amikor csak lehetett, felhasználta őket arra, hogy leverjék a parasztfelkeléseket és meggyilkolják a parasztvezéreket. A kuangtungi banditákat például, Csang Kaj-sek 1942-ben a Gyöngyfolyó torkolatvidékén arra bérelte fel, hogy igyekezzenek kiirtani a hős paoani partizánokat. A bandavezérek maguk is földesurak voltak szülőföldjükön, jövedelmüket azonban más falvak szerencsétlen lakóira kivetett rendszeres sarcokkal és utasok kirablásával tetézték.

A kereskedő, ha rablóktól háborgatott vidéken keresztül kellett utaznia, elindulása előtt rendszerint megalkudott annak a bandafőnöknek az összekötőemberével, aki az illető térséget hatalmában tartotta, majd valahányszor más-más „koncessziós területre" lépett át, mindannyiszor megismételte ezt az eljárást. Máskülönben ki volt téve annak, hogy kiraboljják és meggyilkolják, feleségét, lányát pedig, ha történetesen vele utazott, elhurcolják a rablótanyára ágyasnak vagy rabszolgának. A hatalmas bandavezérek ősi hagyományaiknak megfelelően, valóságos háremeket tartottak maguknak hegyi fellegváraikban[1]. A Kuomintang annakidején egységre lépett

[1] Amikor 1942 derekán Fukien tartományban utazgattam, amely ugyancsak effajta rablófészek, éjnek idején egy csomó bandita tort arra a falura, ahol éjszakáztam, és csakis állig felfegyverzett kísérőcsapatom lélekjelenléte mentett ki karmaikból.

a nagy bandavezérekkel, sőt némelyiküket még járási és megyei vezetőállásokba is helyezte, úgyhogy Csang Kaj-sek reguláris hadseregének legyőzetése után nem volt nehéz dolog terrorista tevékenységre mozgósítani őket.

1950-ben a Népi Felszabadító Hadsereg általános irtóhadjáratot indított a banditák ellen, mégpedig nagy sikerrel. Hunan tartományban például 12 hónap alatt 120 000 bandität oltek meg harcban vagy fogtak el, ami a banditák összlétszámának mintegy 90 százaléka. A Vang-banda, amely három megyében garázdálkodott, egymagában 9 600 embert vesztett, mielőtt feladta a harcot. A helybeli parasztok, akiket a banditák oly sokáig rettegésben tartottak, eleinte nem igen vettek részt tevékenyen ebben a hadjáratban, hiszen a banditák ősidők óta mindig ott voltak, a kormányok és hadseregek ellenben jöttek és mentek. Amikor azonban a parasztok látták, hogy a Népi Felszabadító Hadsereg valóban üldözi a rablóbandákat, és nem lehet váltságdíjjal megvesztegetni — mindinkább együttműkodtek vele, és vezetőként segédkeztek a katonáknak a nehéz hegyi terepen. A szívós energiával folytatott, napról-napra szorongatóbbá váló hadjárat láttára sok bandita lassan-lassan ráeszmélt arra, hogy befellegzett a banditaéletnek. A katonai alakulatok különleges haditerv szerint dolgoztak és feladatukat feletteseik csak akkor tekintették elvégzettnek, amikor hadműveleti területükön valamennyi bandität kiirtották, vagy letartóztatták, minden fegyvert elkoboztak, megszervezték a parasztok fegyveres önvédelmi osztagait, és alapkiképzésben részesítették őket.

1951 áprilisában hivatalos becslés szerint az egész országban már csak 53 000 bandita tevékenykedett. Fukienben, ahol 1949 végén még 40 000-ren voltak közülük szabadlábon, mindössze 1 500-an maradtak. Az 1950. évi hadjárat során 150 000-ret ejtettek foglyul harcközben, s ezeknek 60—70 százaléka vagy bandita-földesúr volt, vagypedig olyan földesúr, aki együttműködött a banditákkal. Sokan korszerű fegyverekkel voltak felszerelve. A fegyvereket volt Kuomintang-katonáktól kapták, akik parancsot kaptak arra, hogy érintkezésbe lépjenek a banditavezérekkel.

A helybeli parasztok segítségével nagy propaganda-kampányt indítottak, hogy rábírják a banditákat arra: jelentkezzenek önként. Plakátokat és röpcédulákat hagytak a rabló-

tanyák és barlangok közelében, s ragasztottak ki azokban a falvakban, amelyeket a banditák átmenetileg kiürítettek. Néhány haramiavezér önszántából lejött a hegyekből, és egész bandáját magával hozta. A bandák tagjainak falusi rokonai, olykor feleségük vagy édesanyjuk, miután kezdtek bizalmat érezni a Népi Felszabadító Hadsereg iránt, életük kockáztatásával egyedül nekivágtak a hegyeknek, hogy rábeszéljék férjüket, vagy fiukat a megadásra. A hadjárat kezdetén a banditák nagyobbik részét ütközetben ölték meg, vagy fogták el. Decemberben Hunanban már csak 369-et öltek meg harcban és 2 113-at fogtak el, 6 694 pedig önként megadta magát. Ugyanabban a hónapban Csekiangban több mint 2 000-ren adták meg magukat önként és fegyvereiket is beszolgáltatták. Ilyen esetekben — hacsak nem követtek el különösen súlyos bűnöket — csupán enyhe büntetést szabtak ki rájuk. A „közlegények" közül sokat szabadonbocsátottak. Nevük és lakcímük ellenőrzése és lajstromozása után hazatértek falujukba, hogy megvárják a földreformot és tisztes parasztokként letelepedjenek.

Némelyik bandavezért, mint például a Fukien tartomány Nancsang megyéjéből való Li Kej-csajt, a Kuomintang nagyobb feladatokra szemelte ki. Csang Kaj-sek egyik tajvani ügynöke érintkezésbe lépett vele, s ezek után hamarosan kinevezték Lit a Kommunistaellenes Önvédelmi Gárda parancsnokává. Utasításait egy titkos főhadiszállásról kellett kapnia, amelyet a fukieni partok mentén elterülő egyik szigeten ütöttek fel, feladata pedig az volt, hogy hadoszlopokba szervezze a földesurakat és Kuomintang-maradványokat zavarkeltés és a Kuomintang-partraszállás előkészítése céljából. Sikerült is meggyilkoltatnia számos aktivistát, később őt magát is megölték a harcok során és elfogták azt a 30 földesurat és volt Kuomintang-tisztet, akiket beszervezett. Néhány banditavezért elvittek Hongkongba, s ott kiképezték őket a Kuomintang terrorista módszereire, majd visszaküldték a szárazföldre. Számos esetben repülőgépek rádiófelszereléseket, fegyvereket, lőszert és ügynököket dobtak le ejtőernyőn a rablóvárak környékére, a katonaság azonban csaknem minden alkalommal összefogdosta az ügynököket és elkobozta a felszerelést.

A kalózokkal, akik a tengerpart mentén garázdálkodtak,

nehezebb volt elbánni, mint a banditákkal. A banditák többékevésbbé helyhezkötöttek azokban a falvakban, amelyekben nemzedékről-nemzedékre tanyáztak. A kalózok ellenben rendkívül mozgékonyak, s hetekig, sőt — ha kell — hónapokig éldegélhetnek hajóikon, szigetről-szigetre, egyik félreeső kis öbölből a másikba cikáznak végesvégig a partokon, ha pedig nagyon szorul a hurok, kiszökhetnek a nyilt tengerre, az amerikai 7. flotta védőszárnyai alá. Kelet-Kína partvonala 2 600 kilométer hosszú, és, mint ismeretes, egymagában a Tajvannal szemközt lévő térségben több mint 10 000 kalózról tudnak. Ezeknek a „Min-folyó kalózai" néven ismert hírhedt, elvetemült banditáknak egykor gyékényvitorlás dzsunkái ma Diesel-motorral vannak felszerelve, légvédelmi- valamint kis hajóágyukkal vannak felfegyverezve, és rádiójuk is van, amelynek révén kapcsolatot tarthatnak fenn a legközelebbi Kuomintang-parancsnoksággal és a 7. flottával. A multban együttműködtek a japánokkal, és mi sem természetesebb, minthogy ma az amerikaiakkal működnek együtt. Ezek a partmenti kalózok szállítják át a szárazföldre Csang Kaj-sek ügynökeit, és látják el őket fegyverrel és felszereléssel. Igen gyakran őket terheli a felelősség a tengerparti falvak ellen végrehajtott villámgyors fosztogató rajtaütésekért. A 7. flotta tovább folytatja a kínai vizekre való betöréseit, és ezzel lehetővé teszi ezeknek a banditáknak, hogy a kínai partokon garázdálkodjanak. A Népi Felszabadító Hadsereg azonban, azzal, hogy kiűzte a Kuomintangot a Csuszan-szigetcsoportról és Kantontól Sanghajig sorra átfésül minden szigetet, lépésről-lépésre végetvet a kalózok garázdálkodásának. Ezek a kalózok évszázadokon át veszélyeztették a Délkínai-tenger hajózását. Ma jelentős szerepet játszanak Amerika háborús terveiben, holnap azonban ugyanarra a sorsra jutnak majd, mint a Kuomintang többi függeléke.

A nagyvárosok gengszterei, kivált Sanghajban, méltó társai voltak a vidéki banditáknak és a tengeri kalózoknak. Számukat illetően nincsenek adatok, de nem kétséges, hogy sok-sok ezren voltak. Az egyik gengszterfőnök, Tu Jüe-szen — amint az kitűnik egyik előző fejezetből — egymagában is 5 000 fegyveres bérgyilkost tudott felsorakoztatni, hogy segítsen Csang Kaj-seknek végrehajtani az 1927-es tömegmészárlást. A városi gengszterek, akárcsak a vidéki banditák garáz-

dálkodása, a feudalizmus kísérő jelensége Kínában. Egyesek több utcatömb, sőt egész városi kerületek felett uralkodtak, és rendszeres váltságdíjakat zsaroltak ki a helybeli lakosoktól. A Kuomintang és a sanghaji gengszterek szövetségének megpecsételését 1927-ben a munkások tömeges legyilkolása jelezte, ez az együttműködés csupán arra az időre szakadt meg, amikor a gengszterek a japánok szolgálatába szegődtek.

Annak fejében, hogy a Kuomintang és a japánok nem háborgatták őket, a gengszterfőnökök mindenkor kaphatók voltak arra, hogy meggyilkoljanak munkásvezéreket és más, politikailag „nemkívánatos elemeket".

A *China Monthly Review*, amelyet egy John W. Powell nevű amerikai szerkeszt, 1951 júliusi számában közölte Csen Jen-ping professzor nyilatkozatát a sanghaji titkos ugynökökről. Csen Jen-ping professzor, aki annakidején a michigani és délkaliforniai egyetemeken végezte tanulmányait, ma a sanghaji St. John's Egyetem egyik államtudományi tanszékének tanára, a Kínai Demokrata Párt egyik vezetője és tagja a különleges ügynökök bűntárgyalásaival kapcsolatban felállított Városi Ellenőrző Bizottságnak. (Ez a Városi Ellenőrző Bizottság fellebbviteli fórum, amely felülvizsgálja az effajta bűnügyekkel foglalkozó különleges törvényszékek ítéleteit.)

Csen professzornak sok érdekes mondanivalója volt azokra az embertípusokra vonatkozóan, akik ez elé a bíróság elé kerülnek. Miután hangsúlyozta, milyen nagy különbséget tesznek egyrészt a közönséges bűnözők között, akikkel rendes bíróságok foglalkoznak, másrészt azok között, akik kuomintangista vagy amerikai összeesküvés részesei, Csen professzor rámutatott arra, hogy különleges ügynokok már jóval azelőtt is működtek, mielőtt Washingtonból kuldott szakemberek az ország földjére léptek volna azzal a megbizatással, hogy Kelet-Kínában sokfelé korszerű „felsőfokú tanfolyamokat" szervezzenek Csang Kaj-sek nagyszámú kéme és provokátora számára. „Ismeretes — mondotta Csen professzor —, hogy a Kuomintangnak, még hatalma delelőjén is, nagy mértékben különleges ügynökeire kellett támaszkodnia, akik szoros kapcsolatot tartottak fenn a helybeli bűnöző elemekkel." Felsorolt néhány esetet, amely bizottságának a hatáskörébe tartozott, köztük Cseng Vejét is, a Hegyes Tőr Banda vezéréét. Cseng Vej együttműködött a japánokkal, az áruló

japánbérenc Vang Csing-vejjel és a Kuomintanggal, kémszolgálatot teljesített számukra, mindenkor készségesen kivezényelte pribékjeit, hogy megtámadják azokat a diákokat, szakszervezeti embereket, vagy bármiféle más olyan szervezetek tagjait, illetve olyan személyeket, akik gondot okoztak a hatóságoknak. Bűnpörének egyik koronatanúja egy fogorvosi asszisztensnő volt, aki megnyerte a gazfickó tetszését. Cseng Vej egy este lesben várt rá, elrabolta, és halálos fenyegetéssel arra kényszerítette, hogy ágyasa legyen. Az alatt az időszak alatt, amíg ágyasa volt, becslése szerint — mintegy 30 nőn követett el erőszakot, köztük a leány unokatestvérén is. Sok más nő is jelentkezett még, hogy tanúvallomásával megerősítse mindezt. Megerőszakolásuk után Cseng Vej eladta őket valamelyik bordélyháznak, vagypedig saját három bordélyháza egyikében tartotta őket. Bebizonyosodott, hogy két embert sajátkezűleg olt meg, számtalant pedig cinkosaival gyilkoltatott le. A Szindza-utcában, ahol lakott, a lakóknak rendszeres váltságdíjat kellett fizetniök számára, s az egész környéken „a Pokol-utca királya" néven ismerték Cseng Vejt. A késedelmesen fizetőket bandája rendszerint megleste, orvul rájuktámadt, és irgalmatlanul megverte őket. Mi sem természetesebb, minthogy a felszabadulás után hűséges titkos ügynöke volt a Kuomintangnak.

Egy másik eset, amelyet Csen professzor elmondott, Hszu Lin-csié volt. Miután Hszu kiszemelte áldozatát a zsarolásra, emberei körülvették a házat, Hszu pedig pisztolyt szegezve behatolt az illetőhöz, és egy bizonyos pénzösszeget követelt tőle. Ha ez nem akart fizetni, Hszu odakötözte az egyik székhez, és tuzet gyujtott a szék alatt. Ha az áldozat még mindig vonakodott, petróleummal leöntötték feleségét, leányát vagy gyermekeit, majd meggyujtották, úgyhogy a szerencsétlenek rendszerint halálra égtek. Az egyik tanú, egy gyógyíthatatlan nyomorék, levetette ingét a tárgyaláson, és megmutatta szörnyű égési sebeit, annak a merényletnek a következményét, amelynek során Hszu Lin-csi halálra égette a tanú apját. Szen Ven-liang, akit szadista kegyetlenkedései miatt „Kénsav" néven emlegettek, az Új Negyedik Hadseregnek legalább száz munkáskatonáját temette el elevenen.

Csen Jen-ping professzor tucatszámra sorolt fel ilyen gazfickókat, és rámutatott arra, hogy „beceneveikből" — „Tig-

ris", „Farkas", „Ordög", és így tovább — némi fogalmat alkothatunk magunknak arról, mekkora félelemmel töltötték el a környék lakosságát. Itt volt például a „Paoani Országút Tigrise", aki a század elején azzal kezdte meg pályafutását, hogy szövetségre lépett a nemzetközi negyed brit rendőrségével. Az angolok hozzájárultak ahhoz, hogy nem akadályozzák meg gaztetteinek keresztülvitelében, feltéve, hogy rendszeresen tájékoztatja őket a helybeli lakosság tevékenységéről. Félévszázados garázdálkodása folyamán állandóan megtalálta a megegyezés útját Sanghaj mindenkori legerősebb hatalmával — mindaddig, amíg végül is a népi kormány hatalmába nem ütközött. Bandája mindig kéznél volt arra, hogy elnyomja a munkásmegmozdulásokat, és sok hazafinak halála szárad a lelkén, de rémuralmának ideje végképpen lejárt. Csiang Anfong már nem is emlékezett arra, hogy hány embert ölt meg. Leggyalázatosabb tette az volt, amikor vörösen ízzó vasalóval halálra vasalt egy embert. Egy Mao Szen nevű hírhedt sanghaji gengszter és ópiumüzér különleges kiképzőiskolát nyitott a fukieni partok előtt elterülő Fucsou szigeten, s ott 90 különleges ügynököt képezett ki kipróbált gengsztermódszereire, amelyeket a hangfogós pisztolyok és a savfürdők amerikai raffinériáival, az amerikaiak szállította legújabb keletű felszereléssel egészített ki.

A kormány kezdetben enyhén bánt az effajta emberekkel. Néhányat letartóztattak, lelkükre beszéltek, hogy jobb útra térjenek, s azután szabadonbocsátották őket. Ők azonban nyomban tovább folytatták bűnös üzelmeiket. Csen professzor elmondotta, hogy némelyiküket nyolcszor tartóztatták le és eresztették szabadon újra meg újra, mielőtt elhatározták, hogy egyszersmindenkorra leszámolnak velük. Az elnézés politikája — megrögzött bűnözőknél — nem vált be, és rengeteg bajt okozott. Azok az emberek, akik hajlandók voltak adatokat szolgáltatni a gengszterekről, hamarosan elcsüggedtek, amikor látták, hogy az utóbbiak néhány hét mulva ismét felbukkannak, és sok esetben megverik vagy megölik azokat, akik bevádolták őket. Csak amikor a kormány valóban kemény kézzel nyult a kérdéshez, s agyonlövetett néhány gengsztert és bandität, akkor bátorodtak fel az emberek, hogy leleplezzék a többit is. Az ellenforradalmárok letartóztatását, bűntárgyalását és elítélését a lehető legteljesebb mértékben a

nyilvánosság elé tárták, s éppen azokon a vidékeken folytatták le az eljárást, ahol ezek a kényurak, gengszterek és banditák garázdálkodtak. A vádgyűléseken, ahol a bűnösöket — elítéltetésük után — megkötözötten vezették elő, áldozataik, akik a bűntárgyalás során már tanúskodtak ellenük, a nyilvánosság előtt újra megvádolták őket, és biztatták a hallgatóság között lévő többi áldozatot, hogy kövessék példájukat. Sok esetben újabb bűnvádi eljárást indítottak ezeknek a helyszínen emelt vádaknak alapján.

Az ügynökök felszámolásának a munkáját nemcsak a közbiztonsági szervek feladatának tekintik, hanem általános mozgalomnak, amelyet országos alapon a lakosság minden rétegében ki kell fejleszteni. A politikai pártokban, a tömegszervezetekben, a gyárakban és falvakban, minden színvonalon nagy nevelőmunkát végeztek, hogy megmagyarázzák az embereknek, miben mesterkednek az ügynökök. Nyilvános kiállításokat rendeztek, amelyeken bemutatták az ügynökök által használt különféle szerszámokat és fegyvereket. Ujságcikkekben ismertették a különféle SACO-iskolák amerikai kiképzőmódszereit, közszemlére tették a meggyilkolt kormánymegbízottak fényképeit. Csakhamar az egész ország résztvett ebben a mozgalomban. Minden falu és minden gyár nekilátott, hogy megszervezze a maga éberségi bizottságát. Tiencsinben egy hét iskolásgyermekből álló csoport egy különösen hírhedt ügynököt juttatott rendőrkézre. Kuangszi tartományban egy öregasszony mérföldeket gyalogolt egy távoli faluba, mert meghallotta, hogy ott rejtőzik az a banditavezér, aki meggyilkolta fiát. Miután hetekig kóborolt ide-oda az utcákon, hogy figyelje a járókelőket, végül is ráakadt a gyilkosra. Az Államvédelmi Hatóság az öregasszony segítségével a gyilkoson kívül elfogott még kilenc más ügynököt is, akik együtt laktak a gonosztevővel. Fukien és Csekiang tengerparti tartományokban, amelyek a leginkább ki vannak téve a Tajvanból intézett támadásoknak, 1951 derekára már megszervezték a népi milíciát, s az rövid úton bánt el minden ügynökkel, akinek sikerült partraszállnia. Egységei egyszer harcba keveredtek egy állig felfegyverzett bandával, s hosszú küzdelem során mind egy szálig megölték őket. A Népi Biztonsági Bizottságok kínaszerte harcolnak Csang Kaj-sek ügynökeinek végleges felszámolásáért.

Az ügynökökkel szemben követett eljárás a következő. Hacsak tettenérés esete nem forog fenn, valakinek vádat kell emelnie a gyanúsított ellen. A vádnak konkrét tényeket kell tartalmaznia, mert a törvény értelmében a tudatosan hamis vád büntetendő cselekmény. Ha a bizonyíték elég erős, letartóztatják a gyanúsítottat, s egy vagy több előzetes kihallgatást tartanak. A kihallgatások alapján vagy szabadlábra helyezik, vagypedig előzetes bírósági tárgyalásra bocsátják. Lehet egy vagy több ilyen előzetes tárgyalás, ahogy a szükség kívánja, ha rábizonyosodik a vádlottra, hogy valóban bűnös, átadják egy szabályosan megalakított bírósági tanácsnak. Ezt a tanácsot külön arra a célra szervezték, hogy titkos ügynökök és ellenforradalmárok ügyeiben ítélkezzenek. Mielőtt ennek a bíróságnak az ítéletei jogerőre emelkednek, a járási és megyei, illetve kerületi és városi vizsgálóbizottságoknak felül kell azokat vizsgálniok. Sanghajban például 30 kerületi és egy városi vizsgálóbizottság működik. Ezek a bizottságok fontos demokratikus funkciót töltenek be. Megfigyelőkkel képviseltethetik magukat a bírósági eljárás minden szakaszában, s joguk van ahhoz, hogy minden periratot megvizsgáljanak. Ha a bizottságok az eljárást nem tartják kielégítőnek, követelhetik a nyomozás kiegészítését, vagy a tárgyalás elhalasztását további bizonyítékok beszerzéséig. A vád, illetve a védelem helyett a bizottságok maguk is szolgáltathatnak bizonyítékokat, állíthatnak tanúkat. Fontos esetekben a vizsgálóbizottságnak ahhoz is joga van, hogy bírónak jelölje ki egyik tagját a tárgyalásra. A bizottság javasolhatja a bíróságnak, hogy enyhébb vagy súlyosabb büntetést szabjon ki. Amikor a tárgyalás befejeződött, a bizottság tagjainak meg kell vizsgálniok az egész eljárási anyagot, s csak ezután terjesztik fel az ítéletet, észrevételeikkel együtt jóváhagyásra a legfelső fórumhoz — Sanghaj esetében a Katonai Ellenőrző Bizottsághoz. Az ellenőrző bizottságok a város legmegbecsültebb tagjait foglalják magukba.

Ezeket a bírósági tárgyalásokat annak az elvnek alapján folytatják le, hogy „egyetlenegy bűnös se maradjon büntetlenül, s egyetlenegy ártatlan embert se büntessenek meg". Csen Jen-ping professzor nyomatékosan hangsúlyozta, hogy utasították az államügyészeket: ne emeljenek semmiféle olyan vádat, „amely kétségbevonhatatlanul nem bizonyítható".

A különleges ügynökök bűnügyeire vonatkozó perrendtartás 21. cikkelye rendelkezéseket tartalmaz arra vonatkozóan, hogy enyhébb ítéletet szabjanak ki azokra a vádlottakra, akik a) önként és őszintén megbánást tanúsítanak a népi kormány irányában; b) akikről bebizonyosodott, hogy cselekményeik felderítése előtt vagy után nemcsak őszintén megbánták bűneiket, hanem azóta kifogástalan magatartást is tanúsítottak; c) akiket ellenforradalmi elemek megfélemlítettek vagy félrevezettek, s akik akaratuk ellenére cselekedtek, és d) akiknek a felszabadulás előtt elkövetett bűncselekményei nem nagyon súlyosak, vagy akik a felszabadulás után valóban megbánták tetteiket, és megszakítottak minden kapcsolatot az ellenforradalmi szervezetekkel.

Az ítélet jóváhagyása előtt, s olykor még mielőtt megtartják a főtárgyalást, a vádlottat visszavihetik működésének legfőbb színhelyére, hogy megjelenjék az egész község színe előtt, és szembenézzen azokkal az áldozataival, akik túlélték a vádlott gaztetteit. Az effajta gyűlések rendkívül izgalmas események. A levegő valósággal ízzik a drámai feszültségtől, mert a „lao paj hszing"-ek — az egyszerű emberek életének egyik legnagyobb pillanata következett el: alkalmuk nyílt arra, hogy sanyargatóiknak fejükre olvassák bűneiket. Az egyik ilyen gyűlést a pekingi Mennyek Templománál tartották meg, ahol a főváros közelében lévő falvak négy zsarnokoskodó kiskirályának mintegy 1 000 zordontekintetű parasztal kellett szembenéznie. Az évszázados fákkal szegélyezett téren, a kék cseréptetővel fedett gyönyörű templom előtt, sorban elővezették a négy hátrakötött kezű vádlottat és egy vörös posztóval bevont, vörös zászlókkal díszített dobogóra térdeltették őket. A dobogó fölött messze kimagaslott Mao elnök arcképe. Abban a pillanatban, amikor letérdeltették őket, a tájékozatlan idegen talán még némi szánalomra gerjedhetett a négy nyomorult iránt, akiknek a napjai alighanem meg voltak számlálva. Három közülük megadással térdepelt le lehajtott fővel, a negyediket azonban az egyik milicistának kellett térdre kényszerítenie. Hatalmas termetű fickó volt és kihívóan nézett végig a tömegen. Ezután előállt a körzeti bizottság elnöke, s ahogy felsorolta a vádlottak bűneit, minden szánalomnak egykettőre vége volt. Az egyik egyéb gaztetteiről nem is szólva annakidején teljes erejéből földhöz-

vágott egy ötéves gyermeket és halálra rugdosta, majd erőszakot követett el a gyermek édesanyján. Valamennyinek számtalan gyilkosság és erőszak elkövetésének bűne száradt a lelkén.

Egy Keng Pu nevű fiatal paraszt, akinek egyik karjából csak egy csonk maradt, fellépett a dobogóra, és rászegezte tekintetét Liura, az első vádlottra. Majd a mikrofonhoz fordult — amely nemcsak a jelenlévő tömegnek közvetítette e vádgyűlést, hanem Kína egész népének — és visszafojtott indulattól remegő hangon a következőket mondta: „Ez az ember és bandája elhurcolta hugomat. Ki akartam szabadítani karmaikból, s erre agyba-főbe vertek. Elmentem a rendőrségre, de azok csak kinevettek és semmit sem tettek. Amikor ez a sátán megtudta, hogy a rendőrségen jártam, bandája rámtört és elhurcolt. Ismét megvertek, majd megkötöztek. Ez a vadállat egy dinamittöltényt helyezett el alattam, meggyujtotta a kanócot, és magamra hagyott. A kanóc egyre rövidebb lett, de én kétségbeesetten küzdöttem, hogy kiszabaduljak. Nagynehezen sikerült elgurulnom az utolsó pillanatban, és csakis ennek köszönhetem, hogy a robbanás csupán a karomat tépte ízekre, nempedig egész testemet . . ." Zokogás rázta meg testét, amint felidézte ezt az elvetemült gaztettet, amelyet tehetetlenségében képtelen volt meghiúsítani és mindazt a gyötrelmet, amelyet átélt. Nem tudta folytatni mondanivalóját, s le kellett őt támogatni az emelvényről. Ezután egy asszony lépett fel a mikrofonhoz leányával, s ő is Liut vádolta, aki megbecstelenítette és megölte egy másik leányát. El akarta mondani, hogyan történt a dolog, de sírvafakadt és elájult. Bősz kiáltások törtek ki a tömegből. „Lőjjétek le a kutyát! Halál a zsarnokra!" kiáltották mindenfelől. Az asszony leánya megpróbálta, hogy ő mondja tovább a történetet, de ő is sírvafakadt és elájult. A tömegben ekkor már csaknem mindenki könnyezett. A két nő után fiatalember ment fel a dobogóra, s ha az őrök nem állják útját, rávetette volna magát arra a vádlottra, aki eleinte nem volt hajlandó letérdelni, s még most is hetykén kifeszítette a mellét, és vadul nézett maga köré. Kiderült, hogy a vádlott egy Liao nevű zsarnok kiskirály, aki bokszolási „hőstetteiről" volt hírhedt. „Mindenkit bokszlabdának használt a faluban — mondta a fiatalember. — Ha az asztalra csap az öklével, szét tudja zúzni.

Csakhogy ő az emberek arcába és mellébe sujtott vele. Édesapámnak meg nekem boltunk volt közösen, s ez a gengszter únosuntalan beállított hozzánk, hogy fizetés nélkül vigyen el árut. Egyszer, amikor apám tiltakozott ez ellen, agyba-főbe verte őt, majd késével felhasította a hasát és a súlyos sebéből vérző apámat a falu szemétdombjára dobta. Valahányszor megkíséreltük, hogy elhozzuk onnan, megvertek és elkergettek bennünket. A Kuomintang-rendőrség tétlen maradt. Édesapám három álló napig hevert és kínlódott a szemétdombon férgekkel a testében, mielőtt kiszenvedett. Csak halála után vihettük el onnan. A fiatalember keservesen zokogott. El-elcsukló hangon, csaknem összefüggéstelenül mondta el a „bokszoló Liao" további kegyetlenkedéseit: „Éjnek idején bebejárt a faluba és nincs az a leány, akit ne zaklatott volna. Egyik éjszaka a mi házunkba is beállított, majd erőszakot követett el az édesanyámon és hugomon . . ." Elakadt a szó a torkán, s őt is le kellett támogatni a dobogóról.

Férfiak és nők, öregek és fiatalok, egyik a másik után, odaálltak a mikrofon elé, és fejükre olvasták a vádlottaknak bűneiket, olyan szavakkal, amelyek egyszerűségüknél fogva még borzalmasabban hatottak. A négy gazfickó az egész idő alatt egy árva szót sem szólt, amikor azonban az azonnali halálukat követelő bősz kiáltozás felviharzott a tömegből, és a milíciának kellett visszatartania a népet attól, hogy a helyszínen igazságot szolgáltasson, arcuk hamuszürkére vált.

Az egyik asszony elmondta a tömegnek, hogyan ölte meg férjét az egyik vádlott és hogyan kényszerítette őt arra, hogy ágyasa legyen. Egyik legmeghatóbb pillanat akkor következett, amikor egy ezüsthajú kis öregasszony bicegett fel a dobogóra. Takarosan volt öltözve, talpig feketében, s botra támaszkodott, hogy nyomorékra kötözött lábán feltipegjen a dobogólépcsőn. Ő volt az egyetlen, aki nyugodtan beszélt, és végigmondta mondanivalóját, anélkül, hogy sírvafakadt volna. Elmondta, hogy ő és leánya sok-sok évi keserves munkával nagynehezen összekuporgattak 100 ezüst dollárt. Liao eljött hozzájuk és kölcsönkérte. Az asszony először elutasította, amikor azonban Liao megfenyegette azzal, hogy leánya meglakol majd ezért, végül mégis odaadta a pénzt. Néhány hónap mulva visszakérte tőle. „Liao hetykén a szemembe nevetett — mondta az öregasszony a mikrofonba —, és azt vá-

laszolta nekem, hogy a másvilágon megkapom. — No de most megkapom érte a kárpótlást" — tette hozzá az öregasszony és megsuhogtatta botját a „bokszoló" feje fölött, aki immár éppoly sápadt és meghunyászkodó volt, mint társai. „Ki gondolta volna, hogy így megkötözötten látlak majd valaha? Igen: a szegény ember felülkerekedett!" S miután botjával még egyszer Liao arcába bökött, ez a kis öregasszony nyugodtan és méltóságteljesen elhagyta a dobogót: elégedettség töltötte el, mert látta hogy győzött az igazság.

Néhány nappal utóbb ugyanaz a tömeg, amely résztvett a vádgyűlésen, ismét összegyűlt a négy népsanyargató zsarnok golyóáltali kivégzésén. A felülvizsgálati fórum, miután a vádgyűlés jegyzőkönyveit is áttanulmányozta, jóváhagyta a bíróság halálos ítéleteit. A parasztok most már nyugodtan végezhetik mindennapi munkájukat abban a biztos tudatban, hogy soha többé nem fogják terrorizálni őket.

A vádgyűlések és a nyilvános kivégzések hatalmas erkölcsnevelő tényezők e gonosztevők által oly sokáig sanyargatott nép számára.

A fentiekben leírt gyűléseken a vádlottakat zsarnok, nempedig titkos ügynök voltuk miatt ítélték el és végezték ki. Gyakran azonban ez a két kifejezés egyértelmű. A népi kormány uralma alatt a zsarnokoknak nincs jövőjük, s ezért készörömest ráállnak kémkedésre vagy szabotázsra, ha azt hiszik, hogy ezzel a Kuomintang szégyenteljes uralmát visszahozhatják a kínai nép nyakára. Az a négy gazember, akit a Mennyek Templománál állítottak a nép elé, jellegzetes például szolgál arra, hogy kikért hullattak a nyugati sajtóban oly sok krokodiluskönnyet. Pedig ezek viszonylag még „enyhe" esetek voltak. Körülbelül ugyanabban az időben egy másik bűnöző csoport a sanghaji kutyacirkuszban jelent meg 10 000 főnyi tömeg előtt. Az egyik vádlott Lao Hung-szen, mintegy 2 000 embert ölt meg, és többszáz nőn követett el erőszakot. Az volt a „specialitása", hogy megette áldozatainak szívét és máját. Egy másik, Feng Csi-csing, az úgynevezett Népi Kommunistaellenes Védelmi Brigád parancsnoka, 5 500 kiangszui és csekiangi lakos lemészárlásáért volt felelős. Két héttel azután tartóztatták le, hogy álruhában visszatért Sanghajba, ahol további gyilkosságokat akart elkövetni.

A banditák felszámolása után rendszerint küldöttség

küldöttség után jön azokból a falvakból és járásokból, ahol a zsarnokok garázdálkodtak, megköszönni a rendőrségnek, hogy kiirtotta a „farkasokat". A multban évtizedeken át senkisem merte kinyitni a száját ezek ellen a gazfickók ellen, ma azonban a nép mindinkább a maga ügyének tekinti a kozbiztonságot, felbátorodva azon, hogy a népi kormány milyen energikusan kezeli ezt a kérdést.

Szó sincs azonban arról, hogy minden titkos ügynököt és ellenforradalmárt kivégezzenek. Nagy tobbségüknek lehetőséget adnak arra, hogy munka révén megjavuljanak. A Közos Programban lerögzített politikai elveknek megfelelően — amely program ma az egész kormányzás alapja Kínában, főként a felszabadulást követő első esztendőben elnéző magatartást tanúsítottak a Kuomintang-maradványokkal, ellenforradalmárokkal és hasonló elemekkel szemben. Azt remélték, s ezek a remények az esetek tekintélyes részében valóra is váltak, hogy a reakciósok végül is lemondanak a fegyveres ellenállás gondolatáról, s együttműködnek majd a kormánnyal. Mao elnök „A népi demokrácia diktatúrájáról" című híres munkájában, a kovetkezőket mondotta: „Ami pedig azokat illeti, akik reakciós osztályokhoz vagy csoportokhoz tartoznak, politikai hatalmuk megdöntése után nekik is juttatunk majd foldet és munkát, s módot adunk arra, hogy új életet teremtsenek maguknak, és munkájuk révén új, jobb emberekké alakuljanak, de csakis azzal a feltétellel, hogy nem lázadnak fel, nem szabotálnak és nem keltenek zavart. ... Azokat, akik megszegik a torvényt, megbüntetjük, bebörtönozzük, sőt esetleg még halálra is ítéljük."

Az egyik előző fejezetben szóvá tettem már a misszionáriusoknak, mint titkos ügynököknek a szerepét. Tevékenységük kivizsgálása voltaképpen csak mostanában kezdődött meg, de máris felfedték az effajta ugynokok széles hálózatait. A hatóságok munkáját erősen gátolta az, hogy nem akarták sérteni a keresztény kínaiak vallásos érzületét, s ezeknek az ügynököknek a felszámolása csak akkor kezdődhetett meg igazán, amikor maguk a keresztények mozgalmat indítottak azzal a céllal, hogy nemzeti alapra helyezzék az egyházakat, minden külföldi „támogatás" — és vezetés — kiküszöbölésével. Az egyházak fuggetlenségéért vívott harc során, amely ellen a misszionáriusok heves, nyilt és földalatti hadjáratot

folytattak, sok szabotázs és kémkedési eset került napvilágra úgy, hogy a kínai papok, lelkészek és hívek tettek azokról jelentést.

Hogy az egyházak, kivált a katolikus egyház, élénk szabotázstevékenységet fejt ki, az már régóta ismeretes volt. 1947-ben, a Hopej tartomány Hszien Hszie megyéjében lévő Csang Csuanban, öt francia jezsuita papot tetten értek. Valamennyien beismerték, hogy állandó rádióérintkezést tartottak fenn a Kuomintanggal. Az általuk szerzett értesülések tették lehetővé a Kuomintangnak, hogy megtámadja azt a térséget, s hogy repülőgépei egy olyan kaszárnyát bombázzanak, amelyben a Népi Felszabadító Hadsereg csapatai voltak elszállásolva. A papok megkísérelték, hogy megakadályozzák az Államvédelmi Hatóság behatolását a templomba, azzal az indokolással, hogy abban „szent tárgyak" vannak elhelyezve — ama „szent tárgy", amelyet a rendőrség ott talált, egy amerikai katonai rádióleadóállomás volt. A papok utóbb minden részletre kiterjedő beismerő vallomást tettek kémkedési munkájukról. Egy másik templomban, Kuangszi tartományban, ejtőernyőre és számos gépfegyverre, továbbá puskákra akadtak. A papok lakásáról pedig egy elbujtatott hírhedt Kuomintang-ügynök került elő.

Az idegen misszionáriusok közül eddig 31 kémet tartóztattak le, túlnyomórészt franciákat, akik közvetlenül az amerikaiakkal vagy a Kuomintanggal működtek együtt. Bizonyára még számos misszionárius-kém leleplezésére kerül sor a közeljövőben. Kiderült, hogy Pekingben és Tiencsinben katolikus ügynökök három földalatti szervezetet létesítettek, hogy megpróbálják meghiúsítani a nemrég kiadott kormányrendelet végrehajtását, amely a külföldi szervezetek nyilvántartásbavételét írta elő. A három szervezet a következő volt: a Szűzanya Imabizottság, a Szűzanya Lovagjainak Légája, és a Rózsafűzér Keresztesvitézei. Feladatuk az volt, hogy a kínai katolikusoktól katonai és gazdasági értesüléseket gyüjtsenek az amerikaiakhoz és a Kuomintanghoz való továbbítás végett, s hogy riasztó híreket terjesszenek a helybeli katolikusok között. E két városban sok haladószellemű katolikus nem volt hajlandó együttműködni velük. Ellenkezőleg: tájékoztatták a hatóságokat üzelmeikről.

Szujjüan tartomány egyik katolikus templomában, egy

rádióleadóállomáson kívül, 26 pisztolyt és puskát, továbbá 2 000 töltényt találtak. A rádióleadóállomás egészen 1951 áprilisáig rendszeresen sugározott szét üzeneteket. Most, hogy a kínai hatóságok megkezdték az idegen misszionáriusok kémtevékenységének gyökeres kivizsgálását és aligha folytatják azt az elnéző politikát, amelyet a multban alkalmaztak, tudniillik, hogy csupán kiutasították azokat, akiket szabotázson vagy kémkedésen tetten értek — nyugaton bizonyára ismét nagy lármát csapnak majd, „vallásüldözéssel" vádolva Kínát. Az eddig nyilvánosságra hozott bizonyítékokból kiviláglik, hogy vagy féltucat, egymástól független, rádióleadóállomásokkal és rejtjelekkel jól felszerelt kémszovetkezet működött, amelyeket az egyházak különféle szervei tartottak fenn, s a kínai szárazföldon lévő földalatti amerikai központokból, valamint Makaóból, Hongkongból és Tajvanból irányították őket. Hogy az angolok és amerikaiak a második világháború vége óta bíborosokat, papokat és lelkészeket használtak fel Kelet-Európa ellen irányuló agresszív terveik szolgálatára, azt teljes mértékben felfedték már. Amikor a folyamatban lévő nyomozások befejeződnek, s a bűnösöket bíróság elé állítják, kiderül majd, hogy Kínában is ugyanilyen célokra használták fel őket.

A zsarnok, bandita és amerikai ügynök legfantasztikusabb keveréke a Szinkiang tartományból való Uszman nevű kazah volt. Uzelmeinek a története, amelyet a nyugati sajtó bölcsen elhallgatott, lerántotta a leplet az amerikaiaknak arra irányuló terveiről, hogy koreai mintára Közép-Ázsiában is incidenst provokáljanak, ennek révén amerikai csatlósállamot létesítsenek Szinkiangban. A Tihuában, Szinkiang fővárosában megtartott, bírósági tárgyaláson Uszman vallomása a XX. század derekán űzött amerikai gengszterdiplomácia klaszszikus példájára derített fényt. A szinkiangi báb-vezérjeloltet Kína északnyugati vad vidékein és sivatagjaiban folytatott drámai hajsza után fogták el. Uszman egy vérengző terrorista banda vezére volt. Ez a banda éveken át kénye-kedve szerint fosztogatott és gyilkolt a gyéren lakott Szinkiangban — mindaddig, amíg a Népi Felszabadító Hadsereg nem akadt a banda nyomára. Lépésről-lépésre kiűzték minden szokásos búvóhelyéről, s 1951 elején már-már úgy látszott, hogy végképpen eltűnt.

Február közepén a Népi Felszabadító Hadsereg egyik kislétszámú járőre, a Kanszu és Csinghaj tartományok határán elterülő sivatagos vidéken harcba keveredett egy banditacsoporttal. Rövid lövöldözés után a banditák futásnak eredtek. Néhány katona, köztük Kung Csing-jung, az alakulat kultúrfelelőse, és Liu Hua-lin, az alakulat szakácsa, üldözőbe vette őket és nem tágított a nyomukból. Kung utóbb elmondotta, hogy hamarosan sikerült is elfogniok két bandität. Az utóbbiak — nyilván abban a reményben, hogy ezzel megmenthetik saját életüket — elárulták, hogy az az ember, aki tejfehér arab ménen vágtat a banditák élén, nem más, mint maga Uszman. Kung felpattant csapatja leggyorsabb lovára, s bár fegyvertelen volt, a zsivány után iramodott. A szakács és három más katona minden tőlük telhetőt elkövettek, hogy túlságosan el ne maradjanak tőle, és szem elől ne tévesszék. Kung órákig üldözte a fehér arab paripát a sivatagon át, és lassan-lassan mindinkább megközelítette. Életre-halálra folyó 30 mérföldes versenyfutás után Kung lova lőtávolságba ért. „Uszman leugrott lováról, és két puskalövést adott le rám — mesélte később Kung —, majd amikor tovább vágtattam feléje, és utólértem, megsuhogtatta puskáját és arcomba sujtott vele. Valahogy sikerült elkapnom a puska csövét, mire Uszman lerántott engem lovamról. Elkeseredett viaskodás kezdődött közöttünk: én fegyverét próbáltam kitépni kezéből, Uszman pedig azon igyekezett, hogy kirántsa tőrét. Ennek láttára, öklömmel a hasába csaptam. Mindketten ide-oda gurultunk a földön. Ekkor lóhalálban odaérkezett Liu Hua-lin is, és néhány pillanat alatt ártalmatlanná tettük a bandität." Kungot is, Liut is kitüntették ezért az ügyességért és bátorságért, amellyel legyűrték és elfogták ezt a rendkívül veszedelmes fenevadat.

Április vége felé Uszman vádlottként jelent meg egy nyilvanos bírósági tárgyaláson, amelyre 80 000 ember gyűlt össze Szinkiang minden tájáról. A bíróság elnöke Burhan, a szinkiangi tartományi népi kormány elnöke volt. Uszman elmondta a bíróság előtt, hogyan bérelte fel és szervezte be őt és rablóbandáját az amerikaiak szolgálatába J. Hall Paxton, az Egyesült Államok tihuai konzulja, és hogyan dolgoztak tovább Paxton távozása után Douglas S. MacKiernan alkonzul irányítása alatt. Tövéről-hegyére feltárta a pejtasani „incidens"

minden részletét, amelynek a során Kuomintang-csapatok, helyőrségi parancsnokuk: Szung Hszi-lien tábornok vezetésével, 1947 júniusában megtámadták a Mongol Népköztársaságot, és komoly nemzetközi konfliktust igyekeztek kiprovokálni.

„MacKiernan — mondotta Uszman — azzal a céllal szervezte meg alakulatomat, hogy együttműködjék a Szung Hszi-lien tábornok parancsnoksága alatt álló 5. lovashadosztály egyik ezredével a Mongol Népköztársaság határa mentén lévő különféle helységek megtámadásában.

Az első napon Halajitit támadtuk meg. MacKiernan, aki az egyik közeli dombtetőn térképet rajzolt a terepről, annyira megrémült a Mongol Népkoztársaság határait védelmező csapatok tüzelésének erejétől, hogy kalapját, térképét és távcsövét otthagyva, hanyatt-homlok lerohant a dombról. Nekem kellett utóbb odaküldenem valakit, hogy megkeresse ezeket a tárgyakat és elhozza őket számára. Másnap MacKiernan ismét résztvett több környékbeli hadműveletben. Végül is sikerült elkészítenie térképét, és magával vitte Tihuába."

A Mongol Népköztársaság csapatai visszaverték az amerikaiak irányította Kuomintang-csapatoknak arra irányuló ismételt kísérleteit, hogy átlépjék határaikat. „Miután minden próbálkozásunk kudarcba fulladt — mondta Uszman —, MacKiernan ismét eljott hozzánk, és személyesen adott nekünk parancsot arra, hogy hagyjuk abba a harcot, és vonjuk vissza csapatainkat a Pejtasantól délre fekvő vidékre."

Egy évre rá, MacKiernan és Szung Hszi-lien értekezletre hívták meg Uszmant Tihuába, és közölték vele, hogy „Forradalmi Bizottság" alakult „a kommunizmus, a Szovjetunió és a Három Kerület ellen". (Ez a Három Kerület: a Szinkiang tartománynak a Szovjetunióval határos északnyugati vidékén lévő Ili, Tahcseng és Csenghua, amelyek már a Felszabadító Néphadsereg fennhatósága alatt voltak.)

„Kineveztek engem a bizottság alelnökévé — mondta Uszman a bíróság előtt — s MacKiernan megparancsolta nekem: szervezzek kazah zászlóaljakat, hogy ostromzár alá vegyem velük Csenghuát és a Mongol Népköztársasággal határos területeket. Kémjelentéseket kellett beszereznem, és parancsra várnom, hogy megtámadjuk a Három Kerületet.

Szantajba visszatérve, három kazah zászlóaljat szerveztem meg, s átvettem felettük a parancsnokságot."

1949 tavaszára a Népi Felszabadító Hadsereg gyors előnyomulása Kína minden harcvonalán nagy zavart keltett az amerikaiak között. „MacKiernan többízben is Szantajba sietett, és sürgetett, hogy bővítsem ki csapataimat — folytatta Uszman — ugyanannak az évnek áprilisában pedig J. Hall Paxton, amerikai konzul is Szantajba jött, és tolmács közvetítésével a következőket mondta nekem: «A Kuomintang-vezérek óriási segítséget kaptak tőlünk, de egyedül csak azt érték el vele, hogy amerikai fegyverekkel látták el a kommunistákat, akik ezáltal még jobban megerősödtek. A kommunisták szét fogják zúzni a Kuomintangot. Ilyen körülmények között itt tökéletes, zavartalan egységnek kell uralkodnia a csapatok között. Megbízom önben, hogy helyesen használja majd fel az önnek juttatott amerikai segítséget a kommunisták és a Három Kerület ellen.»"

Paxton ezután lefényképezte Uszmant és családját, személyazonosságának jövendőbeli igazolása végett, s meghagyta a banditának, tartson fenn szoros érintkezést az amerikaiak által megszervezett különféle más terroristákkal, többek között Dzsanimkhánnal és a fehérorosz származású Vaszilij Zvancovval, akit MacKiernan védőszárnya alá vett, és megtanított a rádióleadó készülékek kezelésére. Paxton ezekután hazautazott az Egyesült Államokba, Uszman pedig tovább folytatta fosztogató és terrorista tevékenységét.

„A Népi Felszabadító Hadsereg szinkiangi bevonulása előtt — mondta Uszman — még kifosztottam Csitalt, Fujüant, Fokant, Mulihot és Csangcsit, hogy kellő tőkét és mindenféle készletet halmozzak fel későbbi felkelések céljaira. MacKiernan ezalatt egymagában mintegy 100 fehérgárdista oroszt szervezett meg, hogy kémjelentéseket gyüjtsenek a Szovjetunióról és a Három Kerületről. Állandó érintkezésben állt velem." Az 1949 szeptemberében Pekingben lefolytatott tárgyalások eredményeképpen egész Szinkiang tartomány békés úton felszabadult. Az ottlévő Kuomintang-csapatok MacKiernan nagy megrőkönyödésére letették a fegyvert. Az amerikaiakat újabb nagy csapás érte azokkal a terveikkel kapcsolatban, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete előtt felvessék a szinkiangi „kérdést"; Burhan, a tartomány kormány-

zója, továbbra is helyén maradt, mint a tartományi népi kormány elnöke.

„MacKiernan több mint 100 fehérgárdista orosz zsoldoskatonájával a fujüani hegyekbe menekült, s ott csatlakozott hozzám — folytatta Uszman. — Magával hozta Vaszilij Zvancovot is, rádiófelszerelésével együtt. MacKiernan tanácskozásra hívott össze bennünket — engem, Dzsanimkhan Szultán nevű fiát, Husszient, Szamojlovot, Zvancovot és másokat. A tanácskozáson kidolgoztuk egy jövendőbeli lázadás tervét. MacKiernan azt mondta nekem: «Önnek és Dzsanimkhánnak velem kell jönniök az Egyesült Államokba, ahol az Egyesült Nemzetek Szervezete elé vihetjük a kazah kérdést. Amerika kellőképpen értékelné ezt a lépést, önöknek azonban személyesen jelen kellene lenniök ott, hogy bizonyítékokat szolgáltassanak.»"

Sem Uszman, sem Dzsanimkhan nem volt hajlandó arra, hogy ilyen messzire utazzon. Abban állapodtak meg, hogy három fiatal kazah megy majd MacKiernannal az Egyesült Államokba, ahol ki fogják őket képezni. Uszman, Dzsanimkhan és a többiek pedig tovább folytatják egy lázadás előkészítését Szinkiangban azzal a pénzzel és felszereléssel, amellyel az amerikaiak látják el őket. A terroristák azt a parancsot kapták, hogy fejlesszék ki haderejüket, s álljanak készen arra, hogy meginduljanak, mihelyt kitör a harmadik világháború. MacKiernan és Zvancov ezután felkészültek arra, hogy útrakeljenek, s azt mondták, felderítenek majd egy kibúvó utat Lop-Noron át, arra az esetre, ha a banditáknak biztonságos visszavonulási lehetőségre lenne szükségük.

„Néhány nappal utóbb — mondta a haramiavezér a bíróság előtt — MacKiernan parancsnokságom alá rendelte fehérorosz katonáit, és 3 500 töltényt, 130 ezüst taelt, 6 arany taelt és egy jó lovat adott át nekem. Négy emberemet elküldtem vele, hogy elkísérjék Lop-Norig." Uszman ezután a következő kijelentéssel fejezte be vallomását: „MacKiernan utasítása értelmében Szinkiang felszabadítása után Dzsanimkhánnal és másokkal karöltve fegyveres lázadásokat hajtottam végre."

Fegyveres lázadások alatt Uszman azt értette, hogy lovas hordáival le-lecsapott egy-egy védtelen községre, legyilkolta a férfiakat és a nőket, minden felhasználható holmit elrabolt, felperzselte a falut, és elhajtotta a barmokat. A bíróság ren-

delkezésére álló — még nem teljes — adatok szerint, Uszman és bandája 319 kazah családot irtott ki, és egyéb kisebbségi népekhez tartozó 1 175 embert ölt meg. Sok más gyilkosságot Uszman parancsára hajtottak végre, köztuk a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága három tagjának meggyilkolását is 1942-ben. Egy kazah parasztasszony részletesen elmondta, hogyan rohanták meg Uszman emberei faluját, rabolták el lábasjószágaikat, s hogy erőszakot követtek el a nőkön és késsel felhasították terhes nővérének hasát.

Uszmant halálraítélték, s néhány nappal a bírósági tárgyalás befejezése után kivégezték. A Népi Felszabadító Hadsereg a károsult kazah falvaknak három hónap alatt 30 000 lábasjószágot juttatott vissza, amelyeket Uszman különféle rejtekhelyeiről tereltek ossze. Dzsanimkhánt, Uszman elsőszámú alvezérét már néhány hónappal főnökének letartóztatása előtt fogták el, és ugyancsak kivégezték. A könyv megírásának idején csak Zvancov és még egy-két társa nem került kézre, de az ő napjaik is kétségtelenül meg vannak számlálva. A nagy amerikai cselszövés kudarcbafulladt. Mint Uszman, Dzsanimkhan és az amerikaiak ezer meg ezer más cinkosa Kelet-Európában és Ázsiában saját bőrén tapasztalhatta, a fegyveres segítségre és utánpótlás küldésére vonatkozó amerikai ígérgetések teljesíthetetlenek voltak, s mégha teljesítették is őket, elégtelennek bizonyultak. Az amerikaiaknak az a terve, hogy felvetik a szinkiangi „kérdést" az Egyesült Nemzetek Szervezetében, csúfosan megbukott akkor, amikor Paxtonnak és MacKiernannak még saját bábjaikat sem sikerült rábírniok arra, hogy ráálljanak erre a komédiára. Az amerikai csapatoknak Ázsia legjárhatatlanabb vidékein kellett volna áthatolniok ahhoz, hogy odaérjenek, és maguk köré gyüjthessék a velük cimboráló maroknyi bérencet és hazaárulót. Egyedül Indián és Tibeten át lehetett megközelíteni azt a vidéket. Az amerikaiak számára Szinkiang nem volt oly kedvező fekvésű, mint Korea, ahová már 24 órával azután, hogy bábjaik kirobbantották a háborút, repülőgépen szállíthatták csapataikat és hadfelszerelésüket a kozeli Japánból, s ahol azokat a harctér közvetlen közelében egyenest az Egyesült Államokból jövő hajókról lehetett partra rakni. De még így is keserves csalódás volt számukra az, hogy le kellett mondaniok Szinkiangról, amely Szovjet-Ázsiával és a Mongol

Népköztársasággal közös határai révén oly remek fekvésű inváziós támaszpont lett volna a Szovjetunió ellen.

A Népi Felszabadító Hadsereg néhány kemény csapással szétzúzta Uszman csapatait, s az amerikai „gauleiter"-jelölt, aki oly sokáig garázdálkodott büntetlenül, a nép ítélőszéke elé került. Ahelyett, hogy Szinkiang ásványkincsei az amerikai hadigépezetet táplálnák, a tartomány olaját és egyéb természetadta gazdagságát közös kínai-szovjet vállalatok aknázzák majd ki a két hatalmas szomszéd és Szinkiang népe javára. Szinkiang lakossága nagy szeretettel fogadta a szovjet szakembereket, akik virágzóvá fejlesztik majd a tartományt. A kazahok küldöttségeket menesztettek a Népi Felszabadító Hadsereg parancsnokságához, és megköszönték neki, hogy visszaszerezte lábasjószágaikat, öntözhetővé tette szántóföldjeiket.

A titkos ügynökök és ellenforradalmárok főarcvonalát felgöngyölítették és megsemmisítették. Arcvonalaik koncentrikus körök sorozataként illeszkedtek egymásba, amelyek annál kisebb terjedelműek voltak, minél közelebb estek a középponthoz, de annál nagyobb is volt a jelentőségük. A népi erők — a Csang Kaj-sek hadseregei alkotta külső gyűrűn kezdve — egymásután megsemmisítő csapásokat mértek rájuk. A nyiltan működő Kuomintang-haderőket a tajvaniak kivételével szétzúzták. A Kuomintang-maradványokat, banditákat, kalózokat és gengsztereket legnagyobbrészt felszámolták. A SACO-iskolákban kiképzett titkos ügynökök zömét szintén felszámolták. A hatóságok immár az idegen misszionáriusok tevékenységét is alaposan ismerik.

A népi kormány többé-kevésbbé érintetlenül vette át a Kuomintang közigazgatási apparátusát. Mindenki, aki hajlandó volt helyén maradni, megmaradhatott. A túlnyomó többség valószínűleg megváltoztatta régi nézeteit, s becsületesen dolgozik, hogy munkájával a népet szolgálja. Nem kétséges azonban, hogy akadnak, akik még ma is tudatos Kuomintang-ügynökök, s mások, akik a korlátlan korrupció letűnt világának visszatérésééért epedeznek. A kormány arra serkenti a közhivatalnokokat, hogy időnként életrajzszerű beszámolót írjanak önmagukról és multjukról. Ezt annakidején, amikor a népi kormány szolgálatába állt, tulajdonképpen minden kozhivatalnok megtette már, de nyilvánvaló, hogy sokan

elhallgatták azokat a tényeket, amelyek hátrányosak voltak rájuk nézve. Ismételten lehetőséget adtak nekik arra, hogy helyrehozzák mulasztásukat, s igen elnézően bánnak azokkal, akik becsületesen beismerik multbeli bűneiket. De eljön az idő, amikor azoknak, akik konokul kitartottak hazugságaik mellett, számot kell majd adniok a bevallott, és a valóságban elkövetett cselekedeteik között mutatkozó ellentmondásokról.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy a népi kormány nem egészen két esztendő alatt, Kína belső biztonságának fölöttébb bonyolult problémáihoz mérten óriási haladást ért el az országnak ellenforradalmi elemektől való megtisztítása terén.

KÍNA HARCBAN A HOLNAPÉRT

Mao Ce-tung elnök a következő szavakkal összegezte a mai Kína eddigi teljesítményeit: „Mindez csak a legelső lépés volt egy tízezer lis úton." Jóllehet ez jellegzetesen szerény értékelése mindannak az eredménynek, amelyet máris elértek, nyilvánvaló, hogy valóban hatalmas problémák vannak még, amelyeket meg kell oldani, mielőtt Kína a szocializmus megvalósításának az útjára léphet, a kommunizmusról nem is szólva. Ezek a problémák nem mind Kína elmaradt gazdasági állapotában gyökereznek, némelyiküket külső kényszerítő körülmények idézik elő. A közeljövő legfőbb problémáinak összefoglalása, valamint annak ismertetése, hogyan birkóznak meg némelyikkel, hozzásegítheti az olvasót ahhoz, hogy világosabban lássa a népi Kína jövendőbeli fejlődésének útját.

Az egyik felmerülő probléma, s egyben sok más probléma megoldásának a kulcsa is: a nemzeti biztonság kérdése, vagyis Kína határainak biztosítása és védelme. Az 1951 májusában Tibet képviselőivel kötött egyezmény Tajvan kivételével, egész Kínát a népi kormány uralma alatt egyesítette. Nem kétséges, hogy előbb-utóbb Tajvant is felszabadítják és sem az Egyesült Államok 7. flottája, sempedig azok a dollármilliárdok, amelyeket az amerikaiak ebbe a szigetbe ölnek, nem mentik meg Csang Kaj-seket és amerikai tanácsadóit attól, hogy a tengerbe sopörjék őket. A népi Kína nem engedheti meg magának, hogy Kuomintang-kézen hagyja ezt a támaszpontot, amelyről Csang Kaj-sek amerikai kiképzésű pilótái amerikai repülőgépeikről könnyűszerrel bombázhatják a szárazföldet, s ahonnan Csang Kaj-sek a maga titkos ügynökeit irányítja. Mindaddig, amíg Tajvan a Kuomintang kezében marad, örökösen fennforog egy fegyveres visszatérési kísérlet veszedelme. Mindaddig, amíg el nem űzik Csang Kaj-seket Tajvanból, Kuomintang-kijárók állandóan arra ösztökélik majd az imperialistákat, hogy amerikai támogatással megtámadják a népi Kínát.

Mao Ce-tung Dzsan Guo-zsouval, a munka hősével beszélget

A népi Kínában is legdrágább kincs a gyermek. Egyre több korszerűen felszerelt napközi otthon áll a dolgozók gyermekeinek rendelkezésére

A vízszabályozási munkálatok során Simantannál egy kvarchegyen keresztül vágnak utat a Huaj számára

A Huaj-folyó szabályozásánál 183 millió köbméter földet mozgattak meg néhány hónap alatt ásóval, kapával és a képen látható kosarakkal

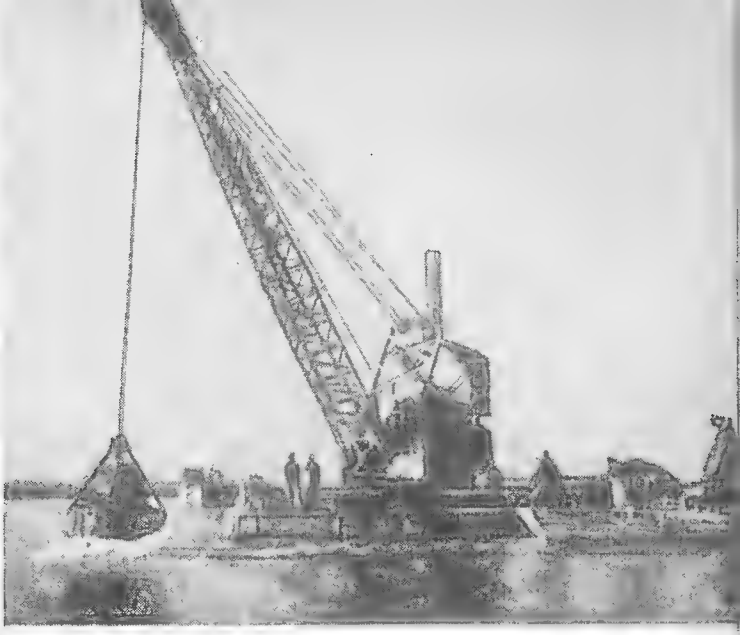

A Huaj szabályozásánál használt fenékkotrógép

1949-ben, hogy Dél-Kína felszabadítását meggyorsítsák, a Huaj-folyón lévő híd mellett a legrövidebb idő alatt egy ideiglenes vasúti hidat építettek

A vízszabályozási munkálatok dolgozói faliujságjaikon vitatják meg a nemzetközi helyzetet és a munka kérdéseit

Munka után kultúrcsoportok szórakoztatják a folyó szabályozásánál dolgozó munkásokat és parasztokat

Egy kínai parasztcsalád boldogan szemléli a földhözjuttatást igazoló okmányt

Kínában gyorsan terjed a kölcsönös segítség brigádok mozgalma. A pekingkörnyéki Liulang falu dolgozó parasztjai is kölcsönös segítség brigádokba tömörülve végzik el a föld művelésével kapcsolatos munkálatokat

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek kiváló minőségű gyapotot termesztenek

A csingtaói állami kertészet betakarítja a gazdag gyümölcstermést

Ujságolvasás egy falusi téli iskolában

Előadás a pekingi Népi Egyetemen

Mao Ce-tung a Kínai Népköztársaság kikiáltásának 2. évfordulója alkalmával, 1951 október 1-én rendezett ünnepségeken a díszemelvényről megtekinti a felvonulást

A Népi Felszabadító Hadsereg tengerészeinek felvonulása a Kínai Népköztársaság kikiáltásának 2. évfordulóján rendezett pekingi ünnepségen

Hajnan szigetének felszabadításakor a Népi Felszabadító Hadsereg — Csang Kaj-sek amerikaiak által felszerelt légi és tengeri túlereje ellenére — megmutatta, hogy alaposan megtanulta a partraszállás művészetét. Tajvan felszabadítása az amerikai tengeri és légi haderő közbelépése következtében kétségtelenül nagyobb nehézségekkel járna. Ennek ellenére hacsak Csang Kaj-sek önként le nem mond a kínai csapatok mégis át fognak kelni a tajvani tengerszoroson, és ismét egyesítik Tajvant az anyaországgal. Tajvan népe sokáig és keményen harcolt a japánok és a Kuomintang ellen, s egészen bizonyos, hogy ott is, akárcsak Hajnanban, az egész lakosság — Csang Kaj-sek és a Kuomintang maroknyi maradványa kivételével — lelkesen támogatná a Népi Felszabadító Hadsereg partraszállását. Mivel a kuomintangista-amerikai együttműködéssel elválaszthatatlanul együttjár a nagyszabású korrupció és a helybeli lakosság elnyomása, Tajvanban az idő nem Csang Kaj-sek, hanem a Néphadsereg javára dolgozik.

Koreában a kínai önkéntesek derekasan védelmezik Kína kapuját, és kellőképpen értésükre adták az imperialista haderőknek, hogy a mai Kína nem a mandzsu urak Kínája többé. Az amerikaiak megleckéztetése — azok a csapások, amelyeket egy legmodernebb fegyverekkel és technikai vívmányokkal felszerelt, tengeri és légi túlerővel, korlátlan tank és tüzérségi utánpótlással rendelkező hadseregre olyan csapatok mértek, amelyek hátukon hordozták fegyverüket és utánpótlásukat, és minden látható utánpótlási vonal nélkül, példátlan hősiességgel harcoltak — komoly figyelmeztető volt mindazoknak az imperialista hatalmaknak, amelyek abba a tévhitbe ringatják magukat, hogy könnyűszerrel rést üthetnek Kína határain.

Az amerikaiak a koreai harcok első évében nagyobb veszteségeket szenvedtek, mint 1942-ben a csendesóceáni háború első esztendeje során. Saját adataik szerint Koreában 80 000 ember veszteségük volt, azzal az 53 000 főnyi veszteséggel szemben, amely a csendesóceáni harcok első évében érte őket. Itt 11 000 katonájuk esett el, a Csendes-óceánon annakidején pedig mindössze 7 000. Súlyban kétszerannyi hadianyagot szállítottak Koreába, mint akkoriban az egész csendesóceáni hadszíntérre. Ennek ellenére, a koreai harcok

— Amerika történelmében a negyedik legköltségesebb háború — egy év után ugyanott folytak, ahonnan kiindultak: a 38. szélességi fok körül. Az amerikai imperialisták kénytelenek voltak belemenni a fegyverszüneti tárgyalásokba, de támadó terveikről nem mondtak le.

Az Egyesült Államok pilótái, akik megkíséreltek behatolni Kína légiterébe, hamarosan azt tapasztalták, hogy a kínai önkéntesek a levegőben is éppoly jól harcolnak, mint a földön. Ezek az önkéntesek vállvetve a koreai néphadsereggel, megfékezték az Egyesült Államok Kína elleni agressziójának kibontakozását.

Kína le akarja szerelni 5 millió főnyi hadseregét. Haza akarja hívni önkénteseit Koreából, s leszerelt katonáit ismét a termelőmunkába akarja állítani. Meg akarja oldani külső biztonságának problémáit, mégpedig a lehető leggyorsabban, hogy minden erejét a gazdasági építésre összpontosíthassa. Meglepő tény azonban, hogy a koreai háború még így is kevésbbé érintette Kína gazdasági életét, mint a nagy mértékben iparosított Egyesült Államokét. A tervgazdálkodásnak, Kína népgazdasága rohamos fejlődésének, valamint annak a lelkesedésnek az eredményeképpen, amellyel a „Segítsd meg Koreát, állj ellen az amerikaiaknak!"-mozgalom során az egész kínai nép nekilátott a termelés fokozásának, és nyilvános gyüjtés révén gondoskodott a koreai önkéntesek anyagi szükségleteinek fedezéséről, az önkéntes csapatok fenntartása csak csekély mértékben terhelte meg az ország gazdasági életét. Nem emelték, hanem csökkentették az adókat; a fogyasztási cikkek mind nagyobb mennyiségben, és mind olcsóbb áron kerültek piacra, a külkereskedelem állandóan növekedett, a pénz pedig értékállóbb lett, mint valaha is volt Kína újabbkori történelme folyamán. Szakadatlan dolgoznak azon, hogy valóra váltsák egy nehézipari bázis felépítésének tervét, s a nagyszabású árvízvédelmi és víztároló munkálatokkal hamarabb készülnek majd el, mint ahogy tervezték. Észak-Korea megrohanása az amerikaiak által, óriási felháborodást és hazafias lelkesedést keltett, s ez a lelkesedés a termelés terén is konkrét eredményekkel járt. Ezzel hathatósan meggyorsítják az ipari fejlődés folyamatát és lehetővé teszik az ország határainak megvédelmezését, a békebeli termelési terv túlteljesítését. Egy félmilliárd ember öntudatra ébredésének

következményei a legmesszebbmenő várakozásokat is felülmúlták. Azokat a tervelőirányzatokat, amelyek elkészítésük idején túlzottan optimistáknak látszottak, fel kellett emelni s még ezeket az új előirányzatokat is túlszárnyalták, mihelyt a kínai nép nekigyürkőzött a munkának.

A belső biztonság kérdéséhez, amint azt az előző fejezetben ismertettem, éppoly erős kézzel nyúltak hozzá, mint a határok biztonságának kérdéséhez. Miután befejezték az első nagy hadjáratot, a Kuomintang-maradványok, banditák és titkos ügynökök ellen, a belső biztonság feladatának túlnyomó részét bátran rá lehet bízni a munkás- és parasztmilíciára. Ez a milícia a rendőrség legdemokratikusabb fajtája, és mindennél beszédesebb bizonyítéka a kormány és a nép egymás iránt való kölcsönös bizalmának. Kína történetében eddig sohasem akadt még olyan kormány, amely fel merte volna fegyverezni a népet, a népi Kínában ellenben minden falunak megvan a maga fegyveres alakulata, amelyet a nép választ meg a nép szolgálatára; ezt a rendszert most kiterjesztik a városokra is. Érdekes volna látni, hogy mit tennének a parasztok és munkások a Fülöp-szigeteken, Indiában, a Középkeleten, Franciaországban és Olaszországban, ha saját fegyveres alakulataik lennének. Egy-kettőre elsöpörnék mai uraikat és azokat a kormányokat, amelyek támogatják azokat.

A belső biztonság kérdése szorosan összefügg a tajvani és a Kína határain kialakult helyzettel. Amikor az amerikaiak megindították támadásukat Korea ellen, s bérenceik azt híresztelték, hogy az amerikai csapatok hamarosan benyomulnak Kínába, az ügynökök tevékenysége fokozódott. Az amerikai kudarcoknak és a hazafias mozgalom fejlődésének láttára sok ügynök beadta a derekát. Némelyek önként jelentkeztek a hatóságoknál, mások elhagyták fegyvereiket és rádiókészülékeiket az országutakon vagy a szántóföldeken, nehogy lakásukban találják meg azokat. Az egyik megyében ahol tíz ügynököt tettenértek és kivégeztek, 300-an önként jelentkeztek a rendőrségen.

A volt földesurak számára Tajvanból és Japánból sugárzott amerikai-Kuomintang propagandának az a lényege, hogy a „felszabadítás" küszöbön áll, s a birtokuktól megfosztottak az amerikai és Kuomintang-fegyverek jóvoltából hamarosan visszakapják majd vagyonukat. A koreai háború alakulása

következtében ez a mese már nem nagyon talál hitelre a volt foldesurak korében sem.

Kína nemcsak hogy békességben akar élni a tőkés országokkal, kereskedni is akar veluk. Igaz, hogy nem a régi feltételek mellett. Ragaszkodik ahhoz, hogy ez a kereskedelem egyenjogúságon alapuljon, de igen hasznos árucserét kínál fel. A népi Kína nem lesz többé a coca-cola, a Parker-töltőtollak és nylonharisnyák dömping-piaca, de készpénzes vásárol nehézipari gépeket, vasúti vágányokat, villamossági felszereléseket, vegyiszereket és egyéb olyan cikkeket, amelyekre iparosítási tervének végrehajtásához szüksége van. Az effajta árukra hosszú éveken át vevő lesz még. Ezidőszerint Kína termelése 90 százalékban mezőgazdasági, s mindössze 10 százalékában ipari. Ahhoz, hogy lehetővé tegyék a szocializmus felépítését, meg kell változtatni ezt az arányt, mégpedig olymódon, hogy a termelésben az iparé legyen a döntő súly, ugyanakkor pedig nagy mértékben fokozni kell a mezőgazdasági termelést is. Akkora terjedelmű országban, mint Kína, ez óriási méretű ipari beruházásokkal jár. A Kínával folytatott kereskedelem révén évek hosszú során át lehetne teljes mértékben foglalkoztatni az angol, amerikai és ausztráliai ipar széles szektorait. Kína arannyal, fontos nyersanyagokkal, mint például tungsztennel (amelynek a világon egyik legnagyobb termelője) és egyéb fontos nyersanyagokkal, gyapottal, selyemmel, tungaolajjal és sokféle élelmiszerrel fizethetné meg ezeket az iparcikkeket. Az imperialisták azonban úgy látszik nem tudják megszokni azt a gondolatot, hogy fizessenek olyan árukért, amelyeket a multban ingyen kaptak vagy rabolhattak.

1950-ben Kína kereskedelme a tőkés Nyugattal az ország külkereskedelmének jóval több mint a felére rúgott. A Nagybritanniával, Hongkonggal és az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem egymagában is 44 százaléka volt az összkülkereskedelemnek. Ebből 23 százalék jutott az Egyesült Államokra. Nem Kína hibája, hogy mindez most teljesen megbénult.

Anglia és Amerika úgy járt, mint a mesebeli kutya, amely elesett még attól a csonttól is, amely a szájában volt már, mert mohóságában egy másik után kapott, amely — mint utóbb kiderült — az elsőnek az árnyéka volt csupán. Kína, utolsó háború előtti esztendejében (1936-ban), külkereskedel-

mének 22,54 százalékát az Egyesült Államokkal, 17 százalékát Nagybritanniával és Hongkonggal bonyolította le, s mindössze 0,35 százalék jutott a Szovjetunióra. Abban az időben az angolok ellenőrizték Kína vámügyeit. A második világháború alatt az amerikaiak teljesen hatalmukba kerítették a Kuomintangot és a kínai piacot. A polgárháború pénzelése fejében valósággal külkereskedelmi monopóliumot kaptak, úgyhogy 1946-ra az Egyesült Államoknak Kínával folytatott kereskedelme a kínai külkereskedelem 53,10 százalékára rúgott már, a vámügyek élére pedig amerikai ellenőrt neveztek ki. Ez az 53,10 százalék nem foglalta magában a hadianyagszállítmányokat. Nagyobbára a Csendes-óceán térségében szerteszét lévő katonai raktárakból kimustrált és áron alul piacra dobott mindenféle fölösleges holmit szállítottak az amerikaiak ajakrúzstól kezdve coca-cola üzemfelszerelésekig, de semmi olyant, ami talprasegíthette volna Kína tönkrejutott gazdaságát.

1949-re, amikor Kína nagy területei felszabadultak már a Kuomintang uralma alól, a helyzet megváltozott. Amerika részesedése az ország külkereskedelméből 24,46 százalékra, vagyis csaknem az 1936-os arányra esett vissza, Hongkongé és Nagybritanniáé 35 százalékra szökött fel, a Szovjetunió pedig 7,76 százalékkal, a harmadik helyre tört előre. 1950-re a Szovjetunió már túl is szárnyalta az Egyesült Államokat, mégpedig 23,36 százalékkal 23 százalékkal szemben. 1951-ben az amerikai bojkott és az Egyesült Nemzetek Szervezetében keresztülhajszolt vesztegzárhatározat következtében, az Egyesült Államokkal és Nagybritanniával folytatott kereskedelem elapadt, a Szovjetunióval lebonyolított kereskedelem ellenben a tervek szerint az 1950. évi mennyiség kétszeresére növekszik, a hitelkeretben szállított árut nem is számítva. A nyugati hatalmak jó üzletet mulasztottak el, amit — kivált Anglia — nem igen engedhetnek meg maguknak. Ámde már 1948-tól fogva nyilvánvaló volt, hogy Amerika el van tökélve arra: nem engedi meg Angliának, hogy bármiféle kereskedelmi hasznot is húzzon a Csang Kaj-seket támogató amerikai politika kudarcából. Amerikai parancsra 1951-ben Anglia is megszakította a kereskedelmi kapcsolatait Kínával.

A felszabadulás óta Kína kereskedelmének jellege és terjedelme teljesen megváltozott. Az 1950-es év áruforgalom tekintetében rekordesztendő volt, s rekord volt azért is, mert

Kína kereskedelmi mérlege — 73 év óta elsőízben — aktív volt. Kivitele 52,23 százalékot, behozatala pedig mindössze 47,77 százalékot tett ki. 1946-ban, a kínai kereskedelem fölötti abszolút amerikai uralom évében a deficit 472 450 000 dolláros csúcspontot ért el. 1950-ben ellenben a kereskedelmi mérleg 120 000 000 dollár többlettel zárult. A behozatal azelőtt 50 százalékában fogyasztási cikkekből, élelmiszerből, pamutkészáruból, dohányból és luxuscikkekből állt, valamint más olyan árucikkekből, mint például szén, búza és épületfa, amelyeket Kína saját forrásaiból teremthetett volna elő. 1936-ban a kész- és félkészáru, a dohány és az élelmiszer az egész behozatal 90 százalékára rúgott s e készáru kozott nem volt semmiféle olyan felszerelés, amely Kína iparának felépítését szolgálta volna. 1950-ben a behozatal 70 százaléka nélkülözhetetlen nyersanyagokból, gépekből, ipari vegyszerekből és az ipari termeléshez szükséges gumiból tevődött össze. A legnagyobb tételt (18 százalék) a textilgyárak ellátásához szükséges gyapot alkotta.

A felszabadulás után egyetlen esztendő alatt kedvező kereskedelmi mérleget teremteni, nem kis teljesítmény volt. 1926 és 1936 között az átlagos deficit 152 830 000 dollárra rúgott, akkora összegre, amelyet nehéz volt ellensúlyozni, amikor Kínának nem volt joga ahhoz, hogy vámokat vessen ki vagy szedjen. 1951-re, a külkereskedelem már igen egészséges alapokon nyugodott: Kína 1950 végén és 1951 elején jelentős kereskedelmi egyezményeket kötött csaknem valamennyi népi demokratikus országgal. Hogy milyen magatartást tanúsítanak a szocializmus országában és a népi demokráciákban a kereskedelem terén, azt érdekesen világítja meg az a tény, hogy a Szovjetunió, 1950-ben, amikor Kínának sürgős szüksége volt cseppfolyós üzemanyagra és ipari felszerelésekre, leszállított áron adott el petróleumtermékeket, s az ipari felszereléseket is 20 százalékkal a világpiaci árak alá csökkentette.

Az aktív kereskedelmi mérleg, a Szovjetunióval való kereskedelem rohamos fejlődése, valamint a belső költségvetés egyensúlybahozása révén, amit a legutóbbi történelem során elsőízben sikerült elérni, Kína gazdasági élete most szilárd alapokon nyugszik. A pénz stabilizálása alig hat hónappal a felszabadulás után, kimagasló teljesítmény volt. A

rohamos infláció következtében, a Kuomintang idejében az árak — 1937 és 1948 között — hatmilliószorosukra emelkedtek. A Kuomintang-uralom utolsó éveiben azzal, hogy egy hétre visszatartották a béreket, tönkretehették a munkást. Szombaton már csak egytizedrészét vásárolhatta annak az amúgy is csekély árunak, amelyet béréért az előző hétfőn vásárolhatott volna. Csang Kaj-sek hagyta, hogy a gazdasági élet teljesen megbénuljon, s minden erejét a polgárháborúra összpontosította. Ahelyett, hogy több élelmiszer vagy gyapot termelését segítette volna elő, több bankjegyet nyomatott, vagy hozatott be Amerikából. Még azt a légiflottát is, amely a háború alatt Indiából, a Himalája hegycsúcsai fölött átrepülve, nagy emberélet és repülőgép veszteség árán látta el az országot a szükséges anyagokkal, Amerikában nyomtatott bankjegyekkel terhelték. Így lehetett csak lépést tartani az inflációval. 1949 októberében kiáltották ki a Népköztársaságot. 1950 márciusára megállították a szédületes inflációt. Az árak azóta is állandóan egyazon szinten maradtak, s inkább csökkenésre, mint emelkedésre hajlanak. Jól megszervezték a termelést, s a kormány elegendő árukészletet tudott előteremteni ahhoz, hogy a megígért mennyiségben a béreknek és fizetéseknek megfelelő áron lássa el gabonával, olajjal, sóval, szénnel és textilneművel a dolgozókat. Amikor a spekulánsok visszatartották a rizskészleteket Sanghajban, hogy felhajtsák az árakat, a kormány olcsó áron piacra dobott néhányezer tonna rizst, s erre a megrémült kereskedők sietve megnyitották raktáraikat. Amikor Kantonban visszatartották a textilárut, a kormány textilárut küldött oda, s a hivatalos árak folytonos csökkenése arra kényszerítette a kereskedőket, hogy eladják portékájukat, mielőtt még az árak tovább zuhannak. Egyszer, amikor szűkében voltak a cukornak, s a spekulánsok árukészleteket halmoztak fel, a kormány egy-két hajórakomány kubai cukrot vásárolt, s már arra a hírre is, hogy a szállítmány útban van Kína felé, néhány nap alatt bőséges mennyiségű cukor került piacra.

Kína gazdasági élete az amerikai bojkott és az azt követő blokád ellenére egészségesebb, mint Angliáé, az Egyesült Államoké és a kapitalista világ többi országáé. Nincs infláció, a fegyveres erők költségeit az ország részben önkéntes jegyzések révén minden különösebb megerőltetés nélkül viseli, a

szociális programot minden változtatás nélkül hajtják végre. Az iskolák, kórházak, lakóházépítkezések, a közoktatás, munkásbiztosítás és a nyugdíjellátás költségvetését nem nyirbálták meg (mint például Angliában). Nem halmozódnak fel adósságok jövendő nemzedékek terhére. Az emberek hónapról hónapra bőségesebben táplálkoznak és jobban öltözködnek, több könyvet kapnak kezükbe, s mind többen tanulnak meg írni-olvasni. Vajjon hogyan lehetséges mindez ily rövid idő alatt, csaknem 23 évi szakadatlan polgárháború és Japán ellen vívott külháború után? Csakis a kínai nép bámulatos egysége és lelkesedése révén, a kommunista párt nagyszerű vezetésével vált mindez lehetővé.

Ez az egység nemcsak a munkások és parasztok egysége, akikről az előző fejezetek során elmondtam, hogyan jutottak el a felszabaduláshoz, hanem széles nemzeti egység. A Kínai Népi Politikai Tanácskozó Testület által elfogadott Közös Program értelmében, amely alkotmányul szolgál a népi Kínának mindaddig, amíg meg nem választják az alkotmányozó nemzetgyűlést, helyet biztosítanak az országban a társadalom minden rétegének. A kereskedők és a tőkések közreműködését is szívesen látják, sőt még a volt földesurakat is bátorítják, ha ezek vagyonukat és képességeiket termelő vállalkozások szolgálatába állítják. A Közös Program 26. cikkelye leszögezi, hogy a gazdasági építés alapelve: „Fejleszteni a termelést, és virágzó gazdasági életet teremteni a közérdekkel és a magánérdekekkel egyaránt számot vető, mind a munka, mind a tőke igénybevételére alapuló, a várost és a falut egymás kölcsönös megsegítésére serkentő, és Kínának a külfölddel való áruforgalmát fokozó politikával... Ilymódon az állami gazdasági szektor vezetése alatt, a népgazdaság minden tényezője tevékenyen hozzájárulhat a munka kellő megosztásához és összehangolásához, és kiveheti a maga részét az egyetemes népgazdaság fejlődésének előmozdításából."

Az imperializmussal szövetkező bürokratikus kapitalizmus korszakában, a Kuomintang-uralom idején a kínai tőkések és gyárosok jelentős része megsínylette az imperialista elnyomatást. Az idegen vámellenőrzés következtében iparukat nem részesítették védelemben, esztelen és előreláthatatlan adókkal sujtották őket, s mindenütt korrupcióba ütköztek. Ha

valaki jövedelmező ipari üzemet fejlesztett ki, ki volt téve annak, hogy valamely „állami" vállalathoz csatolják, amely valójában valamelyik Kuomintang-korifeus magánvállalata volt. (Csang Kaj-sek két sógora: T. V. Szung és H. H. Kung, valamint a Csen-testvérek csaknem valamennyi jelentős ipari üzemet kezükbe kaparintották, effajta „állami" vállalatok formájában, a vállalati adminisztráció költségeit az adópénzekből fizették, hasznuk ellenben a négy család bankszámlájára folyt be.)

Ma nincs többé korrupció, az adórendszert észszerűsítették s a kormány — részben kölcsönökkel, részben állami megrendelésekkel — hathatósan támogatja a gyártulajdonosokat, mindaddig, amíg termelésük előmozdítja a népgazdaságot. A magánkereskedelmet is serkentik és hitelekkel támogatják. A kereskedők és gyárosok képviselői résztvettek a Közös Program kidolgozásában. Részvesznek a politikai életben s küldötteik tagjai a Népi Tanácsnak. Mindez nem vonatkozik azokra a — kisebbségben lévő — komprádor kereskedőkre, akik nem voltak egyebek, mint az imperialisták ügynökei, és még most is sóvárognak korábbi „előkelő" lakájszerepük után. Az utóbbiak egy része még mindig abban reménykedik, hogy az amerikaiak „felszabadítják" majd őket.

A népi Kínában ötféle gazdasági kategória van. Az egész bankrendszer, valamint a nehézipar és a nyersanyagforrások zome állami kezelésben van. Ez mintegy 30 százaléka az egész népgazdaságnak. A tartományok és városok községi tulajdona körülbelül 10 százalékra rúg, s főként közművekre, valamint egyes könnyűipari üzemekre összpontosul. A vegyes köz- és magánvállalkozásokat, amelyeknek a részvényei felerészben az állam, felerészben a magántőke kezében vannak, ösztönzik, hogy lekössék velük a falusi és kisvárosi magántőkét, és a közérdek szolgálatába állítsák azt. Az effajta vállalkozások olyan könnyűipari üzemekre koncentrálják tevékenységüket, amelyek az illető körzet helyi szükségleteinek kielégítésére alkalmasak. Többek között téglagyártással, továbbá cserép- és porcelánedény, bőráru és különféle egyéb fogyasztási cikkek gyártásával foglalkoznak. Mind a költségekben, mind a haszonban egyenlő arányban osztoznak. A félig köztulajdonban, félig magántulajdonban lévő vegyes vállalatok az ország

gazdaságának nem egészen 10 százalékát teszik ki, de mindinkább szaporodnak. A szövetkezetek — számszerint körülbelül 47 000, együttvéve 3 millió taggal — vidéken a legerősebbek, s főként áruelosztással foglalkoznak; ezenkívül a könnyűipar területén is megindult a szövetkezeti mozgalom (1951 derekán már 1 321 kisipari termelőszövetkezet működött, összesen 264 000 kisipari munkással.) A szövetkezetek a gazdaság mintegy 10 százalékát ölelik fel. A magánvállalkozás — a legnagyobb kategória valamennyi között — 40 százalékra rúg, amely az ipar és a kereskedelem különféle ágaira oszlik.

Az állam ellenőrzi és irányítja az általános tervgazdálkodást, s a terv keretében termelt áruk számára biztos piacról gondoskodik. A magánkézben lévő ipar nagyrésze most csakis állami megrendelésekre dolgozik. A nyersanyagot az államtól vásárolja szabott áron, s a készáru számára biztosított piaca van, ugyancsak szabott áron. Kína iparát mostani színvonalának legalább hatszorosára kell fejleszteni ahhoz, hogy elérje a mai mezőgazdasági termeléshez viszonyított 60:40 százalékos arányszámot, amelynek megvalósításában a magánipar is segítséget nyujthat. A mezőgazdasági termelés jelenlegi növekedésével számotvetve azonban az ipari termelést valójában legalább tízszeresére kell fokozni. A magánvállalkozásnak, amennyire csak lehetséges, kizárólag termelő célokat kell szolgálnia. A szövetkezeteknek az áruelosztás terén való fejlődése révén a tőkét eltérítik a spekulációs kereskedelemtől. A kereskedelmi szövetkezetek fontos szabályozó szerepet töltenek be, egyfelől azzal, hogy a fogyasztó számára leszorítják az árakat, másfelől azzal, hogy az őstermelő számára a lehető legmagasabb árakat biztosítják. Az állam, a maga árutartalékaival és a hitelügy ellenőrzésével hozzásegítheti a szövetkezeteket ahhoz, hogy kellő árumennyiséget dobjanak piacra, vagypedig előre megvegyék a termést, valahányszor az áruhiány vagy fölösleg következtében árhullámzások veszélye fenyeget. Az állami, a vegyes és a szövetkezeti szektoron keresztül az állam rajta tarthatja ujját az ország gazdasági ütőerén, megakadályozhatja a spekulációt, és biztosíthatja, hogy a fogaskerék minden egyes foga valóban hozzájáruljon a rohamosan fejlődő gazdaság gépezetének forgatásához.

A népi kormány legfőbb napi problémája: a nép kellő táplálása és felruházása, valamint az egészségéről való gondoskodás.

1950-ig Kína 300 esztendőn át mindig gabonabehozatalra szorult, s ez a tétel még 1949-ben is egész behozatalának 20 százalékára rúgott. 1950 emberemlékezet óta a legsúlyosabb árvizek esztendeje volt. Millió és millió hold föld vetése pusztult el, s mégis: a nép abban az évben jobban táplálkozott, mint 1936 óta bármikor, holott nem importáltak semmi gabonát, sőt: 1 millió tonna rizst ajánlottak fel Indiának. Ezt az eredményt a polgárháború alatt a felszabadított területeken foganatosított árvízelhárító intézkedések, az 1950-ben végrehajtott árvízvédelmi munkálatok, a földreform szülte lelkesedés, valamint a régebben felszabadított területek nagyobb terméshozama tették lehetővé, ahol a kölcsönös segítség brigádok megjavították a termelési módszereket. 1950-re, már nem kevesebb mint 10 millió holdon felüli — rendszerint elárasztott — területet tettek megművelhetővé, tehát sokkal nagyobb területet, mint amekkorát az árvíz abban az esztendőben sújtott. A termés, az árvíz ellenére, 120 000 000 tonnára rúgott, ami elegendő volt arra, hogy Kínában minden férfinak, nőnek és gyermeknek háromszor napjában fél-fél font gabonából, illetve rizsből készült étel jusson — s még az Indiának adott egymillió tonnára is telt belőle. Pedig ez még csak a kezdet kezdete. Az 1951-ben végzett árvízvédelmi munkálatok a becslések szerint Kína egész megművelhető földterülete egyhetedrészének a termését óvják majd meg, amely 60 000 000 ember ellátására elegendő. Azt a vizet, amely azelőtt elárasztotta ezt a területet, hamarosan öntözésre lehet majd felhasználni, ami sok millió hold szántóföldön megkétszerezi majd a rizs és a búza terméshozamát. A népi Kínának nincs többé élelmezési problémája. Élelmiszer-importáló országból immár élelmiszer-exportáló országgá vált, amelynek exportálható feleslege évről-évre mindinkább szaporodik. Ahogy végrehajtják a földreformot, és megszervezik a kölcsönös segítség brigádokat, a termelés holdanként is megfelelő arányban növekszik. 1950-ben az aratásig már félig elvégezték a földreformot; 1951 végére, az ország háromnegyed részére terjed ki, 1952-ben pedig teljesen befejeződik. A földreform minden egyes lépése évenként millió és millió tonna gabonát-

val gyarapítja a termést. A kínai nép ma jobban táplálkozik, mint valaha és táplálkozása évről-évre javul majd.

A nép felruházásához kellő gyapottermésre van szükség. Kína népmilliói egész évben pamutruhát viselnek. Nyáron pamutinget és pamutnadrágot, férfiak, nők egyaránt, télen pedig gyapottal bélelt, tűzött pamutkabátot és nadrágot. A Kuomintang-uralom idején elhanyagolták a gyapottermesztést. A gyapotot Amerikából importálták, a kínai textilkészárut pedig kivitték külföldre. A komprádor burzsoák, feleségük és ágyasaik selyemruhákban pompáztak, ugyanakkor pedig a néptömegek rongyokban jártak. A Kínában termesztett gyapot, amint azt az amerikai gyapotügynökök hangoztatták, túlságosan rövidszálú volt a sanghaji textilgyárak számára. A népi Kína változtatott ezen. Kiderült, hogy a kínai gyapot kellő növénykeresztezéssel éppoly jó, mint az Amerikából importált legjobb minőségű gyapot. 1950-ben már csaknem elegendő gyapotot ültettek ahhoz, hogy kielégíthessék a nagymértékben megnövekedett helyi keresletet. 1951-ben a termés 60 százalékkal felülmúlja majd a háború előtti legjobb termést és bőségesen fedezi Kína szükségleteit. 1950-ben a gyapot a legnagyobb tétel volt valamennyi importáru között, 18 százaléka az egész behozatalnak. Ekkor Amerika megszüntette a szállítást abban a reményben, hogy ezzel megbénítja Kína textiliparát. 1951-ben sok gyár valóban leállt, de csak egy hónapra: a készletek kimerülésétől az új termés piacra kerüléséig terjedő időre. Amerika most már mindörökre elvesztette kínai gyapotpiacát, mert a népi Kína nemcsak hogy eleget termel saját szükségleteinek fedezésére, de exportálható feleslege is lesz hamarosan.

A gyapottermesztés terén elért meglepő sikeren túl most egy újfajta rostot is kezdtek termelni — mégpedig nagy arányokban — a sásszerű ramie növényből. Ennek a kultúrának kifejlesztése forradalmasítani fogja a textilgyártást és Kínát az egyik legnagyobb finomminőségű textil-készárut exportáló országgá lépteti majd elő. A ramie a legsilányabb talajon is megterem, ennélfogva egyetlenegy hold rizs vagy búzaföldtől sem kell megfosztani a népgazdaságot, termése pedig 12-szer akkora, mint a gyapoté. Szála 13—15 centiméter hosszú, csaknem olyan finom, mint a selyem, s rugalmassága 8-szor akkora, mint a gyapoté vagy a selyemé.

Kifejlesztése egy kínai tudós, dr. Jung Jün-ho asszony érdeme, aki Csungkingban 14 évig dolgozott egy vegyi eljáráson, hogy a ramie-rostokat ipari célokra alkalmassá tegye. Az amerikaiak tudták, hogy ezen dolgozik, és 1947-ben csillagászati összeget kínáltak fel neki, hogy az Egyesült Államokba menjen. Ő azonban inkább Kínában maradt, hogy hazáját szolgálhassa. 1949-ben Csungking felszabadult, dr. Jung asszonyt kinevezték a Textilipari Minisztérium műszaki tanácsadójává, s minden lehető segítséget megadtak neki kutatásai folytatására. 1950-ben végre rájött arra az eljárásra, amely lehetővé teszi a mézga kivonását a rostokból és rendkívül finom, selymes fonallá változtatja őket, amely közönséges pamuttextilgépeken is felhasználható. Az amerikaiak már régóta felismerték a ramie felhasználásának lehetőségeit, de vagy lemondtak róla a mézgakivonás nehézségei miatt, vagypedig szántszándékkal hátráltatták termesztését a gyapotültetvényesek érdekében. A multban a paraszt kézművesek halászháló-, kötél- és daróczsák-készítésre használták a ramie-t. 1951-ben, a ramie-termés akkora lesz már, hogy — a becslések szerint — mintegy 400 millió yard igen finom, vászonszerű textilanyag gyártására lesz már elegendő, amely kiválóan alkalmas női ruha, ing, öltöny, abrosz, függöny és más effajta cikkek készítésére.

Ma Kínában minden ember új ruhát visel. Olyasmi ez, ami minden utazónak nyomban feltűnik. 1951-ben feltünt minden látogatónak, hogy a parasztok, munkások — férfiak, nők és gyermekek egyaránt — vadonatúj nyári és téli ruhát viseltek országszerte. Talán egyedül az árvízsujtotta vidékek részei képeztek ezalól kivételt. Csupán a régebben felszabadított északkeleti területeken 14 milliárd vég posztót adtak el 1950-ben az 1949. évi 6 millióval szemben, márpedig 1949-et az északkeleti vidékek legvirágzóbb esztendejének tekintették.

Az amerikai blokád ellenére, vagy talán — legalább is részben — éppen az amerikai blokád „jóvoltából", a népi Kínában termesztett gyapotból, Kína saját gyáraiban szőtt textilanyaggal való felruházásának a problémája most végre megoldódott. Amerika könnyen abba a helyzetbe juthat, hogy a saját kárára tapasztalja majd: a kínai gyapot és textiláru versenyre kel a világpiacokon az amerikai áruval.

Az egészségügyi ellátás terén elért haladás a népi kormány

első esztendejének egyik leglenyűgözőbb eredménye. A multban Kínában jóformán semmiféle egészségügyi szolgálat nem volt. A néhány nagyváros kivételével sehol sem voltak megfelelően képzett orvosok vagy szülésznők. Vidéken a „gyógyítást" kuruzslók végezték, akik inkább babonával, semmint gyógyszerekkel kúrálták betegeiket. A szülésznők semmivel sem voltak jobbak a vad népek ördögűzőinél. A Kuomintang-korszak idejében nem vezettek semmiféle megbízható statisztikai kimutatást, közvetlenül a felszabadítás után végzett egészségügyi vizsgálatok azonban hihetetlen állapotokra derítettek fényt. Az egyik járásban 4 053 újszülött csecsemő közül 1 852 halt meg a születést követő első hét alatt. Sok olyan falu is akadt azonban, ahol az újszülött csecsemők halálozási arányszáma a 60 százalékot is elérte. Nyolc faluban, ahol 534 hétnaposnál fiatalabb gyermek halt meg, 232 haláleset köldökfertőzés következménye volt. Az egyik asszony nem kevesebb, mint 17-szer vetélt el.

A terhességet a félfeudális Kínában szégyenletes dolognak tekintették, amit — amennyire csak lehetséges — el kell rejteni. Az asszonyok szorosan megkötözték hasukat és mellüket, hogy ne lehessen észrevenni állapotukat. Amikor eljött a szülés ideje, elhívták a kuruzslókat. Az anyának, hogy megszülje gyermekét, guggolnia kellett a földön, s mihelyt megkezdődtek a vajúdás fájdalmai, végső erejét megfeszítve meg kellett próbálnia, hogy ugrándozzék mindaddig, amíg magzata világra nem jön. Alighogy a gyermek feje megjelent, a bába, szennyes kezével húzni-rángatni kezdte kifelé. Az újszülött végül is a padlóra szórt hamuba, vagy egy dézsa vízbe potytyant és gyakran megesett, hogy meg is fulladt benne. A köldökzsinórt közönséges ollóval, vagy tüzes piszkavassal vágták el. Ha az anya vérezni kezdett, haját egy falba vert szöghöz kötözték, úgy, hogy ülni kényszerült. A nagyon sűrű halálozás miatt az első néhány napon nem adtak új ruhát az újszülött csecsemőnek, hanem szennyes rongyokba göngyölték, amíg ki nem derült, vajjon életben marad-e, vagy sem. A parasztok tudatlansága az egészségügy legelemibb kérdéseiben, sőt még a gyermek keletkezését illetően is, megdöbbentő volt. Sok szülőnek sejtelme sem volt a nemi közösülés és a gyermek születése között való összefüggésről, a falusi kuruzsló pedig — egyik kezében varázspálcájával és csilingelő csengői-

vel, a másikban ördögűző ostorával, amellyel a vajúdó anyát csapkodta — nem volt éppen alkalmas arra, hogy felvilágosítsa őket.

A Közegészségügyi Minisztérium mozgalmat indított a gyermekhalandóság leküzdésére, és ezt tűzte ki egyik legsürgősebb feladatául. A bábákat behívták kiképző tanfolyamokra, egészségügyi alakulatok járták végig a falvakat, női megbízottak magukkal vitték saját csecsemőjüket és egészségügyi előadásokat tartottak a parasztanyáknak. Minden faluban kiragasztottak színes plakátokat, amelyek szemléletesen ábrázolták a gyermekszülés négy sarkalatos szabályát. Az anyának fekve kell szülnie, a bábaasszonynak alaposan meg kell mosnia kezét, az ollót sterilizálni kell, a köldökzsinórt sterilizált fonallal kell megkötözni és steril vattával kell betakarni. 1950-ig csupán az északkeleti területeken 19 238 régi bábát képeztek át, s több mint 2 000 különféle kórházat, klinikát és szülőotthont létesítettek. Még nem teljes adatok szerint, egész Kínában 1950-ben mintegy 50 000 bábát képeztek ki, vagy képeztek át. Azzal, hogy néhány heti kiképzésben részesítették a bábákat, csupán 1950-ben, hozzávetőleg 3 millió gyermekkel gyarapították Kína lakosságát. A gyermekhalandóság mértéke a különböző tartományokban igen eltérő volt, de a felszabadulás előtti Kínában még óvatos becslés szerint is minden 1 000 újszülött közül 250 meghalt. Két próbaképpen kiragadott faluban — az egyik Észak-Keleten van, a másik Belső-Mongóliában —, a gyermekhalálozási arányszám 48,2 százalékra rúgott, mégpedig 209 születéshez viszonyítva, amelyeknél régifajta bábák segédkeztek. Miután kiképezték ezeket a bábákat, a halálozási arányszám 15,6 százalékra csökkent. Két hopeji faluban, az arányszám 16,5 százalékról 5,1 százalékra apadt 1950-ben. Pekingben, Mukdenben, Sanghajban és Tiencsinben a 40 százalékos halálozási arányszám mindennapos jelenség volt. A felszabadulás után az arányszám hamarosan 18 százalékra zsugorodott össze, s a legújabb keletű adatok szerint csak 2,5 százalék. Mivel Kínában a születések száma hozzávetőleg évenként 15 millió, az eddig foganatosított intézkedések eredményeképpen előálló lakosságszaporulat egyenesen szédületes.

A közegészségügy terén a népi Kínára szörnyűséges örökség maradt. Minden esztendőben mintegy 100 millió lakosa

szorult orvosi kezelésre. Égető hiány volt orvosokban (a felszabadulást megelőző 40 év alatt nem egészen 20 000 orvost képeztek csak ki), kórházainak befogadóképessége szánalmasan elégtelen volt, s nem volt sem gyógyszeripara, sem egységes egészségügyi szolgálata. A nép állandóan szenvedett az elégtelen táplálkozástól, a városokban magasra tornyosult a háborús esztendők során felhalmozódott szemét, s a népnek sejtelme sem volt a legelemibb egészségügyi követelményekről. A polgárháború végén az a veszedelem fenyegetett, hogy járványok ütnek ki és terjednek el egész Ázsiában, amelyek millió és millió embert visznek majd sírba.

A Közegészségügyi Minisztérium azt az irányelvet követte, hogy a legnagyobb súlyt a betegségmegelőzésre kell helyezni, s minden betegség közül a legveszedelmesebb és legelterjedtebb ragályos betegségek — a feketehimlő, kolera, pestis, kiütéses tífusz és hastífusz — leküzdésének kell adni az elsőbbséget. Sürgősen meg kellett akadályozni a járványokat s azután meg kellett szüntetni azokat az állapotokat, amelyek elősegítették őket.

1950-ben megkezdték a hadjáratot a járványos betegségek ellen, és csakhamar bámulatos eredményeket értek el. A felszabadított területeken bevált mintára egészségügyi alakulatokat szerveztek. Az alakulatok magvát orvosilag képzett szakemberek alkották, a többi tagot pedig rövid tanfolyamokon gyorsan képezték ki. A Közegészségügyi Minisztérium a Közoktatási és a Népművelési Minisztérium együttműködésével általános felvilágosító kampányt indított. A filmet, rádiót, sajtót, a színházakat, az utcai plakátokat és képes táblákat, mind-mind ennek a kampánynak szolgálatába állították. Mozgó egészségügyi alakulatok végigjárták a falvakat, s kioktatták a falusi orvosokat, bábákat és tanítókat, sőt némely esetben még a kormánymegbízottat is, hogyan kell védőoltást adni. Kína jelentős részében az egészen fiatalok, a betegek és aggok kivételével mindenkit beoltottak feketehimlő, hastífusz és kolera ellen. 1950-ben 100 millió ember kapott valamilyen fajta védőoltást. Sanghajban például, ahol a feketehimlő és a kolera mindig fenyegető veszedelem volt, 1950 ősze és 1951 április eleje között 5 290 415 embert oltottak be ezek ellen a betegségek ellen, vagyis csaknem az egész lakosságot. 1951 júniusáig pedig ismét 3 500 000 ember kapott védőoltást Sang-

hajban kolera és hastífusz ellen is. A legtöbben önként jelentkeztek oltásra, ezenfelül azonban a vasútállomásokon és a város főbb forgalmi gócpontjainál egészségügyi bódékat állítottak fel, és a helyszínen kötelezően beoltottak minden utast, aki nem tudott kellő oltási bizonyítványt felmutatni. A kínai hatóságok meg voltak győződve, hogy az amerikaiak kísérletképpen feketehimlő baktériumokat terjesztenek el Észak-Koreában, ahol nemrég feketehimlő-járvány ütött ki olyan vidékeken, amelyeket azelőtt sohasem sujtott még — úgyhogy felkészültek minden eshetőségre.

Az északkeleti tartományokban, amelyeket a japánok által létesített baktériumháborút előkészítő kísérleti telepek felszámolásakor elszabadult baktériumok megfertőztek, a felszabadulás óta a legtöbb faluban minden évben három oltási hadjáratot indítottak kiütéses tífusz, kolera és pestis, egyet pedig feketehimlő ellen. A védőoltásszolgálat egész Kínában ingyenes volt. Mindennek az lett az eredménye, hogy — jóllehet akadtak még szórványosan feketehimlő-esetek — nem ütött ki járvány, és 1949 végétől 1951 közepéig egyetlenegy koleramegbetegedés sem történt.

Máshelyütt már beszámoltam a szovjet szakemberek vezette egészségügyi alakulatok erőfeszítéseiről az északi és északkeleti vidékeken dúló pestisjárvány leküzdésére. 1950-ben a pestis ellen indított nagyszabású hadjárat során nem kevesebb mint 34 millió patkányt pusztítottak el, s a volt pestisgócok egész lakosságát beoltották. Közép-, Dél- és Kelet-Kínában — a járvány egykori főfészkeiben — sikeresen küzdötték le a pestist. Északkeleten a betegeknek streptomicinnel és szulfanilamid tartalmú gyógyszerekkel való kezelése minimálisra csökkentette a halálozási arányszámot.

A krónikus fertőző betegségek leggyakoribb fajtája a tuberkulózis, mintegy 10 millió beteggel, és a kala-azár nevű betegség, amely 18 kínai tartományban dúl, s az egész Távolkeleten igen elterjedt. A legtöbb kínai faluban a kala-azár püffedthasú, kiálló bordájú áldozatainak tömege megszokott látvány volt. A kala-azár esetek száma óvatos becslés szerint 500 000-re rúg. A legjobban sujtott vidékek néhány helyére különleges orvosalakulatokat összpontosítottak, s ezek beható kutatómunkát végeztek. Újfajta nátrium stibio-glukonát gyógyszert dolgoztak ki, amelyet — jóllehet ugyancsak antimon a hatóanyaga —

nagy mennyiségben is lehet adagolni anélkül, hogy olyan mérgező hatású volna, mint amilyennel az antimon-kezelések korábban jártak. 1950 derekán hadjáratot indítottak a kala-azár ellen, s az év végére már 50 000 beteget meggyógyítottak. Az eddig elért eredmények alapján bizton remélik, hogy két év alatt teljesen kiirtják ezt a betegséget. A gyógyszer hatása valósággal csodálatos, hiszen az egész gyógykezelés az első injekciótól számított hat nap alatt teljesen befejeződik. A szúrólégy terjesztette élősdiek, amelyek a betegséget okozzák, azonnal elpusztulnak, a megduzzadt lép normális terjedelmére lohad, a rendszertelenül váltakozó lázak elmúlnak, s a beteg hízni kezd. A kala-azár ellen — Kínában kifejlesztett és Kínában gyártott gyógyszerrel — vívott harc sikere, alighanem a legnagyszerűbb a sok siker közül, amelyet a kínai népi egészségügyi hatóságok munkásságuk első esztendejében arattak.

A tuberkulózis ellen vívott harcban először a három legnagyobb városra: Sanghajra, Tiencsinre és Pekingre összpontosították az erőfeszítéseket, mégpedig a BCG tuberkulózis elleni védőoltás felhasználásával, amelyet Franciaországban fejlesztettek ki, tömeges arányokban azonban csak a Szovjetunióban és Dániában alkalmaztak. A BCG betegségmegelőző oltás, és eredményesen olyanoknál alkalmazható, akiken semmiféle tuberkulótikus tünet nem észlelhető — vagyis gyakorlatilag csupán a tíz éven aluli gyermekeknél. Miután a védőoltás gondos alkalmazása jó eredménnyel járt és nem volt semmiféle ártalmas visszahatása, Kína minden részéből orvosokat hoztak Pekingbe, hogy megtanulják a szérummal való beoltás módját. Hazatérve, ezek az orvosok kioktatták a többi kartársukat, az ápolónőket és a bábákat, úgyhogy 1950 végére, az ország 82 központjában több mint 650 000 tüdővészre hajlamos gyermeket oltottak be BCG-vel. Kezdetben csak három laboratórium készítette ezt az oltóanyagot, most azonban országszerte mindenütt kifejlesztik termelését. Így elegendő szérum áll majd rendelkezésre, hogy a bábák minden újszülött kínai csecsemőt beoltsanak, s ennek révén tüdővésztől mentes nemzedéket lehessen felnevelni. A tuberkulózis többnyire szegénység, elégtelen táplálkozás és nyomorúságos életkörülmények előidézte betegség, s éppen ezért elsősorban a népi Kína rohamosan emelkedő életszínvonala indokolja azt a

reményt, hogy sikerülni fog megóvni a mai nemzedéket a tüdővésztől.

Kína, a világ — orvosi kutatás és gyakorlat terén — egyik legelmaradottabb országából rövid két év alatt élenjáró ország lett az embereket sujtó féltucat krónikus csapás gyógyításában. Egész Kína óriási orvostudományi kutatótáborrá vált, ahová a világ minden tájáról — főleg Ázsia országaiból és a Középkeletről — el kell majd jönniok az orvosoknak, hogy tanulmányozzák a járványos betegségek gyógyítását. Az egészségügy csakis annak a szocialista módszernek a jóvoltából fejlődött ily gyorsan, amely kihozza a tudományt a laboratóriumok és kutatóintézetek zárt falai közül és — ingyenesen — az egész nép szolgálatába állítja. A védőoltásoknak és orvosságoknak millió és millió embernél való tömeges alkalmazása annyi tapasztalatot, javítást és tökéletesítést eredményez, amennyire laboratóriumi kísérletekkel és elméleti munkával évtizedek alatt sem lehetett volna szert tenni. Ez természetesen korántsem jelenti azt, hogy előzetes laboratóriumi kipróbálás nélkül alkalmazzák az orvosságokat, s hogy az embereket kísérleti nyúlnak használják. Ellenkezőleg: az oltóanyagokat és az orvosságokat a legszigorúbb próbáknak vetik alá, mielőtt alkalmazzák vagy áruba bocsátják őket, s igen gyakran megesik, hogy angol és amerikai orvosságokat, főképpen a kizárólag exportcélokra készült szulfanilamid tartalmú gyógyszereket és a penicillint, a népi Kína egészségügyi hatóságai — silány minőségük miatt — elkobozzák.

A betegségek és okozóik ellen vívott harcot nagyméretű felvilágosítási kampánnyal párosították. Országszerte szervezeteket létesítettek a tüdővész leküzdésére, plakátok és filmek hívják fel állandóan a figyelmet azokra az óvintézkedésekre, amelyeket mindenki a maga otthonában is foganatosíthat a betegségek megelőzésére, mozikban, színházakban és utcai színpadokon játszott ismeretterjesztő jelenetekben magyarázzák meg a népnek, miért és hogyan kell irtani a patkányokat, tetveket, bolhákat, legyeket és szunyogokat. Amikor az emberek kezdetben megrémultek a pestis elleni meglehetősen fájdalmas védőoltástól, a járványsujtotta vidékek minden mozijában rövid dokumentumfilmeket adtak elő, amelyek igen szemléltetően mutatták, hogyan keletkezik a betegség és hogyan terjesztik a baktériumokat a bolhákat hordozó patká-

nyok. Bemutatták továbbá a szörnyű következményeket és az áldozatok borzalmas haláltusáját. A parasztok csakhamar önként sorra jelentkeztek védőoltásért és együttműködtek a hatóságokkal a patkányirtásban.

Jóllehet a hatóságok elsősorban annak tulajdonítanak fontosságot, hogy megelőzzék a betegségeket és azokat az állapotokat számolják fel, amelyekben ezek tenyésznek — ez korántsem jelenti azt, hogy a betegek gyógyítását elhanyagolják. A felszabadulás idején egész Kínában mindössze 747 kórház és klinika volt, összesen 46 000 ággyal — a misszionáriusok vezette intézményeket is beleszámítva. A háború végén túlnyomó részük már csak elméletben létezett, a 23 évi polgárháború és Japán ellen vívott háború során nagyrészt súlyosan megrongálódtak. 1951 közepéig, vagyis a Népköztársaság kikiáltásától számított nem egészen két esztendő alatt, valamennyi kórházat és klinikát helyreállították. Ezenfelül pedig, 1 085 új kórházat és 979 új klinikát is építettek, összesen 87 400 férőhellyel. De ezt még csak a kezdet kezdetének tekintik. A Közegészségügyi Minisztérium becslése szerint Kínának 5 millió kórházi ágyra, félmillió orvosra és 3—4 millió főnyi egészségügyi segédszemélyzetre van szüksége. A már megkezdődött ötéves egészségügyi terv megvalósítása során 115 000 orvost, közegészségügyi tisztviselőt, bábát és ápolónőt képeznek ki, továbbá 1 200 000 olyan egészségügyi dolgozó áll majd készen falun végzendő munkára, aki három hónaptól egy évig terjedő kiképzésben részesült.

A népi Kína fejlődésének mind gyorsabb iramа következtében, a gyógykezelt betegekre, megfékezett járványokra és újonnan épült kórházakra vonatkozó 1950—1951. évi számadatok már elavultak, de még így is beszédesen tanúskodnak arról, hogy a kormány mekkora fontosságot tulajdonít a nép egészségéről való gondoskodásnak. Mindez éles ellentétben van a nyugati világban tapasztalható helyzettel, ahol a baktériumháborúra irányuló kutatások kedvéért elhanyagolják az orvostudományi kutatást, és kórházak helyett hadiüzemeket építenek. E könyv keretében nincs elegendő hely arra, hogy részletesen ismertessem mindazokat a kisegítő intézkedéseket, amelyeket a közegészség megvédése érdekében foganatosítottak: a Sanghajban 1951 júniusában indított légyirtó hadjáratot, a szemétgödrök permetezés útján való fertőtlenítését, a folyóvíz beve-

zetését a nagyvárosok munkásházaiba, amire azelőtt nem akadt példa, a kutak, víztornyok és egyéb víztároló tartályok rendszeres ellenőrzését, a szennyvízcsatornák kitisztítását, a vidéken országszerte létesített anya- és csecsemőgondozó klinikákat, a textilgyárakban dolgozók porvédő álarccal való kötelező ellátását, a bölcsődék és napközi otthonok szaporodását a gyárakban és falvakban, az állandó felvilágosító munkát és egész sor más tevékenységet, amit azzal a céllal folytatnak, hogy egészségügyi szempontból is tudatossá neveljék a népet és biztosítsák a meglévő betegségek kiirtását, valamint azoknak az állapotoknak a felszámolását, amelyek a betegségeket kitenyésztették.

Széles körökben elterjedt és a reakció által felkapott tévhit az, hogy Kínában túlnépesedés áll fenn, s ezért a kínaiaknak ki kell özönleniök az anyaországból, hogy másutt hódítsanak maguknak „életteret". Valójában Kína népsűrűsége körülbelül egyötöd része csak Angliáénak, és pontosan fele akkora, mint Indiáé. A 475 millió lakosú Kína területe (Tajvant nem számítva) 10 080 934 négyzetkilométer, népsűrűsége tehát négyzetkilométerenként mindössze 34,7, holott Indiáé 68, Nagybritanniáé pedig 180. Igaz, hogy Kína egyes részeiben, mint például a Gyöngy-folyó torkolatvidékén, Csekiangban és Santungban, a népsűrűség sokkalta nagyobb ennél, sőt helyenként eléri a 3 000-et is, másrészt pedig Tibet és Szinkiang nagy területein termékeitlen hegyek és sivatagok vannak. De az is igaz, hogy Kína jelentős részében évente kétszer aratnak, s minden remény megvan arra, hogy Kína — csupán az árvízektől megszabadított földek, áradásoknak öntözésre való felhasználása, valamint a földreform teljes végrehajtása révén — a legközelebbi egy-két év alatt mintegy 30 százalékkal gyarapítja majd az élelmezést szolgáló növények termesztését. S akkor még nem vettük számításba az új földművelési módszerek — traktorral való mélyszántás és a műtrágya kellő alkalmazása — segítségével elérhető fokozott terméseredményeket. S nem vettük számításba azt a nagyszabású tervet sem, amelyet a Népi Felszabadító Hadsereg valósít meg Szinkiangban, ahol öntözőcsatornákat épít és azok vizével megtermékenyíti a sivatagot. Két ilyen terv, amelynek megvalósításához 1951-ben fogtak hozzá, körülbelül 650 000 hold földnek vízzel való ellátását irányozza elő, s ezzel lehetővé teszi, hogy ezek a földek 1952-től

fogva évente kétszer dús termést adjanak. Mandzsuriában és Mongólriában sokszázezer hold termékeny föld van, amelyet sohasem hasított még fel ekevas. Ezek a területek rendkívül gyéren lakottak. Még Edward Thomas Williams, a konzervatív amerikai történetíró is úgy vélekedett (*E. T. Williams.* Kína rövid története. 1928), hogy „béke, jó kormányzás és általános nevelőmunka révén Kína mostani lakosságának kétszeresét is eltarthatná". Pedig Williamsnak sejtelme sem lehetett azokról a hatalmas tervekről, amelyeket a népi Kína mai, valóban „jó kormánya" valósít meg a termelékenység fokozására. A multban az éhinségek egyik legfőbb oka az volt, hogy olcsó szállítási eszközök hiányában nem tudtak kellő mennyiségű rizst és gabonát eljuttatni a felesleggel rendelkező vidékekről a hiányt szenvedő területekre. Most azonban a vasúti és folyami szállítási eszközök nagymértékű szaporításával ezt a problémát is megoldották.

Kína lakossága ősidők óta mindig délfelé vándorolt, nem mintha ott könnyebb lett volna a megélhetés, vagy termékenyebb a talaj, hanem azért, mert az elnyomók és hódítók észak felől jöttek. Délen igen sűrű a lakosság, Észak és Északnyugat ellenben, ahol óriási ásványi és mezőgazdasági kincstartalékok hevernek kiaknázatlanul, szerfolott gyéren lakott. Azok a nagyszabású tervek, amelyeket a Szovjetunióban, Kínában és a népi demokráciákban valósítanak meg, hogy a természetet alávessék az emberi akaratnak, s arra kényszerítsék, szolgáltassa ki titkait — egyszersmindenkorra szétzúzták Malthusnak és követőinek sötét elméletét, amely szerint a népszaporodás a föld tartalékainak kimerítése következtében szükségképpen az életszínvonal sullyedését vonja maga után. A Szovjetunió és Kína, gazdasági, politikai berendezéseik és azoknak az erőforrásoknak a segítségével, amelyeket most fakasztanak, bátran megsokszorozhatják lakosságukat, ugyanakkor pedig rohamosan emelhetik a nép életszínvonalát.

Kína — katonai és gazdasági ereje elenyésző toredékének latbavetésével — megfékezte a határai felé törő idegen agressziót. 4 000 esztendős történelmében eddig példátlan gazdasági stabilitást teremtett, megbirkózott olyan alapvető problémákkal, mint az árvíz és az aszály, s a legjobb úton van ahhoz, hogy végkép elhárítsa ezeket az örökösen ismétlődő csapásokat. Elválaszthatatlanul összeforrt a baráti államokkal, több

mint 800 millió embert számláló hatalmas szövetségben száz- és százmillió ember csodálatát és támogatását vívta ki magának Ázsiában és az egész világon, olyan kormánya van, amelyet a lakosság túlnyomó többsége támogat, megteremtette annak lehetőségét, hogy úgy gondoskodjék a nép táplálásáról, ruházkodásáról, és jólétéről, mint ahogyan még sohasem gondoskodtak róla.

Annak láttán, hogy a felszabadulás első két esztendejében a kommunista pártnak és vezérének, Mao Ce-tungnak a vezetése alatt, hogyan sikerult megbirkóznia ezekkel az óriási problémákkal, a kínai nép joggal bízik abban, hogy egyetlen emberöltő alatt megvalósítják az országnak modern ipari-agrár állammá való átalakítását.

A nyugati világ mesterkedései valamelyest talán meglassíthatják Kína előrehaladását a szocializmus felé, de nincs olyan hatalom, amely megállíthatná ezt a haladást.

HIBAIGAZÍTÓ

38. old felulról a 12. sorban:
a magangyarmaton *helyett* magán a gyarmaton

TARTALOM

Előszó 5
Ausztráliai közjáték 7
I. AZ IMPERIALIZMUS ELŐŐRSEI 28
II. A VASUTAK ÉS A VASÚTI MUNKÁSOK 42
III. KÍNA ÚJ ARCA 59
IV. BÁNYÁSZOK, DOKKMUNKÁSOK ÉS A BANDA-RENDSZER 74
V. ÚJ VILÁG A MUNKÁSOK SZÁMÁRA 90
VI. NÉPI KULTÚRA 104
VII. A NÉPI KULTÚRA ELSŐ GYÜMÖLCSEI 120
VIII. A BÉKÉÉRT ÉS A FÜGGETLENSÉGÉRT VÍVOTT HARC ÖNKÉNTESEI 137
IX. A KÍNAI NŐK KETTŐS GYŐZELME 154
X. ÁRVÍZ-POLITIKA 176
XI. KEZEK, AMELYEK HEGYEKET MOZDÍTANAK EL .. 188
XII. AZ ÁTNEVELÉS KÉT ÚTJA 230
XIII. MISSZIÓ-RÉSZVÉNYTÁRSASÁGOK 251
XIV. SZOVJET-KÍNAI KAPCSOLATOK 279
XV. HARC A KÉMEK, SZABOTŐRÖK ÉS BANDITÁK ELLEN 296
Utószó: KÍNA HARCBAN A HOLNAPÉRT 328

Felelős lektor: Forgács Marcell.

A könyv szedését 1952. július 4-én kezdték meg. Megjelent augusztus 11-én, 6000 példányban.

4667. Franklin-nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28.
Felelős: Vértes Ferenc.